

אוסף

אוסף גיליונות מבית צוף הוצאה לאור

המחיר
7 ש"ח
ניחן לשלם בנדרים פלוס וקהילות

הוצאה לאור
צוף

נתן פלדמן

זקן ויושב בישיבה

מרן ראש הישיבה רשכבה"ג

הגאון הגדול רבי 'רחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה"ה

מאסף נרחב של פרקי חיים עובדות ומעשים וקצות דרכיו

דרכי החיזוק • ממוגד גרש ירחים • עינינו גל • תוספת שבת
בגיליונות אבל מיזחדים

משמרת הכהנים - שמירת טהרת הכהנים בהלוויית גדולות
לעילוי נשמות ר' צבי הערש ב"ר שרגא פייבל קנול ז"ל נלב"ע י"ח ניסן תשי"ג תנצב"ה

תזכין עניינים

אוסף הפרשה

- 79** שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א
ראש ישיבת "עטרת שלמה"
- 81** נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
- 85** יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א
- 87** אמונה בין בתרי הפרשה
תובנותיו של
הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א
- 89** אבני חן
ביאורים והערות בפרשת השבוע
- 91** מים זכים
משא ומתן ופילפול בנידונים
ערבים ונחמדים
- 93** בנתיבות העיון
ביאורים והערות
מהרה"ג ר' אהרון שוורצר שליט"א
- 95** הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים
מפרשת השבוע
- 96** לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"

אוסף ההלכה

- 61** שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
על ספר המצוות
- 63** עטרת השבת
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
שיעורי מלאכות שבת
- 65** הלכות טהרת כהנים
הגאון רבי ישראל כהן שליט"א
- 67** עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים
- 71** פניני הלכה
מראשי ורכני החבורות בישיבת מיר
- 77** תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה
בירור הלכה

אוסף הדעת

- 5** דרכי החיזוק
משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה
הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל
- 7** ממוגר גרשי ירחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א
- 11** תמצית קצות דרכיו
זכרונות וידיעות חשובות מחייו
של מרן רשכבה"ג זצ"ל
- 13** אדיר במלכה
פרקי חיים עובדות ומעשים
על מרן רשכבה"ג ראש הישיבה זצוק"ל
- 23** נשיא בית אב לגרשוני
אוסף שביבי נוגה וקצות דרכיו
של מרן רשכבה"ג ראש הישיבה זצוק"ל
- 29** חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
- 31** ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
- 33** תורת המידות
הרה"ג רבי יונתן אבר שליט"א
- 35** עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה
- 41** חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א
- 43** ובלכתך
הרב אהרון לוי שליט"א
- 44** מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה
- 45** אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות
- 51** מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד
- 54** מחשבה קצרה ומענה יחזקאל
תפיסות עומק על סדר הדף היומי

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גיליונות
"בעמדות נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות

"וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא ע"ר
בנק מרכנתיל (17) סניף 734 מספר חשבון 85778
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גיליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גיליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

613

משיחות רשכה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל • בעלותך תשפ"ג

חשך העולם בעדנו. מה נאמר ומה נדבר. יתומים היינו ואין אב. נביא בזה מדברי הקינה שנשא רבינו זצוק"ל בבכי על רבותיו ראשי הישיבה, מרנן הגר"ד פוברסקי והגר"ש רוזובסקי זצוק"ל.

על מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל

קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו (איכה רבה א, לז), והטעם בזה, כי כשיש צדיקים שמעוררים ומשפיעים, יש השפעה מן הצדיקים, ואפילו שאין בית המקדש - אבל יש השפעת הצדיקים, שעל ידי זה חוזרים בתשובה ומתחזקים ומתעוררים ומתקנים את המעשים, וכשיש תיקון זוכים בחזרה לבית המקדש, אבל כשאין צדיקים והצדיק אבד, כבר אין השפעה כלל, ובמה נזכה. לכן קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו.

אמנם מצד שני אמרו חז"ל (מו"ק כח, א) מיתת צדיקים מכפרת, והיינו אף שסילוקן של צדיקים קשה מאד, אבל זה מכפר, וצריך להבין האידך זה מכפר, הרי אין כפרה בלי תשובה? והביאור בזה, כי כשהקב"ה עושה דין בצדיקים הוא מתיירא מתעלה ומתקלס (רש"י ויקרא י, ג ע"פ זבחים קטו), וזה מעורר לתשובה, כי אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר (מו"ק כה, ב), ולכן זה מכפר, על ידי ההתעוררות! ואף שקשה סילוקן של צדיקים כי אין את השפעת הצדיק, אבל זה תלוי בנו האם נתעורר, וכשמתעוררים אזי מיתת הצדיק מכפרת ואז זוכים הלאה.

ואילו זכינו היינו מתעוררים ממה שהיה לנו, אבל עכשיו לכל הפחות נתעורר ממה שאין לנו! אילו זכינו היינו ממשיכים לשמוע את התורה, את השיעורים, דברים לאמיתה של תורה, והיינו ממשיכים לשמוע את השמועסים, עם כל הבהירות בדרכי עבודת השם, מי לא זוכר את ההתעוררות שהייתה אחרי השמועס, איזה הרגשה איזה חיזוק, והאיך היה נראה המעריב לאחר השמועס, אילו זכינו היה לנו. אי, כשזכינו שמענו!

(מתוך ההספד באשכבתיה דרבי)

ראינו איך שכל כוחותיו היו מסורים לזיכוי הרבים, להצלחת הישיבה, וזיכוי הרבים זה דבר גדול ביותר. בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) כתב שאפילו האדם הכי צדיק שיעבוד עבודת השם בכל כוחותיו ולמעלה מכוחותיו - אין לו את הזכויות שיש למזכה הרבים. ורבינו הגדול היה מזכה הרבים בישיבה בכל כוחותיו, ובאמת זכה לאריכות ימים מופלגת בהרבצת תורה כמעט עד הזמן האחרון, ואפילו בזמן הזה אמר שיעורים ואמר שמועסים והשפיע תורה ויראת שמים, שאין זה דבר פשוט. זוהי הזכות של מסירות נפש לזיכוי הרבים!

וזה מה שאנו צריכים להתלמד ולהשתדל לעשות. כל מי שנמצא בציבור יכול להיות מזכה הרבים, אפילו בלי שום פעולות מיוחדות, רק עם הנהגה טובה, כי כשרואים את ההנהגה הטובה של אחד, זה משפיע גם על אחרים, וזה זיכוי הרבים, וכל שכן מי שיכול להשפיע על ידי איזו שיחה או הסברה, בודאי זה יותר זיכוי הרבים.

(מתוך ההספד ככלות השבעה)

על מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל

הוא היה הראשון מראשי הישיבה שהגיעו אחר כך, והיו לו אז הרבה קשיים, עד כי אפשר לומר שהרביץ תורה בכוחות "על אנושיים", וגם אחר כך הייתה הרבצת התורה עם קשיים גדולים ממש. וידוע שרבי עקיבא איגר כתב בצוואתו שלא יזכירו עליו שום שבח זולת זה שמגיל חמש עשרה או שש עשרה עד יום מותו למד עם תלמידים בייסורים גדולים, ואף רבינו זצ"ל זכה ללמד ולהעמיד תלמידים בצורה מופלאה ומיוחדת שאין לתאר, לתת כזה גישמאק, וכזו הבנה ובהירות, בהסברה עם חיות שאי אפשר לתאר, והכל עם קשיים גדולים ומצבים קשים.

והרי רואים שרבי עקיבא איגר זכה שבכל העולם נהנים מתורתו, עד כדי כך שמחשיבים אותו יותר מכל האחרונים, ורבי חיים מוואלוז'ין אמר עליו שדרך לימודו כאחד מן הראשונים (עיין חוט המשולש סימן ג'), ורבי עקיבא איגר בעצמו תלה את זכותו בכך שלימד תלמידים בייסורים.

ואף ברבינו אנו רואים שזכה שתורתו נלמדת בכל העולם, וגם עכשיו עוסקים בדברי תורתו ומקבלים תורה ממנו, מתוך הכתבים הנדפסים, שלא הוא בעצמו כתב, אבל התלמידים כתבו, והכל נדפס בצורה מסודרת ומובנת מאד, ובכל העולם משתמשים בזה, הרי זה לא בכדי, וצריכים לזה זכויות מיוחדות, ויש הרבה גדולים שלא זכו לזה ולא נשאר מחידושי תורתם, אמנם אין אנו יודעים את דרכי שמים, אך יתכן שהוא זכה לזה בזכות הרבצת התורה בייסורים.

(מתוך ההספד בהלוויית הרבנית רוזובסקי ע"ה)

א"ה. בבחינת "הוא היה אומר" כך גם רבינו זצוק"ל הכ"מ כל השנים לא ויתר על השיעורים גם במצבים הקשים ביותר, עד כדי אמירת שיעורים במחלקת טיפול נמרץ בבית החולים כמו שנתפרסם. תנצב"ה.

ברוך דיין האמת. קשה לכתוב בשעת חימום. מדי שבוע בשבוע, זכינו עם כל בית ישראל, לשיחותיו הבהירות של רבינו זצוק"ל. ורבים רבים מעידים כי הדברים היו להם למשיב נפש ולאבן פינה בכל העמדת הקומה הרוחנית. וזכינו שגם רבינו תמיד הקדיש ומסר מכוחותיו לכך, ואף קבע בסדר ה'חיובים' היומיים, מדי יום רביעי, לעבור על גיליון דרכי החיזוק, להגיהו ולתקנו קודם ההדפסה, גם בשבוע האחרון. ועתה אנה אנו באים. אוי מה היה לנו.

רבינו זצוק"ל הכ"מ השאיר צוואה לדורות. כל באי ביתו בשנים האחרונות הכירו את 'הפתק' עם הזכויות. כל מי שנזקק לברכה וישועה, מיד יעץ לו רבינו להתחזק ברשימת הזכויות. לעתים אף הוסיף והדגיש 'להמשיך עם הזכויות גם אחרי הישועה'. זכויות אלו כוללות בתמצית יסודות ועיקרים משיחותיו, זצוק"ל.

בחודש אדר אשתקד, עלו למעונו לומדי ומשתתפי ירחי כלה של אגודת ישראל באמריקה. רבינו נשא בפניהם דברים מרוממים על האושר בחיי תורה. ובאמצע עצר את דבריו, וביקש להביא את 'הפתק', והחל להקריא מתוכו באומרו: 'זכיר כמה עניינים חשובים מאד למעשה, למי שרוצה להיות מאושר'. להלן הדברים שנאמרו באותו מעמד, והיו הדברים לחיזוק וללכת בדרכיו וללמוד ממידותיו לעילוי נשמתו הטהורה.

ידוע מה שצריך ואיך מקיים את כל מה שאתה יודע, ואילו השני הוא שוגג ואינו יודע, ואינו אשם במעשיו. כך יש לדון לכף זכות.

ג'. לא להקפיד על השני, ואם אדם ציער אותי ואני כועס עליו ורוצה להחזיר לו, זה טעות גמור! כי הרי הכל בידי שמים, והצער נגור מן השמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן מן השמים זה לטובתי, ואיני יודע למה, אבל זה רפואה עבורי, והצער שהוא מצער אותי זה טובה בשבילי, ואם כן מה יש לכעוס עליו, הרי הוא עשה לי טובה בזה.

ד'. יש בגמרא (עיין יומא פז) שאם אדם אחר כועס עלי ויש לו קפידא, אפילו שהוא לא צודק, אבל הרי הוא יהודי, א אידישע נשמה, וכשהוא מקפיד יש לו חטא, וצריך להציל אותו מהחטא! ולכן צריך לפייס אותו שלא תהיה לו קפידא, וגם אם הוא לא צודק, אבל כדי שהוא יהיה בלי חטא צריך לפייס אותו, מצד ואהבת לרעך כמוך.

ה'. יש כלל שההנהגה מן השמים היא במידה כנגד מידה, ולכן אמרו חז"ל (בי"ק צב, א) שהמבקש רחמים על חברו הוא נענה תחילה, אם אדם צריך ישועה, והוא מתפלל ומבקש רחמים על השני שתהיה לו ישועה, בזכות זה גם הוא בעצמו תהיה לו ישועה. אבל זהו דווקא כשמתפלל בלב שלם, שיש לו רחמנות על השני, ואהבת לרעך כמוך, ולכן הוא מתפלל עליו, ובזכות שיש לו רחמנות על השני, מן השמים ירחמו עליו!

ו'. חשוב גם לומר בכל יום קצת תהלים, כמה פרקים, כל אחד לפי יכולתו, פרק או שתיים או שלוש, ותהלים זה תפילה שדוד המלך התפלל, וכתוב שזה כמעט כמו תורה (עיין מדרש תהלים פ"א), לומר פרקי תהלים.

דברים אלו שהזכרנו, הם ששה דברים שנותנים לאדם חיים טובים ומאושרים, בעזרת השם.

וצריכים גם להתפלל על כל כלל ישראל, ואהבת לרעך כמוך, ולרחם על אלו שהם מסכנים שאינם יודעים, והם שוגגים ולא מזידים, ורק יש יחידים מזידים, אבל רובם שוגגים, וצריכים לכוון בשמונה עשרה כשאומרים השיבנו לתורתך שירחמו מן השמים על כל כלל ישראל שיחזרו בתשובה, ואם ציבור גדול היו מתפללים כך על כל כלל ישראל, כבר הייתה ישועה והתפילה הייתה עוזרת, כי גדול כוח תפילת הציבור, וכמו שכתוב הן קל כביר ולא ימאס (עיין ברכות ח, א).

והעיקר למעשה הוא להתחזק בכל הדברים שדיברנו, והעצה על הכל היא ללמוד בכל יום כמה דקות ספרי מוסר, ורק צריך שיהיה מוסר שמעניין, כי מה שלא מעניין לא משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר, כגון חובות הלבבות, מסילת ישראל, פלא יועץ, שערי תשובה, וארחות צדיקים, ועוד הרבה ספרים, וכל ספר מוסר שמעניין משפיע, ומי שלומד בכל יום כמה דקות מוסר זה משפיע גם על הבית, שנהיה מצב רוח אחר בבית, ונהיה בית מאושר ומלא שמחה.

זוהי העצה למעשה לחיים טובים ומאושרים, ובעזרת השם מן השמים ירחמו על כלל ישראל שנוכה לאשריך בעולם הזה.

[א"ה. ובשנה האחרונה ביקש רבינו זצוק"ל להוסיף גם בתוך הפתק את ענין לימוד המוסר, ללמוד מוסר חמש דקות בכל יום].

יש ידיעה חשובה, איך האדם מאושר, אשריך בעולם הזה. שנינו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, כשאין גשמיות, רק בצמצום, פת במלח – אבל הוא כבר שבע ואינו רעב, ומים במשורה – הוא כבר לא צמא, ועל הארץ תישן – אבל הוא ישן וכבר אינו עייף, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ונזכרו כאן כמה מיני קשיים, פת במלח זהו קושי אחד, ומים במשורה זה עוד קושי, ועל הארץ תישן עוד קושי, וחיי צער תחיה, עוד צער, ארבעה קשיים, ובתורה אתה עמל זה לכאורה עוד קושי חמישי, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וכיצד זה? כך זה! כך היא המציאות!

אדם שעמל בתורה הוא המאושר בעולם, ואילו אדם שיש לו כסף אינו מאושר, כמו שאמרו (קהלת רבה א, ג) יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות, היינו שתמיד חסר לו והוא רעב לעוד כסף, ואמרו שם אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, אדם מת ואין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה, ולכאורה אם כשיש לו מנה הוא רוצה מאתיים, הרי יש לו מנה שזהו חצי ממה שרוצה, אך יש לפרש רוצה מאתיים דהיינו שרוצה שיהיו לו עוד מאתיים, ורוצה שיהיו לו ביחד שלוש מאות, ויש לו רק מאה שזהו שלישי, ולכן אין לו אפילו חצי ממה שהוא רוצה.

ועל כל פנים אשריך בעולם הזה הוא רק עם שייכות לתורה, ואמנם נכון שצריכים פרנסה, וברכך בכל אשר תעשה (דברים טו, יח), והמשפחה צריכה פרנסה, אבל כדי שיהיו חיים מאושרים צריך מה שיותר תורה! מה שיותר לעסוק בתורה, כל אחד לפי כוחו, יש שיעורים בציבור, או בחברותות, ואפשר גם לקחת רבי, ולשלם לרבי כסף, שילמד אותו עד שיבין, וכל מה שהאדם יותר שייך לתורה זהו אשריך בעולם הזה.

וכשיש כסף, בדוק ומונסה שאם עושים צדקה עם הכסף ונותנים חומש לצדקה אזי החיים מאושרים, והחפץ חיים כתב ספר 'אהבת חסדי' ובו מבאר את כל החשבונות האיך לתת צדקה.

אמנם האשריך בעולם הזה הוא עם מה שיותר תורה, שלא יהיה זמן פנוי מתורה, ויש עוד ספר מהחפץ חיים 'תורת הבית', שמבאר האיך לנצל את הזמן, שהזמן יהיה מנוצל, ובוה זכיים לאשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, גם עולם הבא – אבל אפילו בעולם הזה! האשריך בעולם הזה הוא כפי מה שהאדם יותר דבוק בתורה, כל אחד לפי כוחו.

והמסילת ישראל בסוף הספר כתב שיכול להיות גם אדם שעובד בעבודה פשוטה והוא חסיד, וידוע שבתל אביב היה סנדלר (דער שוסטערל) שהיו באים לבקש אצלו ברכות, והברכות היו מתקיימות, והוא היה סנדלר, אבל דבוק באמונה ומלא אמונה, ומי שמלא אמונה זה מדרגה שנותנת השפעה על אחרים, וגם אשריך בעולם הזה.

ונזכיר כמה עניינים חשובים מאד למעשה, למי שרוצה להיות מאושר:

א'. שמירת הלשון, לא לדבר ביקורת על השני.
ב'. לא רק שלא לדבר, אלא גם בלב לדון כל אדם לכף זכות שהוא שוגג, וכמו שכתב באיגרת הרמב"ן לבנו 'וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך', על כל אדם צריך לחשוב כאילו הוא באמת יותר גדול ממך, 'ש'אם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד', כי אתה אדם חשוב ובר דעת, ולכן אתה מזיד, שאתה

לעילוי נשמת מרת אסתר שפרה גוטמן ע"ה בת הר"ר יצחק זצ"ל נלב"ע כ' סיון תשע"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' מנחם בן חנה זצ"ל נלב"ע י"ד סיון תשפ"א תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי אברהם אלבו זצ"ל בן רבי יוסף זצ"ל נלב"ע י"ד סיון תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב ר' יצחק נתן לוי ז"ל ב"ר שמואל זאב ז"ל נלב"ע י"ז סיון תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבינו הגדול והקדוש מאור עינינו רבן של כל בני הגולה מרן ראש הישיבה רבי ירחמיאל גרשון ב"ר צבי יהודה אדלשטיין זצוקלה"ה הכ"מ אוי לנו כי חטאנו מי יתן לנו תמורתו!

'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'
 אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
 (מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

שבת משוש לבנו נהפך לאבל מחולנו נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו כי חטאנו

יחד עם כל בית ישראל המומים אנו ומזועזעים על הילקח אדוננו מעל ראשנו. רבינו הגדול והקדוש. עטרת תפארת ישראל. שריד אחרון לדור דעה. משיירי כנסת הגדולה. זקן וראש לכל ראשי הישיבות. רבן של כל בני התורה די בכל אתר ואתר. אשר לא פסקה ישיבה ממנו זה כשמונים שנה. ואשר נשא את משא כל יחיד מבני התורה על כתפיו כאשר ישא האומן את היונק במסירות באהבה וברחמים. ונטה עוד שכמו לסבול עול הנהגת הדור בעוז ותעצומות. בעמידה על משמר התורה ובדאגה לעולם התורה ולכלל היהדות בארץ ובעולם.

מרן ראש הישיבה רבינו הגדול זצוקללה"ה זי"ע

לן יאה למבכי. לן יאה למספד. אנו אשר זכינו ליהנות מעומק סברותיו בתורה. מנועם הדרכותיו ביושר מסילה. ומצוף אמרותיו המלהיבים נפש לתורה ויראה. בחדש אשר נהפך ליגון וצרה. ביום מתן דת שברתי להתאשרה. וביום נתינתה כמו כן אז חזרה. עלתה לה למרום למקום מדורה. עם תיקה ונרתקה והדורשה וחוקרה. שימו נא על לבבכם מספד מר לקשרה. כי שקולה מיתתו להתאבל ולעפרה. כשרפת בית אלקינו האולם והבירה.

אריד בשיחי ואהימה וקול נהי ארימה

עודינו בשעת חימום. הלב מסרב להאמין, לקבל, כי רבינו הגדול שוב איננו עמנו... שוב לא נזכה לשמוע מנעם דבריו, בקולו השלו והמדוד. שוב לא נזכה להביט אל דמותו הקורנת ואל עיניו המאירות, המפיקות טוב וטוהר שמיימי. שוב לא נזכה ליהנות מעצותיו המשובבות נפש, והמדריכות ביושר מסילה, בהבטה רק אל האמת הצרופה. שוב לא נוכל להתענג על זכותנו הגדולה לשהות במחיצתו של אדם גדול אשר רגליו אמנם מוצבות ארצה, והילוכו בין הבריות בנעם ובחן, אבל ראשו מגיע אי שם - השמימה.

אין בכחנו להאריך בדברים בשעה קשה זו, ואי"ה נאריך בדברי מספד בשבועות הבאים, אך עתה, זאת נתן אל לבנו, כי רבינו הגדול זצ"ל תמיד חינך אותנו לראות מה מוטל עלינו כעת, כך בכל מאורע שבא לפתחנו, וכך גם בשעה שחסרנו את גדולי ישראל אשר היו עמנו ואינם, וכה האריך מרן זלה"ה באשכבתיה דמרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, כי עתה שחסרה השפעתו של אדם גדול, עלינו להשלים החסרון, ואת כל אשר בכוחנו לעשות נעשה.

ואמנם לכשנחפוץ לילך בדרך זו, ולמלא מעט מן החלל אשר נוצר עם סילוקו של מרן זצ"ל, כבר יש בידינו את הכלים היאך לעשות זאת, כי כל ימיו עמל מרן להדריך ולהורות את הדרך נלך בה, ומה דנפח מדיליה נפח, כי כל המוסר אשר עורר בשיחותיו, מעמלו והשגותיו הגבוהות בא, וכפי אשר הזכיר בנו הגר" צבי יהודה שליט"א בהספדו בשעת ההלוויה שכפי אשר היה ניכר מדבריו [שהבאנו בפרשתנו עה"פ 'ויאצל מן הרוח'], בודאי כל אשר דיבר בשיחותיו היה לאחר שהרגיש כבר שהוא עצמו אינו חסר באותו הדבר, וא"כ לכשנרצה להתבונן בגדלותו של מרן, אין לנו להביט כי אם בדבריו שלו עצמו, אשר הם משקפים את מהותו ודרגותיו שלו.

וכך היה מרן אומר בענין קריאת סיפורי צדיקים: **"ולענין קריאת דברים שיש בהם קדושה כמו סיפורים ממעשי הגדולים, יש שני צדדים בזה האם כדאי או לא כדאי לקרוא בזה, וידוע שהנצי"ב התנגד לזה ואמר, כי אם רוצים לדעת מי היה רבי עקיבא איגר, לא צריכים לקרוא את כל הסיפורים עליו, אלא די לפתוח ספר הידושי או תשובות רבי עקיבא איגר, ומילה אחת שם מוסיפה חיזוק ויראת שמים יותר מכל סיפורי המעשיות, כשרואים בדברי רבי עקיבא איגר "השם יאיר עיני" כמה חיזוק זה מוסיף, הרבה יותר מכל הסיפורים ותולדות חייו!**

וידוע מכתבו של הגר"ח ברלין (נדפס בתחילת ספר מרומי שדה) בשם אביו הנצי"ב: **"ומרגלא היה בפומיה שכל המעיין בספר תשובות רבי עקיבא איגר ז"ל בעין חודרת, לא רק גדולות ונפלאות ימצא שמה מעומק עיונו וחריצת שכלו הבהיר, כי אם גם יראת השם טהורה וענווה יתירה ימצא בכל שורה ושורה, ואין לך ספר מוסר גדול ממנו... ואחרי כל זה באזני שמעתי מפיו הקדוש בעת שהגיע לעיניו תולדות רע"א ז"ל... לא רצה להביט עליו אף במעוף קל, ואמר שכל זה הוא בכלל האמור אין עושים נפשות לצדיקים שדבריהם הם זיכרון, ומה מני יהלוק לדעת יום הולדתו או יום פטירתו, או תואר פרצוף תמונתו אם כה היה או כה, והעיקר לשום עין ולב על דברי תורתו."**

ובמק"א העמיד מרן את התועלת בקריאת סיפורי צדיקים: **"אנו צריכים לחיות כל הזמן במחשבה ובהתבוננות מה אנו חייבים לעשות, ואמנם אין זו עבודה קלה כל כך, והדרך לזה היא רק אם לומדים בכל יום ספרי מוסר, או ששומעים דברי מוסר, וכן אם קוראים סיפורי צדיקים ממעשי הגדולים, ואין הכוונה למופתים ומעשים נפלאים שהם דרגות גבוהות ואינם בשבילנו, אלא הדברים הפשוטים, כיצד הם חיו בחיי היום-יום שלהם, על מה חשבו ומה היה מונח להם בראש, האמונה הפשוטה, זהו הדבר החשוב ביותר שאפשר להתקדם בזה..."**

נתבונן נא בדברי הדרכתו של מרן, ונלמד היאך נוכל להשיג איזו שלמות מהן, איזו מעלה מהן, וכך להתעלות עוד ועוד בדרכיו הישרות והנאצלות, ולעשות לו נחת רוח במקום אשר קנה לו במתיבתא דרקיעא.

ממגד גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

'פיקודי ה' יורים משמחי לך'
אימותי הן יורים כשיוצאין מפי יצר
(מדברי מרן זצוק"ל ע"פ חז"ל בילקוט תהלים)

פרשת בהעלותך שנת תשפ"ג לפ"ק (שנה ד') * גליון 141 * עיה"ק ירושת"ו * כתיבי תלמידים

י'סעו מהר ה'

כתינוק הבורח מבית הספר

בגמ' (שבת קטז,א) "תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עתידה פרשה זו (ויהי בנסוע) שתיעקר מכאן ותיכתב במקומה, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פרענות ראשונה לפרענות שניה. פרענות שניה מאי היא ויהי העם כמתאוננים, ופרענות ראשונה ויסעו מהר ה', ואמר רבי חמא ברבי חנינא שסרו מאחרי ה'". וצריך להבין מה הפרענות במה שנסעו מהר ה', ומדוע זה נקרא שסרו מאחרי ה'?

וכתבו התוס' שם: "פרענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלוש ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו, כך היו בורחים מהר סיני דרך שלוש ימים, לפי שלמדו הרבה תורה בסיני". וכן הביא הרמב"ם בפרשת בהעלותך שם "שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, אמרו שמא ירבה ויתן לנו מצוות, וזהו ויסעו מהר ה', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה'... וקרא החטא 'פרענות' אף על פי שלא אירע להם ממנו פרענות, ושמא אלמלא חטאם זה היה מכניסם לארץ מיד", עכ"ל.

והיינו כי הנסיעה מהר סיני, היתה הנסיעה הראשונה לאחר קבלת התורה, וכשהיו בהר סיני למדו הרבה תורה, ועכשיו שמחו במה שנסעו מהר סיני, והתנהגות זו היא כמו תינוק ששמח לברוח מבית הספר. ולכאורה הרי כך הוא הטבע, וגם אדם מבוגר שאינו תינוק קיים בו הטבע הזה של תינוק שאוהב את המנוחה, ומהו החטא בזה?

ויש לפרש כי הנה באמת לימוד התורה הוא תענוג שאין כמוהו בעולם, וכמו ששינוי בפרקי אבות (ו,ד) "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה... ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", היינו שאם אדם עמל בתורה למרות כל הקשיים, אזי מרוב אהבת ומתיקות התורה אינו מרגיש כלל את הקושי, והוא מאושר ויש לו עולם הזה יותר טוב מכל האחרים, ואפילו אם יש לו חיי צער אינו מרגיש כלל את הצער מרוב מתיקות התורה, שהלימוד הוא תענוג אמיתי מעין עולם הבא.

וכמו שכתוב על דברי התורה (תהלים יט, יא) "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", והיינו כי הנאות העולם נחלקות לשני סוגים, הדבש הוא דוגמא של הנאות הגוף, שהגוף נהנה מן הטעם והמתיקות שבדבש, ואילו זהב הוא דוגמא להנאה נפשית של חמדת הממון, ועל זה אמר כי דברי התורה הם יותר מכל הנאות שבעולם, נחמדים יותר מזהב ומתוקים יותר מדבש.

ומאחר שכך היא מתיקות התורה, ממילא היתה תביעה מדוע צריכים לברוח מהר סיני? הרי זה תענוג נעים מאד! ואף שכשצריכים לנוח ולישון הולכים לישון, אבל התענוג של תורה נמשך כל הזמן, וגם בזמן שלא לומדים יש בראש מחשבות של תורה, ומחכים כבר לרגע שיוכלו שוב להתחיל ללמוד, כי שמחים להמשיך את התענוג של תורה, ומדוע נסעו מהר סיני 'בשמחה' כתינוק הבורח מבית הספר, הרי דברי התורה משמחי לב, ומדוע לברוח?

ובאמת בזמן שהיו בהר סיני ועסקו בתורה לא הרגישו שום קושי ולא התעייפו, שהרי הם נמצאים בהר סיני, מקום שהשיכנה נמצאת שם, ועוסקים בתורה, ורק אחרי שהפסיקו ללמוד ופנו לנסוע מהר סיני, אז כבר לא הרגישו את התענוג של לימוד התורה, וממילא טבע הגוף נמשך אחר המנוחה, כי הנשמה אוהבת את התורה והגוף אוהב את המנוחה, וכשמפסיקים לעסוק בתורה, מיד הגוף נמשך אחר המנוחה.

ועיקר החטא היה שנסעו מהר סיני 'בשמחה', כי אמנם כך הוא הטבע שאדם אוהב את המנוחה, אבל מדוע הרגישו שמחה במה שעכשיו אינם לומדים, והרי שמחה זו באה מחוסר הכרת האמת, שהרגישו באותה שעה כאילו טוב להם עכשיו יותר ממה שהיה קודם, ושכחו את התענוג האמיתי שהיה להם בשעת עסק התורה, שכך טבע אהבת העולם הזה שמשכחת את אהבת התורה, וכשאדם עסוק בהנאות העולם הזה, הוא מקלקל את הטבע של אהבת התורה ואהבת העולם הבא.

אהבת התורה היא ענף מאהבת ה', וכמו שכתב במסילת ישרים פרק י"ט כי השמחה בתורה ובמצוות היא ענף מאהבת ה', טבע הנשמה שאוהבת את התורה והמצוות, ואילו טבע הגוף ליהנות מן המנוחה ומהנאות העולם הזה, וכשאדם עוסק בתורה ברציפות בלי הפסק, זה מחזק את הכח של הנשמה, שהנשמה שולטת על הגוף, ואז קשה להפסיק מרוב מתיקות התורה, אבל אם מפסיקים ללמוד, ושוכחים את הטעם של מתיקות התורה, ונמשכים אחר פיתויים של הנאות העולם הזה.

אך אם היו מעריכים ומרגישים את חשיבות התורה, זה היה נותן להם את הכוחות להמשיך בשמחה ולהיות מאושרים, אבל כיון שהיה חסר להם ההכרה וההבנה הזאת, כל זמן שהיו בהר סיני ועסקו בתורה לא הרגישו עייפות, כי התענוג של תורה נמשך, אבל לאחר שנסעו משם התגבר היצר הרע של טבע הגוף ורצו את המנוחה.

י'אצל מן הרוח'

דרך ההשפעה על אחרים

בספר אהל יעקב להמגיד מדובנא (פ' תזריע) כתב: 'ואני בהיותי בוויילנא אצל מורי הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מוויילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו, השיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי הגדול בלי הפסק, בעל כורחך כאשר הכלי הגדול נתמלא על כל גדותיו או כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה כל שכן שלא יגיע אל הסמוכים כל מאומה'.

אדם שרוצה להשפיע על אחרים, אם הוא בעצמו מלא וגדוש ביראת שמים, הרי הוא משפיע גם על אחרים, מי שמלא אמונה משפיע על אחרים אמונה, ומי שמלא אהבת תורה משפיע על אחרים אהבת תורה, מי שהוא מושלם בעצמו יכול להשפיע על אחרים, ודברים היוצאים מן הלב משפיעים גם על אחרים, אבל אם הוא בעצמו חסר בשלמות אינו משפיע על אחרים.

וזהו ענין 'כתר תורה' שפירושו כמו כתר המלך, שהמלך משפיע על העם, מנהיג ומנהל את כל ענייני המדינה, ודואג לטובת כל אחד ואחד מבני העם, וכך גם אדם שזוכה לדרגת כתר תורה, היינו שיכול להשפיע תורה על אחרים, ולזה צריך תחילה להיות מושלם בעצמו בכל הדברים שהתורה נקנית בהם, ואז יכול גם להשפיע על אחרים.

אם כן כשרואים אחד שמשפיע, זהו סימן לשלמות המדרגה שיש לו.

ובאמת שההשפעה היא אף בהנהגת האדם בינו לבין עצמו, כשאדם מוסיף יראת שמים לעצמו, ממילא הוא גם משפיע על אחרים, אף אם אינו מדבר כלום, עצם ההנהגה שלו משפיעה.

ואמנם זוהי מדרגה גדולה שיהיה מושלם בעצמו עד כדי כך שיוכל להשפיע על אחרים, ושמעתי שאמרו על מרן המשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל שלא היה מדבר לאחרים שום דבר שלא היה מושלם בעצמו, וכל מה שדיבר לאחרים היה אחרי שהשלים את עצמו באותו ענין, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין יח,א) קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים. אבל זוהי מדרגה גדולה, וקשה מאד לזכות לזה, להיות מושלם כל כך בעצמו.

ושמעתי בשם הגאון רבי ישראל סלנטר שאמר שכדאי לומר דברי חיזוק לאלף איש, אפילו אם הדברים ישפיעו רק על אדם אחד והוא המדבר בעצמו, והיינו גם אם השומעים אינם מתעוררים מדבריו, מכל מקום יש תועלת בדבריו אם הוא בעצמו מתעורר ממה שהוא מדבר, וכדאי לומר את דברי החיזוק כדי שהמדבר בעצמו יתעורר מן הדברים.

וכן כתב החובות הלבבות בסוף שער התשובה כי דבריו אינם מכוונים אל הקורא, אלא כתב אותם לעצמו, כדי להתעורר ולהתחזק מהם, ואם גם הקורא יקבל תועלת ויקיים אותם - מה טוב, אבל אין כוונתו בדבריו לומר תוכחה לרבים, אלא להתעורר בעצמו. זהו ההיתר לומר דברי חיזוק למי שאינו בעל מדרגה בעניינים שהוא מדבר עליהם.

'והאיש משה עניו מאד'

הכרת המעלות אינה סותרת לענוה

הכרת מעלות עצמו אינה גאוה, שכן מצינו במשה רבינו שכתב על עצמו בתורה (במדבר יב, ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ולא ירד בזה ממדרגת הענוה, כי עניו אינו מי שטועה בעצמו ולא מכיר את מעלותיו, אלא שמכיר את עצמו, ומבין שכל מה שיש לו הוא בחסד מן השמים, ואין לו מעצמו כלום, ולא שייך להחשיב את עצמו בזה.

וצריך להתבונן ולחשוב לעצמו, מהיכן יש לי את כל הכוחות, ומנין יש לי הבנה וזיכרון, כיצד אני חי, ומי מחייה ומנשים אותי, הרי כל החיים והכוחות הם בחסד מן השמים, ומה שייך להרגיש חשיבות בזה, הרי אני עני ואביון, שמרחמים עלי מן השמים ונותנים לי כוחות, וכל רגע ורגע הקב"ה מחייה אותי, וכי שייך להרגיש חשיבות בזה? הרי צריך לומר תודה למי שמחייה ומנשים אותי, ולהבין שכל המדרגה שלי קיימת רק בחסדי שמים שנותנים לי את הכוחות, ופשוט שאין שום מקום לגאוה כלל.

ומעשה היה באדם שהעיוז פניו ושאל את מרן החזון איש זצ"ל אם הוא יודע שהוא גדול הדור... השיבו מרן - אכן אני יודע, אבל יותר טוב היה לי אם היו אחרים גדולים יותר ממני, שאז הייתי יכול לקבל מהשפעתם ולזכות למדרגות יותר גבוהות.

וכמו שאמרו חז"ל (מובא ברש"י בראשית ו,ט) על נח שהיה צדיק בדורותיו ואם היה בדורו של אברהם היה צדיק יותר, מפני שהיה מושפע ממדרגתו של אברהם איבנו, שאין סוף למעלות הרוחניות, וזהו שאמר מרן החזון איש כי הוא שמח בחלקו שזכה להשיג מדרגות גבוהות, ויחד עם זה הוא שואף הלוואי שהייתי יכול להוסיף עוד מעלות רוחניות.

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה דרכי החינוך - דוגמא אישית (מאמר שלישי)

והדרכה זו אינה שייכת רק להורים, אלא זהו יסוד החינוך גם אצל שאר המחנכים, "...וכידוע מדברי החו"א באמונה וביטחון (ד,טז) שאם מחנך כועס על התלמידים באמצע הלימוד, הוא מחנך אותם לכעס, ואפילו אם ידבר אתם הרבה שיחות של מוסר זה לא יעזור, כי מה שהתלמיד רואה משפיע עליו יותר, וראייה משפיעה יותר מן השמיעה, וכיון שרואה את המחנך כועס, הרי הוא מתלמד ממנו לכעוס, ולהיפך אם המחנך מדבר עם התלמידים בסבר פנים יפות, הרי הוא משפיע עליהם לטובה בזה..."

כללו של דבר, החינוך הטוב ביותר הוא על ידי דוגמא אישית, שזוהי ההשפעה הגדולה ביותר, וכאשר ילדים רואים את הנהגה של ההורים, שכל מעשיהם בישוב הדעת ובלי כעס, ומתייחסים בכבוד לכל אדם, באהבה ואחוה ושלוש ורעות, אזי ממילא גם הילדים מקבלים חינוך טוב, ומתנהגים כמו ההורים בחינוך הראוי."

[ואמנם לפעמים ההורים צריכים להעיר איזו הערה, ועל הדרך הראויה בזה נעסוק עוד בהמשך בס"ד]

נמצא כי מלבד מה שהנהגת המחנך יוצרת איריה חזקה אצל המתחנך, הרי מכיון שהוא עוסק בגידולו וחינוכו הרי הוא מהווה דוגמא אישית למחנך בכל הנהגותיו, והיא אף יותר משפיעה מההוראה וההדרכה בדברים, כי אינה דומה שמיעה לראיה, וא"כ הרי זה מכריח את הנהגותו הנאותה של המחנך, שולא היא אין תועלת כלל בחינוכו.

ומשכך, על המחנך אכן להשתלם בכל הנצרך לחינוך הילד, בתורה, בירא"ש ובמידות טובות, וגם על כך מעורר מרן בפרטות, בהביאו על כך מדברי הגרי"ס זצ"ל: "הנה מאחר שהחינוך הטוב ביותר הוא על ידי דוגמא אישית, שהילד רואה את הנהגתם של ההורים בבית ומתנהג גם הוא כמותם ועושה כמעשיהם, אם כן צריך שיראו אצל ההורים הנהגה של יראת שמים שמפחידים מכל חשש עבירה, ומבררים על כל דבר אם אסור או מותר, ונזהרים ומפחדים מכל דבר אסור, באופן כזה הילדים רואים בבית הנהגה של יראת שמים, וכיון שרואים כך אצל ההורים, ממילא גם הם מתנהגים ככה, ומתחנכים לחיות ביראת שמים."

"מה שהתלמיד רואה משפיע עליו יותר, ראייה משפיעה יותר מן השמיעה..."

ואמנם בימינו אין היראה מורגשת ברחוב כפי שהיה פעם, וכמו שכתב הגרי"ס במכתבו על אלול (אור ישראל יד) "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחוז פלצות מקול הקורא קדוש אלול", והיינו שהייתה חרדה גדולה מאימת הדין, ובמשך הדורות הייתה ירידה בזה, וכתב שם כי הסיבה לזה "כאשר ספו תמו גדולי היראים אשר חרדתם מאימת המשפט התראה על פניהם ועשתה רושם בלב הסרים אחיהם", והיינו שבדורות הקודמים היו הרבה גדולי יראה שראו עליהם יראת שמים וזה השפיע על כל אחד ואחד, אבל במשך הזמן נתמעטו גדולי היראים, וכבר אין ממי לקבל יראת שמים בדרכי החינוך בזה, ויראת ה' תוסיף ימים].

וכיון שעיקר החינוך הוא באוירה שיוצרים ההורים, הרי תחילת חינוכו של הילד הוא בחינוך ההורים עצמם להנהגה הראויה, "כל האווירה בבית נותנת חינוך. ההתנהגות של ההורים מחנכת את הילדים. ואמנם זה תלוי באופי, מה האופי של ההורים, ואם ההורים הם עם אופי קשה, עם אופי של תקיפות, הם צריכים גם כן להתחנך..."

א"כ כאשר נרצה להעמיד את תפקיד ההורים בחינוך, נוכל לומר כי בראש ובראשונה הם צריכים להוות דוגמא אישית לילד, כלפי אותם ערכים אותם הם רוצים להחזיר לו.

ומרן האריך בעניין זה כמה פעמים, כאשר הוא מתאר היאך נעשתה מלאכת החינוך בעבר: "זכורני כי מלפנים חינוך הבית היה בלא שום פקודות והוראות, ההורים לא היו צריכים לומר כלום לבניהם, היה די בכך שהילד רואה את הנהגותם החיובית של הוריו, וקיבל בזה דוגמא אישית, וממילא היה מחקה אותם לעשות כמותם, שכך הוא טבע החיקוי הקיים בכל אחד ואחד.

כמו שידוע שילד קטן כשרואה את אביו מתפלל, הוא מחקה אותו, ועושה גם הוא כאילו שהוא מתפלל, מצוי לפעמים ילד שבא מבית הכנסת ולוקח טלית ומתעטף בה, ועושה את עצמו כמו חזן... וכל זה בא מתוך טבע החיקוי, שרוצה להיות כמו גדול, ואפילו ילד שאינו בר דעת, מטבעו הוא מחקה את מה שרואה אצל המבוגרים.

וכשאדם נמצא במקום של תורה ותפילה גם הוא מתפלל ולומד בלא שיצטרך לומר לו דבר. ילדים שלא הכריחו אותם, עשו ממילא את מה שראו שהוריהם מחשיבים, בלא שיצטרכו לומר להם כלום"

"נמצא כי החינוך בא על ידי דוגמא אישית, שהילד רואה את מה שההורים עושים, ורוצה מטבעו לעשות כמותם."

לאחר הפסקה של ימי המועדים וקבלת התורה, שבנו בס"ד למדור 'בעקבי הצאן', הגורר תגובות חיוביות רבות מצד הקוראים, בני תורה מופלגים, המקיימים בעצמם 'כל הנוטל עצה מן הזקנים' ונהנים תדיר מעצותיו והדרכותיו של מרן. ואמנם קיינו כי יזכנו השי"ת להתחמם לאורו עוד רבות בשנים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אבל בעוונתינו כבר נגזרה הגזרה, ולא זכינו. ינחמנו השי"ת במהרה בנחמה שלמה, בבנין ציון וירושלים.

הנה בשלהי החורף העל"ט החלטנו לעסוק בדרכי החינוך במשנתו של מרן זצ"ל, וכבר הרחבנו בדבריו שהבסיס הראשון לחינוך הוא האוירה השלטת בסביבת המתחנך, והיינו בעיקר בביתו, ובעיקר בהנהגת ההורים שהם המעמידים העיקריים של החינוך.

[ואגב, נחזור על פרט נוסף שהוזכר בהקשר לכך במאמר הקודם, ואשר רבים מסתפקים בו, כי מכלל יצירת האוירה הראויה הוא החדרת יראת שמים שהורה ואמונה בשכר ועונש, ומתאר מרן כי כך היה החינוך בילדותו "...גם דיברו על הגיהינם, שיש שכר ועונש, דיברו על זה גם עם הילדים הקטנים, כשילד התחיל להבין משהו, מיד כבר ידע שיש גן עדן ויש גיהינם, יש מצוות ויש עבירות, על מצוה יש גן עדן, ועל עבירה יש גיהינם, ואפילו היו ממחישים את הגיהינם..."

וכנגד החוששים שדבר זה גורם לפחדים או לריחוק, מעמיד מרן ברורות כי זהו חשש של הבל "זה לא גרם לעצבות ולהחזיק עצמו כרשע... מפני שלמדו והמחישו גם את גודל שכר התורה והמצוות, שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, ולכן ידיעת העונשים רק הוסיפה יראת שמים ולא גרמה לעצבות...", וככלל, מעמיד מרן תדיר כי יראת שמים אינה גורמת לפחד ולעצבות, כאשר מעמידים אותה באופן ראוי, וכן לימוד המוסר אינו גורם לעצבות, ואלו דבריו: "שמעתי שיש כאלה שאומרים כי בזמננו אסור להפחיד עם הגיהינם, שאם מפחידים את האנשים הם נשברים לגמרי... אבל באמת זה לא נכון! ובוודאי צריכים גם יראת העונש, כמו שאמרנו חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) "עבוד מאהבה עבוד מיראה, עבוד מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא, עבוד מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט".

רק יש קצת אנשים שאינם בריאים בנפשם, שגם אינם יכולים ללמוד מוסר, שאם ילמדו מוסר יכנסו למתח ויתבלבלו לגמרי, ועבורם הדרך היא לעסוק בתורה מאהבה, מתוך מתיקות והתעניינות בדברי תורה, ועל ידי זה במשך הזמן יקבלו מדרגת אהבת ה'... אבל כלל בני האדם בודאי שצריכים גם את יראת העונש" וכיון שיש התוהים בעניין זה וחושבים שכביכול הדיבורים על 'גן עדן וגיהינם' אינם מתאימים לזמנינו, באנו להבהיר את הוראות מרן בזה כי אין שינוי ח"ו בדרכי החינוך בזה, ויראת ה' תוסיף ימים].

וכיון שעיקר החינוך הוא באוירה שיוצרים ההורים, הרי תחילת חינוכו של הילד הוא בחינוך ההורים עצמם להנהגה הראויה, "כל האווירה בבית נותנת חינוך. ההתנהגות של ההורים מחנכת את הילדים. ואמנם זה תלוי באופי, מה האופי של ההורים, ואם ההורים הם עם אופי קשה, עם אופי של תקיפות, הם צריכים גם כן להתחנך..."

א"כ כאשר נרצה להעמיד את תפקיד ההורים בחינוך, נוכל לומר כי בראש ובראשונה הם צריכים להוות דוגמא אישית לילד, כלפי אותם ערכים אותם הם רוצים להחזיר לו.

ומרן האריך בעניין זה כמה פעמים, כאשר הוא מתאר היאך נעשתה מלאכת החינוך בעבר: "זכורני כי מלפנים חינוך הבית היה בלא שום פקודות והוראות, ההורים לא היו צריכים לומר כלום לבניהם, היה די בכך שהילד רואה את הנהגותם החיובית של הוריו, וקיבל בזה דוגמא אישית, וממילא היה מחקה אותם לעשות כמותם, שכך הוא טבע החיקוי הקיים בכל אחד ואחד.

כמו שידוע שילד קטן כשרואה את אביו מתפלל, הוא מחקה אותו, ועושה גם הוא כאילו שהוא מתפלל, מצוי לפעמים ילד שבא מבית הכנסת ולוקח טלית ומתעטף בה, ועושה את עצמו כמו חזן... וכל זה בא מתוך טבע החיקוי, שרוצה להיות כמו גדול, ואפילו ילד שאינו בר דעת, מטבעו הוא מחקה את מה שרואה אצל המבוגרים.

וכשאדם נמצא במקום של תורה ותפילה גם הוא מתפלל ולומד בלא שיצטרך לומר לו דבר. ילדים שלא הכריחו אותם, עשו ממילא את מה שראו שהוריהם מחשיבים, בלא שיצטרכו לומר להם כלום"

"נמצא כי החינוך בא על ידי דוגמא אישית, שהילד רואה את מה שההורים עושים, ורוצה מטבעו לעשות כמותם."

תמצית קצות דרכיו

זכרונות עצות וידיעות חשובות מחייו של מרן רשכבה"ג זצ"ל, מאת אחד מתלמידיו של רבינו זצוק"ל מכותבי ה'אוסף', עורך סיכומי 'תמצית' ומבחני 'לדעת'.

שינוי. וכך באמת ראו אצלו רבינו שלא חיפש מעשים גדולים ומפורסמים, אלא עשה כל מעשיו בשלימות נדירה.

דקדוק בהלכה ובניצול הזמן - יראתו הקודמת לחכמתו היתה ניכרת בזהירותו המופלגת מכל סרך של עבירה, בדקדוק הלכה מופלג ללא הנחות כלל, הן בדקדוק הלכה כפשוטו, והן בעוד הרבה הנהגות שהיו בעיניו הלכה גמורה, כדוגמת עוון ביטול תורה שהיה נזהר בזה בזהירות נוראה שלא לבזבז רגע אפילו לדברים שרגילים להקל בהם, כגון להמשיך סעודת פורים אחרי צאת הכוכבים, גם סעודות שבת היו אצלו מדודות וקצובות, ואפילו שיחות חולין של תלמידי חכמים לא היו כמעט שייכים אצלו, בבין הזמנים היה ממשיך בסדריו ללא שינוי, והיה ממשיך למסור שיעור יומי לקבוצה מתלמידיו מידי יום. כשהיה יוצא מביתו היו ברשותו משניות כיס והיה לומד בהם בזמני המתנה, וכן מיד כשהיה נכנס לרכב היה מוציא את המשניות ולומד, אולם היה נזהר בכבודו של הנהג ומוציא מה לדבר עימו מעט.

פעם נכנסתי איתו לביתו בערב פסח וראה שציפו את הארונות שבביתו בנייר ארונות כשר לפסח, עוד לפני שהתיישב בירר עם צאצאיו מי מהם קנה את הנייר וכמה צריך לשלם לו. כשבאתי להתייעץ איתו בנושא של הרחבת דירה, והיה זה בשבת אחרי התפילה, בירר מיד האם מותר לדבר בנושא זה בשבת, ורק אח"כ הסכים לייעץ.

שמירת הדיבור והמחשבה - כמו כן היה נזהר בזהירות מיוחדת מכל דיבור של גנאי על כל אדם בכל מצב, וכפי שהעיד עליו מרן רבי מיכל ליפקוביץ זצ"ל שכבר עשרות שנים לא דיבר לשון הרע, גם בתקופות סוערות שהיו בציבור לא היה שייך לשמוע ממנו דברים כנגד מישהו, רק התווה את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, ובכינוס רבנים שהיה במעונו באחד מאחת ממערכות הבחירות האחרונות ביקש בהחלטיות מכל המשתתפים לדבר רק מה אנחנו חושבים שצריך לעשות, ולא כנגד אף אחד. גם בציבור עורר אז על החיוב שלא לחשוב רע על אף אחד. והיה בבחינת נאה דורש נאה מקיים כאשר כפי שהוזכר לא היה מדבר כנגד אף אחד בשום מצב, והדבר היה אצלו חיוב גמור ללא שום קולות והתרים.

דקדוק במידות - מרגלא בפומיה דברי הרמב"ם (תשובה ז' ג') אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה, אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו, כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו, ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן. ואמר שמבואר בדברי הרמב"ם שכל אלו הן עוונות, והיה נזהר בכל אלו בתכלית הזהירות וכפי שנפרט להלן.

לא היה אצלו מושג של כעס, למרות שהיו לו דעות ברורות בהרבה דברים, גם כאשר נעשו דברים שלא כדין כנגד דעתו לא היה שייך אצלו כעס והיה ממשיך באותו ישוב הדעת. נכנסתי אליו פעם כשפעלו בצורה חזקה כנגד דעתו, ולא היה ניכר אצלו שום קפיידא או כעס. וכן איבה וקנאה לא היו שייכים אצלו כלל, והיתול היה ממש מנוגד לאופיו, שלמרות שהיה משרה בסיבתו אורה נעימה במיוחד, לא היה שייך שיהיה לו איזה שייכות להיתול.

רדיפת הממון לא היה שייך אצלו כלל, ואדרבה היה משקיע סכומי עתק מכספו לעזור לכל מיני אנשים, ומעטים בלבד ידעו את ההקף של הסכומים שהיה מוציא מכיסו עבור אחרים. פעם שאלתי אותו אודות השקעה מסוימת, והוא אמר לי להתרחק מכל הדברים הללו

קשה לי לכתוב על רבינו זצ"ל, הן מהסיבה שאנו נמצאים ביום המר והנמהר יומא ד'אשכבתיה דרבי', והן מהסיבה שבשביל לכתוב על דבר צריך לדעת ולהבין אותו, ובשביל להבין צריך השגה בדברים, ואין לי שום השגה והבנה במעלות נשגבות כאלו, במיוחד שהכל היה בהסתרה, ויתירה מזו הרי ידוע ומפורסם כמה שמר שלא יפרסמו הנהגותיו בציבור, ולא הסכים לשום פרסום מלבד הדפסת שיעוריו ושיחותיו, וגם עליהם היה עובר מילה במילה לפני הפרסום, וא"כ כיצד אהין לכתוב מדרכיו והנהגותיו בלא הסכמתו, אולם לנגד עיני עומדת הכרעתו של רבינו זצ"ל לפני כמה שנים לאחר פטירת סבי זצ"ל, שאלתי אז את רבינו האם ניתן לפרסם מדרכיו והנהגותיו המיוחדות של סבי, אשר בכל ימי חייו ברח בכל יכולתו מן הפרסום, ואף ביקש בצוואתו להמנע מכך, ורבינו זצ"ל ענה לי שלמרות זאת יש לכתוב ולפרסם את הדברים בשביל זיכוי הרבים, ועל כן דומני כי גם במקרה זה 'אל תמנע טוב מבעליו' והציבור צמא לגלות מעט את הלוט מאחורי מסך ההסתרה של רבינו במשך כל ימי חייו, ויהיה בדבר תוספת זכויות לעילוי נשמתו הטהורה.

צדיק נסתר - חושבני שאפשר לייחס לרבינו זצ"ל את התואר 'צדיק נסתר', למרות היותו מפורסם מאד בגאונותו וצדקותו, וזאת מהסיבה הפשוטה, רבינו ישב בכבודו של עולם, לימד אלפי תלמידים בישיבת פוניבז' המעטירה, כאשר מצד אחד כל תלמידיו ידעו שמדובר באדם גדול בכל קנה מידה, אבל רבינו עצמו הסתיר את עצמו בכל דרך אפשרית, ע"י בריחה מכל דבר שיכול לפרסמו ולכבדו יותר, וע"י הסתרת כל מעשיו בצורה נדירה, אולם בכל דבר מהנהגותיו ככל שהיו מתבוננים יותר היו מגלים שהדברים נעשים בשלימות גמורה בכל קנה מידה, וכפי ששמענו בהספדם במסע הלוייה שכל אחד גילה והאיר זויות נוספות בשלימותו הנדירה של רבינו, תוך ציון הדברים שהכל היה אצלו בהסתרה.

תפילה - נביא דוגמה אחת שממנה אפשר ללמוד על הכלל, כיצד היה מסתיר את מעשיו. כאשר אנו רואים אדם שמתפלל בהתלהבות או בבכיות או באריכות גדולה, אנו מבינים שהוא מתפלל באופן מיוחד (כמובן כאשר הדבר אמיתי ולא חיצוני), אצל רבינו זצ"ל לא היה ניכר כלפי חוץ שום דבר מיוחד, תפילותיו היו בצורה רגועה מאד, כמעט בלי תנועות חיצוניות, ולא באריכות מופלגת, אולם המתבונן יכל לראות בתפילותיו מחזה נדיר, במשך עשרות שנים ישב רבינו במזרח הישיבה כשפניו כלפי הציבור, הוא הכיר את הבחורים, והנהגת הישיבה היתה על כתפיו, אולם בזמן התפילה מתחילתה ועד סופה לא הוציא את העיניים מהסידור, התפלל בריכוז מוחלט, ולעולם לא התעניין בנעשה סביבו. גם אחרי שיעורים מיוחדים שבהם היה מתפלל עם הבחורים בפלפול דאורייתא, בזמן התפילה ראו שהדבר היחיד שהוא מרוכז בו, ובצורה מוחלטת, זה התפילה.

האדם השלם - כאשר נכנסו בחורים לרבינו זצ"ל ושאלתם בפייהם, כיצד נהיים גדולים בתורה, ענה רבינו כי השאיפה צריכה להיות ממוקדת להיות 'אדם השלם', ולא לחפש מעשים מיוחדים ובולטים. האדם השלם כפי שביאר רבינו הוא אדם שמנצל את כל זמנו ועושה את כל מעשיו בשלימות לפי רצון התורה, ובכונה אמיתית לשם שמים, וכך היה מבאר את דברי חז"ל על "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", שאין הכונה לשינוי ממה שאמר הקב"ה לעשות, אלא הכונה שעשה את המצוה לשמה באהבה ויראה כראוי, שעשית מצוה לא בצורה הראויה גם היא נחשבת

ולשים את כל הכסף בגמ"ח, ואמר שלהפקיד בגמ"ח זה ההשקעה המשתלמת באמת.

בריחה מן הכבוד - היה בורח ממש מכל דבר שעשוי לגרום לו איזה כבוד, כגון להופיע במקומות שהיו מכבדים אותו שם, והיה הולך רק למקומות שהרגיש שהוא חייב ללכת לשם, כמו כן היה ניכר בשיעוריו ושיחותיו שלא היה אצלו שום שיקול שהדברים ישמעו יפים ומבריקים, ולא רק כאשר היה נראה לו שהדבר לא ישר לגמרי היה נמנע מלאומרו, אלא גם מה שהיה אומר היה בודק איך הדברים יובנו בצורה טובה, ולא שום שיקול אחר. בפעם הראשונה בהיותי בחור צעיר שבאתי לשאול אותו שאלות בסוגיה הנלמדת בישיבה, ורבינו חשב שבחור בגילי לא צריך להתעכב על שאלות מסוג זה, לא היסס רבינו לומר לי זאת, ולעודד אותי ללמוד בצורה נכונה.

לפני כעשרים שנה נזדמנתי לחתונה אחת, ואחרי שהתחילו ברכת המזון הגיע רבינו לחתונה, בהיותו בחוץ הוא שאל היכן אווזים בחתונה, וכששמע שהתחילו ברכת המזון המתין בחוץ, ניגשתי לשאול אותו שאלות על הנלמד בישיבה ובישיעורים, תוך כדי שאני עוקב לראות מתי הוא יכנס, אם לפני השבע ברכות או בתחילת הריקודים, אולם רבינו נכנס ברגע שהתחילו ברכה אחריתא, כך גם לא קיבל שום כיבוד לא בברכה ולא בשירה וזמרה.

מיעוט תענוג - בענין המאכלים היה אוכל בקביעות לחם יבש טבול במעט מים, והרבה פעמים תוך כדי אכילה היה מקבל אנשים שבאו אצלו לעצה וברכה, וידועים הדברים שהתפרסמו ממנו בשנה זו אחרי פורים שאכילת תאוה זה גהנום, והיה מרבה להזכיר זאת בשיחותיו שכל מאכל של תענוג שאינו נצרך זה ממש גהנום, ואת זאת היה אומר למרות הכרתו היטב את נפש הדור וצרכיו, וכאשר האוכל היה נצרך לישוב הדעת או שההמנעות ממנו עלולה לגרום ללחץ מסוים, לא היה מדבר כך, אבל סתם תאוה היה אצלו חמור מאד.

דקדוק בכבוד הבריות - היה מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, בכל פעם היה שהייתי מגיע לבני ברק ונכנס אצלו היה שואל בשלומי ולמה נזדמנתי לבני ברק וכדומה, וגם כאלו שלא הכיר היה נותן יחס אישי וחם לכל אחד, וגם כשהיו עוברים אצלו בימי חול המועד אלפי אנשים ראו איך היה מקפיד לתת יחס לכל אחד ואחד ללא יוצא מן הכלל.

היה גם נזהר בכל שאלה שנוגעת גם לשואל וגם לאנשים אחרים, לענות בצורה שהשואל יקבל את התשובה בלי ששאר הנוגעים בענין יפגעו כלל, והיה מזהיר מאד להזהר בכבוד הבריות. פעם ביקשתי ממנו מכתב להכנסת ספר תורה באיזה קהילה, וחשבתי לתומי מה כבר יכול להיות מסובך במכתב פשוט שכזה, אולם נוכחתי אז לראות איך נזהר שלא לכתוב שום משפט שהיה לו איזה צד רחוק שהדבר עלול לגרום הרגשה רעה כלשהיא לאיזה אדם. סיפר לי אחד שהתייעץ עימו בקשר לאיזה משרה באחת הישיבות, ורבינו חשב שהדבר לא מתאים לו, והוא ענה לו בצורה מחוכמת שהוא יבין את התשובה ואתה ישיבה לא יבינו שרבינו ענה לו בצורה שלילית. כמו כן שמע פעם על איזה ת"ח מבוגר שיש ברשותו הרבה כתבים של חידושי תורה שלא עלה בידו להוציאם לאור, והבין שהדבר גורם לו לעוגמת נפש, וחשב ופעל לעודד ולהחיות את רוחו של אותו ת"ח. עוד סיפר לי אחד שהוא מחותן של ראש ישיבה חשוב ומפורסם, ובשבת שבע ברכות מטבע הדברים עיקר האווירה היתה סביב אותו ת"ח והמחותן נשאר בצד, וכשרבינו ראה את הדברים התיישב ליד אותו מחותן במשך זמן רב והחיה את נפשו.

נהנים ממנו עצה ותושיה - במשך הרבה שנים לא הסכים לענות לשאלות ולקחת אחריות, והיה מפנה את השואלים לגדולי ישראל המבוגרים ממנו, אף שהרבה פעמים היה ניתן להבין להיכן דעתו נוטה, רק לאחר שגדולי ישראל שלפניו לא היו נגישים לציבור או שנפטרו החל לענות לשואלים, ואז גילה את כוחו לקבל הכרעות

בכל ענין, לברר פרטים, להתמקד בכמה פרטים חשובים הנצרכים להכרעה, ולקבל את ההחלטה. גם בדברים שכבר התייעצתי איתו על שאלות דומות, והיה נראה לי שאני יודע מה הוא יענה, הייתי הרבה פעמים מקבל תשובה אחרת ממה שחשבתי, באשר היה דן בכל שאלה לגופה ויורד לעומקם של דברים לפני נתינת התשובה.

לפני כמה שנים יזמנו כמה אברכים לעשות איזה פעילות תורנית באיזה ענין שרבינו מעורר רבות על הצורך לחזקו, ביררנו פרטים על מקומות אחרים שפעלו בענין זה, ואת מידת הצלחתם, וניגשנו לקבל את ברכת הדרך מרבינו זצ"ל, להפתעתנו רבינו מיד עם הצגת השאלה ידע במדויק את מידת ההצלחה של היוזמה במקומות אחרים, ואף אמר לנו שלא לפעול בדרך זו כי זה לא יצליח. גם בענייני סיכומי תמצית הרבה דברים מרכזיים בכתיבת והפצת הסיכומים נעשו על פי הכוונתו ועצותיו.

בהנהגת הישיבה - מאז שקיבל לידי את הנהגת ישיבת פוניבז', יחד עם רעו יבדלחט"א מרן הגרב"ד פוברסקי שליט"א, עשה בישיבה מהפכה של ממש בהרבה תחומים של תורה ויראת שמים ומידות טובות, והכל עשה בצורה שקטה עד שמי שלא התבונן כמעט לא שם לב לכלום, ורק אחרי כמה שנים ראו את הפירות של השינויים הגדולים שנעשו בהדרגתו. אחד השינויים המפורסמים הוא מה שנעשה בישיבה בימי החנוכה, שבמקום שזה יהיה מעין בין הזמנים, במשך השנים זה נהפך לימים שנשארים בישיבה ולומדים בהם בחיזוק גדול ובאווירה מיוחדת.

היה לו קשר מיוחד עם הבחורים, והיה מוסר, עד לפני שבוע, שיעורים מידי יום ושיחות מידי שבוע, ובזמן השיעורים היה ניכר כיצד הוא חי כל חידוש ונהנה מכל סברא, כאשר בזמן השיעורים הבחורים היו שואלים ומקבלים תשובות, והיה נותן להם זמן לפלפל ולדון בדברים שנאמרים בשיעור. היה מארח בחורים בסעודות שבת, שם היו מדברים בדברי תורה ויראה, והיו באים אליו קבוצות של בחורים והיה מתעניין בכל אחד ואחד.

ותשחק ליום אחרון - במשך השנים האחרונות היה ניכר כיצד כח גופו נחלש מתקופה לתקופה, אולם כוחות הנפש שלו לא נחלשו כלל, המשיך באמירת השיעורים והשיחות בלא להפסיד שום שיעור ושיחה, וגם השיעורים עצמם היו עם כל הריכוז והעוצמה, היה קשה לו לצאת מביתו להתפלל בישיבה כדרכו, ובתחילה היה מתפלל בישיבת קטנה מול ביתו, ואח"כ כשגם זה היה קשה לו היו מתקיימות התפילות בביתו, ובתפילה עצמה לא היה נראה שום זקנה או עייפות וכדומה, אלא היה מתפלל בדיוק באותו ריכוז ועירנות כמו לפני עשרות שנים, זכר את תלמידיו בשמותיהם, וכשהיו מתייעצים איתו היה יורד בשניות לעומקם של דברים בצורה שגם צעירים לא כ"כ מסוגלים לה, היה מחדש דברים חדשים בשיעורים למרות שכבר מסר שיעורים על כל מסכת למעלה מ-10 מחזורים, והיה חי את הדברים בבחינת בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. וכפי שהעידו בהספדים במסע הלוויה, עוד ביום שני מסר מחדרו שבבית החולים את השיעור האחרון, וביום שלישי בבוקר בעודו מכין את השיעור של אותו יום התמוטט לפתע ונצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלוקים.

אין לנו אלא לסיים בדברים שאמר רבינו זצ"ל בהלווית גיסו הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל ראש ישיבת קול תורה, וכה היו דבריו, "איך נפלו גיבורים, הגבורה בתורה, מה שבתקופה האחרונה שהיה קשה לו ללמוד ולהתעמק כרגיל כמו תמיד, כל רגע ורגע ניצל לתלמוד תורה ולהרבצת תורה, בכל הכוחות ובכל האפשרויות, ראו איך שכל מחשבתו היא להיות דבוק בתורה, בו נתקיים המאמר חז"ל זאת התורה אדם כי ימות באוהל, אפילו בשעת מיתה לא מש מאוהלה של תורה, הוא הרגיש הרי את מצבו, הוא ידע את מצבו, בשעת מיתה, הולך למות, כי ימות באוהל, באוהלה של תורה, במסירות נפש להרביץ תורה. רבי יוסי אומר יהי חלקי עם 'מתי בדרך מצוה', מי שהולך בדרך של מצוה ומת באותה הדרך, אז זה זכות גדולה מאד". ת.נ.צ.ב.ה.

אוסף נפלא של פרקי חיים עובדות ומעשים על מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין זצלה"ה

בבית אבא

ערש לידתו של מרן זצ"ל הוצבה ביום ב' אייר תרפ"ג בעיירת שומיאץ בבאלרוס שברוסיה הלבנה, כבן בכור לאביו הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל, רב העיר שומיאץ, ולאמו הרבנית הצדקנית מרת מרים ע"ה, בת הגאון רבי מרדכי שלמה מובשוביץ זצ"ל, רבה של העיר מלסטובקה, אשר מרן ה'חזון איש' הפליג בשבחו כצדיק נשגב מיוחד במינו.

רבי צבי יהודה היה בנו של הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל, בעל מחבר הספר הנודע 'בן אריה' על הש"ס (להבדיל מהגהות בן אריה לאביו של הגר"ס), מגדולי גאוני דורו, מפארי גידולי ישיבת וואלז'ין. מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל העיד כי שמע מרבו הדיין הגאון רבי שמחה זליג מבריסק זצ"ל, אודות בעל ה'בן אריה', כי כוחו היה גדול יותר משל אחרים מגדולי וואלז'ין ששם נודע לתהילה בכל תפוצות ישראל, אלא שהם שימשו כראשי ישיבות גדולים בליטא, והוא שלא החזיק ישיבה והרביץ תורה לתלמידים גדלותו העצומה נסתרה מעיני הבריות.

בחודש ניסן תרפ"ד נולד האח השני במשפחה, רבי יעקב זצ"ל, שנודע ברבות הימים כרבה הנערץ של העיר 'רמת השרון', וכאחד מגדולי התורה המובהקים בדור, מקובל ובעל מופת משכמו ומעלה. בשנת תרפ"ז נולדה האחיות

השלישית במשפחה, הרבנית מרת פסיה ע"ה, שנישאה ברבות הימים להגאון רבי ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל, ראש ישיבת 'הנגב', מחשובי ראשי הישיבות ומרביצי התורה בדורנו.

האב רבי צבי יהודה ורעייתו הצדקנית, השקיעו את כל כוחותיהם בחינוך הילדים, למרות הימים הטרופים שהיו אז בעליית השלטון הקומוניסטי, שנלחם בקפדנות בכל סממן יהודי. רבי צבי יהודה לא הסכים בשום פנים ואופן שבניו ילמדו בבית ספר המקומי היהודי, שהיה תחת פיקוח הקומוניסטים. אמם הצדקנית השיגה תעודות לידה מזויפות לבניה עם תאריך לידה שגוי,

כדי שיהיו רשומים כצעירים בשלוש שנים מגילם האמיתי, ולא יצטרכו ללמוד במוסד ההוא.

תורה שלמדו באף

רבי צבי יהודה הקים תלמוד תורה חרדי מחתרת, שם למדו הבנים יחד עם עוד כעשרים ילדים, אצל מלמד אוהב תורה וירא שמים בשם רבי גוד'ל, תחת הכוונתו הצמודה של האב הגדול. היה בכך סכנה גדולה, הן מעצם בחינה זו שלא באו למוסד הכללי, והסתכנו בעברה על החוק המחייב חוק חינוך חובה, והן מפני שלימודי דת נאסרו בשלטון הקומוניסטי בצורה חמורה. אך בצורה מתוחכמת של הערמה ושוחז הצליח רבי צבי יהודה לתחזק את התלמוד התורה במשך כמה שנים תחת אף השלטון.

בשנת תרפ"ח כאשר שלטונו של הצורר סטאלין הקשיח את פעולותיו, והעביר מסר כי המשך החזקת התלמוד תורה תיענה על ידם בחומרה רבה ובעונשים כבדים, אולץ התלמוד תורה להיסגר, והבנים שבו ללמוד בבית אביהם. רבי צבי יהודה שכר במיטב כספו את הצדיק רבי זלמן ליב אסטולין זצ"ל, חסיד נלהב תלמיד חכם וירא שמים, שהסכים ללמוד עם הבנים בתמורה לכך שרבי צבי יהודה ילמד איתו תורה.

שח לנו אחד ממקורביו כי לפני שנים אחדות כשביקש לשפוך את המרק הנותר בבית מרן זצ"ל, עצר אותו מרן, ולמול עיניו ביקש להוציא את חתיכות העוף הקטנטנות שנותרו בסיר. כשתמה המקורב לפשר ההוראה הבלתי אופיינית לו, השיבו מרן: "בילדותנו ברוסיה סבלנו ממחסור נוראי באוכל, לפעמים פשוט לא היה מה להכניס לפה. אינני מסוגל לראות שזורקים לפח עוף, מצרך שהיה בזמנו כה נדיר ויקר".

כאשר ביקשה המשפחה לשבת בשלוה על התורה והעבודה, קפצה עליה רוגזה של מחלת הטיפוס. האם הצדקנית מרת מרים חלתה במצב קשה, והבית התקשה לתפקד בצורה כזאת. האב

צבי יהודה משנות עלומיו. ההתרגשות היתה בשיאה על כך שזכו להגיע לארץ האבות. מרן זצ"ל מספר כי בימים הראשונים שיתף אותם אביהם בתחושותיו המאלפות: "תארו לכם, הנה אנחנו נמצאים עם כל הגוף בתוך המצווה כאילו בתוך סוכה - שכל הגוף בתוך מקום קדוש". לפעמים בחורף ביום בהיר שלמחרת הגשם היה אומר לבניו: "וכי ראינו בחוץ לארץ שמים בהירים כל כך כמו כאן בארץ הקדש, איזה תענוג!".

לאחר חודשים ארוכים של נדודים בין קרובי משפחה שונים, בחודש אלול תרצ"ד קבע רבי צבי יהודה את מגוריו במושב המתחדשת 'רמת השרון'. תקופה קצרה לאחר בואו, בשנת תרצ"ה, נבחר על דעת התושבים כרב המקום.

רבי צבי יהודה גם המשיך במנהגו שנהג ברוסיה ללמוד עם בניו באופן עצמאי, כשהוא מלמד את דרך הלימוד הנכון שקיבל מרבותיו, מארוחת בוקר ועד שעת לילה מאוחרת, מבלי לפנות זמן בטלה ל'בין הסדרים'. כך הם הספיקו בצוותא לסיים את רוב מסכתות הש"ס בעומק העיון.

לדברי רבי יעקב זצ"ל, הם למדו עם אביהם כל סוגיא עם גמרא רש"י ותוספות כמה פעמים בבהירות רבה, וכן את דברי הרא"ש, הרי"ף והרמב"ם. בחלק מהמסכתות למדו גם את ה'טור' וה'בית יוסף'. כשעסקו במסכת בכורות למדו גם את כל פירוש המהרי"ט אלגאזי על המסכת. בעת ארוחת הצהרים למדו מידי יום סימן אחד ב'קובץ הערות' על 'במות', חידושי מרן הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל.

קול תורה ברמת השרון

רבי יעקב זצ"ל התבטא פעם, כי הם למדו תורה בכזו מתיקות ורציפות עד כדי כך שהם לא ידעו עד גיל שמונה עשרה שיש כזה מושג של בין הזמנים או זמנים, רק מתוך פירוש המהר"ם מלובלין המזכיר את המושג של 'ומא דפגרא' הם הכירו לראשונה מושג כזה.

רבי צבי יהודה הקפיד ללמוד עם בניו גם את כל התנ"ך, שיהיו בקיאים בכ"ד ספרים. כשפעם נשאל רבי יעקב על כך, השיב: "היינו חוזרים שוב ושוב על הפסוקים והפרקים בישעיהו עד שידענום כמעט בעל פה. הן לשונות נביאי השם ומליצותיהם משובבים את הנפש!".

רבי יעקב ציין פרט חשוב: "אבא לא הפריע לנו לשחק בשעת ההפסקות בג'ולות ובכדור עם ילדים אחרים. ילדים הם זקוקים לשעות משחק והשתובבות. אבא גם רצה שלא נהיה בורים במילי דעלמא, והשאל מהספריה ספרי חשבון ולימד אותנו כפל, חילוק ושברים, לכתוב אנגלית, אבל כל שאר היום למדנו גמרא".

מרן זצ"ל סיפר שקודם הבר-מצווה שלו למד עמו אביו, את כל פרק 'הקומץ רבה' במנחות, בו מבוארים הלכות תפילין עם כל המפרשים, הרא"ש עם ההלכות קטנות, פלפולא חריפתא, דברי חמודות, נימוקי יוסף עם הלכות קטנות והשימושא רבה. גם לפני הבר-מצוה של רבי יעקב שהיתה עוד בתוך השנה, חזרו ולמדו את כל הסדר הזה שוב.

שראה כי בצל המחלה אינו מסוגל לחנך את ילדיו כראוי מתוך שימת לב ושלווה, שלח אותם לבית אחותו בעיירה קלימוביץ, (רק האחות פסיה נשארה בבית), שם למדו תורה בסתר אצל תלמיד אביהם, הגאון רבי מרדכי אליהו שניאור, שהתגורר אף הוא במיוחד בשביל כך בבית הדודה.

נאבל אם

באותה תקופה הם קיבלו מברק משומיאץ, המבשר את הבשורה הקשה על פטירת האם בדמי ימיה, לאחר שהמחלה הכריעה אותה. מרן זצ"ל ואחיו רבי יעקב שהיו אז ילדים רכים לא הבינו כל כך את משמעות הדבר ולא קיבלו זאת כל כך קשה, אך שברו של אביהם רבי צבי יהודה היה קשה מנשוא. אך יחד עם זאת הדגיש מרן זצ"ל כמה פעמים כי אביהם המריץ אותם כל העת במכתבים ובשלוחים להמשיך ללמוד בהתמדה, כי זה הדבר היחיד שהם גורמים לו על ידו נחת רוח.

לפני שנים אחדות, נשאל רבי יעקב על ידי הרב מיכאל זכריהו, כיצד זכתה אמו לבנים גדולי תורה כה חשובים? או יותר נכון כיצד זוכים לגדלות שכזו? השיב בכתב ידו כך: "אהבת התורה של אמי הרבנית מרים עליה השלום לא ידעה גבול. על אף חוליה הקשה הסכימה להיפרד מבניה האהובים פרידת עולם - העולם הזה - שנשלחו לעיר קלימוביץ לבית הדודה... ועל אף שידעה הרבנית שימיה ספורים ויתכן שזו הפעם האחרונה שהיא רואה את בניה, כמו שאכן לאחר תקופה ששהו קיבלו את הבשורה המרה על פטירתה, מכל מקום לא הביעה התנגדות, אדרבה, הביעה את רצונה שילכו, כי העיקר שיוכלו לקבל חינוך טוב".

גם לאחר פטירת האם העדיף רבי צבי יהודה שבניו ישארו לגור בבית אחותו כדי שלא יופרעו מתלמודם. הבנים נותרו להתגורר בבית הדודה בקלימוביץ במשך קרוב לשנתיים.

הכל מעלין לא"י

בחודש ניסן תרצ"ד הצליח רבי צבי יהודה להשיג רישיון עליה לארץ ישראל, וביקש מבניו בקלימוביץ לשוב לבית בשומיאץ, שם המשיכו להתגורר עוד מספר חודשים, עד שתוכנית העלייה יצאה אל הפועל.

ביום ל"ג בעומר תרצ"ד הפליגה משפחת אדלשטיין באוניה מאודסה בדרכם לארץ ישראל. מרן זצ"ל סיפר כי באוניה הם היו זקוקים לשים משהו מתחת לראש, אך כיון שאין ראוי לאדם לישן על בגדיו הקשה לשכחה, נטל כל אחד את בגדי השני, וכך ישנו. האב רבי צבי יהודה לקח עימו מרוסיה כמה פריטים בודדים; שקית טלית ותפילין, גמרא מסכת 'בבא קמא' וחומש ויקרא, כדי שגם בספינה יוכלו להמשיך לעסוק בתורה עם בניו כבימי השגרה. לאחר שנים ארוכות סיפר מרן כמסיח לפי תומו: "בספינה, בשעות 'בין הסדרים', יצאנו להשקיף על האופק, אם רואים כבר את יבשת ארץ ישראל". הוי אומר, שגם שם ניהלו האב והבנים סדר יום מדוקדק, עמוס בסדרי לימוד.

המשפחה עשתה מיד את דרכה לירושלים, שם ביקרו בבית מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ועוד מגדולי התורה שהכיר רבי

מוצהרים סירבו, וכל היתר נענו בחיוב, והיו כאלו שגם חפצו לשלם ונענו בשלילה. סופו של דבר היה קידוש ה' והמזוזות נקבעו. מאוחר יותר התבטא רבי אליהו כי הטיל את המשימה דווקא על שני הבחורים הללו, כי היה סמוך ובטוח שהשניים לא יפסיקו מלימודם גם כשהיו עסוקים במצוה זו. מרן זצ"ל כששמע עובדא זו מפי אחד התלמידים התבטא בענווה: "הוא שלח דוקא אותנו, כי ידע שאנחנו נסכים לעשות את זה בשמחה..."

באחד ימים הגיע לרמת השרון אורח רם המעלה, מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל בשליחותו של מרן הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל, לבקש מרבי צבי יהודה אדלשטיין לשלוח את שני בניו המופלגים לישיבה החדשה שהוא מתכנן להקים על חולות המושבה 'בני ברק' על שם עיר מגוריו פוניבז'. רבי שמואל היה צעיר, כשנה לאחר נישואיו, וכאמור זכר את מרן זצ"ל ואחיו מלומז'ה. בשפתו החיה והקולחת, הוא תיאר באוזני רבי צבי

יהודה על התוכניות הכבירות אותן יוזם הרב מפוניבז', ועל שאיפותיו להקים ישיבה חדשה באותה צורה ומתכונת של 'גרודנא' בליטא, בדרך הלימוד הישרה שהנחיל רבי שמעון בשעתו, וכפי שהונהגו בשאר היכלי הישיבות המפוארים שעמדו שם לשם ולתפארת. אור ניצת בעיניו של רבי צבי יהודה והשתכנע מידית, ובימים הבאים עשו הבנים את דרכם לעיר בני-ברק.

לימים אמר רבי שמואל כי הגרעין הראשון של הישיבה, היו האחים רבי גרשון ורבי יעקב אדלשטיין. עצם הסכמתם לבוא ללמוד בישיבה, היתה ההתחלה של הקבוצה הראשונה, וכך נוצרה הישיבה. (ראש הישיבה' עמ' 201).

בית אולפנא רבתי - ישיבת פוניבז'

הישיבה נפתחה ביום ב' כסלו תש"ד, בתחילה בבית הכנסת הותיק 'הליגמן' בבני-ברק. הקבוצה הראשונה מנתה שבעה בחורים בלבד; רבי גרשון אדלשטיין, רבי יעקב אדלשטיין, רבי אורי קלרמן, רבי חיים פרידלנדר, רבי יהודה פראנק, רבי חיים גריינמן ועוד בחור שפרש בשלב מסוים. באותם ימים מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל עוד מסר שיעורים בישיבת 'תומכי תמימים' בתל-אביב. שם למדו אצלו כמה תלמידים חשובים, ביניהם הגאונים; רבי יחיאל צוקרוב, רבי יוסף דיסקין, רבי מרדכי שלמה ברמן ועוד, וכאשר הגיע רבי דוד בחודש חשוון תש"ה לכהן בראשות הישיבה הצטרפו אליו אותם תלמידים, וגרמו לחיזוק גדול בישיבה. גם בזמן קיץ תש"ד נוספו לישיבה תלמידים מופלגים, הגאונים; רבי נפתלי נבנצאל, רבי יששכר מאיר ועוד. אז חילקו את הקבוצה לשתי קבוצות, צעירים ומבוגרים. רבי שמואל רוזובסקי לימד את המבוגרים ורבי דוד פוברסקי את הצעירים.

מכיון שעדיין לא היתה פנימייה מסודרת עבור התלמידים, הם היו

באורח נדיר גילה פעם מרן את סיבת בקיאותו המופלגת בסדר קדשים: "בבחרותנו עסקנו רבות בסדר קדשים, עד שידענו קדשים עם כל המושגה למלך' שיש על קדשים".

הוי גולה למקום תורה - בישיבת לומז'ה

בשלהי אלול תש"ב, כאשר הגיע מרן זצ"ל לגיל שמונה עשרה, לאחר שנים ארוכות בהם זכה לקנות קניני תורה במחיצת האב הגדול, הוא פנה לאביו וביקש ללכת ללמוד בישיבה. בלבטים בין הישיבות, הכריע רבי צבי יהודה לשלוח את הבנים ללומז'ה משום שהמשיגח שם הוא מיוחד במינו, והאב החליט כי במקום שיש משגיח יותר טוב אז הבחורים לומדים יותר טוב. אך דא עקא שהפרוטה לא היתה מצויה בכיסם, ובלכתם לישיבה צעדו האחים את כל הדרך מרמת-השרון לפתח-תקוה רגלית.

באותה תקופה למדו בישיבת לומז'ה כפירי אריות במלחמתה של תורה, מי שנודעו לימים כגדולי תורה מופלגים; רבי שמואל רוזובסקי, רבי אליהו מיישקובסקי, רבי מרדכי מן, רבי זלמן רוטברג, רבי שמחה קפלן, רבי שרגא גרוסברד, רבי חיים סרנא ועוד. מרן הגיע לשם בעת שעסקו בישיבה במסכת יבמות, ועד מהרה השתלב עם טובי המוחות וגדולי הלמדנים בישיבה והיה מתווכח רבות עם החריפים שבהם, ולא נשא פנים לאיש, למען תעמוד האמת על מקומה.

מרן כבר נודע אז כבקי מופלא בש"ס ובראשונים, אך שמו הלך לפניו כבקי מופלא בעיקר במסכת יבמות, שאכן הכיר וידע אותה בכל פינותיה וזוויותיה. עוד קודם שבא לישיבה למד ושינן מסכת זו שתיים עשרה פעמים!

אחד מבני ישיבת לומז'ה המופלגים דאז, היה הגאון רבי חיים סרנא זצ"ל, לימים ראש ישיבת חברון גאולה. בהזדמנות העלה רבי חיים זיכרונות מימי בחרותו בלומז'ה, ודיבר בהפלגה אודות הקבוצה המיוחדת שהיה חלק ממנה. לדבריו, מרן זצ"ל היה בין האריות שבחבורה וכולם ידעו כי רבי גרשון בקי בשלושת רבעי ש"ס בעל פה מילה במילה. הוא היה אז בחור צעיר, כבן שמונה עשרה בלבד!

רבי יעקב זצ"ל סיפר פעם (להרב יעקב הייזלר, 'המבשר' התורני, עש"ק מטות כ"ג תמוז תשע"ו), כי הוא זוכר מקרה מופלא שאירע בישיבה, כאשר המשגיח הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל, קרא פעם לשני תלמידי הישיבה; הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל ויבדל לחיים טובים מרן זצ"ל, והטיל עליהם מצוה חשובה. לנסוע לשכונת "בורכוב", היכן שממוקמת כיום העיר גבעתיים, ולעבור מבית לבית ולקבוע בהם מזוזות. רבי אליהו ציידם בשק עם מזוזות והדגיש שיקבעו מזוזות רק לאלו שיחפצו בכך, ואכן אישיותם הקורנת עשתה את שלה. רק מעטים שונאי דת

מרן שיבדל לחיים טובים לבין רבי יששכר נרקם קשר תורני חם במיוחד. רבי יששכר היה נוהג להעלות נושא תורני, ומרן הביא מידיעותיו הנרחבות להקשות ולהרחיב את הסוגיא, והקולות עלו והתנשאו בכל חלל חדר האוכל. פעם אחת פתח רבי יששכר מאיר ואמר: "כתוב ברמב"ם כך וכך". מרן השיב בתוקף: "אין רמב"ם כזה! כך לא כתוב ברמב"ם!". בלהט הויכוח שכחו השניים היכן הם נמצאים, לא רעבו ללחם ולא מצאו למים כי אם לשמוע את דבר השם, ועד שלא יושרו ההדורים הם לא טעמו דבר. בינתיים מנות האוכל התקררו, עד כי לא נותרה ברירה אלא לקום ולהביא רמב"ם לחדר האוכל. לסיפור זה היה מוסיף רבי יששכר מאיר בענווה והכנעה: "כמובן שרבי גרשון תמיד צדק, אך בסופו של יכוח, האוכל כבר היה קר!...". (מתוך הספר 'משולחנ').

מרן היה נוהג לומר ברכת המפיל שבקריאת שמע שעל המיטה עוד בעודו בהיכל הישיבה, מיד כשסיים את הסדר בלילה, כדי לא לדבר כלל דברים בטלים קודם השינה. [ברוב ענוותנותו הזכיר מרן ענין זה בשיחותיו, שכך היו נוהגים בחורים מופלגים בישיבה, כשבדוע שכך היתה הנהגתו האישית].

מרן זצ"ל היה משוחח בלימוד על בסיס קבוע עם רבי שמואל. רבי שמואל כינהו פעם "צדיק יסוד עולם". לבני הישיבה הותיקים זכור במיוחד יסוד אחד שהשמיע באוזני רבי שמואל בעת טיולם ברחובות בני-ברק, שרבי שמואל קלסו ושכחו ברבים לא אחת. הוא היה אומר בחיבה לבני הישיבה: "את היסוד הזה שמעתי מרבי גרשון ליד המעבדה של פלקמן... שם הוא האיר את עיני בענין הזה".

מספר הגאון רבי זאב פהן שליט"א, מראשי ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות, כי בזמן שלמד בישיבה למד חברותא עם רבי שמואל. כשסיימו את תקופת לימודם המשותף ביקש רבי זאב מרבי שמואל שימליץ לו על חברותא נאותה עימה הוא יוכל לגדול בתורה כראוי. השיב לו רבי שמואל: "תנסה לקבוע חברותא עם רבי גרשון, אני מאוד אוהז ממנו".

מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א, ראש ישיבת סלבודקה, מספר כי בימי בחרותו כשלמד בישיבה, בעת שהיתה מתעוררת לו שאלה בסוגיה, לא היה מעיז לגשת מיד אל מרן זצ"ל מאחר והיתה לו כלפיו יראת הכבוד, אלא קודם הלך להציעה בפני אחיו רבי יעקב אדלשטיין ושוטח בפניו את הדברים, ורק אם מצאו הדברים חן בעיניו והביע דעתו כי אכן השאלה ראויה להישאל, פנה להציגה בפני מרן זצ"ל, כדי לקבל עליה תירוץ טוב...

הצעיר שיודע היטב קדשים

אחד מותיקי תלמידי הישיבה סיפר, כי בשנים הראשונות להקמתה, הגיע הרב הראשי, הגאון רבי יצחק איזיק הלוי הרצוג

מתפזרים בסוף היום לבתים שונים ברחבי העיר, ללון את שנתם הקצרה. האב רבי צבי יהודה ביקש ממרן ה'חזון איש' זצ"ל שידאג עבור בניו לבית טוב ואיכותי לישון בו. ה'חזון איש' בא בדברים עם הרב מפוניבז' זצ"ל, והוא שכר חדר בדירתו הצנועה של מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, ברחוב וילקומירר הסמוך לישיבה. במהלך כל השנים סיפרו האחים בערגה על אותה תקופה בה זכו לשהות במחיצתו של רבי מיכל יהודה. על טוהר ליבו, על גודל שקידתו והתמדתו לילה כיום. רבי מיכל יהודה עמל אז על הוצאת ספרו 'עומק השער', ותמיד שהיו קמים באמצע הלילה, באיזו שעה שתהיה, מצאו אותו שקוע עמוק בכתביה. המחזה הזה של שקידה והתמדה דחפה אף אותם לגדולות, ונסכה בהם שאיפות.

ידידיו מאותה תקופה מעידים על גודל ניצול הזמן שהקפיד בה מרן זצ"ל בכל מאודו בלילות שבת. בבחרותו כאשר עברו התלמידים לפני ראשי הישיבה לאחל להם את ברכת השבת והשתרך תור ארוך בין ספסלי בית המדרש. מרן לא נתן לזמן זה לחמוק תחת ידו, פרש לקרן זוית ולמד עד רגעים אחדים לפני שנגמרו הבחורים, אז היה קם ממקומו ונעמד בתור. הוא קבע סדר מיוחד ללמוד בזמן זה, את סדר טהרות. לימים נודע, כי אכן את בקיאותו הגדולה בסדר טהרות, רכש בזמן לא זמן זה.

כך גם לאחר שהתמנה מרן זצ"ל לר"מ בישיבה, בעת שהבחורים עוברים לאחל את ברכת השבת

לאחר תפילת מעריב בליל שבת, הוא מאיר פנים ומנענע בראש כנגד המברכים, אך שפתותיו מרחשים כל העת בדברי תורה. כך גם במסיבות ובכינוסים שנערכו בישיבה הקדושה, חס מרן על זמנו, ומוציא מכיסו ספר קטן, על פי רוב משניות ולומד בשקידה ובשקיעות רבה. כך גם כשנוסע ברכב, בדרכים ובהלוויות, מוכר המחזה לרבים כיצד מרן זצ"ל היה מנצל כל רגע ולומד במשניות. לפלא הנהגתו תדיר שתוך כדי שנכנס אל הרכב, כבר מוציא המשניות ומיד מתחיל ללמוד.

בשל הערכה הרבה שרחשו ראשי ובני הישיבה למרן, כבר בתור בחור הכתירו אותו בתואר "רבי גרשון", כך היה נישא שמו בהערצה, כמושג בישיבה.

בשיעור יומי חורף תשע"ג סיפר מרן זצ"ל כי בעת שלמד בישיבה בבחרותו, ניצלו הבחורים את הזמן עד תום. עד שבחדר האוכל היו מדברים אך ורק בלימוד.

כותלי בית המדרש יעידו

עוד על גודל שקידתו העצומה, העידו חבריו לספסל הלימודים באותם שנים, כי בשולחנו של מרן זצ"ל בחדר האוכל ישב גם הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, לימים ראש ישיבות הנגב. בין

כדי שאזכור?!"

רבי יעקב סיפר, כי באותו הביקור נוכח ה'חזון איש' לראשונה בחריפות שכלו של אחיו העלם הצעיר העומד לפניו. מרן שאלו שאלה חזקה בסוגיא בה עסקו, ועל פני ה'חזון איש' היה ניכר הנאה וקורת רוח, הן מעצם הקושיא והן מהבהירות שהציג מרן את הדברים. בסיום השיחה הורה לאביו רבי צבי יהודה: "המשך ללמוד בצורה הזאת."

הקשר בין ה'חזון איש' ומרן זצ"ל הלך והתהדק עם הגיעו ללמוד בהיכל ישיבת פוניבז' בבני-ברק, נפשו נקשרה בנפשו של ה'חזון איש', והרבה לפקוד את ביתו. הוא הרבה לשוחח עימו בלימוד בקביעות, הציג בפניו את שאלותיו וספיקותיו, וסתם כך החכים מהשהות במחיצתו בהנהגה והשקפה. היו תקופות שהיה מרן פוקד את מעונו של ה'חזון איש' לעיתים תכופות ממש - מספר פעמים בשבוע. הגאון רבי משה שטיינגל שליט"א, שהתגורר בשעתו סמוך ל'חזון איש' העיד כי היו שני בחורים שבאו אליו כמעט מידי יום, הלא הם האחים הגאונים רבי יעקב ומרן זצ"ל.

הרה"ג רבי אברהם רייסנר זצ"ל שזכר את מרן זצ"ל מאותן תקופות, מציין כי היה זה מרן שזירז את הבחורים ליצור קשר עם ה'חזון איש' ולנצל את הזכיה הגדולה לשהות במחיצתו. הוא היה רגיל לומר לחבריו וידידיו בני הישיבה את המשפט הבא: "מי שלא יצור קשר עם ה'חזון איש' בוודאי עוד יתחרט על כך בעתיד". כשאמרו זאת למרן הוא הגיב כי היה זה דוקא הרב מפוניבז' שדחף את הבחורים ללכת לדבר בלימוד עם ה'חזון איש'.

אנקדוטה מעניינת מספר לנו אחד התלמידים הקרובים של מרן זצ"ל, כי לפני שנים שמע ממרן כי לדבר בלימוד עם הרב מבריסק היה זה עבורו חוויה מאוד נעימה ונוחה, ואילו עם ה'חזון איש' לדבר בלימוד היה נגרם לו מזה מתח ופחד. התלמיד התפלא ושאל: "למדנו רבינו, הנה זה נכון שאני לא ראיתי לא את ה'חזון איש' ולא את הרב מבריסק, אבל ממה שקראתי ושמעתי, ובתוך עמי אנוכי יושבת, הדבר מצטייר בדיוק להיפך. הרב מבריסק הצטייר בעיני העולם כקפדן יותר בגלל האווירה הרצינית שהשרה סביבו, ואילו ה'חזון איש' הצטייר כסבלני ונח יותר? ואילו אתם אומרים להיפך?". השיבו מרן בחיך: "נו! שוין, אתם לא תבינו, זה בכלל לא היה כך. נו! שוין, לא משנה."

ה'חזון איש' מציידו הראה אותות אהבה והערכה יוצאים מן הכלל כלפי מרן. מביטויים שונים שהשמיע כלפיו ניתן ללמוד כי כבר אז ייעדו לגדולות. הגאון רבי שרגא וילמן זצ"ל מארה"ב, היה רגיל לומר: "היתה לנו קנאה גדולה ברבי גרשון, בסך הכל הוא היה אז בן גילנו, וכאשר ה'חזון איש' שוחח עמו בלימוד הוא הראה לו

זצ"ל לביקור, וכובד למסור שיעור כללי בהיכל הישיבה, השיעור נסוב על עניני קדשים הסבוכים. מרן זצ"ל שאל במהלך השיעור כמה שאלות, כשלאחר השיעור שאל הרב הרצוג בפליאה את אחד מראשי הישיבה: "מי הוא הצעיר הזה שידוע כל כך טוב קדשים?!"

עוד ביקור מפתיע שאירע בישיבה בימי הבראשית שלה, מסופר בהגדה של פסח 'ישועות מלכו', על הרבי בעל ה'ישועות משה' מויז'ניץ זצ"ל (עמוד 77-78): כאשר נפטר הרבי מויז'ניץ זצ"ל הורה מרן זצ"ל לבני הישיבה לצאת להשתתף בהלוויה מדין תלמיד חכם, וסיפר כי בשנותיה הראשונות של הישיבה ישבו כמה בחורים ולמדו, כשלפתע נכנס יהודי מבוגר פליט שואה שעשה רושם שהוא בר אוריין, והתחיל לשוחח עימם בסוגיות שונות בש"ס, כשהוא עובר מענין לענין וממסכת למסכת. מובן שהבחורים שלטו במסכתות הישיבתיות ובסוגיות הנדונות בהן בלבד, ופחות במסכתות ובסוגיות אחרות. אך האורח הפטיר לעברם בנימת תוכחה: "האם לכך יקרא לדעת ללמוד? הלוא אצלנו בישיבת ויז'ניץ היה בחור, אחיין של הרבי בעל ה'דמשק אליעזר', שכבר בגיל שש עשרה ידע היטב את כל הש"ס עם המהרש"א בעל פה". למפרע התברר כי היה זה בנו של הרבי מויז'ניץ, ששימש בזמנו כרב השיכון. מרן זצ"ל התפעל ממנו עד מאד!

במחיצת מרן ה'חזון איש' זצ"ל

אבי מרן זצ"ל, הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל, נמנה על מקורביו הגדולים של מרן ה'חזון איש' זצ"ל, והיה נוסע פעמים רבות לפקוד את מעונו הדל, לברר ענייני הלכה וליטול ממנו ברכה, עצה ותושיה.

מסופר כי פעם הגיעה זוגתו הרבנית מרת רחל ע"ה אל ה'חזון איש' לשאול שאלה הלכתית כל שהיא, הנוגעת לענייני בדיקות רפואיות על פי ההלכה, השיב לה ה'חזון איש': "מה שבעלך יפסוק מקובל עלי, הוא גדול בתורה ואפשר לסמוך עליו". כמו כן מינהו ה'חזון איש' להורות בדיני חושן משפט הלכה למעשה, כשהוא מתבטא: "הרי הוא מן היחידים הראויים להורות על פי דין תורה גמור".

הפעם הראשונה שביקר מרן בבית ה'חזון איש' היה זה בשנת תש"ב, כשבא יחד עם אביו ואחיו רבי יעקב. כשנכנסו שאל אותם ה'חזון איש', האם עדיין עוסקים הם במסכת יבמות בלימודם המשותף? ורבי צבי יהודה הביע את התפעלותו באוזני ה'חזון איש' על זכרונו, ואמר: "רק פעם אחת אמרתי לכם שאנו לומדים יבמות ואתם זוכרים עד עתה?...!". ה'חזון איש' חיך, וכדרכו השיב תשובה מלאה שמחה: "אמנם אתה אמרת לי זאת פעם אחת, אולם מי ימר לך כמה פעמים אני חזרתי על דבריך לעצמי

"הוא בעל מוס". למרבה הפליאה וההשתוממות, הוא הוסיף מיד: "כן, יש לו מוס! הוא חזר על התקיעות למרות שלא היה צורך בדבר, זאת משום שאין לו את השמינית שבשמינית של גאוה הנצרך לה תלמיד חכם..." (מתוך הספר 'משולחנם').

אגב, סח לנו אחד מבאי ביתו של ה'חזון איש', כי פעם הוא סר למעונו ואחד הנמצאים בבית שפך לפני ה'חזון איש' את ליבו, כי יש לו חלישות-דעת ממרן, כיון שאף על פי שהוא עוסק רבות בעבודת המידות, עם כל זה אינו מצליח להיות עניו כמותו. השיבו ה'חזון איש': "נו רבי גרשון הרי הוא בעל מוס, אין לו אף לא את השמינית שבשמינית!". כך שאת המשפט המופלא הזה אמר ה'חזון איש' יותר מפעם אחת.

אחת ההנהגות שרגיל מרן לספר שראה אצל ה'חזון איש' ואימץ אותה לעצמו, היא הקפדתו של ה'חזון איש' לא להעביר ספרים על גבי שולחן שיש בו מאכלים. משום מעשה שהיה: פעם אחת כשהגיע מרן לבית ה'חזון איש' הוא שכב במיטתו, וסמוך למיטה היה שולחן ובו מאכלו של ה'חזון איש'. בתוך כדי השיחה שעסקה בעומק הסוגיות ביקש ה'חזון איש' לעיין בספר פלוני, קם מרן להביא עבורו את הספר. כשחזר והחל להעבירו מעל גבי השולחן, הזהירו שחלילה לא יעביר את הספר מעל המאכלים, שמא תיפול תולעת על האוכל. מאז, במשך כל השנים מקפיד מרן עד מאוד שלא יהיה על השולחן ספרים, ואפילו ברכון, בעת האוכל.

אחד התלמידים הוסיף לספר לנו, כי לפני מספר שנים הגיע למרן זצ"ל אב עם בנו שנעשה בר-מצוה, ומרן התכוין להביא לנער ספר כדורון דרשה. כאשר הביאו את הספר על השולחן כדי לכתוב עליו הקדשת ברכה לפתע נפלה תולעת מהספר. כשראה זאת מרן שמח שמחה גדולה, ואמר לבני הבית בחזוה: "הנה ה'חזון איש' צדק שיתכן ויפלו תולעים מספרים, והנה אף מספר חדש וטוב עלולה ליפול תולעת".

בברית הנישואין

בשנת תש"ח הגיע הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל, רבה של העיר 'פרדס חנה', לדבר עם ה'חזון איש' אודות שידוך לבתו הרבנית הצדקנית מרת הניא רחל ע"ה. אמר לו ה'חזון איש' בהאי לישנא: "הרי יש לכם רק בת יחידה, ואם ירצה השם יהיה לכם רק חתן אחד, אם כן הוא צריך להיות מיוחד במינו. נו! קחו את גרשון אדלשטיין, אני מכירו היטב". ואכן השידוך יצא אל הפועל...

בשמחת האירוסין נשא החתן - מרן זצ"ל דרשה קצרה, והביא ישוב על קושיא בסוגיא דמיטב במסכת בבא קמא דף ז'. מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שנכח בשמחה אמר למרן בתמיהה: "וכי זה מה

תוך כדי השיחה גילויי חיבה נדירים, הרבה לטפוח על שכמו שוב ושוב... ומי שהכיר את ה'חזון איש' ידע כי זה לא היה מצוי אצלו כלל".

מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל התבטא לא אחת כי ה'חזון איש' הפליג עד מאוד בשבחו של מרן. ופעם קילסו בשבח כזה: "רבי גרשון ער איז א אמת'ער למדן". הגר"ח מיישקובסקי והגרמ"ב זילברברג שמעו מפי הגראי"ל: "ה'חזון איש' אמר לי שרבי גרשון למדן ובקי גדול, אך הוא מסתיר זאת". [הוא הוסיף להגר"ח מיישקובסקי: "כעין זה ניתן לראות על בנו רבי צבי יהודה, שהוא מסתיר את הלמדנות שלו"]. עוד סיפר הגראי"ל כי ה'חזון איש' שלח את אחד מקרובי משפחתו לשמוע שיעורים ממרן זצ"ל בישיבת פוניבז', כשהוא מתבטא: "אצלו אפשר לקבל בלומדות ובהבנת התורה".

גם מרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל, אחיינו של ה'חזון איש', העיד כי ראה בעצמו בכמה הזדמנויות שונות כיצד ה'חזון איש' נוהג רחשי כבוד במרן זצ"ל באופן מיוחד יותר מן הרגיל אצלו.

הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל, רב קהילת 'נחלת משה', אמר פעם לנכדו בעת שהחל ללמוד בישיבה אצל מרן זצ"ל כי כדאי לו לנצלו כמה שיותר. בהטעימו: "הייתי פעם אצל ה'חזון איש' בעת ששוחחו עמו בלימוד שני בחורים, בחור פלוני וכן מרן. על הבחור הראשון הגיב ה'חזון איש': 'הוא אומר יפה, ואילו על מרן הוא הגיב: 'הוא אומר טוב מאד...'".

בהזדמנות אחרת, בעת שהגיע בן ישיבה למעונו של רבי יעקב להתברך לקראת כניסתו לישיבת פוניבז', אמר לו רבי יעקב: "יש לך זכות ללמוד אצל אחי רבי גרשון! אני שמעתי את ה'חזון איש' אומר עליו כי הוא ראוי להיות מוסר התורה".

הגאון רבי ישעיהו פייער זצ"ל, מרבני העיר 'כפר סבא', העיד כי מרן ה'חזון איש' אמר לו פעם אודות מרן שליט"א: "ראוי לבקש ממנו ברכה".

כידוע, כבר בהיות מרן בחור צעיר לימים, בחר בו ה'חזון איש' לשמש כבעל תוקע במניינו הפרטי שהתקיים בביתו. עובדה שהעידה ברבים עד כמה ה'חזון איש' סומך עליו.

מסופר, כי באחת השנים התרחש אירוע יוצא דופן, כאשר אחד המתפללים בחדר חשש כי אחת התקיעות נשמעה שלא כהוגן, ושלא לפי מיטב ההידורים. הוא סימן באצבעותיו ובהבעות פניו כלפי בעל התוקע לשוב ולתקוע שנית. קהל המתפללים המצומצם הביע פליאה שקטה לשמע בקשתו המיותרת של הלה, אך מרן זצ"ל מחל על כבודו ומיהר לחזור על התקיעות.

עם סיום התפילה ניגש אחד המתפללים אל ה'חזון איש' והעיר בפניו על התקיעות הבלתי מתבקשות שנאלץ נאמנו בעל התוקע להשמיע. "רבי גרשון", הגיב ה'חזון איש' כשפס חיוך על שפתיו,

הבחורים המופלגים ביותר בידענותו ובלמדנותו המופלגת, נבחר על ידי הרב מפוניבז' כמי שמתאים לתפקיד. שם זכה להעמיד עשרות תלמידים על רגליהם שמרגישים כי הם חבים לו את כל חייהם הרוחניים. הוא החזיר בהם אהבת תורה, והפך אותם לבני ישיבה מובהקים לכל דבר.

בד בבד החל מרן למסור 'חבורות' לעיתים תכופות בפני שאר בני הישיבה, אחת לכמה ימים, והחל משנת תשי"א התמנה על ידי הרב למגיד שיעור קבוע בישיבה, והחל למסור שיעורים יומיים, אותם לא חדל מלמסור עד עצם היום הזה, לאורך ימים טובים. אחיו רבי יעקב זצ"ל סיפר כי היה זה מרן ה'חזון איש' זצ"ל שעמד מאחורי המינוי המפתיע של מרן זצ"ל, והאיץ ברב מפוניבז' למנותו כר"מ קבוע בישיבה. היה בכך משום חידוש ביחס לצוות הישיבה, מרן זצ"ל היה תלמיד של ראשי הישיבה עצמם וצעיר מהם.

הגאון רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל, מתלמידי הישיבה באותם שנים, הסביר מדוע נבחר דוקא מרן זצ"ל לכהן כר"מ בישיבה: "אני זוכר שכשהביאו אותו לר"מ, דיברו עליו בתור אברך שיודע ש"ס בעל פה, כך דיברו בישיבה!"

רבי יעקב סיפר, שכאשר החל מרן זצ"ל למסור שיעורים בישיבה למדו אז מסכת יבמות, ולאחר כמה ימים פגש את הרב מפוניבז', ואמר לו הרב בהתפעלות: "אחיך רבי גרשון מוסר את השיעורים בטוב טעם ודעת, בצורה בהירה כל כך, כשהוא רק בתחילת דרכו מחד, ומאיך עוסקים בישיבה במסכת סבוכה מאד".

רבי יעקב הוסיף לספר כי שמע מחותנו של מרן זצ"ל, הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל, כי בתחילה חשב הרב מפוניבז' למנותו לראש הכולל של הישיבה. רבי יהושע זליג עלה למעונו של ה'חזון איש' בשאלה, האם לא ראוי יותר שמרן זצ"ל יכהן כר"מ בישיבה מאשר בכולל, השיב ה'חזון איש': "אכן ראוי הוא לא פחות מראשי הישיבות הקיימים רבי דוד ורבי שמואל, הוא לא נופל מהם במעלות שלו". (מתוך רשימות מקורבו רבי יצחק זמל). כך גם כתב רבי יעקב בכתב יד קודשו בפתקה בסוף ימיו בנתניה (ביום א' כ"ד אב תשע"ו) לבן משפחתו של מרן זצ"ל שביקר אצלו, בזה הלשון: "הסבא שלך רבי יהושע זליג אמר לי שה'חזון איש' אמר לו שרבי גרשון לא נופל בגדלותו בתורה מרבי שמואל ורבי דוד".

עוד סיפר רבי יהושע זליג דיסקין לרבי יעקב אדלשטיין, כי סיפר לו הרב מפוניבז', שבזמנו כששיתף את ה'חזון איש' בתכונותיו, כי הוא ממתין שהבחורים ברוך דוב פוברסקי ושלמה ברמן ינשאו, ואז יהיו בישיבה שלושה רמ"ם מבוגרים ושלושה רמ"ם צעירים. הגיב ה'חזון איש': "את רבי גרשון אתה יכול למנות עם המבוגרים". [הגאון רבי א. ד. שליט"א שמע מפי רבי יעקב].

מרן זצ"ל סיפר לא אחת על הקושי הרב שהיה בזמן ההוא

שיש לבחיר הישיבה לומר באירוסיו? הרי הוא צריך להגיד מערכה גדולה?!. [החידוש שנשא אז מרן בשמחה הובא בשיעורי רבי דוד במסכת בבא קמא שם]. לאחד התלמידים שדיבר איתו על כך לפני שנים אחדות, אמר מרן בענווה: "כן, לא היו לי אז חידושים".

לרגל שמחת נישואיו העניקו לו תלמידיו בני הישיבה דורון מיוחד ספר 'מנחת חינוך' עם הקדשה: "למורינו ורבינו הרב ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א ליום נישואיו מאת תלמידיו בישיבת פוניבז'".

תקופה קצרה לאחר נישואי מרן זצ"ל, התעוררה שאלה הלכתית קשה בעיר פרדס חנה, ועלתה על שולחן חותנו המרא דאתרא הרב דיסקין. השאלה היתה - אם לכהן מותר לישא צרת חלוצה, שכן החלוצה עצמה אסורה לכהן, ולענין כמה דינים מצינו שדין צרה כדין החלוצה. השאלה נגעה למשפחה מעדת תימן שלא קיבלה על עצמה את חרם דרבינו גרשון בנוגע לנשיאת שתי נשים. מרן זצ"ל שהיה אז בבית חמוי זצ"ל ושמע השאלה באה לאוזניו, ומיד הציע בפני חותנו רביה מהגמרא במסכת יבמות דף מ"ד כי אין איסור בצרת חלוצה לכהן. רבי יהושע זליג שלח את השאלה ל'חזון איש' מצורפת עם ראיית חתנו מרן כדי שיחווה דעתו עליה. ה'חזון איש' השיב במכתב כי הוא מסכים עם פסק ההלכה למעשה כי אין איסור בצרת חלוצה לכהן, כשהוא מוסיף: "וכמו שאמר חתנם היקר שליט"א", [הובא בגננים ושו"ת חזו"א ח"א].

לימים נעשה מרן למחותנו של ה'סטייפלער', כאשר בנו הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין שליט"א, כיום מראשי ישיבת 'אורחות תורה', בא בקשרי שידוכין עם נכדתו, בת חתנו הגאון רבי שאול ברזם זצ"ל. אחד הנוכחים בשמחה העיד כי במהלכה הגיע פלוני לבקש ברכה מה'סטייפלער' שכיבד את המזרח בהשתתפותו, נענה ה'סטייפלער' ואמר כשהוא מחווה לעברו של מרן זצ"ל: "תבקש ברכה ממנו, הוא יותר גדול ממני!". (אגב, יש סרט וידיאו משמחת חתונה זו, בו ניתן לראות בבירור כיצד עיניו הטהורות והזכות של ה'סטייפלער' עוקבות כל העת אחר כל פעולה שעושה מרן).

התלמיד שהפך לרב

מסכת הרבצת התורה של מרן זצ"ל בישיבה החלה בשנת תש"ו, כשנתיים לאחר שבא לישיבה, בעודו בחור צעיר לימים. באותה תקופה החלה הישיבה לקלוט אל שורותיה מאות תלמידים חדשים, מהם בחורים ניצולי שואה, תלמידי ישיבת מונטריי בשווייץ, ילדי טהרן ועוד, שנזקקו לשיעורי עזר כדי להתאימם לרמת הלימודים בישיבה ולהכניסם להווי הישיבתי. מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ראה צורך חיוני בהוספת אנשי צוות חדשים בישיבה, ומרן זצ"ל שמיד עם בואו לישיבה קנה את מעמדו כאחד

רמה, ומאז כל דבר קטן כגדול הביאו אליו.

אי ההתערבות שלו בענייני הישיבה בחיי ראשי הישיבה וגדולי הדור הקיימים, לא נבעה מענווה גרידא, אלא מתפיסת עולם שכל דבר שאינו נמצא בתחום אחריות האדם, לא בהכרח שתהיה לו סייעתא דשמיא להכריע בה בצורה נכונה. פעם כשהתעוררה שאלה בענין הישיבה וביקשו ממרן זצ"ל להכריע בה, הוא סירב בתוקף והסביר: "שר התורה הגאון בעל ה'דובב מישרים' מטשיבין זצ"ל, כאשר היה בחוץ לארץ הוא היה פוסק בהלכות חמורות, אך כשהגיע לארץ הוא חדל מלפסוק. שאלו אותו מה נשתנה, והוא השיב: "בחוץ לארץ אני הייתי הפוסק היחיד, לכן היתה לי סייעתא דשמיא להכריע. פה בארץ יש עוד הרבה פוסקים, ומי ימר שדוקא לי תהיה הסייעתא דשמיא להכריע". "לענייננו", אמר מרן זצ"ל, "כאן בישיבה הרב שך ורבי דוד האחראים, ממילא הסייעתא דשמיא נתונה בידו להכריע בכל ענייניה, זה אינו התחום שלי ויתכן שלא תהיה לי סייעתא דשמיא להכריע נכון".

גם כשהפצירו במרן זצ"ל לומר מעט דברי חיזוק בסוף השיעור בנושאים שהזמן גרמן ובדברים הצריכים חיזוק, סירב בנחרצות בהטעמים: "יש כאן את ראשי הישיבה". אף את אמירת שיחות המוסר הקבועות בישיבה סירב מרן זצ"ל בתוקף למסור, רק כאשר הכריחו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל החל בכך.

כמו כן בתקופות של לפני שלושים שנה, כשהיה מתבקש לשאת משאות חיזוק בפני ישיבות או ארגונים, היה מפנה אותם למרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל או למרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל לפי העניין. אמנם כשאירע פעם והמבקש הגיב, כי מרן הגרא"ל לא חש בדיוק באותם ימים בטוב, מיד נעתר והגיע. זו היא משנתו בכל השנים בנושאי הנהגה ציבורית; ברח מכך בכל יכולתו וכוחו, אבל נכנס מיד לתפקיד כשהרגיש שהעול מוטל עליו.

שח הגאון רבי חיים יוסף יעקבוביץ שליט"א: "בגמר אחת משיחותיו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ביקשתי לשוחח עם מרן זצ"ל על מה שדיבר בשיעורו היום. אך מרן זצ"ל השיבני: "לא עתה הזמן לדבר בלימוד תיכף לאחר סיום השיחה, עתה המחשבה צריכה להיות שקועה בדברי החיזוק שנשמעו מפי ראש הישיבה".

הוראה מעניינת מאד הורה מרן בעשור השנים האחרונות של רבי דוד פוברסקי. המעשה היה שבאחד הימים חש רבי דוד שלא בטוב, והיה במצב של סכנת נפשות. כמוכן תלמידיו ובני הישיבה הרעישו שערי שמים, והקדוש ברוך הוא ברחמיו ובחסדיו הצילו משערי מוות ורבי דוד שב לישיבה לתורתו ולשיעוריו כימים ימימה. באותם ימים שלא חש בטוב התקבצו כמה מתלמידיו הקרובים, לתפילת רבים בביתו של אחד התלמידים, לעזוק

להכין שיעורים, בעידן טרום ספרי המראי מקומות ושיעורי רבי שמואל: "היינו יושבים כל היום ומכינים את השיעורים, כמעט משיעור לשיעור". הרמ"ם המעטים של אותם ימים הזיעו שעות ארוכות בניסיון לאתר את הנושאים המרכזיים בכל סוגיה, ולהכינם למסירה. "אך לפלא", הוסיף מרן זצ"ל בחיור, "שזא גם הספיקו מדי שיעור להקיף חומר רב מהמקובל כיום, מה שהוסיף עוד שעות יגיעה והכנה". בני הבית מעידים כי מרן היה מסתגר בבית לכל הפחות מהשעה שמונה בערב ועד שתיים לפנות בוקר, כשלא היה שייך להפריעו בשום דבר במהלך השעות הללו.

הגאון השקדן רבי חיים ברמן שליט"א מספר שבשנים הקדמוניות היה ידוע בישיבה כי לרוב מרן זצ"ל מכין את השיעור עד השעה ארבע לפנות בוקר! וזו הסיבה לבעיות לחץ דם שמרן זצ"ל סובל ממנה רבות.

בימי צעירותו של מרן זצ"ל, פנה אליו מרן הרב מפוניבז' זצ"ל ושאלתו בפיו: "מדוע לא תאבה לערוך את חידושי תורתך בספר מסודר. הלא סברותיך סברות ישרות הן, ובודאי יהיו תועלת לציבור הלומדים מהם". והוסיף: "הרי התברכת בסברא ישרה, שמא תזכה את בני התורה בסברותיך, והרי גם רבי שלומקה [ברמן] ורבי בערל [פוברסקי] כבר הוציאו את חידושיהם?". ענה מרן זצ"ל בענווה אופיינית: "והרי לכשאתבגר יהיו סברותיי ישרות עוד יותר מאשר היום, לכן

מן הראוי שאמתין מלפרסמם בצעירותי". הרב מפוניבז' נהנה מתשובתו המחוכמת, והפטיר לעומתו: "נו! הרי גם זו סברא ישרה". (מתוך הספר 'משולחנם').

היו תקופות קשות בהם הרב מפוניבז' זצ"ל לא היה ביכולתו להשיג את הסכומים האדירים להחזיק את מוסדותיו, ובמשך שנה שלימה לא קיבלו הצוות אף לא משכורת אחת. ראשי הישיבה סבלו מכך מאוד, הם נזקקו לפרנס משפחות ברוכות ילדים, וכסף אין. אך מרן זצ"ל מעולם לא התלונן או התרעם על כך. אדרבה, הוא ראה בכך יד ההשגחה העליונה, ותמיד ציין בהתפעלות כי יצא לו מכך טובה גדולה, כי הרי באותה תקופה לא מתו בני ביתו מרעב, וכשחזר הרב מפוניבז' מחוץ לארץ ושילם את המשכורות של כל השנה, הוא בדיוק השיא אז את ביתו הגדולה, וכך היה לו דמי נדוניה והוצאות השמחה...

בכל מהלך השנים נהג מרן זצ"ל שלא להתערב בענייני הנהגת הישיבה בכלל ובפרט, ומלבד השיעורים היומיים, הכלליים והחבורות שמסר בישיבה לא נטל שום חלק פעיל בענייני הישיבה האחרים. תמיד כשבאו לשאלו על ענייני הישיבה אמר: "רבותי שלימדוני תורה נמצאים פה, אין לי דעה לידם". רק כאשר הסתלקו ראשי הישיבה; הרב שך זצ"ל ורבי דוד פוברסקי זצ"ל, אז כגיבור חלציו ונטל את עול ראשות הישיבה והנהגתה ביד

ולהתחנן על רבם שיתרפא.

חולין. לדבריו, סדר לימוד החברותא שלו עם מרן זצ"ל החל בימי בין הזמנים, הם למדו אז את כל פרק בהמה המקשה עם הרא"ש, ולאחר מכן במשך הזמן הכינו את השיעור מידי יום שלישי בלילה.

שיעור מיוחד היה מוסר מרן זצ"ל במשניות טהרות לבני משפחתו הענפה, שיעור המתקיים מידי מוצאי שבת בביתו, ועוד שיעורים רבים בכל מקצועות התורה.

עם מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל

קשר מיוחד של הערכה עצומה וכבוד הדדי מופלא שרר כל השנים בין מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל ובין מרן זצ"ל. הם היו נפגשים בהיכל הישיבה דבר יום ביומו במשך עשרות שנים, וכעמיתים ורעים לעבודת קודש משותפת האירו על בני הישיבה הקדושה בחכמה ותבונה, באהבה ורעות. גם בשנותיו האחרונות של הרב שך, כאשר קשתה עליו ההליכה, היה נכנס מרן מפעם לפעם לבקרו בביתו, ושוחחו רבות בדברי תורה וענייני השעה. עד ראיה מספר לנו, כי הביקורים הללו היו תכופים. היו תקופות שבא אחת לשבוע.

מרן היה רגיל לספר, כי אינו יכול לשכוח את היום הראשון לבואו של הרב שך לישיבה בשנת תשי"ב. הוא נכנס לבית המדרש והסתובב בין הלומדים לחפש מי מהם זקוק לעזרה, ושאל את מרן: "צו וועמען קען מען מאכן גוטס היינט?" [עם מי ניתן להיטיב

היום?], עד שראה בחור שלא היה שרוי בשמחה, ונכנס עמו בדברים בתוך בית המדרש, ודיבר עמו בלימוד זמן מרובה על מנת לעודדו. תמיד כשמרן היה מספר זכרון זה, הוא מוסיף: "כך צריך ראש ישיבה להתנהג!"

נכדיו של מרן הרב שך מעידים כי תמיד דחף ועודד אותם להיכנס לשיעורים אצל מרן. פעם התבטא בפני אחד מתלמידיו שליט"א: "רבי גרשון הוא מגיד שיעור אמיתי, כי עיקר משאת נפשו לכוין את התלמידים בדרך הלימוד הראויה". למרות שהרב שך נהג לא ללכת בשום פעם לשמחות אירוסין של תלמידים, אבל לשמחות האירוסין של צאצאי מרן זצ"ל תמיד טרח ובא. אצל חלקם אף שימש כשדכן.

נאמן ביתו של מרן הרב שך, הרה"ג ר' רפאל וולף שליט"א מספר, כי הוא זוכר מקרה באחד מימי ראש השנה, שלא חש הרב שך בטוב, והלך לביתו לפני סוף התפילה. הוא ביקש ממרן זצ"ל להישאר עד סוף התפילה ולאחל לבחורים 'א גוט יאר' במקומו, למרות שהיו שם גם שאר ראשי הישיבה שהיו מבוגרים בגילם ממרן זצ"ל.

כאשר הקים הרב שך את תנועת 'דגל התורה' וביקש ממרן שליט"א להצטרף כחבר מן המניין ב'מועצת גדולי התורה' של

כאשר קם רבי דוד מחולין, ניגש אליהם מרן וכה אמר: "רבי דוד אכן קם מחולין, וכבר אינו במצב של סכנת נפשות, אבל מאחר וכבר זכה להגיע לסוף שנות הגבורות, הרי כל יום שהוא עדיין עימנו זה נס משמים. לכן צריך להמשיך ולהתפלל שזוכה ליהנות עוד רבות בשנים מהמאור הגדול הזה. לכן ראוי להמשיך תפילת רבים כל שבוע, לרפואתו השלמה ואריכות ימיו".

ואכן כך הווה, כל שבוע בעשור השנים האחרונות לחייו של רבי דוד, התקבצו תלמידי הקרובים לתפילת רבים של כמה מזמורי תהילים קבועים, לזכותו ולרפואתו. ומי יודע אם לא הזכות הזו עמדה לישיבה לזכות ליהנות מאורו עד סוף ימיו. גם כשהיה רבי דוד בסוף שנות התשעים, עוד מסר שיעורים ושיחות לאלפי בני הישיבה שהתעלו מכוחו בתורה ויראה. (עלון 'שלמים מציון', מתורת הגרב"צ פלמן זצ"ל, פר' תצוה תשע"ו, גליון 57).

קדושה וסדר

מרן זצ"ל היה ידוע בזהירותו הרבה והקפדנית שלא להחסיר סדר מסדרי הישיבה, ועד היום, לאורך ימים טובים, הרי הוא בחינת 'זקן ויושב בישיבה' כבחור צעיר עול ימים. באמצע הזמן, בימי בין הזמנים, בליל שישי, במוצאי שבת, תמיד הוא נתון כל כולו לסדר קבוע ורציף. בימי בין הזמנים מתקיים בביתו המשך לשיעורים שנמסרו בזמן, בהם משתתפים כחמישים

תלמידים. אין הפסק ברצף אפילו ליום אחד, והשיעור נמשך עם כל משתתפיו מידי יום, אפילו ביום בדיקת חמץ. אחרים תלו בכך את סוד הצלחתו הגדולה, ומקור מנוחת הנפש הנדיר שניחן בה.

בבוקר בו קם מהשבעה על אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל, כבר בשעה שתיים עשרה בצהריים ניצב מרן זצ"ל על משמרתו, ומסר את שיעורו הקבוע בישיבה.

מסופר כי באחד מימי בין הזמנים של חודש אב, כששהה למנוחה בבית נכדו הגאון רבי אהרן ויס שליט"א, מראשי ישיבת מיר ברכפלד, אמרו למרן כי בשעה חמש הרכב יהיה מוכן לקחתו לאן שצריך. מרן הגיב בתמיהה: "שעה חמש? זה הרי באמצע הסדר!".

הרבצת התורה של מרן לא נשארה בתחום זכיייתם של תלמידי ישיבת פוניבז' לדורותיה בלבד. במשך שנים רבות מסר שיעור לבעלי בתים בבית המדרש 'אהבת חסד'. בשנים הקדמוניות גם מסר חבורות במסכת חולין בכולל שעל ידי מוסדות מחנובקה, ששכן באותם ימים ברחוב מהרש"ל. אך כאשר מרן הגרא"מ שך זצ"ל העיר למרן על כך שאינו מגיע לדבר בלימוד עם בני הישיבה בסדר ב' מחמת זה, חדל מרן למסור שיעורים בפני האברכים. הגאון רבי ירוחם פוברסקי שליט"א מספר כי בימי בחרותו למד חבורות עם מרן זצ"ל, והכין עמו את השיעור השבועי במסכת

הרב שך כשנהרה שפוכה על פניו: "התחלתי להפנות את הבאים אלי לאחרים; אלו הזקוקים לברכה לרבי חיים ואלו הזקוקים לעצות לרבי אהרן ליב או לרבי גרשון". [והוסיף: "אבל אני שומע כי רבי גרשון לא מסכים ליטול על עצמו את עול הציבור, הוא חש את עצמו כמי שאינו ראוי לכך, הוא בורח מכל הכרעה מעשית"].

שח בפנינו תלמיד חכם נאמן, (הגאון רבי א. י. ו. שליט"א, ראש ישיבת י. בדרום הארץ) שלמד בישיבת 'קול תורה' לפני כשלושים שנה חברותא עם הגאון רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א, ושמע ממנו לא בפעם הראשונה, כי הוא רוצה שרבי גרשון ינהיג אחריו, אבל מה לעשות רבי גרשון לא רוצה".

דבר מענין שמענו מפי בעל המעשה, כי פעם נאלץ לעשות צעד מסויים בענין אישי כל שהוא שלא מצא חן בעיני הרב שך, בגלל סיבה מסויימת. בצר לו ניגש הבחור אל מרן זצ"ל שהיה מעורה בפרטים וביקש ממנו לגשת עימו אל הרב שך ולהציג בפניו את הצדדים ביתר בהירות. כשמוע הרב שך כי רצונו של מרן זצ"ל מסכימה עם רצונו של הבחור, אמר: "בטלה דעתי אצל דעתו". [מפי הרב י. גינוער].

ביטויים מפליגים ביותר נשמעו במשך השנים מפי הרב שך אודות מרן, שביטאו יותר מכל את הערכתו העצומה והיוצאת דופן כלפיו; בהסכמת הרב שך לספר 'הוד צבי', בו לוקט תורתו של רבי צבי יהודה זצ"ל, אבי מרן, כתב כך: "אבל לכבודו ולכבוד בניו הגדולים אין מסרבין!".

הגאון הצדיק רבי זאב פֶהן שליט"א, מראשי ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות, מעיד כי שמע מהרב שך כבר לפני עשרות שנים: "היום עוד לא כולם מכירים את רבי גרשון, אבל כשהוא יהיה ראש ישיבה, אז כולם יכירו את גדלותו, ואז כולם ישמעו בקולו". תלמידים אחרים שמעו נוסחאות דומים. לתלמיד אחד אמר פעם הרב שך: "מהפסיעות של רבי גרשון ניתן לקבל יראת שמים". ואילו רבי צ. י. העיד כי שמע פעם מהרב שך: "תסתכלו על צורת ההליכה של רבי גרשון, על הפסיעות שלו, הוא הולך כמו צדיק".

אחד הדברים שביטאו במיוחד את הערכתו של הרב שך כלפי מרן וסמיכתו על שיקול דעתו, היה הפרט שהעביר לידי את גיליונות ספרי 'אבי עזרי' קודם הדפסתם, כדי שיחווה דעת על אמיתות הדברים. בהרבה מקומות נוספו שינויים והושמטו קטעים בעקבות הארות והערות שהאיר ועורר מרן זצ"ל לפניו.

התנועה, לרוב ענוותנותו סירב להצטרף בשלב הראשון, ומרן הרב שך אמר בחיך: "נו, כבר ה'חזון איש' אמר שיש לכם מום...". אך מרן זצ"ל השיבו בפשטות ובטבעיות אופיינית: "אכן כך אמר ה'חזון איש', אך ברוך השם התרפאתי כבר מאותו המום...".

[רק בשנת תשס"ג הסכים להצטרף ל'מועצת'. היה זה לאחר שעלו מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל ומרן הגאב"ד הגר"נ קרליץ זצ"ל למעונו של מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל וביקשו לצרפו כחבר מן המניין ב'מועצת'. מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל הסכים בחפץ לב ושייב את ההצעה. הגרא"ל שלח מי מטעמו לברר את דעתו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל על כך, שאף הוא נעתר לבקשה בחפץ לב, ומפני כבודם של גדולי הדור נאות מרן להצטרף ל'מועצת גדולי התורה'].
בתחילת שנות ה-ל', כשעבר הרב שך טיפולים מורכבים, לא חש בטוב ולא היה ביכולתו לקבל את הפונים אליו, לכן תלה אז פתק על דלת ביתו: "לשאלות ניתן לפנות להרב אדלשטיין, רחוב ראב"ד 17". פתק זה הוסר לאחר שנודע הדבר למרן, וברוב ענוותנותו פנה אל הרב שך וביקש להסירו. (מפי הרב י. א. אשר הפתק נמצא עד היום ברשות אביו). גם רבים מבני הישיבה העידו בפנינו שכאשר הגיעו לשאול דעת תורה ועצה מהרב שך, פעמים רבות הוא הפנה אותם להתיעץ עם מרן זצ"ל.

עובדה מעניינת מספר לנו אחד התלמידים, כי לפני מספר שנים התלווה אל מרן זצ"ל למקום מסויים, וכשבאו למקום עמד שם יהודי זקן בצד, וסיפר לו כי לפני עשרות שנים היה צריך להתיעץ עם מרן הרב שך, וכשבא לביתו היה שם עומס בקבלת קהל. הרב שך יצא לציבור ואמר: "אינכם צריכים להתעכב, אתם יכולים ללכת לרבי חיים קנייבסקי, או אם חפצים אתם, הרי שכאן ברחוב לא רחוק בבנין מספר 17 מתגורר רבי גרשון אדלשטיין, לכו אליו". אותו יהודי זקן הלך כעצת הרב שך אל רבי גרשון, והוא בגודל ענוותנותו לא הבין מה הם רוצים ממנו, הוא חשב שמא רעבים הם, והוציא להם לחם עם מרגרינה!...

סיפר איש החסד הרבני הנגיד רבי יעקב לויסון שליט"א מלונדון, מקורבם של גדולי ישראל, שאחר פטירת מרן ה'סטייפלער' זצ"ל שאל את הרב שך: "וואס וויטער?", ["מה יהיה הלאה?"], השיבו הרב שך: "יש לנו ברוך השם את רבי גרשון ורבי חיים". אמר ולא יסף!

כעין זה סיפר הגאון רבי ד. מ. ש. שליט"א, ששמע בשעתו בתקופת הסתלקותו של ה'סטייפלער' מהגאון רבי צ. ש. שליט"א כי הרב שך התאונן בפניו לא אחת: "פטירת ה'סטייפלער' הותירה אותי כיתום! נשארתי בודד! כל עול הציבור מונח על צווארי". לאחר ימים אחדים כשנכנס רבי צ. ש. שוב לביתו של הרב שך, אמר לו

"ונשיא בית אב לגרשוני"

אוסף שביבי נוגה וקצות דרכיו

של מרן רשכבה"ג ראש הישיבה זצוק"ל

שקיעות בלימוד

אחד מהמלווים שזכו לחסות בצילו של רבינו, מציין מנקודת מבטו את שקיעותו העצומה בתורה, ללא הפסק ובלא לאבד רצף, מעולם לא פסק פומיה מגירסא, גם בזמני נסיעות לא פוסק לרגע, רק לשני דברים מפנה הוא את תשומת ליבו. האחד, לדרוש בשלומו של הנהג והשני, לבדוק האם הנהג לא עובר על חוקי התנועה... (ובנידון דידן נזכיר שהיה פעם שהנהג עבר על חוק תנועה, רבינו מיד העיר לו ע"כ ולטענת הנהג שהרי "מלך פורץ גדר" לעשות לו דרך, הגיב שאינו מסכים לדברים הללו.)

ועוד מספר אחד מתלמידיו, שפעם באמצע שיחה של רבינו איתו, נכנס רב חשוב להזמין אותו לחתונת בנו, רבינו זצ"ל קיבלו במאור פנים והחל מעיין בהזמנה. אותו רב היה שייך לעדה חסידית, וכנהוג אצלם, כותבים את ייחוס המשפחה בצורה מפורטת, רבינו התעניין בכל שם ושם מיהו ומאיפה הוא, ולאחר שגמר להתעניין ונפרד ממנו בחביבות, המשיך רבינו בנושא בו אחז קודם- בדיוק באותה מילה שבה הפסיק, בלי להסיח דעת. וכן כשהגיעו אליו באמצע הלימוד, והפסיקו אותו בשאלות מסובכות וקריטיות בנוגע לישיבה, היה עונה ביישוב הדעת ומיד לאחר מכן היה ממשיך מאותו מקום בדיוק שבו אחז קודם עם השואל בלי להסיח דעת לרגע.

יחסו המיוחד לתלמידים

מעלתו המיוחדת של רבינו שנכרת לכל היא מסירותו וסבלנותו לתלמידים.

שח פעם רבינו לאחד מתלמידיו כי הוא יודע שהרבה הורים שולחים את בניהם לישיבה בגללו וע"כ הוא מרגיש אחריות רבה ואישית לדאוג להם.

ואכן התלמידים מעידים שבהכנסם לישיבה בעודם צעירים מופתעים מהיחס האישי והחביב שניתן ע"י ראש הישיבה.

בהקשר לכך סופר מקרה מעניין שארע לפני שנים אודות תלמיד מסוים שהגיע להתקבל לישיבה, התלמיד היה כהן. רבינו קיבלו והתעניין בשמו ובפרטיו. וכשאמר לו את שמו הגיב רבינו: "מעניין, כזה שם משפחה שהוא "כהן" אף פעם לא היה בישיבה..." וזאת לאחר אלפי תלמידים שעברו תחת ידו...

בכל בוקר לאחר התפילה היה מאזין ועונה לשאלות הבחורים בלימוד, כל בחור בפני עצמו, והיה שנמשך הדבר עד לשעה ויותר לאחר התפילה. היה מקרה שהגיע אליו תלמידו בעשר בבוקר לדבר עמו בלימוד. ואחד מבני הבית ששהה בבית באותה השעה חס על בריאותו של רבינו ולחש לתלמיד באוזנו שרבינו לא אכל עוד ארוחת בוקר, רבינו שהבין בחכמתו הרבה מה לחש לו, פנה מיד לתלמיד בתנועת ביטול של הינף יד ואמר לו: "אל תשים לב למה שהוא אומר לך..." ועל אף שדחיית הארוחה

שיבשה את מערכת גופו באותו היום לא שת ליבו לדבר.

היו פעמים שכבר התחיל ליטול ידיים, אלא שלפתע נשמעו דפיקות בדלת, מיד הלך לפתוח. וכשקרה שכבר נטל ידיים, אכל כזית, ומיד פנה לתלמיד שנכנס אליו.

וכן כשרבו צלצולי הטלפון בביתו ובני הבית שדאגו לבריאותו רצו לנתק את הטלפון, סירב בכל תוקף לעניין. כמו כן כששם לב שדחו מישהו שלא להיכנס לבית עקב דאגה למנוחתו, ביקש להחזירו. היו מקרים שכבר נשכב במיטה למנוחה ומעם הדלת נשמעו דפיקות, מיד התרומם לפתוח ולא נתן לאיש לעשות זאת במקומו, ובוודאי שלא איפשר לדחות את הדופק בדלת.

ועל כך מעיד אחד מתלמידיו, שגר בעיר אחרת, כי לפני שנים בא להתיעץ עם רבינו לאילו ישיבות כדאי להכניס את בנו. התלמיד, שלא היה נוכח רבות בביתו של רבינו, נחרד לראות כי רבינו חלוש ביותר ונשכב על המיטה על צידו, כמובן שהתנצל מיד ואמר כי יבוא בפעם אחרת, אך רבינו הורה לו כי יכול לדבר ולשאול. תוך כדי נשמעו דפיקות בדלת, והתלמיד שעוד לא הספיק לעשות דבר נדהם להיווכח כי רבינו התרומם בזריזות ממיטתו ע"מ לפתוח את הדלת ולקבל פנימה את הבאים. שאלו אותו תלמיד בכאב "וכי אני לא יכולתי לפתוח את הדלת?" נענה לו רבינו "וכי מה היית אומר? שאיני יכול לקבל עכשיו... וזאת נגד רצוני!"

מנהג קבוע היה לו שכאשר מדבר עם מישהו בלימוד הוא עוצר בהליכתו עד לסיום הדברים. ביום אחד חורפי השתוללה רוח סערה, וכבר לא יכול היה רבינו לעמוד בחוץ, ומכיוון שלא רצה בשום אופן לדחות את התלמיד השואל, פנה אליו בשאלה לאיזה כיוון פניו מועדות, ורק לאחר שהתברר ששניהם הולכים לאותו כיוון הסכים להמשיך ולדבר תוך כדי הליכתו. וכן בעניינים נוספים היה מוסר כל כוחו לתלמידים במה שיכל להועיל להם, ויעידו על כך כמה סיפורים:

תלמיד אחד סיפר בכאב לרבינו כי ברגע האחרון לפני פגישה שנקבעה לו ה"התפוצץ השידוך". ולא ידע כיצד יספר זאת לאימו. אמר לו רבינו "אני אעשה זאת ואתקשר להודיע את הדבר לאימך" ואכן כך היה. עד היום לא יודע הבחור מה נאמר בשיחת טלפון זו, רק דבר אחד הוא יודע, שאימו נרגעה לחלוטין.

בהזדמנות אחרת הגיע אליו תלמידו וסיפר כי ביקשו ממנו למסור דרשה בליל יום כיפור, בין "כל נדרי" למעריב, ויש לו חשש שזה עלול לאמץ אותו ויקשה עליו את המשך הצום, ענה לו רבינו: אין זו בעיה, בדרך הלך תיסע ברכב ורק בחזור תלך ברגל. לאחר מכן הדריך אותו בפרטות כיצד להתכונן לצום.

מסירת התורה על דרך האמת

רבינו התמסר ביותר להעביר את התורה לתלמידיו עד שיגיעו להבנה ישרה. מעולם לא שינה לו מה יגידו ואיזה רושם יוצר עליו. עד כדי כך שבצעירותו כשהחל למסור שיעורים בישיבה, היתה לרב מפוניבז' אכזבה קלה על כך שרבינו מדבר בצורה פשוטה ולא מפולפלת כמו שאר ראשי הישיבות. אך לרבינו זה לא הפריע, ההפך הוא הנכון, חשוב היה לו ביותר שתהיה שפת השיעורים שווה לכל נפש. ואילו רק לאחר שנים ארוכות הבינו התלמידים כמה עומק יש בשיעורים.

כמו כן היתה רגילותו לפני שנים לדבר תמיד מתוך דף, ופעמים רבות אף לשבת בשיעור כללי, משום שטוען שאת המאמץ שהוא מכלה על העמידה בשעת מסירת השיעור בעל פה, הוא יכול להשקיע בעומק מסירת השיעור וחבל לבזבז אותו לחינם... ופעמים רבות שמרוב חולשתו הרבה היה אז צריך להפסיק באמצע השיעור היומי ולשכב לעיני כולם על הספסל, היו פעמים שאף התעלף לאחר השיעור, ועם כל זאת לא פחד, ולא חדל ממסירת השיעורים. (בדברים אלו מדובר על תקופה מסוימת משום שכיום דברים אלו נוהגים אצלו סתם בשל גילו המבוגר) ועוד מספרים תלמידיו שאחרי מסירת ה"שיעור כללי" היו מסתכלים בדף שהכין לשיעור וגילו שדילג על קטעים שהיו בהם חידושים מפולפלים שיכלו לעשות רושם עז על השומעים, אך הוא העדיף לדלג עליהם והשתדל להשקיע את הזמן בדברים הפשוטים שיהיה בהם את הכח להוסיף באמת לתלמידיו בסוגיא.

ופעמים כששאלו אותו שאלות בשיעור ועונה עליהם, אבל לאחר השיעור כשמבקשים ממנו לחזור על אותו תירוץ אומר: עדיין לא הספקתי לעיין בדבר לאשורו ולכן אינני רוצה לומר דברים שהם לא לגמרי מדויקים...

בכל שבוע, ביום שלפני מסירת ה"שיעור כללי" נהג רבינו למסור "חבורה" בביתו, אליה מצטרף הרב הגאון ר' חיים ברמן שליט"א, שאלו אחד מבניו מדוע נכנס ל"חבורה" האם לא די לו בשיעור כללי? ענה לו ר' חיים: אני נכנס לחבורה כדי ללמוד מה הם מידות טובות איך שלא אכפת לר' גרשון ענין הכבוד, אלא רק ללמד את התלמידים תורה לשמה. ומשתדל לא לומר את החידושים בשם עצמו אלא לחפש מאן דהוא שמזכיר את אותו חידוש.

באותו ענין נזכיר שגם אינו חושש לפתוח ספרים או חוברות "מראה מקומות" פשוטים, שיכולים לתת עליו רושם פחות בעיני התלמידים שכביכול אינו בקי מספיק בידיעת התורה, אלא פותח ומחפש האם היה מישהו שקדם לו שמזכיר את חידושו ע"מ שלא יאמר אותם בשם עצמו.

וכך גם תמיד מורה לתלמידיו להתנהג בדרך האמת ולא לחפש כבוד ורושם.

זיכוי הרבים - עדיף

אחד מהדברים שרבינו עורר עליהם רבות הוא ענין "זיכוי הרבים" ישנן דוגמאות רבות לכך:

הגיע אליו תלמידו ושטח את התלבטותו. לדבריו, ביקשו ממנו לדבר בין "קבלת שבת" ל"מעריב" ושאל את רבינו האם עדיף לדבר בלימוד או במוסר ענה לו שבדאי במוסר, כי במוסר יש משום "זיכוי הרבים" מה שאין כן בלימוד שמי יבין מה מדבר, והרי כיצד ידע האם יש מישהו שאוחז איתו בסוגיא? לאחמ"כ הגיע אליו שוב אותו תלמיד והסביר כי אותו גבאי שביקש ממנו לדרוש טוען שעלול להיווצר חילול ה' שאברך כמוהו לא ידבר בלימוד... ענה לו שוב רבינו: תגיד אתה בעצמך מה עדיף, האם בלימוד שאיש לא יבין, או בעיניי מוסר שיכול מאוד לזכות את הרבים...

הגיע אליו אחד התלמידים לבשר שבשעטו"מ נולד לו בן, אותו תלמיד שח לרבינו כי הוא מתלבט איזה שם לקרוא לתינוק, רבינו ישב איתו בסבלנות רבה ויחד העלו שם אחר שם עד שהגיעו למסקנה ברורה כיצד כדאי לקרוא לרך הנולד, לבסוף אמר התלמיד כי הוא מקווה שאשתו תסכים לשם הזה... רבינו נתן לו את הטלפון ואמר לו: תתקשר לבית החולים, תבקש את אשתך ותשאל אותה האם השם מקובל עליה...

אחד מתלמידיו הגיע לבקש אישור מרבינו לנסוע לשבת למקום מסוים, רבינו נענה לו בשלילה. התלמיד טען כי הוא צריך מנוחה, ענה לו רבינו שעדיף שימצא דרכים אחרות לנוח. בליל שבת, לפני הסעודה, יצא רבינו במפתיע לקרוא לאותו בחור להזמינו לסעוד בביתו.

ועוד מעשה שהתרחש במסיבת חנוכה בביתו, הגיע אליו אחד התלמידים וביקש רשות לקחת דבר מאכל מהמטבח בשביל להביא לאשתו שבבית. ענה לו רבינו "בוודאי" קם בעצמו, נכנס למטבח, ארז "לטקעס" בשקית ונתן לאותו תלמיד.

תלמיד אחר סיפר עוד כי פעם התקשר אליו ע"מ להתייעץ עימו אודות השתתפות בחתונת קרובי משפחה שאינם שומרים ת"מ, רבינו להכריע בדבר ואמר לו כי יתקשר לשאול את הגרא"ל שטינמן זצוק"ל וללא שום שהיות עמד ופתח בשבילו את הפנקס והקריא בעצמו את המספר של ר' דוד שפירא שליט"א.

עוד סופר על מקרה שניתן ללמוד ממנו מוסר השכל גדול: בישיבה למד בחור שהיה מאוד חלש בלימוד, רבינו יצא מגדרו וקירב אותו יותר מכל בחור אחר, הוא אף למד איתו בחברותא ועשה בו מהפך עצום שאיש לא צפה אותו מראש. וכשאותו בחור היה שואל שאלות בשיעור רבינו היה מתייחס אליו באופן לא רגיל, לאחר מכן כשהיו שואלים אותו שאלות על השיעור היה מפנה ואומר: תשאלו אותי (את אותו בחור!) שהוא בעל כשרון גדול... כמו כן מעידים תלמידיו, שכאשר סבלו ממועקות ובאו לשפוף את ליבם לפני רבינו, היה רבינו מקשיב להם ברוך, והיה דורש לאחר מכן בשלומם, והיה שמח בשמחתם כשנושעו.

מנהגו הטוב של רבינו לעודד תלמידים יתומים ממצוקותיהם, ולעודד את רוחם, הגיע אליו בחור יתום שבור במיוחד. ר' גרשון ניחמו ועודדו בדברים הבאים: "היה פעם בחור שהתייתם מאימו ובעקבות המצב העגום עזבו היתומים את בית אביהם ועברו להתגורר אצל דודתם, ע"מ שתגדל אותם. ליבו של אותו בחור יתום חישב להישבר, והוא עמד ליפול ליאוש בשל הקושי והצער, אך פתאום החל להדהד בראשו קול אחד קטן שאל לא ליפול ליאוש, אלא להתגבר ולהתחזק, ושב וחיזק עצמו, עד שחזר לבית אביו. וכיום אותו בחור מכהן כראש ישיבת פוניבז'..." (שמו הוא ר' גרשון אדלשטיין...). (בשם הרה"ג יצחק נוימן שליט"א)

ובכדי לסבר את האוזן על היכרותו העמוקה בנפש תלמידיו נציין עובדה מעניינת:

ר' מיכל יהודה היה שולח אליו בחורים מפוניבז' הקטנה ע"מ שיבחנו אצלו, והיה שואל את כולם את אותה שאלה, ובכל קבוצה היו יודעים מראש מה הולך לשאול, ובכל זאת היה תוהה על קנקנו של כל בחור, והיה מפרט בהבחנה דקה לר' מיכל יהודה את התרשמותו מכל בחור ובחור.

פן נוסף שיש להדגיש הוא הפן של יראת הרוממות הגדולה שיש לתלמידים מרבינו. מעיד אחד התלמידים כי בלי הסבר לתופעה, הוא יכול להעיד, שלפני שנים רבות בהיותו בחור הוא זוכר כי ר' גרשון היה דמות שהכל יראים מפניה, הוא היה מוסכם היה על כל סוגי התלמידים בוועד וכולם יראו מפניו. הוא אף מוסיף "שהרגשנו שהוא יודע במבט אחד על כל בחור מה הוא בדיוק ואולי זה עצמו הוסיף ליראה ממנו..."

בחר להתפלל שם. אך זאת שח לאחר מכן לאחד מתלמידיו של רבינו "כשהלכתי לשאול את ר' גרשון בעצמו את אותה שאלה אמר לי כי אינו יכול להכריע כי הוא "נגוע" בדבר... הדבר עשה עלי רושם עז, וזהו הדבר שגרם לי לבסוף להכריע..."

וכן כשהחל רבינו לדבר לראשונה על הענין של שהות בישיבה בימי החנוכה, עוד התקשו הבחורים לקבל את הדברים ובחנוכה חזרו רוב בחורי הישיבה לביתם, מעט בחורים כן נשארו, אך ר' גרשון, ללא נגיעות אישיות, הורה להם שלא ישארו לבדם, וישובו גם הם לביתם.

וגם כשנוגע לעניני אחרים נותר נקי בהכרעותיו. ר"מ מסוים הגיע לשאול בעניין הכרעה מסוימת בישיבתו האם לנהוג כך או אחרת. השיבו רבינו כי אינו יכול לענות מבלי לשמוע צד נוסף בענין. לפלא היה בעיני השואל שכן לא אמר לר' גרשון כי יש עוד צד בענין, ומהיכן ידע זאת!?

ישרות

מספרים נכדיו של הגר"א פינקל זצוק"ל בשמו. שכאשר היה בחור בישיבה, ורצו הבחורים לקבל סברה ישרה היו נגשים לר' גרשון.

ומישרותו הרבה זכו התלמידים להנות בעת שמיעת השיעורים. ושח פעם אחד מתלמידיו הוותיקים שיש כאלו שטועים לחשוב בשל פשטותו הרבה ששיעוריו אינם עמוקים כל כך, אך זו טעות גמורה כי האמת היא שנדרשים הרבה עמל ויגיעה להבין את השיעורים.

דקדוק בהלכה

את דקדוקו של רבינו בהלכה עד קוצו של יוד ניתן לראות ע"י התבוננות על אורחותיו בכל פסיעה ופסיעה כיצד אף תנועה לא סוטה מד' אמות של הלכה, ולעיתים מגיע הדבר עד כדי מסירות נפש של ממש. גם במצבי חולשה בשל גילו המבוגר לא נוטה להקל בשום עניין, אלא מקפיד בדביקות רבה גם על פרטים קטנים כאילו אינו חש קושי בדבר. ומספר תלמידו שעד גיל שמונים לא ביטל רבינו צום אחד. הפעם הראשונה בחייו היה בגיל שמונים כאשר חלה בדלקת ריאות, ובאותו היום היה "צום גדליה נדחה", ישב רבינו ועיין במשך מחצית השעה בדבר ואז פסק לעצמו שאסור לו לצום.

רבינו עורר ע"כ, שבכל בוקר כשקמים יש להרהר בדברי תורה. והקשה לו אחד מתלמידיו המקורבים, שהגר"א פוסק שהרהור כדיבור, ואם כן, כיצד מותר להרהר בדברי תורה לפני ברכות התורה? ענה לו רבינו על אתר "שהמחבר" פוסק שהרהור לאו כדיבור ואם כן יש פה ספק דינא, ולכן מותר להרהר מיד כשקמים... והביא לכך רבינו ראיה מה"משנה ברורה" שכתב שאחד שלא נרדם בלילה, וא"כ יש ספק ידוע האם יכול לברך ברכות התורה והמ"ב פוסק שיכול להרהר בדברי תורה.

ואירע שנשכב פעם על הספסל מרוב חולשה לאחר מסירת השיעור, ניגש אליו אחד מתלמידיו המקורבים, נטל את מעילו של רבינו והניח אותו מראשותיו במקום כרית, כדי שיהיה לו נח יותר, לאחר מכן התאושש רבינו מהמנוחה ושאל "היכן המעיל שלי?" מיד ענה לו התלמיד שהניח את המעיל לראשו, שאל רבינו "למה עשית את זה?" ענה לו התלמיד שתמיד הוא עושה כך, כדי שיהיה לראש הישיבה יותר נח, "אבל תמיד אתה מניח את המעיל שלך, נכון?" המשיך רבינו להקשות "ומה ההבדל?!" תמה התלמיד "משום שלהניח את המעיל שלי מתחת לראשי זה קשה לשכחה, ואילו לשים את שלך, אינו קשה לשכחה" השיב לו רבינו שבזה הרגע קם ובקושי התאושש מחולשתו... (ועיין בספר שיח השדה בספר הזיכרון לעניין חילוק הנ"ל)

ניכרת הקפדתו בכל פעם להיזהר שלא להשאיר ספר פתוח ואף כשמתרומם רק לרגע אחד לקחת ספר מארון הספרים, הקפיד לסגור

ואכן רבינו הורה פעמים רבות להשקיע ב"זיכוי הרבים" ולא להרפות מדבר שמזכה את הרבים שהחל בו. תלמיד הגיע לרבינו ושטח לפניו את שאלתו. הוא סיפר כי הוא עומד לעזר חבר יתום ומסייע לו הן מבחינה נפשית, והן מבחינת עזרה בממון. הוא סיפר כי הדבר כבר ממש מסיח את דעתו מלימוד, מכיוון שהוא עסוק רבות בטרדות בנוגע לממון, אך רבינו הורה לו שלא לעזוב את הדבר, מכיון שהוא האוזן קשבת שלו, עליו להמשיך ולהיות בתפקיד זה.

אל רבינו הגיע תלמיד להתייעץ, וסיפר כי הוא מכהן כר"מ בישיבה חלשה, והוא נוהג עם התלמידים בסבלנות וברוך, ולא ביד קשה, ולדוגמא הוא אינו "מעיף" מן הישיבה בחור שמתקשה לקום בבוקר לתפילה. רבינו השיבו כי זהו זיכוי הרבים והתלמידים צריכים לו, ואכן זוהי צורה טובה, כי מה ההיתר להוציא בחור ממיטתו בכח אם אין לו טעם בתפילתו. "אם הם מוציאים אותך, אין מה לעשות, אך אתה מצידך אל תעזוב" כך הורה לו.

לעיתים הורה רבינו לתלמידים הנחיות יוצאות דופן, בכל בחור לגופו ובכל ענין באופן שונה.

פעם כשהגיע אליו בחור בשאלה האם להתחיל למסור שיעור דף היומי בכל יום במקום מסוים שהוצע לו, ואמר כי השיעור יהיה על חשבון ה"מעריב" בישיבה. השיבו רבינו "האם אתה מתפלל בכל יום בישיבה?" "לא תמיד" הודה התלמיד. "א"כ זו לא בעיה". אך התלמיד הוסיף ואמר שהמקום הוא של בעלי בתים פשוטים. אמר לו ר' גרשון "אני התחלתי למסור בזמנו ל"בעלי בתים" פשוטים בהרבה ממה שאתה הולך ללמד... וזהו זיכוי הרבים וכדאי לעשות דברים טובים בגיל צעיר..."

לאחד הבחורים הוצעה הצעה לבוא ולמסור דברי חיזוק בשבת שנערכה ע"י רב מסוים ונועדה להיות שבת חיזוק. שאל אותו בחור את רבינו האם אמנם ללכת ולהשתתף. ענה לו רבינו שודאי כדאי כי זהו זיכוי הרבים וכדאי להתחיל בזיכוי הרבים בגיל צעיר.

עזרת לי לקיים את החיובים שלי בעולמי...

ועוד מעשה קטן באותו העניין: פעם הגיע אליו אחד ממקורביו וביקש ממנו האם יכול לחזק בחור מסוים וללמוד איתו "חברותא" פעם בשבוע, רבינו ענה בחיוב. לאחר מכן הודה לו מקורבו בברכת "יישר כח" על כך, ענה לו רבינו "יישר כח לך שאתה עוזר לי לקיים את החיובים שלי בעולמי, משום שאני עצמי לא תמיד יודע בוודאות מהם החיובים שלי ואתה עזרת לי עכשיו לעשות זאת, אם כן מגיע לך יש"כ ע"כ."

נקיות מנגיעות

נקי היה רבינו מעניין הנגיעות האישיות ולא מטריד אותו כלל מה יחשבו האנשים, ואף בעלמא כששואלים אותו שאלות עונה את מה שחשוב, ואינו חושש מדעתו של אף אחד. מעלה זו ניכרת אצלו גם בתקיעת השופר שחלק מכה הצלחתו לתקוע בצורה חדה נובע מכך שאינו חושש כיצד יצאו התקיעות ומה יקרה אם לא יצליח, אלא מתמקד בעצם מלאכת הקודש בלבד. (וכן פעם כשאחד התלמידים התעניין האם יש לרבינו לחץ מהכנת השיעור. הגיב לו רבינו בתמיהה: "וכי מה יש להילחץ? מקסימום יתברר שטעית...")

וכן כשמורה מדרכיו לאנשים אין הוא נגוע ברצונותיו ובכבודו.

מספר אחד התלמידים בשם חזן ותיק שהתלבט והפך בדעתו האם להתפלל בימים הנוראים במחיצת ר' גרשון או במקום אחר, שגם שם הוצע לו להתפלל. הלך ושאל את מרן ר' חיים קנייבסקי זצ"ל מה להעדיף. ענה לו ר' חיים שיבדוק היכן מתפללים ה"זקנים", ולשם ילך. הלך ובדק, ומצא שה"זקנים" מתפללים במחיצתו של ר' גרשון, אי לכך

משך הזמן, ולפי זה הוא מוציא מכיסו את הספר המתאים בדיוק לזמן המסוים שנוותר לו.

פעם ביקרה משלחת כל שהיא בביתו של רבינו למטרה מסוימת. כשסיימו את מטרת העניין שלשמו באו, ביקשו להתעכב עוד קצת בשביל לצלם וכו' רבינו, שדעתו לא היתה נוחה מבזבוז הזמן המיותר שיגרם מכך, סימן לתלמידו, שבא לשוחח עם רבינו בעניין כל שהוא, בלי שאנשי המשלחת שמו לב, להכנס עימו לחדרו. בחדר לא היו כסאות אלא שני שרפרפים בלבד, אך לא היה זה מעצור בעבורו, רבינו בן ה-80 ישב על שרפרף אחד ותלמידו על השני, וכך דיברו ביניהם עד ששמע מעם החדר שאנשי המשלחת פנו לדרכם...

ההקפדה שלא לדבר דברים מיותרים

את מחשבותיו והרגשותיו של רבינו זצ"ל אין איש שיכול לתאר ולפרט, משום שאין הוא רגיל להכביר בדיבור. אך דבר אחד מורגש בביורור אצל אלו הסובבים אותו: מרן ראש הישיבה הינו "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

לפני שנים סיפר אחד הנכדים שכאשר אירע איזה מקרה בעולם, הגיע אליו אותו נכד לספר את הדבר. והנה הוא שם לב שרבינו אינו מגיב. חשב הנכד שמא לא שמע טוב, וחזר שוב על הסיפור בקול רם, אך הסבא עדיין אינו מגיב, או אז גילה שהסבא אינו מאזין לו. רק לאחר מכן הבין הנכד שהסבא אינו מעונין להקשיב כי אין אצלו מקום לסיפורי דברים בעלמא כי הלא זהו בזבוז זמן.

ובאותו עניין מספר נכד נוסף כי רבינו נוהג לעבור על עיתון יתד נאמן בכל יום ע"מ להיות מודע למצב הדור אך חרף גילו המבוגר מקפיד הוא לעשות זאת בעמידה בכדי שלא להכניס את ליבו לעניין, ובדברים שלא צריך.

שלוחות הנפש

ידוע לכולם שאין מה שיוציא את רבינו משלוותו. והיו שהתבטאו שמרגישים נעימות מלהתבונן על רבינו, משום שלראות אדם כה רגוע-הרי זה עצמו משרה רגיעה בלב.

לרבינו ישנו תלמיד- אברך, שמסייע לבחורים צעירים במציאת רעיון לקושיה טובה, כדי שיוכלו לגשת ולדבר עם רבינו ע"מ ליצור עמו קשר. ופעם שח אחד הבחורים הצעירים לאותו תלמיד כי הוא לחוץ מאוד וירא מלגשת ולדבר עם רבינו, אך התלמיד הרגיעו בצינו את תחושות האנשים על הרוע של רבינו, הדברים הרגיעו את הבחור הצעיר. ואכן, לאחר מכן כשיצא מעם רבינו אמר לו שהדברים נכונים, ואכן ברגע שנכנס למרן ראש הישיבה וראה אותו, נרגע מידיית.

בבחירות האחרונות שהתקיימו ביום שלישי, הוא היום שבו מוסר רבינו את הועד השבועי. שח אחד האברכים שהסיבה שבאותו יום הגיע לוועד למרות הטרחה הגדולה, היא משום שרצה לראות את האדם היחיד שנוותר שליו ביום מתוך זה...

מידות

על מעט מן המעט ממידותיו הנפלאות, מעיד אחד התלמידים שאדם אחד היה מגיע בקביעות לרבינו לומר לו את חידושי התורה שלו, משום

מעט את הספר שקרא בו. וכן בשעת התפילה, בשניה שבה הוא מסתובב לאמירת ה"ברכו" הוא מקפיד לסגור את הסידור כדי שלא ישאר מגולה.

איני צריך הוכחות

מעשה שהיה, שהגיע אליו אחד מתלמידיו שאשתו הפילה בלידתה, ושאל אותו האם מוכיח הדבר כי יש עליו איזו קפיידא מן השמיים, השיב לו רבינו כי הזדמן לו לשמוע פעם שמועה כי הוא לגלג על מוסר שיחות בישיבה וא"כ אולי יש עליו קפיידא ע"כ. (ועד אז לא רצה רבינו להעיר לו ע"כ משום חשש קבלת לשוה"ר אבל כעת כשבא לשאול אותו על קפיידא העלה רבינו את אותו חשש.) אך התלמיד מיד הכחיש את העניין וטען שלא היה כדבר הזה, רבינו מיד קיבל את דבריו. לאחמ"כ הגיע אליו שוב אותו תלמיד וניסה להביא לו הוכחה להכחשתו אך רבינו מיד דחה אותו ואמר לו איני צריך שום הוכחות, כשאמרת לי, מיד קיבלתי!

חשש מנדרים

פעמים רבות כשהיה מגיע לכל מיני שמחות גם במצבי חולשה קשים שאלוהו מה הקשר שיש לו עם אותן משפחות שכך טורח ומגיע אליהם במסירות נפש. נענה והשיב שהתבטא להם שבעזרת ד' הוא יגיע וא"כ הוא חושש מנדר...

חשבון הנפש

הקפדתו בחשבון הנפש על עניין ה"מידה כנגד מידה" היא עד הפרטים הדקים ביותר. ומספרים שבתקופה בה חלה אחיו הגאון ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל התעלף רבינו פתאום לאחר סעודת פורים, סברו כולם שהדבר ארע בשל המתח מחוליו של אחיו, אך כשמע זאת רבינו הקפיד מאוד והבהיר כי זה לא קשור לעניין כלל, "יודע אני בברור בשל מה קרה לי הדבר, שהרי היום בסעודת הפורים הארכת את הסעודה מעט לאחר צאת הכוכבים וע"פ ההלכה אין בזה שום טעם, וא"כ היה כאן ביטול תורה שלא לתועלת ומידה כנגד מידה סובבו לי מן השמים ביטול תורה נוסף...

וכן לאחרונה כשתקפו אותו כאבי גב חזקים היה במתח נורא, פנה אליו נכדו ושאל אותו מדוע הוא כה מתוח הרי סה"כ אלו כאבי גב בלבד, ואין בכך שום סכנה. ענה לו רבינו שהוא מתוח מכך שאינו מצליח לגלות מה ה"מידה כנגד מידה" שסובבו לו כאן מן השמיים...

הקפדתו על הבריאות

אך מאידך עם כל ניצול כוחותיו עד תום של רבינו, לא נמנע הוא מלהקפיד על כללי ה"ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" בין בבריאות הגוף ובין בבריאות הנפש, ותמיד נהג לומר לתלמידיו שצריך לעבוד את ה' בלי מתח ולחץ, ולא לעבור חלילה על גדרי הבריאות, כי בדרך הזו אפשר להפסיד הכל. כדוגמה להשקפתו בנושא זה היא הקפדתו על הליכה יומית ברחוב ראב"ד, בכל בוקר לאחר התפילה.

כמו"כ נוהג הוא לחגור בקביעות כשמסיעים אותו ברכב ולטענת האומרים שהרכה מגדולי ישראל לא הקפידו לחגור, הגיב: אני, כן נוהג לחגור.

ניצול הזמן

כידוע יש לרבינו בכל יום קביעות לשטחים נוספים בחלקי התורה, כאשר הוא מגיע לאירוע כל שהוא ונותר לו זמן מיותר הוא משער את

שרבינו היה היחיד שהיתה לו הסבלנות להאזין לו. ואותו אדם היה מדבר ללא הפסקה. אחד מהמלווים, שחרה לו העניין, ניסה לרמוז לאיש שהדבר גובל בהטרדה. אך ההוא לא הבין את שרמזו, והמשיך הלאה. לאחר מכן הגיעו לרכב ורבינו נכנס, אך אותו אדם עדיין לא חש ונכנס עמו ביחד... המלווים שכבר לא היו מסוגלים להתאפק גערו בו ודאגו להוציאו מן הרכב. אך רבינו הקפיד על כך וציווה להחזירו עד שיגמור לדבר את דבריו.

זה נהנה וזה אינו חסר...

ילד מסוים היה נהנה ללכת לציודו של רבינו, בכל שבת לאחר התפילה, והדבר נמשך תקופה ארוכה. אחד מהתלמידים שחשש שמא זה מפריע לרבינו, ובמיוחד לאור העובדה שאותו ילד היה נצמד אליו, בקש להסיט את אותו ילד משם, אך רבינו ששם לב לכך עצר אותו ושאל בפליאה: מה זה מפריע לך? הוא נהנה מכך ולי הדבר אינו מפריע, "זה נהנה וזה אינו חסר" ולמנוע זאת ממנו, זוהי סתם מידת סדום...

ומעבר לכך סיפר פעם תלמיד כי הגיע לשאול שאלה בלוויית בנו הקטן, וכשישב לשאול את השאלה הושיב את בנו על ברכיו, הילד שהיה ממול רבינו בעט מבלי משים ברבינו בכל זמן השאלה, רבינו כמובן לא הגיב מילה, זאת ועוד גילה התלמיד כי לאחר מכן ניקה רבינו בשקט את מכנסיו, משום שהקפיד מאוד שלא יהא רבב על בגדיו, אך במשך השיחה לא נראה היה כי הוא מרגיש במשהו.

וכן עוד על זהירותו שלא לפגוע באף אדם, מספר אחד מתלמידיו שהגיע לכנס שנערך בירושלים, ובשעה שדיבר חרג מהרגלו הקבוע לדבר מתוך הדף. רק באמצע הדברים הוציא רבינו את הדף והקריא מתוכו. לאחר מכן התברר שהרב הנואם לפניו אמר דבר שהיה אמור לסתור את דברי רבינו וכדי שהרב ההוא לא יפגע, שינה מהתוכנית ודיבר דברים אחרים. ובאמצע השיחה הוציא את הדף ושילב את הדברים עם מה שהכין קודם לכן.

כמו כן אירע כשהגיע לאחד מהכנסים בירושלים ובבמה המרכזית ישבו כמה רבנים חשובים. ובבואו, לחץ את ידי כולם. אך היה רב אחד שאליו לא הצליח להגיע, בפשטותו הרבה סימן לאותו רב בידו ממרחק כדי שח"ו אותו רב לא יחוש חלישות הדעת...

בשמחת ה"וורט" של נכדו, שהתקיימה בביתו המתין עד להגעתו של סב הכלה, שהיה יהודי פשוט, וכשהגיע קם לכבודו וקיבלו בחביבות גדולה ובמאור פנים.

ועוד מספר התלמיד שהיתה לרבינו שכנה קשת יום, שנוזקה פעמים רבות לעזרה טכנית בכל מיני עבודות ותיקונים בביתה. רבינו, שהיה אז כבר בשנות השמונים לחייו, בא לעזרתה פעמים רבות, ולא חס על כוחו וכבודו.

הקפדה על כבוד הזולת

רבינו מקפיד מאוד על כבוד הזולת. כאשר הגיעו אליו עם שאלות לאילו ישיבות לשלוח בחורים מסוימים, והיו חילוקי דעות בין שני אנשי צוות, אמר: "איני יודע מה לומר" ולא אבה להכריע לאב מפורשות כנגד אותם אנשי צוות שלא אחז כמותם, כדי שלא לפגוע בכבודם חלילה. אלא רק היה אומר "תשמעו לפלוני שהוא מבין וחכם גדול". אפילו כשהפצירו בו לומר את חוות דעתו האישית היה נשאר איתן, והגיב "איני יודע, תשמעו לפלוני שהוא מבין וחכם גדול..."

דאגה לזולת

הגיע אליו פעם תלמידו ופרך לו נקודה שדיבר עליה בשיעור, שנפרכה על ידי תלמיד חכם אחד, רבינו שנהנה מאוד מהפירכא הגיב שכנראה אותו אדם "בעל דרגה". וברגישות שאל מיד האם הוא נוהג להדפיס את

חידושו, תלמידו הגיב בשלילה. רבינו ששיער בליבו שמסתמא תלמיד חכם כזה, שאין לו דרך לפרסם את חידושו, ודאי מתעצב בליבו, הורה מיד לתלמיד לכתוב על הדף את כל ה"שטיקעל תורה" שדיברו עליו וביקש "תביא לי את זה, אני כבר יראה מה לעשות עם זה." לאחר כמה שבועות הזכיר את אותם דברים בשיעור כללי ולאחר מכן בשיעור יומי, עם שמו של אותו תלמיד חכם. אחר כך כשהדפיסו את השיעור לקח אותו תלמיד את הדף והלך להראות את זה לאותו תלמיד חכם, וכשראה את שמו מוזכר בדף התמלא בשמחה וקיבל כוחות מחודשים.

סיפור נוסף שהיה שהגיע אליו אדם שאימו נפטרה באותה תקופה, רבינו שאל תכף ומיד האם הולכים לבקר את האבא, והדגיש שלא מספיק להזמין אותו אלא צריך גם ללכת לבקר אותו.

תלמיד שהגיע לשוחח עימו בביתו באחד מימי הקיץ, מספר כי רבינו פנה לעברו בהתחשבות ושאל- קבע: "זה נראה שחם לך..." לאחמ"כ הלך בעצמו, הדליק את המזגן, סגר את החלונות, ואז שוב פנה לעברו: "עכשיו נעים?"

דאגתו של רבינו למען הזולת בעניינים שונים, היא במסירות של ממש, לדוגמא בנושא שיזוכים, קרה לא פעם שטלפן בעצמו לאנשים וברר דברים שהיו בהם ספיקות גדולים.

היה בחור בישיבה שמטבעו היה שקט מאוד, אותו בחור רצה לעבור ישיבה והיה צריך להצטייד בהמלצה מאנשי הצוות, אך לא היה ביניהם מי שיכיר אותו ויוכל להמליץ עליו. פנה אליו רבינו בעצמו ושאל אותו איזה אברך בישיבה כן מכיר אותו, אמר לו הבחור שם של אברך פלוני, רבינו התקשר בעצמו לאותו אברך ע"מ לקבל ממנו המלצה כדי שיוכל לכתוב אותה לאותו בחור.

[במקרה נוסף קיבל אחד התלמידים שיחת טלפון מרבינו על כך ששמע כי אדם אחד ברר אצלו על בחור פלוני למטרת שיזוכים, והביטוי שהוא התבטא ע"מ להגדירו היה שבחור זה הוא פחות טוב מהחתן הקודם שלהם, רבינו ביקש להתעניין האם הדבר נכון. התלמיד השיב בשלילה, והכחיש שלא אלו היו דבריו וככל הנראה לא הבינו אותו נכון, ואדרבא, בחור זה מצוין מהקודם. ענה לו רבינו שהאמת שהוא גם חושב כך, אלא שרצה לוודא האם מה ששמע, נכון, או שהוא באמת חושב כמותו, ובשביל זה התקשר אליו...]

נביא כאן מעשה מרגש שסופר, בנושא אחר: הגיע אליו יהודי פלוני ושח את אשר על ליבו כי הוא סובל מכל מיני בעיות במעיים. לאחר שהלך אותו יהודי, התקשר רבינו בעצמו לאשתו של אותו יהודי, ואמר לה שכדאי שתכין לבעלה צנימים, משום שזה מועיל למעיים...

תלמיד אחד בא לרבינו ביום שישי אחד, וסיפר על אברך אחד שאשתו חולה עד מאוד ונפשו עגומה עליו, אולי אפשר שרבינו יעודדו וינחמו, רבינו נענה כמובן ולקח ממנו את מספר הטלפון, והתלמיד שמע לשמחתו שאכן חיזק אותו רבינו. למחרת שח תלמיד נוסף לפי תומו, לתלמיד הראשון, כי דבר מוזר התרחש באותו יום שישי, רבינו היה טרוד עד מאוד באותו יום, הוא החזיק את שפופרת הטלפון ונראה היה כי הוא מנסה ללא הפוגה לתפוס מישהו, שוב ושוב. רק כעת התוודע התלמיד למאמץ של רבינו עד שעלה בידו לשמח את אותו אדם.

מספר תלמידו ששאל את רבינו מדוע אינו נמצא בסדר ב', הרי זקוקים לו בית מדרש? ענה לו רבינו שבבית מדרש יש הרבה תלמידי חכמים שיכולים להיות ראשי ישיבות גדולים, והבחורים יכולים להעזר בהם. א"כ אפשר להסתדר בלעדיו. והוא בינתיים יכול לעזור לאנשים אחרים. ומהי העזרה שאליה התכוון? במשך תקופה ארוכה היו מגיעים אליו בשעות אלו בחורים רבים, שהיו חלשים ורחוקים, והיו באים לבקש על נפשם שיסייע להם להתקבל לישיבות, או כאלו שהיו צריכים עזרה

יהודי מוסר שיעור בישיבה...

אחד מהחלקים המפעימים באישיותו של רבינו שאין לו פחד לומר "איני יודע" ואם תלמיד שואל שאלה והוא אינו יודע את התשובה, הוא עונה לו בפירוש "איני יודע" ואף מוסיף ואומר "תשאל את רבנים האחרים בישיבה אף שדרגתו של רבינו בתורה אינה ניתנת לשיעור... (ופעם כשמאן דהוא שאל אותו מדוע הוא אומר "איני יודע" והרי הוא ודאי כן יודע? ענה לו רבינו שבלדעת יש כמה דרגות ואצלו "לדעת" זה ידיעה מדוקדקת...)

וכן נוהג לקבל כל דבר שנשמע לו טוב ומתקבל על הדעת, ואף אם צריך לחזור בו ממה שאמר, עושה זאת מידיה. פעמים רבות באמצע השיעור פותח את הדף ורושם את ההערות שהתחדשו לו מהשואלים.

וכידוע במשך שנים שרגיל רבינו להעמד לכבוד ראש הישיבה הגאון ר' בער'ל פוברסקי שליט"א כל פעם שנכנס להיכל הישיבה, ולהמתין עד שר' ברע'ל יושב במקומו, למרות ששניהם ראשי הישיבה. ויותר מכך בכל ליל שבת, כשמגיעים האנשים לומר ברכת "גוט שבע'ס" לרבנים ומכיוון שמתחילים ברבינו תחילה, ממילא גם מסיימים איתו הראשון, בזמן המיותר הזה ניגש רבינו בעצמו לר' ברע'ל לומר "גוט שבע'ס".

הצנע לכת

בכל הליכותיו בחיים מקפיד הוא ביותר על העניין של "הצנע לכת". וזהו דבר שכל מי שבא עימו במגע יכול להעיד. אך לא רק זאת אלא כך גם מורה לתלמידיו ושומעי לקחו.

ומספר יהודי אחד שפעמיים שאל אותו, לגבי נתינת סיוע לאחיו בעזרה כספית, האם עדיף שידע שהוא זה שנתן והדבר ירבה אחווה ורעות, או שעדיף לקיים כאן את ה"הצנע לכת". בפעם הראשונה שאל לגבי אח שהיה לו איתו יחסים מתוחים, במקרה זה ענה לו רבינו שוודאי שהאחווה והרעות יותר חשובים כאן. אך בפעם השנייה שאל לגבי אח אחר, שהוא בשלום עמו, רק שעדיין אולי כדאי להוסיף ולהרבות באחווה ורעות ולוותר על ה"הצנע לכת" ענה לו רבינו "צריך עיון גדול"...

נמנע מפרסום

כאשר מוציאים לאור מדברותיו של רבינו, מקפיד הוא ביותר על השמות שבהם מכנים את החוברות. כדרכו הוא מעוניין שיקראו בשמות פשוטים ולא יומרניים. כאשר הוציאו את הקונטרס "אסיפת שמועות" חיפשו במשך שעות ארוכות איך לקרוא לקונטרס, ובאו להציע לרבינו לקרוא לו "אסופת שמועות" ורבינו עדיין לא הסכים, כי לדעתו זהו שם מידי יומרני, וע"כ בסוף באו לידי החלטה על השם "אסיפת שמועות" וכן היה בעלון "דרכי החיזוק" וכן "קובץ הערות וחיידושים", שגם בהם הקפיד על שמות פשוטים וכמובן בלי כינויים ותארים מיותרים.

בהזדמנות מסוימת ראה כי הביאו תמונה שלו לפרסומת באחת מקופות הצדקה, ביקש רבינו לקרוא לשייכים לעניין, ומחה בהם ע"כ.

כשהוצאת "עוז והדר" סיימו לערוך את כל הש"ס, ערכו אירוע מיוחד לרגל המאורע. ובאו להזמין את רבינו שישיא דברים, ענה להם רבינו שהוא צריך לבדוק אם הדבר מסתדר לו, השיבו לו שבדקו את העניין והתאריך פנוי. ענה להם רבינו בביטול "יש לי שיקולים אחרים מלבד להיחשב "גדול".

ותושיה בכל מיני עניינים שונים, ורבינו היה מקשיב בסבלנות לכל אחד ואחד, ועוזר לו בתחומו, פעמים רבות היה שולח לתלמידו שמבין מאוד בחכמת הנפש, שיעזור להם וכן ידאג לשלחם לישיבה מתאימה, ובכל יום ויום היה מתקשר לתלמידו ושואל אותו מה שלום אותם בחורים, ואיך מתקדמים הדברים בעניינם. אלו המעשים שהיה עושה באותן שעות...

ומעניין לעניין נזכיר כאן שבכל שנה בתקופת "הרישום", היתה לרבינו בקשה קבועה, שהלא נשיא הישיבה הוא האחראי על קבלת התלמידים, ורבינו ביקש להוסיף לקבל עוד שלושה תלמידים משלו, היו אלו בחורים חלשים שלא היה להם סיכוי בדרך הטבע להתקבל לישיבה, אך רבינו סבר שיהיה להם טוב לבוא ללמוד בישיבה, וע"מ שהישיבה תצליח היא נדרשת לזכויות, וא"כ, אם יגמלו חסד ויקבלו את אותם תלמידים, הדבר יכול לעמוד לזכות גדולה לישיבה, ולהשפיע עליה ברכה.

רגישות לזולת

נכדו של רבינו הגיע עם בנו בן השלוש, לגזור לו שיעור, כדרך המנהג ב"חלאקה", שאל אותו רבינו האם הודיעו לילד קודם שעומדים לגזור לו את השיעור. כשהשיב לו שאכן כן, שאל האם המצלמה מוכנה... שוב השיבו בחיוב, לאחמ"כ הסביר שזה צורך של הילד שיצלמו אותו בשעת הגזירה...

בא אחד לפני רבינו ושאלו אודות תרומה מאדם מסוים, עבור המוסדות שלו, ענה לו רבינו שלא רצוי לקבל ממנו כסף מכיון שהוא אינו הגון. לאחמ"כ הגיע שוב אותו אדם ושאל במבוכה "אותו נדיב מתקשר אלי רבות, מה אעשה?" מחה בו רבינו "מדוע אינך עונה לו? אמנם לקבל ממנו כסף אינך יכול, אבל אדם מתקשר אליך ואתה לא עונה?"

ענווה

ענוותנותו הרבה של רבינו אינה ברת השגה כלל וכלל, וודאי לא עונה על אף מושג מוכר. החזון איש פסק עליו בנידון זה שלר' גרשון יש "מום בגאווה", אין לו אפילו את ה"שמינית שבשמינית"... (ובדרך אגב מספרים שפעם הגיעו אליו ושאלו אותו האם זה נכון. השיב, מה זה משנה, הרי בכל מקרה המום הזה כבר עבר לי...). וכבר ידוע שבזמן עצרת המחאה שהתקיימה על כבודו של רבינו, לאחר שהקריאו את מכתבו של הגראי"ל שטינמן זצוק"ל שמחה על זוי כבוד התורה, אמר מרן הרב ר' ניסים קרליץ זצוק"ל "כל שכן כאן, שכבוד התורה הוא כבוד התורה ממש, משום שלר' גרשון לא אכפת הכבוד כלל וכלל. אז חיוב המחאה גדולה ומכופלת..."

מספרים שבשמחת האירוסין שלו העלה אותו מרן הרב מפוניבז' לדבר, כדי שכולם יכירו את גדלותו של החתן, אך רבינו בענוותנותו רק שאל קושיא והביא את תירוץ הרש"ש על זה...

אני עובד בישיבה...

ונספר סיפור מדהים שאירע לפני שנים רבות, יום אחד הגיע בחור לישיבת פוניבז' ביום הראשון של ה"זמן". מלווה במזוודות כבדות, הבחור, שלא הכיר את הישיבה, וגם את ר' גרשון לא הכיר, פנה לר' גרשון שבדייק עבר שם, ובתמימות ופשוטות פנה ושאל אותו "היכן הישיבה?" ענה לו ר' גרשון "אני גם הולך לשם, בא איתי" שאל אותו הבחור "מי אתה?" ענה לו ר' גרשון "אני עובד בישיבה" והוסיף וביקש להקל על הבחור ולקחת ממנו תיק אחד עד לישיבה. הבחור הגיש לו תיק אחד בתודה, ולמחרת מה רבה הייתה תדהמתו כשגילה שאותו

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת בהעלותך תשפ"ג

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לויז ע"ה

המנוחה מכוונת כנגד כתר שם טוב המצטרף להעלות את שלשת הכתרים

שלשה ענייני המנוחה בשלש פרשות בתורה

אנו מוצאים שהתורה מצוה שלש פעמים את פרשת הדלקת נרות המנוחה. בפרשת ואתה תצוה, מיד אחרי הקמת המשכן ולפני הציווים על בגדי כהונה, נאמר "ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור וגו' יערוך אותו אהרן ובניו וגו', הפעם השניה היא בפרשת אמור שם נאמר אחרי פרשת המועדות "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו'" ונאמר שם ציווי לערוך את הנרות, והפעם השלישית היא בפרשתנו, אחרי סיום פרשת חנוכת הנשיאים שחנכו את המשכן שוב נאמרת פרשת הדלקת נרות המנוחה.

לשון רש"י בתחילת הפרשה "למה נסמכה פרשת המנוחה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות", ומבואר כי נאמר לאהרן שיש לו עדיפות יותר מכל מה שעשו הנשיאים, והנה בפשטות אחר שהצטער אהרן על העובדה שלא היה עמהם בחנוכה הרי שאי אפשר לפייס אותו באיזו שהיא מעלה שאין לה את המשמעות של חינוך, ובהכרח כי "שליך גדולה משלהם" היינו באופן של חנוכה, ואכן ידועים דברי הרמב"ן כאן שניחמו בחנוכת בית חשמונאי, אולם זהו חידוש ואין אלו פשוטים של דברים, ובפרט אחר שחנוכה זו הייתה יותר מאלף שנים אחרי חנוכת המשכן, וצריך להבין מהי החנוכה בעצם בהדלקת הנרות.

עוד צריך ביאור מדוע הוצרכה התורה לכפול ולשלש כאמור את מצות הדלקת הנרות, ובכל אחד מהמקומות יש מקום לשאול כמו כאן למה נסמכה פרשת המנוחה למקום זה.

"וכי לאורה הוא צריך" עניין אור המנוחה

איתא בשבת (כ"ב ע"ב) "מחוץ לפרוכת העדת יערך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות אמר רב זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים"

ובתוספות שם מקשים על קושיית הגמרא "וכי לאורה הוא צריך" וז"ל "תימה אמאי נקט מ' שנה לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין", וכי רק ארבעים שנה הבורא מאיר לעולם, ומדוע רק מכוחם מקשה הגמרא מדוע צריך לאור המנוחה, מתרצים התוספות "וי"מ וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך והלא מ' שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות כדאמרין בברייתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפיח ורואה בו ויודע מה בתוכו בחבית ויודע מה בתוכה" עכ"ל, הכונה בזה שכאן מדובר על אור מסוג אחר וצריך לבאר עניינו.

הנה כל עצמו של אור בא לגלות, הדיבור והמאמר הראשון שנאמר בו ויאמר אלקים - אחרי מאמר בראשית שלא נאמר בלשון מאמר ולא נאמר בו ויאמר אלקים - הוא ויאמר אלקים יהי אור, ובו יצאה הבריאה לגילוי, אותו האור לא הגיע מהמאורות והוא לא האור שאנחנו מכירים בדרך הטבע, אשר מאיר את הדבר שאותו אנחנו רוצים לראות, ואז כאשר אותו חפץ מואר אנו רואים אותו, אלא הוא אותו האור שעליו נאמר "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך" וכדברי רש"י שם "ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא", והוא הנקרא בלשון חז"ל האור הגנוז, אור זה פועל ומאיר בצורה אחרת, תפקידו של האור הזה הוא להיות אור, היינו לגלות את עצם הדבר, וכשהאור הזה נמצא אז הכל גלוי, זהו אור שמצד עצמו מגלה את המציאות עצמה.

על עובר במעי אמו, כתוב בגמרא בנדה (ל' ע"ב) בין יתר הדברים, שמלמדים אותו את כל התורה כולה, ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, אף כאן עלינו להבין כי אין הפירוש כי מאותו הנר שבראשו נעשים כל העצמים שבעולם מוארים, אלא הפירוש בזה, כי דלוק על ראשו אותו אור שעצם עניינו הוא גילוי, האור הזה מאיר מגלה ופותח את הכל.

מעתה, זהו ביאור דברי הגמרא בשבת כפירוש התוספות, כי אחר שכדברי הברייתא דמלאכת המשכן, היה עמוד הענן מאיר להם [וזהו לשון הברייתא שם בפרק י"ד ר"ר שמעון בן יוחאי אומר, כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך

אחד מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה, אלא האדים היו יודעים ששקעה החמה הלבין היו יודעים שזרחה החמה, מסתכל בחבית ויודע מה שבתוכה בטפיח ויודע מה שבתוכו מפני ענן השכינה שביניהם, שנאמר לעיני כל בית ישראל, ואומר קומי אורי וגו' (ישעיה ס א) ואומר לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וגו' (שם ס יט) ואומר לא יבא עוד שמשך וגו' (שם ס כ) ואו' והיה לך ה' לאור עולם] הרי שהכל היה מואר וגלוי וראו כל מה שצריך לראות, ולא כדוגמת האור שלנו, אלא בגילוי עצם המציאות, ופירוש קושיית הגמרא "וכי לאורה הוא צריך" הוא כי הרי כאן מדובר על אור המנוחה אשר מאיר בו אותו האור הגנוז, ואותו נצטוונו להעלות, וכאן מקשה הגמרא וכי לאורה הוא צריך כביכול, וכי בורא העולם צריך שאנחנו נאיר את האור הזה, הלא כל אותם ארבעים שנה הלך עמהם האור הזה שהאיר לנו ממנו כביכול, ואם כן מה הצורך באור שאנחנו מאירים שיתגלה במנוחה בזמן שהוא ניתן לנו מלמעלה וניתן לנו ממנו, זאת קושיית הגמרא.

שלשת הכתרים וכתר שם טוב שעל גביהן

ישנם שני כלים שניתנו לנו במקדש שעניינם תורה, ונרחיב מעט בעניין, שנינו באבות פרק ד' רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן, כתר תורה זהו הזר זה סביב שעל הארון, כתר כהונה זה הזר זה סביב שעל מזבח הקטורת, וכתר מלכות זה אותו זר זה שעל השולחן, רמז לשולחן מלכים, כך ששלשת הזרים האלה הם שלשה זרים המעידים על מעלות, תורה כהונה ומלכות, ואמרו חז"ל כי כתר כהונה זכה אהרן ונטלו, כתר מלכות זכה דוד ונטלו, וכתר תורה מונח וכל הרוצה, היינו כל מי שמתייגע ומשתדל בו, וזכה בכתר הזה.

לכאורה צריך להבין, כי למדנו כאן שכתר תורה זה הכתר שעל הארון, אמנם ידועים דברי הגמרא בב"ב (כ"ה ע"ב) הרוצה שיחכים יורים וסימנך מנורה בדרום, ולכן צריך לצדד מעט בתפילתו לדרום לכיוון המנוחה, משום שהמנוחה בדרום והיא זו שרומזת לחכמת התורה, נמצא ששני כלים ניתנו לנו הרומזים לתורה, וצריך ביאור לשם מה, ומאי שנא מיתר המעלות שמספיק להם כלי אחד. עוד צריך ביאור, כי המשנה פותחת ואומרת שלשה כתרים הם, ולבסוף מוסיפה וכתר שם טוב עולה על גביהן, היינו שכתר שם טוב עומד מעליהם, אולם אם כן ישנו כתר רביעי, והמשנה מתחילה "בשלשה כתרים".

המשמעות בזה, וכך מתבאר בדברי המהר"ל, שכתר שם טוב אינו עומד בפני עצמו, אלא כתר שם טוב הוא עומק בכל אחד מהכתרים, כל אחד מהכתרים בצירוף שם טוב הוא גבוה ונישא יותר, הכונה בזה שכתר שם טוב עולה על גביהן היא שהוא מצרף לכל כתר לרומם אותו יותר.

המהר"ל מעתיק ממדרש בפרשת נשא (במדבר רבה פרשה נשא פרשה יד) שהכלי שבו נרמז אותו כתר שם טוב הוא המנוחה, ואף שלא מצאנו למנוחה כתר, אבל המשמעות בדברי חז"ל היא שהכתר הוא מה שעולה מעל הכלי, כלומר אותה השלהבת העולה מאליה מעל הכלי, זה הכתר, והאש הזו של הארת הנרות מעל המנוחה, משמשת כזר זה סביב לה, ועניינה הוא כתר שם טוב שהוא העולה על גביהן, היינו כתר העולה על גבי הכתרים של תורה של כהונה ושל מלכות.

כדי להבין מעט מהי המשמעות של "שם טוב" שהוא הכתר העולה על גבי כל המעלות, וכאמור מרומם אותן ועל ידו הן נעשות גבוהות יותר, אף דבר זה מתבאר בדברי המהר"ל (גם באבות וגם בנתיב שם טוב, הנתיב האחרון בספר נתיבות עולם), שם מגלה המהר"ל, (ואף כי אינו מפרש את הדברים עד תומם אולם הוא רומז לכך), את פירוש המושג "שם טוב", כי הנה כל מעלה יכולה להתפרש כמעלה המצטרפת למציאותו של בעל המעלה קניין נרכש, וכך יש לאדם שזכה לאותה מעלה בנוסף לעצם היותו, גם את המעלה הנרכשת.

כתר שם טוב מעצים את המעלה, והופך אותה לחלק מעצמו של האדם, כי הנה כל שם הוא גילוי עצם מהותו של האדם, וכדרך ששמותיו יתברך, כלפי מעלה, הם גילוי אלוקותו יתברך, כך הוא בכל שם, שמו של כל אחד ואחד הוא גילוי עצמו של בעל השם, מעתה זהו כתר שם טוב ההופך את המעלה למעלה עצמית באדם, וכך היא אינה רק קניין נרכש הנפרד ממנו בעצמו, אלא המעלה היא האדם עצמו,

הוא והמעלה זהים, והמעלה היא עצם חיינו ועצם מציאותו, זה נקרא שם טוב שהוא עולה על גביהן.

הארון והמנורה – כתר תורה וכתר שם טוב שעל

גביו

עתה יתיישב לנו עניינם של שני הכלים הרומזים ומגלים על עניין התורה, הארון והמנורה. כי הנה יכול האדם לקנות תורה, ואף הרבה תורה, אבל רק כשכתר שם טוב מצטרף לכתרה של תורה, אז אין במעלה הזאת שום דבר שהוא נפרד ממנו בעצמו. והנה הארון הוא כלי שהתורה נמצאת בו, וזאת צורה אחת של חיבור לתורה, וכך יכול האדם להיות כלי, ואפילו כלי טוב ומפואר מלא וגדוש, אבל הוא עדיין כלי המחזיק את הדבר, אולם המנורה אינה כלי אלא בה עצמה נמצא אורה של תורה. רמז לכך מצאנו בלשון חז"ל (אדר"נ פרק מ' ומדרש רבה מקץ פ' צ"א) "רבי נחמיה ורבי מרינוס בשם רבי נהוראי בשעה שהיה אומר דבר תקיף לפני רבי טרפון היה אומר כפתור ופרח", כאשר היה רבי טרפון שומע דבר תורה טוב ונכון מפיו של חכם היה אומר כפתור ופרח, כפתור ופרח אלו פיתוחים שנמצאים על המנורה, וכתב על כך הנצי"ב ב"העמק דבר" למדנו משיחתו של אביהם של ישראל שהמנורה בעצמה היא הגילוי של תורה, היינו שכששומעים דבר טוב ונכון מפיו של חכם, דבר זה הוא גילוי של המנורה, היופי של המנורה עצמה מתגלה כאן, כפתור ופרח.

זהו ההבדל הברור בין שני הכלים האלה ביחס לתורה, הארון ככלי להחזיק תורה זו מעלה גדולה, אבל המנורה היא הגילוי של התורה עצמה, האור של המנורה הוא אורה של תורה, "ותורה אור", וכפי שנבאר על פי דברי הרשב"ם, הוא חלק מהמנורה עצמה.

אור הנרות הוא חלק מעצם המנורה

הרשב"ם בפרשתנו בא אף הוא לבאר למה מיד אחר פרשת הנשיאים מתחילה פרשת בהעלותך את הנרות, וז"ל "בהעלותך וגו' - לפי שמלאכת תדיר היא זו, הזכירה כאן, אעפ"י שכל מלאכות המשכן נגמרו, מלאכת הדלקת המנורה לא נגמרה כי תדירה היא", בהכרח נראה מדבריו עניין מחודש, כי אכן כל מלאכת המשכן נגמרה אבל מלאכת המנורה נגמרת בכל פעם שמדליקים אותה.

נראה כי הרשב"ם בא ליישב כאן קושיא, אולם בהקדם לכך הרי שכונתו לומר כי אכן כל מלאכת המשכן נגמרה, כשהמזבח נגמר הוא גמור ועכשיו כשמקריבים עליו מקריבים במזבח, וכן כל יתר הכלים, כך השולחן וכך המזבח הפנימי, אלה הם הכלים, וכאשר הם נגמרו הם משמשים למלאכתם, וכאשר מקריבים קרבן זאת הקרבה על המזבח. לא כן הדברים במנורה, כשמדליקים את המנורה הרי שדבר זה הוא גמר עשיית המנורה, והמכוון בזה הוא שכשהמנורה אינה דולקת והיא בלי אור הרי שחסר כאן בכלי עצמו, הכלי עצמו אינו נגמר בלי האור אשר מצטרף להיות גמר הכלי והוא נגמר עם ההדלקה, לכן החינוך של המנורה הוא תדיר, ושונה הדבר מההקרבה על גבי המזבח, כי כשמקריבים על גבי המזבח או כשמסדרים את השולחן עושים עבודה על הכלי הזה, אולם כאן אין זו עבודה שנעשית בכלי אלא עבודה שגומרת את עניינו של הכלי, זו מלאכת חינוך הגומרת את עניינו של הכלי.

כאמור שמע בדברי הרשב"ם שהוא בא ליישב, הרשב"ם מתרץ על השאלה שהזכרנו במה שלך גדולה משלהם, מהו הדבר הנוסף שניתן כאן לאהרון, ומתבאר מדבריו כי לאהרון ניתן חינוך שהוא יותר מכל יתר ענייני החינוך, כי שם בהקרבת הנשיאים זאת ההקרבה הראשונה שהקריבו על המזבח, ולכן זה נקרא חינוך המזבח, ותחילת המלאכה בו עשתה אותו לכלי גמור המשמש לעבודה, אולם שונה הדבר במנורה, כי במנורה הרי שעם ההדלקה זהו גמרו של עצם הכלי, וזהו כל עניינה ועצמה של המנורה לגלות ולהאיר, להיות עדות שהשכינה שורה בישראל.

ועומק הדבר, כי אחר שזכינו להבנה זו שאורה של התורה מתגלה במנורה בצירוף אותו כתר שם טוב, נביין גם כי האור של המנורה הוא עצם עצמה של המנורה ואינו דבר נוסף, כפי שנתבאר כי זהו עניינו של שם טוב, ודבר זה מתבאר לנו גם מדברי המדרש שהנרות של המנורה הם הכתר, הזור זהב של המנורה עצמה, והיינו שהאור של המנורה זהו גמר הכלי של המנורה, אחר שגמר הכלי של המנורה הוא לחבר אותה אל האור, לכן החינוך הזה הוא חינוך תדיר, ולכן אורה של המנורה שייך אליה בעצמה, וזהו הרמז לכתר שם טוב.

בארנו עתה בחינה אחת שיש באור, והיא גילוי עצם המציאות כפי שהיא מתגלה על ידי אורה של תורה, עניין זה שייך לפרשת המנורה שנאמרה בגמר מלאכת המשכן, והעניין בזה כי כידוע הוקם המשכן, כפי שכותב הרמב"ן בתחילת פרשת תרומה, כדי שהכבוד שנתגלה בסיני ימשיך להתגלות, המשכן הוקם כדי להיות המשך להר סיני שממנו יצא הגילוי של התורה, וכפי שמסיימת פרשת נשא "ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו וגו' וידבר אליו", כנגד אותו גילוי של התורה נאמרה שם מצות המנורה המקבילה לאור, והוא הצירוף של כתר שם טוב לאור של תורה.

עניינו של האור כבוד – צירוף כתר שם טוב

לכתר מלכות

מלבד העניין הפשוט של האור שהוא המגלה את המציאות, וזהו כאמור אורה של תורה המגלה את המציאות, יש דבר נוסף באור, האור הוא כבוד, וכך אנו

מוצאים זאת בפסוקים רבים בתורה שבכתב, "באורים כבוד ה'" (ישעיה כ"ד ט"ו) "והארץ האירה מכבודו" (יחזקאל מ"ג ב'), וכך אנו אומרים בנוסח התפילה בימי החול "טוב יצר כבוד לשמו מאורות נתן סביבות עוזו" עניינם של המאורות הוא הכבוד, האור עניינו כבוד.

זה החלק השני שיש באור, וזאת הבחינה של כתר מלכות אשר שם שם טוב שנמצא במנורה מצטרף אליו, מנשא מגביה ומרומם, ועולה על גביה של המעלה של כתר מלכות, וזוהי בחינה הנוספת באור להצטרף לכתר שם טוב של מלכות, וכך זאת מלכות שאינה מעלה נקנית אלא מלכות בעצם.

אותו החינוך של הנשיאים אשר חנכו את המשכן, עניינו הוא כי המשכן צריך להיות ככתוב "ונקדש בכבודי", המשכן צריך להיות כביכול בית מלכותו של בורא העולם, וכלשון הפסוק (ירמיהו י"ז י"ב) "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו", וכן בישעיהו (ס"ג י"ג) "ומקום רגלי אכבד", וזהו הגילוי שמתגלה לנו כאן במצות המנורה, והוא מקביל לחלק השני שבאור, אותו החלק שהוא בחינת הכבוד שבאור, והוא כתר שם טוב שבמנורה המצטרף לכתר מלכות.

האור כגילוי השמחה – צירוף כתר שם טוב

לכתר כהונה

עתה נבאר את בחינת האור העומדת כנגד הכתר השלישי, כתר כהונה, עניינו של האור הוא שמחה, כפי שידוע הצירוף של "אורה ושמחה", וכך אנו מוצאים בלשון הגמרא בחגיגה (י"ב ע"א) "כיון שראה אור שגנוז לצדיקים שמח, שנאמר אור צדיקים ישמח", השמחה מונחת ונמצאת באור עצמו, והוא מביא איתו שמחה.

אמנם מה עניינה של שמחה, זו הרגשה שאינה מובנת, כיצד מגדירים מה הנקודה שמשמחת. הגדרה זו מתבארת מדברי רבותינו, ועניינה כי היציאה מהגבולות הצרים היא הנקראת שמחה, כשאדם נמצא בתוך גבולות צרים הוא עצוב, כך הוא כאשר דבר נמצא בתוך גבולותיו בלבד ואין שום גילוי של פריצת דרך ליציאה מחוץ לגבולות הצרים, אולם היציאה מהגבולות היא כאילו תחילת חיבור למה שנקרא אין סוף, כך היא אף לשון הגמרא שמשמשת במילים טפח שוחק והיינו שמח לעומת טפח עצב, טפח עצב הוא בדיוק טפח ואילו טפח שוחק הוא טפח ועוד וזה, אבל זה עדיין נקרא טפח, וזהו עצם העניין של השמחה שהיא היציאה מהגבולות לעבור את הגבול, כאן מתחילה להתגלות בחינת החיבור של אותו דבר לבלי גבול, ותחילת היציאה לבלי גבול זאת הרגשת השמחה.

כך אנו מוצאים אף את השמחה בכל דבר היוצא מהגבול הצר של הקיום ועובר לאיזשהו חיבור לבלי גבול, וזו השמחה כשנוגד לאדם ילד ואו הוא יוצא קצת מהגבולות של עצמו ויש כאן איזה חיבור לבלי גבול, יציאה מהגבול הצר שהוא היה בו ומעבר לחיבור לבלי גבול, הדבר הזה שמוציא אותו מהגבול הצר זאת הרגשת השמחה.

והנה, עניינו של הכהן שהוא האדם המחבר את העולם הזה אל הבלי גבול, הכהן הוא המחבר את העולם שלנו לעולם שלמעלה ממנו ומעלה את הדברים מפה לעולם גבוה יותר, זה גם פירוש המילה קרבן כפי שמבאר הרמב"ן, שהוא המקרב את המציאות העליונה למציאות הנמוכה שלנו, ונמצא כי הכהן שמקריב קרבנות הוא זה שמביא לעולם את השמחה, וכך אנו מוצאים את הכתר השלישי, כתר כהונה, המצטרף לכתר שם טוב, ומתגדל על ידו.

וזהו פרשת המנורה הכתובה אחר פרשת המועדות, המועדים הם השמחה שישנה בעולם, כפי שאנו מתפללים "הנחילנו ה' אלקינו בשמחה ובששון מועדי קדשך", והעניין בזה כי המועדים הם אלה שמחברים אותנו, מחברים את כל מהלך העולם, למהלך גבוה יותר, למהלך של בלי גבול, למהלך שמחבר אותנו ומתחיל להוציא אותנו מהגבולות, ומקשר אותנו באיזה שהוא אופן לבלי גבול, כאן מצטרף כתר שם טוב שבמנורה לכתר כהונה.

אלו הם שלשת הכתרים אשר נעשים גדולים יותר על ידי כתר שם טוב המתגלה במנורה, ואלו הם שלשת הבחינות והמעלות של האור, ראשית עניינו זה האור שבא לגלות את המציאות, עוד יש באור את עניין הכבוד "והארץ האירה מכבודו", והעניין השלישי כי האור נתפס כדבר משמח, אורה ושמחה, ובאמת, העובדה שהאור מביא שמחה היא משום שהוא מאיר את המציאות, האור מראה את כל המרחבים, כשהיום מאיר העולם נראה ואנחנו לא רואים את הגבולות, ובוזה גופא מונחת השמחה. וכאמור, המציאות עצמה זו הקמת המשכן, ששם התגלו הפנים של הבריאה כולה, הגילוי האמיתי של המציאות הוא בהקמת המשכן ששם נמצא איתנו הר סיני, ועל ידו ממשיכים להיות איתנו הפנים האמיתיות של המציאות, הגילוי הנכון של המציאות והוא הגילוי של תורה.

ועוד יש את הגילוי של השמחה שנמצא במנורה הנמשך מכח המועדים, ואת הגילוי של הכבוד, כבוד המלכות אשר נמצא בחנוכת הנשיאים, אשר הם אלו שחנכו את הבית שהוא כביכול כבוד מלכותו של בורא העולם, כאמור "מקום רגלי אכבד" "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו".

אנחנו מחכים, מייחלים, ומצפים, לאור האמיתי שיבוא, אותו אור שיבא הוא זה שיגלה לנו את הפנים האמיתיות של המציאות, הוא זה שיביא לנו את השמחה האמיתית בחיבור לבלי גבול, והוא זה שיביא לנו את המלכות האמיתית את הכבוד האמיתי, במהרה בימינו אמן.

זעד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו ב"שיה"ק

האדם בסביבתו

ולכאורה דברי הגמרא צריכים ביאור, וכי כל הטעם לפרנס עניים אינו מצד מידת החסד וההתבה כי אם כדי להנצל מדין גיהנום, אולם באמת כל זה תירוץ רק לטענת בעל הדין - 'אם אלוקים אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן', דלכאורה עד כמה שמשמים גזרו שהעניים ישרו בענייתם, הרי זו כעין חוצפה כלפי שמיא לעשות כנגד רצון הקב"ה ולפרנס את העניים בכל זאת... על טענה כגון זו אומרת הגמרא שמכל מקום כך הוא רצון הקב"ה, כדי שעל ידי זה נזכה להנצל מדין גיהנום.

אך עדיין יש מקום להתבונן באמת ולהבין מאי שנה הנהגתו של בשר ודם מהנהגתו של מקום, דסוף כל סוף יש כאן גזירת שמים דבתר עניא תיזיל עניותא, ואף שודאי צריכים לעזור לו ולחלצו מן המיצר, מדוע יש תביעה על האחרים לעשות זאת בשבילו, הלא האומן שעשאו הוא זה שצריך לפרנסו ולא להביאו לידי מתנת בשר ודם, ועד כמה שיש עליו גזירה שיהיה עני מדוע אנו צריכים להיות תחת אלוקים ולשנות את מצבו, שיפנה ישירות לידו הפתוחה של הקב"ה, ומי שגזר עליו את העניות הוא זה שיביא לו את העשירות. וכי אנו צריכים להיות אלו שישנו את מה שנגזר עליו, ולא בעל הגזירה בעצמו.

אלא זוהי דוקא צורת הבריאה - שהאדם יקבל את שלו מיד האחרים ולא ישיג זאת מעצמו. כל הבריאה היא מערכת אחת גדולה שמורכבת מחלקים שמזינים זה את זה, כל אחד הוא לוקח וכל אחד הוא מקבל ואין אחד שיכול להתקיים מצד עצמו, ומשמים כך גזרו שזו תהיה צורת העולם - שיהיה חיבור אחד שיחבר את כולם, וכל החלקים כולם יהיו תלויים בכל חלק מהפאזל הגדול שכולל את הכל.

כאשר יש לאדם כאב מסויים באחד מאבריו, ואפילו בקצה הצפורן, לא רק המקום הנגוע כואב לו אלא כל הגוף מרגיש את הכאב. וזאת משום מה, מפני שהגוף הוא קומה אחת שלימה שכל חלקיה תלויים זה בזה, וכאשר כואב לחלק אחד - כואב לכל הגוף. כמו כן כשהגוף אוכל ומזין את עצמו, לא רק הפה לועס ולא רק הקיבה מתמלאה, אלא המזון עובר לכל האיברים ומחיה את הגוף כולו. כי כשיש כאב מערכת אחת שלימה, כל כולה תלויה בכל חלק שיהיה בה, ולא משנה כמה חלקים יהיו ומה יהיה תפקידם.

וכך היא צורת העולם, לא רק ביחס לאדם אלא אף ביחס לכל יציר נוצר, חי צומח ודומם, הזרע זקוק לאדמה והאדמה זקוקה למים, המים זקוקים לעננים והעננים זקוקים לרוח, ואין חלק בבריאה שיכול להתקיים מצד עצמו בלי להתחבר לכל הבריאה כאחת.

במדרש בפרשת אמור (ויק"ר כ"ו, ד') אמרו חז"ל: "תניא בא' בתקופת ניסן ובא' בתקופת תשרי היום והלילה שוין, מכאן ואילך היום לווה מן הלילה והלילה מן היום, ופורעין זה לזה בפיוסין" וכו'.

ולכאורה מה פירוש הענין כביכול היום לווה מן הלילה והלילה מן היום, וכאשר זמנם מתחלף הם 'פורעין זה לזה', הלא מסברא מסתבר הרבה יותר לומר שמלכתחילה נבראה צורתו של כל אחד באופן שיתחלף על ידי עצמו, מאשר לומר שהאחד לווה מן השני ובסוף נותן לו בחזרה.

אלא אדרבה ואדרבה, כאשר מביטים על העולם מבינים שאין סברא לומר שהיום עומד לעצמו והלילה עומד לעצמו, כי אין לך בריה עלי אדמות שאינה תלויה בחברתה, ואם אנו רואים שמידת היום ומידת הלילה מתחלפת - על כרחך פירוש הדברים שכל אחד לוקח מהשני וכל אחד נותן לשני, וכך גם הם משתייכים למערכת המושלבת שמרכיבה את הבריאה.

כדברים אלו כתב המהר"ל, שכל חלק בבריאה תלוי בחברו הן לגבי האדם והן לגבי כל שאר חלקי העולם, והוסיף המהר"ל שאף החפצים הדוממים שבבריאה - משועבדים לצורכו של האדם והוא אינו יכול להתקיים בלעדיהם. האדם זקוק לכל יסודות הבריאה כדי לחיות את עצמו, הן לאדמה ולשמים והן לעצים ולאבנים, וגם חפצי העולם זקוקים לאדם שיפנה וירבה אותם, וכך הכל מתהלך בצורה של גלגל שחוזר חלילה ומחיה את עצמו.

וגדולה מזו מצינו במה שנאמר בגמרא ביומא (ל"ח, ב'), "אמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן (משלי ג', ל"ד), בא ליטמא פותחין לו בא ליטמא אומר ריש לקיש שם עמדו על שינוי הלשון, מדוע לגבי הבא ליטמא אומר ריש לקיש רק לשון של 'פותחין לו' ואילו לגבי הבא ליטמא נאמרה לשון של 'מסייעין אותו'.

"חיה רעה באה לעולם על שכוּעַת שוא ועל הלול השם, גלות בא לעולם על עוכרי עבודה וזה ועל גלוי עריות ועל שפיכת דמים ועל השמטת הארץ, בארבעה פרקים הדבר מתרבה - ברביעית ובשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה, ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית, בשביעית מפני מעשר עני שבששית, ובמוצאי שביעית מפני פירות שביעית, ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה מפני גזל מתנות עניים" (ה', ט').

א. 'בארבעה פרקים הדבר מתרבה':

המשנה כאן ממשיכה ומפרטת את העונשים שמגיעים על האדם במידה כנגד מידה, חיה רעה כנגד שבעות שוא וחילול ה', וגלות באה לעולם כנגד הדברים החמורים ביותר שהם ג' עבירות חמורות וכן השמטת הארץ, שנוגעת לעיקר ישיבת עם ישראל על אדמתו.

ועל כך מוסיפה המשנה ש'בארבעה פרקים הדבר מתרבה', ואלו הם: בשנה הרביעית, בשנה השביעית, במוצאי שביעית, וכן בכל שנה ושנה במוצאי חג הסוכות. ובמה נתייחדו ארבעה פרקים אלו, שכולם מגיעים לאחר הזמנים המיוחדים שצריכים ליתן בהם מתנות עניים, וכאשר האדם נמנע ולא נתן משלו מגיע עליו עונש דבר.

השנה הרביעית והשביעית הם השנים שאחרי שנות ג' ו' במחזור השמיטה, שבהם נותנים מעשר עני, והשנה השמינית מגיעה לאחר שנת השמיטה שבה האדם צריך להפקיר את שדותיו לעניים, ואף בכל שנה ושנה יש את חג הסוכות שהוא זמן האסיפה, שבו נותנים לעניים את מתנותיהם כגון לקט שכחה ופאה, פרט ועוללות, ולפיכך אם עבר ולא נתן הוא נענש בדבר מיד לאחר מכן במוצאי החג.

אלא שיש להבין מדוע דוקא ה'דבר' הוא העונש שמתאים במידה כנגד מידה לעומת גזל העניים, לכאורה אדם כזה אמור להענש שישלם אותו בחזרה וכן כל כיו"ב, ואילו המשנה מביאה דוקא את עונש הדבר שאינו מובן מה ענינו לכאן. והביאור בדבר נראה, שהשורש שממנו נובע החטא שהאדם שומר את ממנו לעצמו ולא נותן ממנו לאחרים, הוא מכך שהאדם מרגיש 'אני ואפסי עוד' - אני חי לבד, ואין עוד אחרים לידי. כי אם האדם היה מרגיש חלק מהעולם ורואה כיצד יש עוד אנשים ליצידו - לא היתה לו יכולת לכבש אצלו את הממון ולא להעביר אותו הלאה. באופן טבעי הוא היה מרחם ונותן בלי להוציא את עצמו מן הכלל.

וכאשר האדם נמנע ולא נותן, בזה הוא אומר שהטוב שיש לו שייך לעצמו ולא שייך לאחרים, ועל כך מגיע אליו דוקא עונש הדבר - שכל מהותו היא העברה מאחד לכולם. כאשר יש מגיפה, די בכך שאדם בודד נדבק בחולי כדי שהמחלה תעבור לחבירו ומחבירו לחבירו עד שתשרור אצל כל העולם כולו, ולא יהיה אחד שלא יהיה נגוע במחלה.

על כן אומרים לאותו אדם במידה כנגד מידה: אתה חשבת שהינך שייך לעצמך ואין קשר בינך אל הכלל, בא ותראה כיצד אתה נענש דוקא מחמת הכלל ונדבק מאחרים. הרע שיקרה את כולם יקרה גם לך, בלי שתצליח לבודד את עצמך. את הטוב שהיה לך הפרדת, אולם לגבי הרע תהיה מוכרח להתחבר לכולם...

כל העולם נברא בצורה של חיבור, שבו יש מנחה משותף בין כל הבריות כולם. אף אדם אינו עומד לעצמו, אלא כל אחד שייך לאותו צד השווה שקיים אצל כל בריה עלי אדמות, ועליו רק למצוא במה הוא שייך לאותו חיבור. כל אדם הוא לוקח, וכל אדם הוא נותן, בלי שתהיה יכולת בידו לחיות לבד ולא להתחבר למערכת הגדולה של הבריאה - שבה כל אחד נזקק לחבירו והוא בעצם חלק מן הכלל.

אם האדם חושב שהוא חי לבד, הממון שיש לו שייך לו והחיים שיש לו אינם שייכים לאף אחד אחר, הוא כופר בכל צורת הבריאה ואינו מבין עד כמה הוא עצמו נתון לחסדיה של אותה מערכת - שכולם צריכים את כולם, וכולם חלק זה מזה. על אדם כזה קובעת המשנה דוקא את עונש ה'דבר', שהוא אשר מוכיח במידה כנגד מידה עד כמה גדול החיבור בין הדבקים ואין מי שאינו משפיע או מושפע.

ב. וכולם מקבלים זה מזה:

בגמ' בבבא בתרא (י', א') אמרינן, "תניא היה רבי מאיר אומר, יש לו לבעל הדין להשיבך ולומר לך אם אלוקים אוהב עניים הוא מפני מה אינו מפרנסן, אמור לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנום" וכו'.

ובריטב"א שם כתב ש"אם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו המלאכים הקדושים מלמעלה", והיינו ש'מסייעין אותו' לא הולך סתם כך כלפי שמיא אלא מדבר על המלאכים הקדושים, שחפצים מצד עצמם לבוא ולסייע למי שבא ליטרה. לכן נאמר דוקא 'מסייעין אותו' בלשון רבים, ולכן שונה הדבר מהבא ליטמא, ששם אין מי שחפץ לבוא לעזרת אותו אדם.

ועל פי דברי הריטב"א מתבארים המשך דברי הגמ' שם, ד"תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון, בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך, בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסס אני ואתה".

ומבואר להדיא בגמרא דהמשל ל'בא ליטרה מסייעין אותו' הוא לאחד שבא למדוד אפרסמון, שהמוכר חפץ למדוד לו בעצמו כדי שיוכל גם הוא להתבסס מהריח הטוב, בשונה ממי שבא לקנות נפט שריחו נפט שאין מי שרוצה ליקרב אליו.

ולפי דברי הריטב"א נמצא שהם הם הדברים, שכאשר האדם בא ליטרה - קדושתו גדולה והולכת, עד שגם המלאכים הקדושים חפצים להתבסס מהריח הטוב שעשה, ולפיכך מגיעים לסייע לו בעצמם. וכאן מבואר שלא רק בעולם השפל, אלא אף כלפי מעלה יש חיבור בין המלאכים ובין האדם, שהאדם כביכול מבסס מריחו את המלאכים, והמלאכים מצידם מגיעים לסייע בעדו במעשיו.

ג. הפורשים מדרכי ציבור:

ויעיין במהר"ל (נתיב הצדקה סי' ו') שהקשה ממה שמצינו על המלוה בריבית, שחז"ל אמרו אודותיו דברים חמורים ונוראים שלא מצינו כמותם במקומות אחרים, עד שמעלה עליו הכתוב כאילו עשה את כל הרעות ואת כל העבירות שבעולם (עי' שמו"ר פר' ל"א, ו') ואינו קם לתחיית המתים (שם ובפרקי דר"א פרק ל"ב), ולכאורה לו יהי שהמלוה בריבית נחשב כרשע וכרוצה, הלא אף על רוצח עצמו לא מצינו שאינו קם לעת התחיה, ובמה גרע ממנו המלוה בריבית.

ותיריה מזו מצינו שהמלוה בריבית נחשב ככופר באלוקי ישראל (ב"מ ע"א, א') שפורק מעליו עול מלכות שמים וכאילו כופר ביציאת מצרים (תו"כ בהר פרשתא ה'), ואילו על הכופר עצמו לא מצינו עונשים נוראים כל כך כדוגמת מה שאינו קם לתחיית המתים (אכן הדבר תלוי מהו כופר, דלגבי אפיקורס מצינו שיורד לגיהנום ונידון בה לדורי דורות), ואם כן במה נחשב המלוה בריבית ככופר ואף גרוע ממנו לענין זה שאינו קם לעולם.

וביאר המהר"ל דבהלואה בריבית יש דבר הגרוע יותר מכל העבירות כולם, כי מי שאינו מוכן לעשות טובה לחברו ולהלוות לו אלא אם כן יש לו רווח, הרי הוא מוכיח בעצמו שהאחר אינו קיים לעומתו ואין לו זכאות לקבל ממנו חסד, ואף כאשר הוא מגיע ונותן לו משלו - הרי זה רק באופן שיחזיר לו בחזרה תמורה של אגר נטר.

אדם כזה שאינו רואה את האחר כאדם שווה ערך אליו הרי הוא מפריד את עצמו מהכלל ומוכיח שאין לו חלק בצורת הבריאה. הוא חי לעצמו לבד ואף אחד אחר לא יכול לקבל ממנו. אצל אדם כזה הגריעותא אינה רק במעשה העבירה אלא במה שהוא מבדיל את עצמו לרעה מכל ישראל, ולא נותן לעצמו להתחבר לסביבתו, וממילא אין לו זכאות להיות חלק מהכלל ולזכות למה שזוכים כולם.

'תחיית המתים' היא החייאה מחדש של כלל ישראל, וכולה שייכת דוקא כלפי העם - שהעם יקום מחדש בתחיית המתים. מי שהיה מחוץ לעם ולא היה מחובר אליו מעולם, מעיקרא לא שייך אצלו תחיה, שהרי הוא לא חלק מהכלל. לפיכך נבדל המלוה בריבית לרעה מכל עוברי עבירות שבתורה, בהיות שמעשיו הוכיחו שהוא כופר בכל המקום שהוא עומד עליו ואין לו חלק ונחלה יחד עם כולם.

וכבר הבאנו מלפנים את דברי הגמרא בראש השנה (י"ז, א') ש"המינין והמסורות והמשומדים והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתתם בארץ חיים ושחטאו והחטאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט ותביריו יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות וכו', גיהנם כלה והן אינן כלין", ובפשטות נראה ש'פירשו מדרכי ציבור' הם חוטאים לעצמם מלבד המינין והמסורות והמשומדים והאפיקורסים שכפרו בתורה ובתחיית המתים.

אולם ברש"י שם כתב: "שפירשו מדרכי ציבור לא גרסינן, דהיינו כל הני דלעיל, והן מתניתין בסדר עולם, והכי גרסינן ליה התם - שפירשו מדרכי הצבור, כגון המינין והמסורות כו'", ולפי זה נמצא ש'פירשו מדרכי ציבור' אינו עבירה לעצמה אלא היא ההגדרה של כל החטאים שמנויים שם בגמרא, והסיבה שהמשומדים והאפיקורסים וכו' יורדין לגיהנם היא רק מחמת ש'פירשו מדרכי ציבור'.

והדברים מופלאים, וכי זה כל חטאם של אלו שכופרים בעיקר ושחטאים את הרבים, רק משום שאינם חלק מהכלל, והרי הם עברו על הדבר החמור מכל ואמרו אין לנו חלק באלוקי ישראל.

אך כאן מתבאר שהיא הנותנת, וגם החטא החמור ביותר אינו מאבד את האדם מכל וכל ועדיין יש לו זכות לקום יחד עם הכלל לעתיד לבוא אחר שיזדכך בגיהנום, וכל הסיבה שהכופרים אינם כלין בגיהנום היא רק מחמת ש'פירשו מדרכי ציבור' והבדילו את עצמם מכלל ישראל. כעת כבר אינם חלק מהאומה הישראלית ואין מה שיאחד אותם מעיקרא יחד עם הזכות של כולם.

ד. רק להועיל לאחרני:

ידועים דבריו של הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין על אביו הגר"ח בהקדמת הספר נפש החיים: "והיה רגיל להוכיח אותי על שאינני משתתף בצערא דאחרינא, וכה היה דברו אלי תמיד - שזה כל האדם לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחרני, ככל אשר ימצא בכוחו לעשות".

ובינה נא זאת, האם באמת 'כל האדם לא לעצמו נברא', והלא הקב"ה השיים את האדם בזה העולם לעובדה ולשומרה ללמוד את תורתו ולקיים את מצוותיו, והאם על זה שייך לומר שהאדם לא נברא למאומה אלא רק 'להועיל לאחרני'.

אך ודאי שבמילים אלו הגדיר הגר"ח את הצורה שבה התקין הקב"ה את האדם, שהכל יהיה בדרך של חיבור כלפי זולתו בלי שיהיה דבר שישאר רק לעצמו, כל דבר עלי אדמות לא שייך רק לך אלא משותף בין כולם, ומי שמפריד את עצמו כורת את חלקו מהכלל ומעיד שאינו שייך לצורת העולם.

בהרגשה זו צריך האדם להסתובב כל הזמן, שכל הדרך שבה עליו לחיות היא 'רק להועיל לאחרני', ולא רק בדרך המקרה וההזדמן, אלא כחלק מצורת החיים - 'ככל אשר ימצא בכוחו לעשות'. הוא לא אדם לעצמו, הוא חלק מכולם, והוא לא חי לבד, יש עוד אחרים שחיים לידו בדיוק כמותו.

אדם שאינו מרחם על אחרים נקרא בלשון התורה 'אכזר', ויסוד המילה נגזרת מצמד המילים; 'אך - זר'. ללמדך שהאכזריות אינה נובעת סתם כך ממידה רעה בנפש של חוסר רחמנות, אלא מכך שהאדם הוא 'אך זר', ההרגשה היחידה שיש לו כלפי אחרים היא זרות, וממילא מבחינתו הם אינם קיימים...

ואכן כל המידות הרעות כולן נובעות מאותו יסוד, שהאדם אינו מרגיש שיש אנשים לידו. הוא היחיד שקיים ואין עוד אחר. אם היה נעצר לרגע אחד וחושב על הרגשות שיש לשני, על כך שגם הוא בן אדם ושגם לו יש לב - מלכתחילה היה מתנהג בצורה אחרת ולא מעלה בדעתו להתנהג בדרך אכזריות ורשע, לרמוס את חברו ולבלוע אותו חיים.

אפילו בתוך יושבי בית המדרש, שלא נחשדו חלילה בכגון דא ואדרבה כל אחד מתכבד בכבוד חברו, אפשר לראות מקרים של חוסר שימת לב שמחמתן האדם יכול לגרום נזק לדורות. לשם דוגמא יכול בחור להכשל בגזל שינה, שאף אם איסורו לא נתפרש בשום מקום - אין ספק שהוא האיסור הגדול מכל שנוגע לעיקר צורת האדם, שלא להיות מושחת ורע לב. כאשר הוא עושק את שינתו של חברו הרי הוא עוקר בזה את כל עליותו, ומי יודע עד היכן הדברים מגיעים.

וכן הוא לגבי כל ענין וענין, הן בלימוד והן בהנהגה, לתת את היחס הנכון לשני ולהראות לו שגם הוא קיים, גם לו יש דעה ויש כאן את מי לשמוע. העיקר הגדול הוא שהאדם יתחיל להרגיש רגשות כלפי אחרים, שיבין שגם הם מרגישים כמותו ואין הבדל בינם לביןו. ומאידך כאשר האדם אינו מרגיש הוא יכול להיות בעל לב אטום ממש שאינו מבחין במאומה, ובתורה לדוגמא אפשר לראות על אנשים כגון אלו, וכמעשים שבכל יום, שאף אם יגמלו עמם חסד ויעשו איתם גדולות ונצורות, הם לא יסכימו להוציא מפייהם את המילה 'תודה'... הרי הכל שייך להם, ומי בכלל עשה להם משהו... לא שהם כפויי טובה, אלא מלכתחילה הם לא הבחינו שהיה מי שעמד מאחורי הטובה...

מרח הגר"ח שמואלביץ היה כל ימיו עומד על ענין זה, עד כמה צריכים להרגיש את השני. ומי לנו גדול ממנו עצמו, שהיה בעל לב מרגיש באופן יוצא מן הכלל והיה נכנס כל כולו לתחושתם של הסובבים, עד שמסופר עליו שפעם אחת עמד מול חנות נעליים של צעד ראשון לתינוקות, עצר והביט ודמע, באומרו, מי יכול לתאר את התרגשותה של האמא שבנה התינוק מתחיל לפסוע את פסיעותיו הראשונות...

עליו אמרו, שכאשר היה לומד עם חברותא (וכידוע היו לו חברותא לאין ספור מבוקר עד ערב), מיד כאשר הגיע הזמן הנקוב לסיים - עצר את הלימוד, ואפילו אם אחזו באמצע מילה ממש. הרי מאן יימר שהחברותא רוצה להמשיך ללמוד לאחר הזמן, כך אמר לעצמו ברוב ענוותנותו, ומכיון שכן - אין לי רשות לעכב בעדו ואפילו רגע כמימרא... עד שם הגיעו רגשותיו של מי שידע להבחין באלו שלידו ולרדת עד עומק ליבם.

והכל תלוי באותו הדבר: שהאדם לא יחיה לעצמו אלא יחיה יחד עם כולם. שייבין שגם הוא חלק מן הכלל, וכך הוא יוכל לחיות את הכלל. 'כי זה כל האדם לא לעצמו נברא' - רק להועיל לאחרני, אין בריה עלי אדמות שיוכלה לעמוד לעצמה, וכולם נבראו כחלק אחד מן השני, ועל כל אחד מוטל לפתוח את עיניו, לראות את כל הבריאה שמקיפה אותו ולהשפיע שפע של טוב.

הזרת המידות

פירקי יסוד בעבודת המידות על פי ספר 'אמונה וביטחון' לחזון-איש

שיעורי המשגיח הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

הדרך אל המידה הטובה

פרק ז

"ואמנם אחרי שבשרשם כל מדות הרעות מדה אחת היא, וכל מדות הטובות מדה אחת היא, תועלת הריפוי של מדה פרטית היא תועלת ריפוי לכולן, ועל ידי החלמת אבר אחר מתחזק כל הגוף וגורם עילוי למדה הטובה הכלולה מכל מדות הטובות."

בדברי החזו"א אפשר להסתפק, האם כוונתו שעבודה פרטית תחזק את המידה הטובה גם אצל אדם שלא הגיע לאותה הסכמה מוחלטת בעומק נפשו - לבכר את החיים הרוחניים. אך נראה יותר, שכוונתו לומר, שרק לאחר שקיים אצל האדם שורש של מידה טובה, ניתן לחזק אותו ע"י עבודה על מידות פרטיות.

אחרי שהאדם הגיע להחלטה לחיות חיים רוחניים, כאשר הוא יעבוד על מידה טובה מסוימת או ילחם כנגד מידה רעה מסוימת, יהיה בזה חיזוק למידה הטובה הכללית. כתוצאה מכך, אחרי עבודה על מידה פרטית, יתחזק השורש ויהיה קל יותר לאדם לעבוד על מידות פרטיות נוספות.

הדרך הישרה שחיפשו התנאים לעבודת ה'

כעת, באות ד', ממשיך החזו"א את הנושא בו הוא עוסק באות ב' - המבנה הנפשי הייחודי של כל אדם ואדם, גם במידותיו הטובות והרעות. על פי יסוד זה, מבאר החזו"א את דברי המשנה באבות (פרק ב' משנה ט'), שם כתוב שאומר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם", וכל אחד מהתלמידים אמר מידה שהיא הדרך הישרה.

"ויתכן שזה שנחלקו אבות פ"ב מ"ט, איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם כו' ר"א אומר לב טוב, אמר להם רואה אני את דברי ראב"ע שבכלל דבריו דבריכם. שבאמת לכו"ע לב טוב היא המדה הטובה של כל מדות הטובות המתאחדות להיות נמצא אחד מיוחד, אבל הלא הדיון על האמצעים הפעילים לקנין של לב טוב, ואמרו שיבור לב טוב אינו מלמד כלום בהאמצעים לבוא לידי בירור המבוקש."

החזו"א מפרש את דברי המשנה, כי בעצם אין כל מחלוקת בין החכמים מהי המידה הטובה העיקרית. ברור כי ישנה רק מידה אחת טובה כללית, הכוללת את כל המידות הטובות. מידה זו היא 'לב טוב' - ההסכמה המוחלטת לחיות חיים רוחניים. רבי יוחנן בן זכאי ביקש מתלמידיו שימצאו את הדרך הטובה להגיע ללב טוב.

אין אמת אחת

"ואמנם להיות חליפות הרבות בחליי הנפש כפי חליפת הטבעיות של כל איש ואיש, ניתן חליפות בלב החכמים והסתגלויות מיוחדות לכל אחד, וברבות המזורות והתעלות תוצרת החכמים השונים כפי מדת החכמה של כל אחד, מוצא כל אחד רפואת תעלה למרי מדותיו."

פתיחה

בפרקים הקודמים עסקנו במקורות המבנה הנפשי שמתייחד בו כל אדם, דרכו הוא ממלא את תפקידו המיוחד לו בעולם, בעבודת ה' הפרטית שלו ובהשלמת כלל ישראל.

בפרק זה נחזור לדברי החזו"א, השב לבאר את דרך עבודת המידות על פי יסודו בתחילת פרק ד', ש'כלל כוחות הנפש קשורים אחד לשני'. כלומר, בשורש המידות ישנם רק מידה אחת טובה ומידה אחת רעה, המידה הטובה מזינה את כל המידות הטובות והמידה הרעה מזינה את כל המידות הרעות.

עבודה מעשית - עבודה פרטית

אומר החזו"א (אמונה ובטחון פרק ד' אות ג):

"וכן מדרך הרפואה להרבות בהפרדה, כי נוח למצוא הרצאת דברים בגנות של כל מדה רעה בזמן שהבקיעה והפרידה ויעצבה לעצב מיוחד, אבל הדיבור על כללות רפואת הנפש מבלי לפרטו לפרטים רבים גורם צמצום בהרחבת הדברים וגרעון בהגיון של הרופא המעיין להטיף חזיונותיו על לב הניכו להטותו אל הטוב."

כשבאים לדבר דברי מוסר - בגנות המידות הרעות או במעלת המידות הטובות, נהוג לייחד את דברי המוסר על כל מידה בפני עצמה, אע"פ ששורש כל המידות הוא מידה אחת טובה ומידה אחת רעה כלליים. זאת מכיוון שדיבורים כלליים לא מעוררים ומשפיעים כמו דברי מוסר נקודתיים בנושא מסוים.

לדוגמה: לדבר ולהסביר על החשיבות שבמידות טובות, לא משפיע ומעורר את האדם באותה הרמה, כמו דיבורים מפורטים על מעלת מידת היראה מהבורא. גם במידות רעות, ההשפעה של דיבור מפורט בגנות מידת הכעס, למשל, מעוררת את האדם הרבה יותר מדיבורים כללים על גנות המידות הרעות.

"גם מצד החולה נחוץ ההפרדה ולהזדקק לפרט את הגנות של כל מדה רעה בפני עצמה ולחפש תחבולה לכל אחת מבחינת ההשקפה האנושית וטבעת ההרגשים."

גם מבחינת צורת העבודה המעשית של האדם, בבואו לתקן את מידותיו, ראוי לעבוד ולתקן כל מידה באופן פרטני. לדרך עבודה זו ישנה תועלת רבה יותר מאשר עבודה כללית, אע"פ שזו בעצם הפרדה של מידה כללית ושורשית.

התועלת הכללית בעבודה על מידה פרטית

ממשיך החזו"א ואומר, שבנוסף לתועלת בהתקדמות במידה המסוימת כאשר מתמקדים עליה בעבודה בצורה פרטנית, ישנה תועלת גם לתיקון המידה הכללית:

"וריי"א ב"ע מצא את עצמו להסתגלות לומר קנה לב טוב, ואמירה זו היינו מסירה תורת שלימת לציבור לתיקון הלב להלהיב את הלבבות לבקשת אור האמת לאהבת חיי עולם ולהניח חיי שעה, לגשת אל המדה הטובה היחידה כלילת כל המדות הטובות מבלי צורך לפרקה לפרקים."

כשרבי אלעזר בן ערך אומר שהדרך הישרה בה ידבק האדם היא 'לב טוב' כוונתו, שדרכו שלו להגיע למידה הטובה - ל'לב טוב' - היא דרך ה'לב טוב' בעצמו. כלומר, העדפת החיים הרוחניים על פני חיי השעה.

"וריי"א אמר להם רואה אני דברי רבי"ע, והאי ראייה היינו עיון הלב בעמק המושכלות והכנת התורה בהלכות המוסריות שחלקו של ריי"א בזה היה כשל רבי"ע בהגשה ישרה אל תיקון הלב."

החזו"א מסיים בחידוש מופלא: כשריי"א אומר "רואה אני את דברי רבי"ע", כוונתו לומר, שהוא עצמו שייך לאותו השורש של רבי"ע, ולכן דרך זו היא הדרך המתאימה ביותר - **עבורו!**

יסוד דברי החזו"א הוא, שבעצם כל אחד ואחד מהתנאים צודק; מי שבא מהשורש של התנא שאומר שהדרך הישרה היא 'חבר טוב' או משורשו של התנא שאומר 'עין טובה', זו תהיה דרכו בעבודת ה'.² העולה מהדברים: כשחז"ל כתבו דרך בעבודת ה', הם לא כתבו דרך בלעדית לכל כלל ישראל. דרכי העבודה שכתבו חז"ל, מיועדות לאנשים בעלי מבנה נפשי המתאים לאותה דרך; כי אין דרך אחת לכולם!

הכר את עצמך - מצא את דרכך

יסוד דברי החזו"א מפורשים בדברי הגר"א (משלי פרק ט"ז פס' ד' ועוד):

וסוד העניין של ארבעת הפסוקים (א-ד) הוא: דרך ועצה טובה לאדם, איך להתנהג ולילך ברצונו יתברך. **כי לכל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו**, כי אין דעתם דומה זה לזה ואין פרוצופיהם דומים זה לזה, **ואין טבע שני בני אדם שווה**. וכשהיו נביאים, היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר, **על-פי משפט הנבואה, דרכו אשר יילך בה, לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו**. וזהו לאדם מערכי לב - שלו לא היה רק לערוך לבבו לדרוש את ה' בכל לבבו, ומה' היה מענה לשון, על ידי הנביא, איך יתנהג. ומשבטלה הנבואה, יש רוח הקודש בישראל. **ואיש - רוחו הוא יודיענו איך להתנהג**. ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם.

לכל אדם ישנה דרך מתאימה לו בעבודת ה', על פי שורש נשמתו וטבעו; בזמן שהייתה נבואה, הנביא היה מגלה לאדם את דרכו הייחודית לו בעבודת ה'. משבטלה הנבואה, לכל אדם יש רוח הקודש, וכשיחפש בתוך עצמו ימצא את דרכו הייחודית לו.

אמנם, מוסיף שם הגר"א, כי התנאי למצוא את דרכו בתוך עצמו הוא, כשאינו לאדם 'נגיעות'.³ ומכיוון שלכולם יש נגיעות, יתכן שאדם יזדקק לעבודה מרובה, שנים מספר, בכדי להסיר את הנגיעות. ולכשיסירם, יוכל למצוא את דרכו האישית, המתאימה לו לפי שורש נשמתו וטבע גופו.

החזו"א חוזר לדבריו לעיל. כל אדם שונה מחבירו, וממילא מספר המידות הרעות והחסרונות שבבני האדם הינם כמספר בני האדם. לכן לא יתכן שתהיה דרך אחת לעבודת המידות, השווה לכל אדם! אף אצל החכמים, כל אחד יעסוק בתיקון המידות לפי טבעו ולפי המבנה הנפשי שלו עצמו, ולפי זה ילמד את תלמידיו.

"וכאשר דנו החכמים איזו דרך ישרה שיבור לו האדם, אינו דיון על פסק דין יבש לומר לאדם עשה כך, אלא להעמיד את החלי על אופיו הנאמן ולהעמיד רפואתה על מתכונתה הנאמנה."

ישנו חילוק גדול בין מחלוקת של חכמים בפסק דין הלכתי, לבין דיון על דרך בעבודת ה'. כאשר חכמים פוסקים את דינו של דבר מסוים, אם הוא כשר או טרף, כולם צריכים לעשות כך. לעומת זאת, בחיפוש הדרך לעבודת האדם, על כל אדם להבין מהו החולי - החיסרון במידות בו הוא לוקה, ומהי הרפואה המתאימה לחלי זה. רפואה זו תלויה במבנה הנפשי המיוחד לכל אדם ואדם.

מתוך הבנה זו כתבו החכמים את הדרך לעבודת ה':

"ומנקודה זו צריך החכם לערוך את תורת המוסר לתקן משנתה ולסדר פרקיה ולמוסרה לציבור להגות בה, לשנותה ולשלשה עד שימצאו בה מזור, וכל אחד מחכמים האלו מצא בקרבו הסתגלות לבוא לעזרת בני אדם בתיקון המדות בדרך אחרת וחייב את עצמו לחבר תורת המוסר מנקודה זו אשר תועלתו ודאית, אם לא לכולם, לאלפים ולרבבות מהם, אשר חליים מוכנה להרפא במאמרים אלה וימצאו מזור למכתם בהם ובמשנתם, וחלק ד' מחכמתו ליראיו וכל אחד נוטל חלקו, וכשאמר לתלמידיו צאו וראו היינו לחבר ספר המדות."

כל אחד ואחד מהחכמים כתב דרך בעבודת ה', לפי מה שהתאים לתכונות נפשו והנקודה המסוימת עליה היה צריך לעבוד. דוגמא נפלאה לכך, מצאנו אצל תלמידי רבי ישראל מסלנט. הדור הראשון של הישיבות אותם ייסדו תלמידי ר' ישראל, נחלקו לשלושה דרכים שונות; חניכי הסבא מסלבודקה, חניכי הסבא מנוהברדוק וחניכי הסבא מקלם. כולם אנשים גדולים ולכל אחד סגנון ייחודי משלו. אף שכולם היו תלמידיו של רבי ישראל, לכל אחד היה דרך משלו.¹

דרכי עבודה ודרכי לימוד

רבים מחפשים את השיטה 'האחת' לעבודת ה'. אך צריך לדעת כי אין דרך יחידה! כל אדם גדול שפיתח דרך בלימוד או בעבודת ה', בנה דרך לאלו המתאימים לה בתכונות נפשם.

לפי האמור, רבי יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו, שכל אחד יחבר ספר מידות המתאים לו לפי תכונותיו.

כיוצא בזה בדרכי הלימוד: מ"ח רבי דב יפה זצ"ל שאל את החזו"א, הרי גדולי הדורות כתבו דרכים שונות בדרך הלימוד - המהר"ל, השל"ה, הגר"א ובעל התניא. אם כן מהי באמת 'דרך הלימוד'? ענה לו החזו"א: "כל אדם גדול כתב דרך בלימוד לפי שורש נשמתו". גדולי ישראל לא למדו האחד כמו השני, אלא לפי הדרך שהתאימה להם וכך הם באו לשלימות האפשרית להם לפי תכונותיהם.

² אמנם בגיל צעיר אדם צריך לטעום מכל הסגנונות, עד שידע ממה הוא מורכב ומה הדרך המתאימה לו.

³ יעו"ש בדברי הגר"א. במכתב מאליו נדרש אף הוא לענין זה, וכתב, כי בזמן שאדם מחפש באמת את דרכו שלו בעבודת ה', האמת לא תהיה מכוסה ממנו לגמרי.

¹ מסופר כי בעל הלשם רצה לפגוש את רבי ישראל, ונמנע מכך מחשש שמה ר' יאסור יורה לו שלא ללמוד 'קבלה'. כשסיפרו זאת לרבי ישראל, ענה: "אדרבה, מעולם לא עלה על דעתי להפריע את מישהו מדרכו המיוחדת בעבודת ה' שבחר לו לעצמו".

<p>זאת למודעו הדברים נכתבו לפי זמנתי הכותב וע"כ. כל טעות, שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד. נשמח לקבל כל הערה והארה!</p>	<p>'בית ועד' השיחה השבועית ושיעורי המשגות שליט"א מידי שבוע במייל להצטרפות: 4160846@gmail.com</p>	<p>כל הזכויות שמורות למכון 'ישרים דרכי השם' הנצחות פניות והערות: 053-31123-76 02-567-24-74 y0533112376@gmail.com</p>
---	---	---

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עומק בעולמם של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
בהעלותך

חיזוק עצום ללימוד התורה מהגר"א

א. בילקוט (רמז תשכט): "ויהי בנסוע הארון" מה עסקו של ארון הזה, אלא שהיו לוחות הברית נתונות בתוכו, והשכינה דרה בתוכו, שכן הוא אומר הנה ארון הברית אדון כל הארץ... אר"א בן פדת בשם ר"י בן זמרא, כשהיו ישראל נוסעין היה הארון מקדים לפניהם, והיו שני ניצוצות של אש יוצאות מתוך בדי ארון, והיו שורפין לפניהן את הנחשים ואת העקרבים והורג שונאיהם של ישראל וכו' עכ"ל.

ומבואר במהרש"א בשבת (קטו, ב), שהשונאים שהארון הרג, הן עמי הארץ שהיו מבטלים את ישראל מתורה, ויש לפרש דגם ה'נחשים' שהארון הרג, הם משל לנסיונות הסט"א לבטל את ישראל מתורה, וכמש"כ רבי איזיק חבר בפ"י אור תורה (אות כז): ולכן הנחש רודף מאד וכו' ומעלים אור תורה מן האדם, כדי שיהיה לו מקום אחיזה ומקום עמידה ע"י שיתבטל מן התורה, ואז יהיה מסור בידו, לכל אשר יחפוץ יטנו, והולך אחריו כשור לטבח יובל, ועיקר פיתוייו כמה שמראה לו שמארי תורה הם עניים ואין להם כמה להתפרנס, ומשפיל ערכם עד שבעונותינו הרבים ת"ח מבזים בעיניהם של העוסקים בהבלי עוה"ז וכו', עכ"ל.

ב. ונביא כאן חיזוק גדול בענין זה מדברי הגר"א באגדות דרבה בב"ה, וז"ל הגמ' (ב"ב עג, ב) אמר רבב"ה לדידי חזי לי ההיא אקרוקתא דהוה כי אקרא דהגרונאי, (אני ראיתי צפרדע בגודל של העיר הגרונאי), ואקרא דהגרונאי כמה הוי שיתין בתי (ומה הגודל של העיר הגרונאי שישים בתי), אתא תנינא בלעה (בא תנין בלע אותנו), אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק ויתיב באילנא (בא עורב ובלע את התנין ועלה ישב בעץ), תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא (בא וראה מה גדול כוחו של העץ), אמר רב פפא בר שמואל אי לאו דהואי התם לא הימני (אילו לא הייתי שם, לא הייתי מאמין), עכ"ל.

וכתב בבי' הגר"א: 'ההיא אקרוקתא', אמרו רז"ל במדרש שמות רבה: למה לקו המצרים בצפרדעים בשביל שבטלו את ישראל מלעסוק בתורה, כהדין צפרדע דלא שכיך (לא שותקת מלקרקר) יממא ולילה, ולכן נקרא הת"ח צפרדע. ואמר רבה בר בר חנה במליצתו שראה ת"ח אחד שגודלו כהעיר הגרונאי שיש בה שישים בתי, ועניינו כמו שנאמר

שישים המה מלכות וכו' המה שישים מסכתות... (במדר"ר יח, כא), וכוונתו שראה ת"ח אחד עצום שבקי בכל הש"ס.

'אתא תנינא ובלעה', מבאר הגר"א דיש שני סוגי תנינים כדכתי': 'ביום ההוא יפקוד ה' בחרבו הקשה והחזקה על לוינתן נחש בריח, ועל לוינתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים' (ישעיה כז, א). האחד מושל בעפר ונקרא נחש, כדכתי' נחש עפר לחמו והשני בים נקרא תנין. והם שני סוגי יצרים האחד קרוי עם הארץ שהוא נחש הנ"ל. והשני נקרא תנין ששוחה בים סביב התלמידי חכמים לבטלן מן התורה.

'אתא פושקנצא ובלעה לתנינא' פי' הגר"א: עניינו כדכתי' שחורות כעורב (שה"ש ה, יא) במי אתה מוצאן במי שנעשה אכזרי על בניו כעורב... שפיתוי היצר מצד חסרון מזונות... לכן אמר לבני עורב אשר יקראו מי שנעשה אכזרי כעורב הקב"ה נותן להן לחם, וזהו שכתוב אתא פושקנצא ובלעה לתנינא, ומדוייק שפי' רש"י עורב נקיבה כי משונה בטבעה כנגד אם הבנים לכל בעל חי, והוא מליצה על ת"ח שנעשה אכזרי על בניו ועוסק בתורה יום ולילה, 'וסליק ויתיב באילנא' פי', מה עושה לו הקב"ה מזמין לו אדם להחזיקו כיששכר וזבולון וכו', 'תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא' פירוש מה גדול כוחו... כוונתו על גודל צדקתו שיכול לכבוש יצרו לחלק נכסיו ולהיות גיבורי כוח עושי דברו, עכ"ל בדילוגים.

ג. וחזינן בדבריו יסוד עצום, דיש מצב שהנסיון מתגבר עד שכאילו בולע לת"ח, כמו תנין שבוֹלע את הצפרדע, ואז צריך הת"ח להחזיק בכוח האמונה ולא להתפעל מכלום רק להמשיך ללמוד, ולהשחיר פניו על התורה כעורב, ומכוח מציאות זו הוא עולה לדרגת עורב, ובזה מתגבר ומתעצם כנגד הרע ונעשה כעורב שיכול לבלוע את התנין שבלע את הצפרדע. כי בשלב שת"ח בחי' צפרדע, אף שיודע שישים מסכתות ובקי בהן, עדיין הרע יכול להכניעו ולבולעו חי, ורק עזות העורב היא מעצימתו כנגד התנין. ולימדנו רבה בר בר חנה שאי"ז נמשך תמיד, כי מוצא אחר זמן אילן שיחזיקנו.

ולפ"ז יובן הרמז של בדי הארון, מדוע דווקא משם יצאו הניצוצות של אש, מפני שהם רמז לתמכין דאורייתא שמפרנסים לת"ח, וממילא בזה הם שורפים ומכלים את ה"נחשים" ההם. היינו כל טענות יצרי העוה"ז, שלא שייך לחיות בלי כסף, ושצריך לעבוד בשביל להרויח יותר, וכל זה מהיצר הנחש ותו לא, ואם תופסים בארון, הנחש נשרף.

ללכת אחרי עמוד הענן

א. בפרשה מתואר מסעות ישראל במדבר אחרי הנחיית עמוד הענן: (טו) וּבַיּוֹם הִקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּסֶּה הָעֲנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדוּת וּבְעָרְבַיִם יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כַּמְרָאָה אֲשֶׁר עַד־בֹּקֶר: (טז) בַּן יִהְיֶה תְמִיד הָעֲנָן יִכְסֶנּוּ וּמְרָאָה אֲשֶׁר לִילָה: (יז) וּלְפִי הָעֲלוֹת הָעֲנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבַמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁפֹךְ־שָׁם הָעֲנָן שָׁם יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) עַל פִּי יִקְרָא יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יִקְרָא יִחַנו כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁפֹךְ הָעֲנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יִחַנו וּגו'.

הנה מבואר שהיה לכלל ישראל "וויז" משוכלל בדמות עמוד ענן שמוליך אותם במשך ארבעים שנה, והיו רואים אותו בכל שטחו העצום של מחנה ישראל, שבשעת חנייתו היה מכסה את המשכן, ביום בעמוד של ענן, ובלילה בעמוד של אש, ובשעת המסעות, היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה (רש"י) ולפי פנייתו היו נוסעים. ובשעת החניה היה עמוד הענן מיתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה ולא היה נפרס עד שמישה אומר שובה ה' (שם) וכך ראו כולם באופן ברור את רצון ה' במסעותיהן.

אבל זה לא היה פשוט בכלל, שהרי מדובר על משך זמן של ארבעים שנה, וטלטול דרכים קשה מאד, שכל חפציהן ארוזים, וחבילותיהן מקופלים, ובשעת חניה התחילו לפרק הכל ולתקוע את האהלים, אך ידעו שבכל רגע הענן עלול לעלות ולסמן על מסע חדש, ואיך אפשר לשבת במקום בלי לדעת לכמה זמן זה, ליום יומיים או לכמה שנים ברצף.

ב. ותיאר זאת הרמב"ן היטב בפס' יט: וּבְהֶאֱרִיךְ הָעֲנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יְמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁמֶרֶת יִקְרָא וְלֹא יִסְעוּ: וז"ל: "...וטעם ובהאריך הענן לומר כי אם יאריך הענן על המשכן ימים רבים והמקום ההוא איננו טוב בעיניהם והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מן המקום, אעפ"כ לא יעברו על רצון ה'. וזה טעם "ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו" כי מיראת ה' ומשמרם משמרת מצותו לא יסעו. וכן אם יהיה הענן ימים מספר כ-ב' או ג' ימים, והיו העם יגיעים מאד וענה בדרך כחם, יעשו רצון ה' ללכת אחרי הענן, וסיפר עוד (פס' כא), כי יש שלא יעמדו רק לילה אחד ויסעו בבקר אע"פ שהוא טורח גדול להם.

ולפעמים יעמוד הענן יומם ולילה, כי הלכו כל הלילה ובאו במקום ההוא בבקר וינוח הענן שם כל היום ההוא וכל הלילה ונעלה בבקר השני ונסעו, והוא טורח גדול מן הראשון, כי היו העם סבורים שיעמדו שם ופרקו העגלות והניחו משאם כמנהג הבאים מן הדרך ובהעלות הענן יחזרו

לטעון ולא יוכלו לעשות להם תקון לדרך. או יומים (פס' כב) ויסעו בלילה. ויתכן שארע להם... ועמד שנים רבות כאשר הזכיר תחילה, כגון בקדש שאמר (דברים א,מו) ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם (שישבו שם 38 שנה), עכ"ל.

וידועים דברי האור החיים שהטעם לכל זה היה בשביל לתקן את כל אלו המקומות שעברו בהם, וז"ל: והטעם בזה לפי מאמר אנשי אמת שטעם העברתם במדבר הוא לברר ניצוצי הקדושה השבויות ביד שוכן מדבר ציה, אשר על כן היודע נסתרות היה משער שיעור אשר יספיק לביורר במקום ההוא אם מעט ואם הרבה והיו מתעכבים כפי הצורך, גם לא היו חונים אלא במקום שיש לברר ולא במקום שישפיק בו הביורר במשך זמן הילוכם בו... "עכ"ל.

ג. וכמה אמונה וחיזוק נוכל לשאוב מסדר המסעות הזה, כי בספה"ק נזכר שעל כל אדם עוברים במשך חייו כל מ"ב המסעות של ישראל במדבר, ובכל פעם שצריך לעבור מקום בביהמ"ד בכלל חברותא, או לעבור מסגרת לימודים אחרת בישיבה או בכלל, ופעמים עובר דירה מהכא להתם וצריך להתרגל בכל מקום מחדש לסדרי הקהילה ושרותי התחבורה, הנה כל מסעותיו וחניותיו ע"פ ה', שהוא הוביל אותו בדווקא לבנין המעצבן הזה, וסגנון הקהילה היבישה או הרטובה לטעמו, ולמסגרת הזאת שמדי צפופה או מדי מרווחת לסגנונו, וכן הלאה, הכל ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו.

והאיר את עינינו בזה הרש"ר הירש, שחידד את המסר בלשונו הצחה: "הנה זו תורת המסע במדבר שלמדנו ממנה לדורות עולם, היאך ללכת אחרי ה' באמונה ובמסירות. למדנו ממנה לקבל את הנהגת ה', אפילו איננה מובנת לנו, עיתים הוא מורה לנו לעזוב את מה שהתחלנו לאהוב זה עתה, ועיתים הוא מטיל עלינו להחזיק מעמד במצב בלתי רצוי, ואעפ"כ נקבל ונקיים בשמחה את כל מה שהוא מצוה עלינו, שכן בהיותנו תחת שבט הנהגתו נחוש באושר תמיד, ועצם נאמנותנו וציותינו לה', הוא שיעניק לנו אושר. ותמיד נהיה מוכנים להשליך את יחבנו על ה', נלך אחריו למטרות לא ידועות ובדרכים לא מובנות, ניחל ונצפה לו בסבלנות או נלך אחריו באומץ, הכל על פי הוראת הנהגתו..." "עכ"ל.

ובמלבי"ם פי' שזה נכלל בשבח של "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" שלא סטו כמלא נימא מעמוד הענן על פי ה', ומי שמבין את המשמעות של הדברים ומקבל ברוגע את כל מסעותיו, הינו נכלל בשבח הזה, וממילא גם נעשה מושגח בכל דרכיו, עד שאפי' אוטובוס או טרמפ שעלה בו, מבין שהוא במסע אלוקי, ומחפש את העבודת ה' שלפניו.

א. זכינו כעת בחג השבועות לקבל את התורה, וטוב לזכור שכל הארבעים יום מו' סיון עד י"ז בתמוז, יש לנו עדיין את שני הכתרים של "נעשה ונשמע", שכמו שאמרו הקדמונים שקבלת תורה מתחדשת כל שנה, ומכריזים נעשה ונשמע, כך בענין הכתרים, מלאכים יורדים אלינו ומניחים לראשינו את הכתרים של "נעשה ונשמע", והדבר מסייע להבין יותר את סוגיות התורה, ולהרגיש ביתר קלות את צוף תורתנו.

אמנם צריכים להשתדל כמה שיותר לדבוק במושגים של מתן תורה, על מנת שאכן נזכה להמשיך את הדרגות המופלאות שזכינו להם, גם למשך ארבעים יום המרומומים הללו, כי מתן תורה זה לא טכס בעלמא, רק מציאות נשגבה עליונה שמעלה אותנו מעל כל הבלי העולם, ולוקחת אותנו אל מערכת רוחנית זכה ועליונה יותר, בה ניתן להשיג תורה.

והציור המדוייק שמגדיר את ההבדל בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה, מבוי' במשנה (סוף תענית) שיום מתן תורה נקרא "יום חתונתו", והרחיבו בזה חז"ל במדרש רבה (נשא פי"ב): "ביום חתונתו זה סיני, חיתונין היו שנא' (שמות יט) "וקדשתם היום ומחר", וביום שמחת לבו זה מתן תורה שנא' (שם לא) "ויתן אל משה ככלותו" וגו' ככלתו כתוב, עכ"ל. וכן אי' בחז"ל בפס' "תורת ציוה לנו משה מורשה..." אל תקרי מורשה אלא מאורסה, שהתורה לגבינו היא כלה כלולה, וכעת במתן תורה זכינו לעמוד בחופה עם התורה.

ב. והנה הציור הזה צריך להסעיר אותנו, שהרי כשחתן מתחתן, משתנה אצלו כל סדרי החיים, וחתן שיום לאחר החתונה, ישוב לפנימיה ויתרועע עם חבריו לישיבה וימשיך בכל מנהגי הבחורות, ורק מדי פעם יזכר לשוחח עם אשתו הרי בוודאי שהוא לא התחיל להבין מהם חיי הנישואים. כי מוטל עליו חיוב לעצור את כל סגנון חיי הבחורות, בהם היה עסוק בעצמו וברצונותיו, שחפיש איך להגדיל את תפיסתו בתורה, ולהרחיב מדי יום את מושגיו, אך כעת ביום חתונתו הכל נעצר, ומעכשיו כל פנייתו אל בני ביתו, ומבוקר עד ליל מחשבתו צריכה לפנות את אשתו וילדיו, לדאוג לכל צרכם ולפרנס אותם, ולראות איך למלא את כל חסרונם בכל רגע.

ואמנם עמלי התורה זוכים לסיעתא דשמיא כבירה, ואף אם נשארים שקועים בסוגיות התורה בעמל יומם ולילה, וכל השתדלותם רק בשקידה עלי תלמודם, משמים כבר דואגים לכל משפחתם, ומשפיע הקב"ה עליהם שפע כביר ודואג למילוי כל צרכיהם, אבל אין הפשט שהאברך נשאר בחור ישיבה עם משפחה, כי בוודאי שהאחריות רובצת

עליו כל רגע לדאוג לכל צרכי משפחתו ככל ראש משפחה, ובוודאי שאין תפילה ששוכח להעביר על כל בני ביתו, וכל צורך רוחני וגשמי עומד בראש מעייניו לסדר ולדאוג, ככל אשר נדרש, ואחראי בכל אשר ניתן לתקן בדקי הבית, אלא שנתחדש שכך סדר הדברים, שהוא מציידו מטמין את כולו בכל הכוח בד"א של הלכה, וכלפי חוץ נראה כאי' מתאכזר על בניו ובני ביתו כעורב, אבל בפועל זה פותח להם סיעתא דשמיא מופלאה, וזוכה להקים משפחה גדולה לתפארת.

ועכ"פ יהיה איך שיהיה, זה וודאי שהרגע של הנישואין, הוא המהפך הגדול ביותר בכל תהלוכות האדם, ומונח בזה עציירה חריפה, ושליילת כל סגנון החיים שנהג עד כה, וצריך מעכשיו להניח את עצמו ואת רצונותיו בצד, ולתעסוק לפני הכל בהעמדת משפחתו אשתו וילדיו בתיקון כל צרכיהם, והוא ניהו חיוב הכתובה שלו, וזה כל ברית הנישואין כמובן.

ממילא כך הוא גדר מתן תורה, שמעת שמקבל על עצמו את התורה, מניח מעכשיו את כל רצונותיו ותשוקותיו בצד, וכל מנעמי החיים, ומנוחת הגוף, וסיפוקי התאוות שהורגל אליהם, צריכים להיות מעכשיו מושלכים בצד, ומעתה כל המגמה שלו, מבוקר ועד ליל, לראות איך הוא מתעשר בכל העושר האדיר של התורה, לברר כל סוגי' וסוגי' איך ליישב ולהעמיד שיטותי', ולברר כל נידוני ההלכה עד תומן, ולוקח אחריות אישית על ידיעת התורה שלו, ושקיעותו בתורה.

ג. וזהו מה שאמרו חז"ל (יתרו פכ"ט) שבשעת מתן תורה כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש, ויצא הקול "אנכי ה' אלהיך"... כדי שידעו הבריות שאין חוץ ממנו..." ע"כ. כלומר, מתן תורה שיתק את כל המיית העולם, כי התורה אינה מתאימה לסדרי העולם, כי בעולם יש הרבה דברים שמושכים את האדם להיות שקוע בהבלי תאוותיו, ותמיד רוצה כסף ואמצעים, הון ועשירות, והתורה מתנגשת עם כל התשתית העולמית, ומייסדת לה תשתית בפני עצמה שאין בה אלא הויות אביו ורבא בש"ס.

ואשריהם תלמידי חכמים עמלי תורה בימינו, שהכניסו את עצמם לתוך הנישואין האלו, והשקיעו את עצמם לתוך סוגיותיה של תורה ברמה של מעורבות אישית והחלטה כינה, לברר ולהעמיד כל סוגיה שהם לומדים עד הסוף, ברמה של קשר וברית של נישואין. עליהם ניכר כעת אחר מתן תורה כל פרי ההתחדשות שזכו לה עתה, והם הולכים ומתגברים בתורה עם הכוחות החדשים שקיבלו בשבועות.

נוראות חטא לשון הרע ותרופתו

א. בסוף הפרשה מוזכר חטאה של מרים שדיברה לשון הרע על משה, והוא אחד מהזכירות שנצטוינו לזכור כמבוי ברמב"ן בשכחת העשין לספר המצוות: מצוה ז' שנצטוינו לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה יתברך למרים כשדברה באחיה עם היותה נביאה, ואחיה גמול חסדה ועל ידה ניצל, כדי שנתרחק מלשון הרע ולא נהיה מאשר נאמר עליהם (תהלים נ) "תשב באחיך תדבר בבוטא תתן דופי", והוא אמרו יתברך ויתעלה (תצא כד) "זכור את אשר עשה יי' אלהיך למרים". ולשון ספרי "...והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו של משה ולהנייתו של משה ולשבחו של משה ולבניינו של עולם כך נענשה, המדבר בגנותו של חברו ברבים על אחת כמה וכמה. ע"כ.

ומבואר בספרי שהטעם שהתורה בחרה במעשה מרים להזהירנו על לשה"ר, כי יש בו רבותא שהוא נעשה מתוך דאגה למשה רבינו, בשביל תועלת, וע"י נביאה, ואחות כה מסורה שהצילתו מן היאור כמוש"כ ותתצב אחותו מרחוק.

ובאמת היתר זה מצוי מאד בינינו, שבשם הקשר האישי וההרמוניה המשפחתית, מתירים לעצמם בני המשפחה לטחון ולדון במצבו של בן משפחה, ולדוש ולהפוך בדבריו וענייניו האישיים, וצריך לפתוח את שמירת הלשון ולבדוק האם זה עונה על הכללים, ולא להרגיש כאי משפחה שאני. וכן כשמדבר מה היה אפשר לתקן, צריך לדבר רק עם מי שיכול להועיל אבל סתם לדבר, הוי לשה"ר, כדאי במדרש (דבר"ר כי תצא פ"ו): "א"ר שמעון, ומה אם מרים הצדקת שלא נתכונה לומר לשה"ר, אלא דיברה בשביל פריה ורביה כך הגיע אותה, הרשעים שמתכונים לומר לשון הרע על חבריהן לחתוך את חייהם, עאכו"כ שיחתוך הקב"ה את לשונם שנא' (תהלים יב) "יכרת ה' כל שפתי חלקות..." ע"כ.

ב. ומבהיל דברי מדרש שוח"ט (פ"ב): קשה לשה"ר מג' עבירות שנקראו גדולות, עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. בעבודה זרה כתי' אנה חטא העם הזה חטאה גדולה, בגילוי עריות כתי' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת, בשפיכות דמים כתי' גדול עוני מנשא, ובלשה"ר כתי' יכרת כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו. ע"כ. ואכן במחזורים לפני כל שלושים קולות כתוב שהם באים לכפר על, ע"ז, וג"ע, ושפיכות דמים, אך עשר קולות אחרונים באים על לשה"ר.

ובגמ' ערכין (טו, ב) יש אריכות עצומה בענין זה, ומוזכר שם מימרא: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא כל המספר

לשה"ר כאי כפר בעיקר, שנא' "אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו, מי אדון לנו". כלומר, שאם אינו עוצר את עצמו מדיבור לשה"ר מראה בזה דאינו מכיר בקב"ה כאדון.

והטעם שנענשה מרים בצרעת הוא מפני הלשון הרע, כדאי' (שם) וא"ר יוסי בן זימרא, כל המספר לשה"ר נגעים באים עליו, שנאמר "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית". וכן אי' במדרש תנחומא (מצורע) והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה כי אם באחיה חביבה שלא בפניו, ולא נתכוונה אלא להחזירו לאשתו, כך, המספר לשון הרע על חברו על אחת כמה וכמה, מה כתיב למעלה מן הענין השמר בנגע הצרעת (דברים כד, ח), ואף אהרן שהיה כה"ג נגעה בו ידו של הקב"ה, שנא' ויחר אף ה' בם (במדבר יב, ט), באהרן ובמרים, אלא שאהרן נתרפא מיד, ומרים לאחר ז' ימים, שנא' ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים (שם יב, טו), הוי זאת תהיה תורת המצורע, המוציא רע שמצא רע. ע"כ.

ג. ובגמ' בערכין (שם) מובא מה תקנת מספרי לשה"ר: א"ר חמא בר' חנינא, מה תקנתו של מספר לשה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה, שנא' מרפא לשון עץ חיים, ואין לשון אלא לשה"ר, שנא' חץ שחוט לשונם, ואין עץ אלא תורה, שנא' עץ חיים היא למחזיקים בה, ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו, שנא' וסלף בה שבר רוח. רבי אחא ב"ר חנינא אומר, סיפר אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקדש, שנא' יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות, אלא מה תקנתו שלא יבא ללשה"ר, אם ת"ח הוא יעסוק בתורה.

ומצאתי שבספר דף על הדף שם בערכין פ"י יפה, דכיון שמקור החטא של לשה"ר הוא גאווה, לכן עם הארץ ישפיל דעתו, וזה תקנתו, אך ת"ח הלוא הוא צריך לשמר על כבוד התורה ואיך ישפיל דעתו, לכן עצתו "יעסוק בתורה", היינו שיתבונן במרחבי התורה ואז יכיר בעצמו שעוד לא הגיע לתכלית הנרצה, וכך יהיה שפל בעיניו, וזהו תיקונו, עכ"ד.

ומעתה יובן מדוע העונש למספרי לשה"ר הוא צרעת, שהרי המצורע יושב בדד מחוץ למחנה, וממילא מאבד את כל גאוותו, וזהו אותה רפואה שאמרו בגמ' שישפיל דעתו. וכעת שסולק מעלינו אדונינו מורינו ורבינו מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זללה"ה ראוי שלזכותו נדבוק בהוראותיו בשיחותיו, לעסוק במוסר ולדון לכף זכות כל יהודי, ומי כמוהו שנהג בעצמו בקישוט המידות באופן פלאי, שלא כעס על איש מעולם, לא מבעי בדיבור ומעשה, אלא אפי' בלב הוא תובע שלא תיהי' שום קפידא, ובוודאי שללא מוסר א"א להנצל מלשה"ר כראוי.

א. ממש בחטף נסתלק מעימנו, איש על העידה, רבן של כל בני הארץ והגולה, אדונינו מורינו ורבינו מרן רשכבה"ג רה"י הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זללה"ה, ואף שברום שנותיו, עבר את גיל המאה, הרי היה כולו איש חי, מלא ריכוז וחיוניות, ובעל כושר הנהגה והכרעה נדירים, יום ולילה לא ישבות בעמל התורה, ומסירת שיעורים ושיחות מה שלא זכור כמותו שנות דור, להתעסק עם בחורי חמד צעירי הצאן, ולרדת אל רמתם ודרגתם, בגישור פער ענק של שלש ארבע דורות הפרש, וביכולת ריכוז באינספור עניינים ציבוריים הנוגעים לכלל הפרט, שעמדו על שולחנו ממתנינים לפסקו והכוונתו מדי יום ביומו, ובטובו וחסדו, עמד והכריע, ייעץ וסייע, לא כהתנה עינו ולא נס ליחו כמושה בשעתו, ובשיא גדולותו, בא השמש בצהרים, והדור יתום!

ולא מספיק מרגישים שגזירה נוראה נחתה עלינו, שבשל חטאינו, ובעוונותינו הרבים, לוקח אדונינו מעלינו, ומגוחך להתנחם בכך שזקן היה, שכאמור לא היה פעיל כמותו, וכך היה יכול להמשיך עוד חדשים ושנים רבות ונעימות, אילו רק היינו זוכים. ובדלקת ריאות פשוטה, שבוודאי בקל היה מצליח לדלג עליה, הוכרע ונפל האיש הגדול הזה, אהה, על מה עשה ה' ככה, ונסתלקה התורה עם נרתיקה, ועלתה בסערה, כשבדיוק בשבוע בו נתנה לנו, שוב חזרה ונלקחה.

אמנם מאידך גיסא, כבר אמרו חכמי העבודה, בנוסח של "שבק חיים לכל חי", שהכוונה שהשאיר את החיים שלו לכל חי, ובסילוקו נתפזרו כל קנייניו ומעלותיו הכבירים בהם דבק כל חייו, והנה עתה הם זמינים לכל, וכל אחד יוכל לנוטלם ולנכס אותם לעצמו, וחכם לב יקח מצוות, לדבוק בקצות דרכיו, ולהתעשר בכל העושר הרוחני האדיר שהיה באוצרו הטוב, ונכלל זה בדבריהם ז"ל, שכנתנתה נטילתה, מה נתינתה בשישים ריבוא ישראל, כך נטילתה ראוי שיהיו בה שישים ריבוא מישראל, ולמדו מזה חז"ל שלמרביץ תורה ראוי שיהיו בהלוויתו כל קומת ישראל, ולהג"ל הם הם הדברים, שנטילתה היא בעצם נתינתה, באופן שהלויה זו בימי התשלומין, מעין המשך למעמד הר סיני דשבועות.

ב. והנה התורה נתנה בקולות וברקים, שהכינו את העולם להתגלות כבירה שעומדת להיות, וכך ארע בהתגלות של אליהו, כמתואר במלכים (פי"ט): (יא) וַיֹּאמֶר צֶא וְעַמְדָּתָּ בְּהָרְ לִפְנֵי יְקֹנֶה וְהִנֵּה עֵבֶר וְרוּחַ גְּדוּלָּה וְחֶזֶק מִפְּרֻקְ הָרִים וּמִשְׁבַּר סְלָעִים לִפְנֵי יְקֹנֶה לֹא בְרוּחַ יְקֹנֶה, וְאַחַר הָרוּחַ רָעַשׁ לֹא בְרָעַשׁ יְקֹנֶה: (יב) וְאַחַר הָרָעַשׁ אֵשׁ לֹא

בְּאֵשׁ יְקֹנֶה, וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה: הרי שמופיעים בטבע גילויים של היסודות אש, מים (מכוח רעש הרעמים), ורוח, שמקדימים את ההתגלות האלקית, והגמ' בברכות ברכות (נח,א) מספרת איך שרב ששת ידע יותר מהצדוקי מתי בדיוק בואו של המלך אע"פ שהיה עיוור, כי בהתחלה חלפה הפלוגה הראשונה ההולכת לפני המלך. ונעשה מזה רעש, אמר רב ששת עדיין הוא לא בא, וכן בפלוגה השניה והשלישית אמר עדיין הוא לא בא, ורק כשחלפו כולם ולא הרעישו יותר, אמר רב ששת ודאי השתא אתי מלכא, והתפלא אותו צדוקי מנין לך שהמלך הגיע, ענה לו שידע זאת מתוך הפס' שנאמר באליהו שפלוגות רעש מקדימות.

וכך בהפטרת שבועות במרכבת יחזקאל נאמר: "וַאֲרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְחָה לֹא סְבִיב" ואמרו חכמים, דגם כאן הוא מאותו הענין של ההתגלות, שקודמת לה מאורעות ביסודות אש, מים, רוח, שמקדימים את ההתגלות האלקית, להכין את העולם.

ועל דרך זה נאמר, בדרך התעוררות. שהנה תיכף בשבת שאחרי שבועות, השתוללה האש בעשרות שריפות ענק בכל הארץ עקב החום הכבד, ואח"כ במוצאי שבת נשבה רוח סערה שעקרה ענפי העצים והעיפה כל הנקרה בדרכה, והנה למחרת הגיע ענן גדול, וירדו גשמים שלא כפי הראוי ליזמן והתקופה, ואוי ואבוי שהנה אח"כ "קול דממה דקה", ונדם הקול הגדול של רבינו זל"ה, שהיה כל מציאותו קול דממה דקה בהיכלה של תורה, ובבית מדרש שבתוך ביתו.

ג. ועם היותו צנוע שבצנועים, קשה לתאר את התקופה הסוערת שתחת הנהגתו בשלשת השנים האחרונות, אם במשך הקורונה, אם בעת גזירות כלכליות, ואם בתהפוכות השלטון, כשהכל בשום שכל ודעת, שהי' נשפע מהשמים לנשמה הכוללת של ראש הדור, כדאיתא בדברי אדונינו הגר"א זי"ע על הפס' "מה שמו ומה שם בנו כי תדע", שזהו נשמת חכם הדור, שבו מקננת ניצוץ של נשמת משה רבינו שבכל דור, ורומז הפס' ואומר "מה שמו ומה שם בנו" הוא גרשם בן משה הרומז לרבינו גרשון שהיה ניצוץ דמשה. וכן בפרשתו "נשא את ראש בני גרשון", נרמז רמז נורא, שהנה נלקח מאיתנו ראשינו, רבינו גרשון, כי כולנו היינו בניו והיה לנו כאב רחמן, שנשא בנחת כל מקרינו ועניינו, ומה נכיר לו טובה, יותר מלדבוק בדרכיו המפוארות, כי מורשת רבת הוד השאיר לנו, כאשר נבאר במאמר הבא, ואם ניטול את הרכוש שהשאיר לנו - יסודות בהירים ומאירים כספירים, עם אצילות המידות, נזכה להמשך האור של מתן תורתנו.

על מהות שלשת מנהיגי הדור האחרון

א. הנה סילוקו של מרן זללה"ה היה בימי התשלומין של חג השבועות, ויש לעמוד על כך ששלשלת מנהיגי הדור האחרון, נפטרו בימים טובים, מרן רבי אהרון ליב שטיינמן בחנוכה, מרן רבי חיים קניבסקי בפורים, ומרן זללה"ה כעת. ויש להתבונן שהעיתויים הללו, תואמים מאד, לאישיותם הדגולה, ולמשנת חייהם, של האישים המפוארים האלה.

כי הנה מרן הגראי"ל היה תמצית עניינו שבירת הטבע, כנודע, שהיה מקמין במאכלו, ומסתפק במועט בכל מסכת חייו, במראה דירתו הדל, וברהיטיו הפשוטי פשוטים, ואף שהטבע מתנגד לכך, היה אביר בכוחו, לדכא רצון הטבע, ובזה האירה נשמתו להפליא וזרחה על פני הדור כולו, והוא עניינו של חנוכה בו הסתערו החשמונאים ושברו את חומות הטבע שהעמידו היונים, כדרך שנוטף השמן מהזית כאשר דוחקים וכותשים בהם כהוגן, וכך גלגלה ההשגחה העליונה שמתוך הלויתו נטלו כביכול, את שמן ההדלקה, להעלות את הנרות, כדאמר הקב"ה לאהרון - שלך גדולה משלהם, והיה ר' אהרון לייב, כאהרון הכהן בשעתו, דורש מבני אדם שישברו את מידות הגאווה שלהם, ויוותרו ויוותרו, ובאמונתו העצומה העלה את כל האברכים בדור, לשבור את הטבע, וללכת לכוללים לעסוק בתורה בלי להסתכל על הפרנסה החסירה, וזה היה כל תמצית חייו שנתסיימה בימי החנוכה, שהם הימים של שבירת חומות הטבע, כמבואר.

ב. לעומתו מרן הגר"ח זי"ע, לא חיפש לשבור את הטבע, רק עלה ונתעלה מעל הטבע, וכמו שנתפרסם שסיפר רופא השיניים שלהם, כששאלוהו מה ההבדל בין מרן הגראי"ל למרן הגר"ח, ענה שההבדל כך, כשמרן הגראי"ל נתיישב על כסא הטיפולים היה מבקש: על תשים זריקות הרדמה, יסורים מכפרים... אבל כשמרן הגר"ח נתיישב על הכסא, היה אומר תשים כמה שיותר זריקות הרדמה, חבל לי על הזמן... והיה הנכד עומד מולו עם הספר כנגדו, והוא עובר על דפי הגמ' בזה אחר זה, ומסמן לו עם היד מתי להפוך עד סוף הטיפולים!! אכן הגראי"ל היה שובר את הטבע, ומדכא את הגוף הסובל, אבל הגר"ח מבטל את הטבע ואת הגוף.

וזהו פשר סיפורי המופת והפלא שהתגלגלו בחדרו יומם ולילה, כי אצלו נקרע מסך ההסתרה, אסתר מן התורה מנין שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני, עד שלפתע נקרא מסך ההסתרה והאיר לנו הקב"ה בניסי פורים, וכך אצל הגר"ח ראו כסדר כיצד נקרע מסך ההסתרה, וכל הנהגתו כמגילת אסתר המגלה את הקב"ה בגלגול ניסים המלוכשים בטבע.

ג. אבל מרן רשכבה"ג רבי גרשון זללה"ה, לא היה שובר את הטבע, ולא היה מחפש להתרומם מעל הטבע, אלא להיפך היה רותם את הטבע לעבודת ה', והיה עומד ומזהיר שיש ללמוד לפי טבעו, לפי טבעו, לפי טבעו, כי זה היה כל עניינו של מעמד הר סיני, לשעבד את הגופים עבודת הי"ת, כתבם על לוח ליבך, וממילא מתאים שסילוקו יהיה בימי התשלומים של מתן תורתנו, בו נשתנה כל מציאות הטבע שלנו, שאיננו כהמון העם שגופם מטריד אותם בתאוותם, אלא גם גופינו נתגדל ונתרומם. ולכן הכל מודים שבעצרת בעיני לכם, להראות שנוח ומרוצה לטבע הגוף - מתן תורה.

גם היסוד השני, שכל כך הרבה לחזור ולשנן אותו, לימוד המוסר, ואין זה משנה אם זה לזיה של רבי חיים, או עצרת בחירות, שיחת חיזוק בפתיחת הזמן, או דרשה לבר מצוה, תמיד אבל תמיד, היה רבינו זללה"ה חוזר ומשנן על הצורך הכביר של לימוד המוסר, כמה זה משנה את כל החיים, וכמה אנשים הופכים למאושרים באמצעות הלימוד הזה. גם היסוד הזה בנוי על שיכנוע הגוף להצטרף לעבודת ה'. כי לא חיפש מרן זללה"ה, לשבור את הטבע, ולא לעלות מעל הטבע, אלא להיפך לרתום ולצרף את הטבע לעבודת ה', וזה תפקיד המוסר לשכנע את האדם שאפילו מבחינת הגוף, השלם ביותר הוא לזכך המידות, ולצחצח האישיות.

והיה הוא בעצמו, אות ומופת לגדלות האדם ותעצומות נפשו, וכמו שיעקב עמוד האמת נתנסה דווקא בבית המלא רמאויות תככים ומזימות - בית לבן הארמי, כך רבינו מרן זללה"ה עמוד הישרות וזיכוכ המידות, גם בזירות מורכבות ביותר, עמד וחינך ברוגע ובשלווה, לשתוק ולסלוח, ולא לדון אפי' בלב, להבין את קושי השני, ולהכיל אותו, לדון אותו לכף זכות, ובמקרה הצורך אף לכף שטות (כפי שאמר בשם אמו ע"ה), העיקר שלא להגרר להקפדות וכעסים זה על זה, והיה גם בזה חד בדרא ממש, שלא רק שלא קצף על איש, אלא שמעולם לא שמר שום טינה ושום קפידת קלה, גם במקומות שהיה די מתבקש, ונשאר בכל גדלות האדם.

והוא עניינו של חג השבועות - "ויחן שם ישראל כנגד החר" כאיש אחד בלב אחד, שכל המסעות היו עם תכונות ומריבות, לכן נאמר ויסעו ויחנו בלשון רבים, אבל למרגלות סיני פסקה זוהמתן, ונתנקה הגוף מכל ההשחתה של הנחש הקדמוני, ראש בעלי הלשון הרע, שעיי"כ יכלו כולם לדבוק זה בזה כאיש אחד, ולכן מתאים שסילוקו יהיה בעת הזאת, כי השתדל להעמיד את כלל ישראל, להיות "כאיש אחד בלב אחד" וקיום צוואתו זו יהיה לו לעילוי נשמה. ת.נ.צ.ב.ה.

חננוך לנער

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הר"ג חנוך דרורי שליט"א

גליון 7 | פרשת בהעלותך

העוצמה שבמשא

עושים במדבר רק מונעת אותם מלהגיע אל המקום שהובטח להם.. **על ידי נסיונות אלה המרגילים את העם, הם קנו לעצמם את מידת הכניעה השקטה והשלווה, ואת הסבלנות הבוטחת מתוך אמונה, מידה אשר יזדקקו לה בנדודיהם ב"מדבר העמים"...**{הרש"ר הירש זצ"ל}

"ובהאריך הענן על המשכן.. ושמרו בני ישראל את משמרת ד' ולא יסעו" {נשא, ט' י"ט} **וברמב"ן: "כי מיראת ד' ומשמרם משמרת מצוותו לא יסעו"...** וכתב על זה רבינו ירוחם: **"הנה החשיבה התורה זה לעבודה רבה וניסיון גדול. לשמור את רצון ד' בכל האהבה, לא יעפו ולא יגעו, בכל מצבים שונים ומשונים, זה נקרא כבר ודאי את משמרת ד' שמרו. נורא מאד!**

רואה אני עליכם כי אינכם מתפעלים כלל מכל התרגשותי בזה. אולם מבשרכם חזו והתבוננו! הלא גם מן המעטת הנוחיות הנמצאות כאן במיר, מאשר היה לכם בהאמבורג, כבר חסר לכם כל מנוחת נפשכם, ולפעמים גם בכעס והתאוננות, והכלל ישראל לא הפריעם כלל כל קושי הדרכים, במצבים היפוך כל מנוחה ודאי, והם באהבה ורצון לא הרהרו כלום, כל אלה הם הניסיונות הגדולים בהם בחנם הקב"ה ועמדו!" { דעת תורה- בהעלותך }

כדי לקבל מושג והרגל בסבלנות היינו צריכים להתלמד בסבלנות עם אחרים אבל אנו זקוקים לסבלנות גם כלפי עצמנו... ואוי ואבוי למי שאין לו סבלנות עם עצמו! {הרב וולבה זצ"ל, עלי שור}

כמה פעמים עוברת לנו מחשבה: "אין לי סבלנות!! אני לא יכול לחכות ולראות את כל התהליך, אני צריך כעת לשתוק, להכיל, לאהוב, להקשיב, לרומם,

סיפר לי יהודי בדמעות: לפני עשרות שנים כשהייתי ילד בכיתה ז' הרים אותי המלמד בשתי לחיי ואמר: **"שלושים שנה אני מלמד ומעולם לא היה לי תלמיד גרוע כמוך"...** ואמר לי אותו יהודי: **שניים הביאו אותי עד לכאן, הדמעות של אמא שלי וזה שלימד אותי את הטעמים של ההפטרה לבר מצווה.. והמשיך ואמר: חיתנתי את כל ילדי, ובכל פעם שליויתי אחד מהם לחופה, בכיתי ומלמלתי: רבונו של עולם, הנה עוד ענף מהתלמיד הגרוע ביותר שלך... {מג"ש באחת הישיבות בארץ}**

כמה סבלנות צריך בחינוך הילדים! תקצר היריעה מהכיל את כל פרטי ההנהגה עמהם.. רק עם סבלנות בלי גבול יכולים להגיע לתגובה מחושבת ולהדרכה הבנויה על הבנת הילד וטבעיו.. {הרב וולבה זצ"ל, עלי שור}

"על פי ד' יסעו בני ישראל ועל פי ד' יחנו"... {פרק ט' פס' י"ח} היו זמנים שעל העם היה להתעכב במקום אחד לתקופה ארוכה, בזמנים אחרים הם הורשו לעמוד במנוחה ימים מועטים בלבד. ... הרמב"ן מבאר, שמאחר שאף פעם לא היה להם סימן מראש כמה זמן תארך תקופת המנוחה, לפיכך כל אימת שהענן נתן להם אות לחנות, **היה עליהם לעשות את כל ההכנות והסידורים לחניה ממושכת, מתוך ידיעה שבעוד כמה שעות אולי יהיה עליהם לפרק את המחנה כדי ללכת אחרי הענן..**

הכתוב שם דגש מיוחד על כח העמידה והסבלנות של ישראל. דבר זה יובן עוד יותר, אם ניקח בחשבון שהמדבר הוא מקום שקשה מאד לשבת בו, ובייחוד אם נתבונן בכך שהאנשים - אשר טרם נגזר עליהם לנדוד ארבעים שנה במדבר - ידעו היטב שמחוז חפצם אינו במדבר אלא מעבר לו, ושכל עצירה שהם

תבוא הביתה באמצע הזמן והלימוד?.. הנה להשביע רצונו, יתכן לפניו כי תשרף כל הת"ת למען תתקיים מזימתו!.. בדבר שיש לאדם חשק חזק הוא יכול לסבול על זה עד דכדוכה של נפשו!.. לכל אדם ישנה כפיות מכפיות שונות, ועמוק עמוק בתוך תוכיותו מבקש הוא ומחפש עלילה להתפטר ממשאו.. {ר' ירוחם - דעת תורה- בהעלותך}

סבלנות דורשת סבל וללא משמעות אמיתית המשא קשה מאד!

ובכל זאת כיצד יחזיק הסבלן מעמד???

א"ר יוחנן משום ר' יוסי: מנין שהקב"ה מתפלל וכו' מאי מצלי אמר רב זוטרא ב"ר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שייכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מידותי ואכנס להם לפנים משורת הדין..

כלל גדול עלינו לדעת: כל מידותיו של הקב"ה ישנן גם באדם... וגם אצל האדם יכולים הרחמים האלה להתגלגל על כעסו ושאר מידותיו כמו מפל מים אדיר היורד מראשי ההרים ושוטף אבנים ועצים העומדים בדרכו. כח רחמים ואהבה זה הוא יותר פנימי מהכעס ויותר עילאי..

ועצה בדוקה ומנוסה היא זו.. {הרב וולבה זצ"ל, עלי שור} תפילה, משמעות, ומפל אהבה ורחמים יתנו לנו את האפשרות בס"ד לנהוג בסבלנות הן כלפי עצמנו והן כלפי ילדינו ותלמידנו על מנת שנוכל לשמר את "משמרת ה" אלו היהלומים של בורא העולם.

לעודד, לגדל, להתעלם מתגובות הסביבה.. להגיב נכון. והוא גם לא היחיד.. למה הוא פשוט לא יכול להיות נורמלי..??

"הסבלן דומה ממש לאדם הנושא משא כבד, ואף שהוא כבד עליו הוא ממשיך ללכת בדרכו ואינו נלאה לשאתו.. אסור שסבלנות תביא לידי אדישות, ח"ו.. מתוך סבלנות מגיעים לתגובה שקולה, שוללים דרישה בלתי מוצדקת אבל מתוך הארת פנים. משיבים על טענה בלתי נכונה, אבל דברים נכוחים, מוכיחים על עבירה אבל מתוך אהבה ובדברים של טעם - וכל אלה בלי שום כעס או התמרמרות, ובוודאי בלי שום התנשאות..". {הרב וולבה זצ"ל, עלי שור}

"ויש לנו להתלמד בדרך חיינו לכלכל את מעשינו בסבלנות והמתנה, כיון שכח הסבלנות וההמתנה מכשיר ומטהר את תוכן לבבינו, ומפתח בנו את ההרגשה הדקה לבצע כל ענין ותפקיד בזמנו ובמקומו כפי צווי ד' שתוכנן בסידורו של ששת ימי בראשית. של התאמת הרגעים והדקות אל יצירותיהם המושלמות דווקא.

וכן בלימודינו בתורה, אל נא נתרתח חלילה "מהר" בהתקלנו באיזה מקום קשה הדרוש הבנה לכאורה, אלא שנתמיד בעיון, בסבלנות ובמתנות. עד שהשי"ת יפקח עינינו ונביט נפלאות בתורתו. וכן שהושם עליו ללמד ולהסביר לחבירו ולזולתו בסברות וחידושים. יאזור און, ויחגור סבלנות ויתהלך בנעימות את שומעיו תלמידיו שומעי לקחו. וכח "ההמתנה" והסבלנות היא "חוסננו" וגבורתנו, לעמוד ולהתקיים בכל הדורות. עד שנזכה בביאת גואל האמיתי. ואשרי המחכה ויגיע לימים אשר תרבה הדעת ... {הרב זייצ"ק זצ"ל אור חדש פרשת עקב}

אספר לכם מעשה שהיה - כבר אני מגלה לכם מכל - זכורני כד הוינא טליא ולמדתי אז ב"תלמוד תורה" אשר בקלם, וקרה פעם שנפרצה שרפה בבתיים סמוך לבית הת"ת אשר נשארה קיימת. וזכורני כי הגיד לי אז אחד ממצויני הלומדים בת"ת. שהרגיש בעצמו שחשב בליבו בעת השריפה: "מי יתן וישרף גם הת"ת! ואהיה בתענוג להיות יכול ליסע לביתי לראות אשתי ובני". - אלה תולדות חושב ומצוין. היודע ומכיר את עצמו, רואה ומכיר כי בעומק נפשו הנה רצונו חושק כל העת ליסע לביתו, אלא חדול יחדול מאשר מתבייש מאשתו מה זה ולמה זה כי

בכל
דרךלבכל
אחדבכל תחומי
האמונהבכל
מקום

פרשה בארבע

שלוחה 10<21

סודו של הרב אורי זוהר

ניתנה בבת אחת, אך כדי להגיע אליה האדם נדרש לעבוד קשה. לטפס אך בהכרח גם ליפול. לשאוף לעלות אבל גם לא לפחד מירידות. למה? כי רק ככה מגיעים לפסגה.

כדי ללמד, שלמרות שהתורה השלמה והמושלמת, אמנם ניתנה ביום אחד, היישום שלה בחיי האדם אורך זמן. הרף אמנם נקבע ברגע אחד של התגלות אלוקית, אבל כדי להגיע לרף הזה, צריך ללכת במדבר הרבה שנים.

בתיאור חטאי דור המדבר, התורה מבקשת ללמד לדורות, שהגם שתהייה ירדות, אסור להתיימש או לפחד מהן, כי מדובר בתהליך טבעי ובריא.

כדי ללמד שהתורה לא ניתנה למלאכים אלא לבני אדם, ולכן ההכרה בעובדה שבדרך לא הכל דבש, ושהנפילות בעבודת השם הן חלק מהתהליך, היא סוד ההצלחה, והיא שמבדילה בין אלו שהצליחו לעשות שינוי בחיים שלהם ובין אלו שלא.

שניהם רצו. שניהם התאמצו, אלא שמי שמכיר בתנועות שמלוות את עובד השם, לא מתרגש מהם ואפילו צופה אותן, ומי שלא מכיר מתיימש ונותן מאחור.

בפרשת השבוע התורה מלמדת, שהחיים הם מסע. וכמו במסע גם בחיים אפשר לטעות, וכשטועים לא קרה כלום. בטח לא מתיימשים אלא חוזרים לאחור ומתחילים שוב.

זו הסיבה שהרב אורי זוהר הצליח היכן שהרבה נכשלו. הרב אורי ז"ל לא היה קוסם, והוא לא הפך למי שהוא היה ביום אחד, זו הייתה דרך ארוכה שנמשכה יותר מארבעים שנה עם חישוב מסלול מחדש באופן יומיומי ועם תיקוני דרך על בסיס יומי. איך הוא לא התיימש? כי הוא ידע את הסוד שהתורה מגלה בפרשת השבוע. לכן העריצו אותו.

כי הוא ידע שגם אם לא תמיד אנחנו עומדים בציפיות של עצמנו, אין מצב שלא תהייה ירדות, ולכן אין לנו הרשות ליימש את עצמנו.

עובדה, גם בני ישראל שקבלו את התורה חזרו לאחור, אבל בסוף, גם אם זה לקח 40 שנה, הם הגיעו לארץ ישראל.

ועוד מילה לסיים. על הקיר מעל ראשו של הרב אורי ז"ל היה רשום שיווייה ה' לגדי תמיד. למה? כי מי שמרגיש שהשם אתו בכל מקום, גם בנפילות וברידות, אף פעם לא מתימש ובטח לא מפחד מהם.

שבת שלום.

שאומרים עם סיום הסמינר, אין ספק שזו האמת, וזה ברור כשמש. אלא שלמרות האמירות הברורות, לא כולם מיישמים אותה בחיי המעשה, והסתירה הזאת העסיקה אותי לא מעט.

איך זה שאדם עומד מול האמת, מכיר בה וגם רוצה אותה, אבל למרות זאת, לא צועד לקראתה. והתשובה פשוטה. כי למרות שהוא מאוד רוצה, הוא לא מאמין שהוא יכול.

לכן אהבו והעריצו את הרב אורי ז"ל. כי רבי אורי ז"ל הגשים חלום של הרבה אנשים כאלה. כי הרבה אנשים בסתר ליבם גם רוצים לעשות מהפך בחיים שלהם, בדיוק כמו שהוא עשה. אבל בשונה ממנו הם לא מאמינים שהם יכולים, וחושבים שזה גדול עליהם, ולכן כשהם רואים מישהו שהצליח במה שהם נכשלו, הם מעריצים אותו. בעיקר כשהם רואים אדם שהצליח לבצע את המהפך המושלם. אחד כזה שהיה ראש לפני שחזר בתשובה, והפך לראש גם אחרי.

אלא שכאן עולה שאלה. למה באמת לא כולנו הרב אורי. למה אנחנו נכשלים איפה שהוא הצליח. והתשובה לכך מופיעה בפרשת השבוע.

פרשת בעלונתך נפתחת בתיאור של המצב הרוחני המושלם שבני ישראל היו מצויים בו באותה תקופה. היא נפתחת בציווי הדלקת המנורה במשכן. בבחירת הלוויים לשרת לפני השם. ובבני ישראל שדרשו לאפשר להם לחגוג את מצוות הפסח, רק כי הם לא זכו להקריב את הפסח במועד א', וזה ללא ספק תיאור אידיאלי של שלימות רוחנית. עובדה. הם היו פטורים מהמצווה אבל התעקשו בכל זאת לקיים אותה.

אלא ששלושה ימים אחרי מגיעה הנפילה.

מיד לאחר התיאור המושלם, בני ישראל מתחילים בסדרת תלונות שתכליתן למצוא סיבה להשתחרר מהמחויבות להקב"ה שפגשו בהר סיני. וכשה לא עובד הם עוברים לתלונות על המן, ודורשים בשר. נראה לכם הגיוני? נראה לכם שאנשים שקבלו תורה בהר סיני יוצאים להפגנות על אוכל, רק כדי להשתחרר מהאמת שהם קבלו בסיני? זה נראה לכם אמיתי?

מסתבר שכן.

בביאורו לתורה מסביר רבי שמשון רפאל הירש שזה לא במקרה. לדבריו, התורה מזכירה את חטאי בני ישראל מקבלי התורה, כדי ללמד אותנו יסוד חשוב לחיים.

כדי ללמד שאמנם התורה השלמה והאידיאלית

לפני שנים, פגשתי את אחד המגישים היותר חכמים ששידרו ברשת ב' של קול ישראל.

אתה יודע? הוא אמר לי, אנחנו החילוניים יכולים לסלוח לכם על הרבה דברים, אבל על דבר אחד לעולם לא נסלח לכם. אתם לקחתם לנו את אורי זוהר, והפכתם אותו ל"הרב".

ומה כל כך בלתי נסלח בזה? שאלתי אותו.

על מה אתה מדבר! אמר לי האיש, אתה יודע מי זה אורי זוהר בשבילנו? אורי זה לא עוד מישהו, הוא היה בשבילנו סמל שאתם תלשתם. שאורי זוהר יחזור בתשובה? אתה יודע מה זה? בשבילנו זה כמו שבן גוריון היה הופך לאיש נטורי קרתא. אפשר לסלוח על דבר כזה?

את האמת? לא הבנתי.

זה נכון שהרב אורי זוהר היה סמל, אמרתי לו, וזה גם נכון שאחרי שהוא חזר בתשובה, הוא השפיע על לא פחות אנשים מאשר בגלגולו הקודם. אבל אני חושב שזה מפריע לכם, לא רק בגלל שהוא היה סמל. נראה לי שיש לכך סיבות אחרות.

הרב אורי זצ"ל לא היה לא יוצלח. כשהוא חזר בתשובה הוא היה בשיא הקריירה שלו. הוא לא היה במשבר. לא הפסיד כסף, וגם לא מת לו מישהו. בקיצור, אף אחד לא היה יכול לומר שהוא חזר בתשובה כדי למלא איזה צורך רגשי.

החזרה בתשובה של הרב אורי, הכריחה אותך ואת האנשים החכמים שנותרו בצד השני, להבין, שמדובר במשהו רציני. במשהו שמחייב אתכם לשאול את עצמכם לא מעט שאלות, כשהמשמעותית ביותר היא למה אני לא עושה את זה? האיש הרי טוען שהאמת משכה אותו. אז איפה אני בתמונה. האם אינני איש אמת? ועל זה קשה לסלוח. למה? כי אנשי הנוחות, לעולם לא יסלחו למי שבעזרת האמת, מבקש להוציא אותם מאזור הנוחות שלהם, זו סיבה אחת. אבל יש עוד אחת.

השתתפתי לא פעם בערבי התעוררות ובסמינרים, בהם השתתף הרב אורי ז"ל, ומדבר אחד אי אפשר היה להתעלם. מהאבה ומהערצה של האנשים אליו. זו לא הייתה הערצה לכוכב או לשחקן לשעבר. זה היה הרבה מעבר לזה. למה? בגלל הסיבה השנייה.

זה לא סוד שכל אחד מאתנו מבקש לעשות שינויים בחיים. ברור לכולנו, שתמיד יש מה לתקן. בבין אדם לחברו. במידות. וגם במצוות שבין אדם למקום.

כמעט בכל סמינר של ערכים אני פוגש אנשים

מה ששבות טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 7

זאת ישנם בחורים שהתקשורת שלהם היא זו סטרית - שומעים וגם משמיעים, אלו בחורים שבד"כ נותנים יחס של כבוד לדעתו של הזולת, ומעוניינים להקשיב לאחרים באמת.

נסה לשבת ליד סוג בחורים שאוהבים גם לשמוע, ולתפוס איתם מידי פעם שיחה אישית (כאשר אין נושאים כלליים מרתקים מידי), וכמו"כ גם לומר להם את דעתך תוך כדי שיחה כללית, אחרי שתתרגל לדבר תרגיש יותר בטוח לומר את הדברים בצורה פומבית יותר.

מידי פעם נסה לחשוב עם עצמך ולמצוא נושא שתוכל לפתוח בשיחה אודותיו, בחור כמוך יכול למצוא נושא ערכי בו הינך מתמצא, ועם זאת נושא זה גם מעניין את האחרים. שים לב ליישם עצה זו בטבעיות ובזרימה ולא בצורה כבידה או שקטה מידי.

אל תנסה להבליט את עצמך בצורה מוגזמת, תמשיך להיות מי שאתה. החברה אינה מחבבת חקיינים או מתבלטים, אדרבה, כל אחד באופיו האישי יש לו מקום בחברה, אבל שים לב שלא להשאיר את עצמך בשוליים. זה בודאי יפריע לך.

כמובן שכל זה שייך כאשר השיחות הם על דברים עם תוכן או אפילו סתם שיחות קלילות, אבל כאשר הדבר מגיע לביקורת על אחרים וכדומה צריך לנהוג כפי שההלכה מחייבת במקרים כאלו, יש שמסוגלים להסיט את נושא השיחה לדברים אחרים, אבל לא כל אחד מתאים ומסוגל לזה. אלא איש לפי טבעו וחוזק נפשו, יכול להתמודד ולשמור את עצמו, ולזכות בזה ובבא.

בהצלחה רבה

שאלה

כבר זמן רב אני מסתובב עם תחושה לא נעימה שמעיקה עלי, ולאחרונה הבחנתי מתי ובעקבות מה מתפתחת התחושה הזאת. הדבר קורה בד"כ כאשר אני יושב ביחד עם חברים, כמו בסעודות שבת או בסתם ארוחות וכדומה, וכולם מדברים ביחד, ואני מרגיש בתוכי מעצור מלדבר כמו כולם והתוצאה שרוב הזמן אני יושב ושותק. לא שאין לי מה לומר, אלא שאינני מוצא את המקום הנכון להשחיל את הדעות שלי. גם כשאני מדבר, אני נשמע מהוסס ולא משכנע, וזה נותן לי הרגשה של חוסר שייכות ושאני מתאים לחברה. אשמח לדעת מה ניתן לעשות ולשפר את המצב.

תשובה

המציאות שאתה מתאר היא בהחלט לא נעימה. יתכן שיש בחורים שבטבעם הם פחות דברנים וכשהם שותקים בחברה, השתיקה לא מפריעה להם. הם מרגישים שייכות לחברה ע"י קשר טוב עם כמה חברים שמתאימים לסגנונם, ואילו בשיחות מרובות משתתפים הם פחות מתבלטים, ודי להם בזה. אבל אם צורת התקשורת הזאת מפריעה לך, עליך לבחון את עצמך האם באמת אתה מתאים לאלו שהסגנון שלהם יותר 'דברן' אלא שיש לך איזה מחסום שעוצר אותך מלדבר, או שבאמת מתאים לך יותר שלא להרבות בדיבור בזמנים כאלו.

ההרגשה של האדם להיות רצוי ומוערך בחברה היא הרגשה טבעית ונכונה, והדרך הנכונה לזה היא מה שאמרו חז"ל איזהו מכובד המכבד את הבריות, מי שנותן לאחרים תחושה שהוא מעריך אותם וחפץ בחברתם, באופן טבעי הם מעריכים אותו וחפצים בחברתו.

יש בחברה בחורים שיותר אוהבים לדבר מאשר לשמוע, לא מתוך כוונה רעה או מידות רעות, אלא שהם תמיד מרגישים שיש להם מה לומר. בדרך כלל יש להם עודף בטחון עצמי, והדברים שלהם נאמרים בצורה משכנעת ובטוחה. לעומת

{ אז נדברו }

פרשת בהעלותך תשפ"ג | לסדר: "שובה ד' רבבות אלפי ישראל" | גליון מספר: 605

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

רגעים ספורים לפני הורדת גיליון זה לדפוס...

שמועה כי באה ונמס כל לב

על פטירתו של לבם של ישראל רשכבה"ג

מרן ר' גרשון אדלשטיין זכר צדיק וקדוש לברכה.

בשעות קצרות אלו... שאין אנו רוצים להרגיש כהוא כובס שלא זכה לבא לאשכבתיה דרבי... לא נותר לנו אלא להעתיק כאן מילה במילה מספר "מנורת המאור" על הסתלקות הצדיקים... צריך לדעת שהסתלקותו של אדם גדול זה משהו גדול... הרבה הרבה יותר מההסתלקות הצרה שלנו... אנחנו אולי פוגשים את החלל הנקודתי שנפער לנו בהנהגה או באישיות... אבל בשמים יש לזה היבטים הרבה יותר רחבים... ולכן מי שיעיין בדברי חז"ל חזינן שעניין ההספד על סילוקו של חכם הוא מהחובות התובעניות ביותר... זה לשון מנורת המאור (נר ג' כלל ח' חלק ג):

"תנו רבנן: בשעת פטירת חכם, כל העם חִיבין בהספדו, שְׁנֵאמַר: 'וַיָּמָת שְׁמוּאֵל וַיִּקְבְּצוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְסַפְּדוּ־לוֹ', מְדַקְדָּמַר "כָּל־יִשְׂרָאֵל" לֹא שְׁמַע מִיָּמִינָהּ שְׁנִקְבְּצוּ? אֲלָא שְׁבִפְנֵיהּ בְּעֵירוֹת... וְגַם מִיַּת הַצְּדִיקִים, מֵאַחַר שֶׁנִּתְפָּשִׁין בְּעוֹן הַדּוֹר וְהַחֲסָרוֹן הוּא לְדוֹר וְלֹא לָהֶם, כִּי טוֹבָה הוּא לָהֶם שְׁלֹא יֵרְאוּ בְּרַעַת הָעוֹלָם, עַל כֵּן מִיַּתָּם הִיא יְסוּרֵין לְדוֹרָם וְהוּא עֲנֵשׁ יִשְׂרָאֵל וְכִפְרָתָם לְעוֹנָם עַל כֵּן כָּל בֶּן דָּעַת יִבְכֶּה מֵאֵד עַל פְּטִירַת הַצְּדִיקִים, שֶׁהֵם עֵינֵי הָעֵדָה, וְתִקְהֵין עֵינֵיהֶם קְרֹאת בְּהִסְתַּלַּק הַצְּדִיקִים מִן הָעוֹלָם וַיְסַפְּדוּם כְּרֵאזֵי לָהֶם. גַּם סְפָרוּ לָנוּ שֶׁם אִיךָ בְּפְטִירַת הַצְּדִיקִים הָיוּ נִרְאִין בְּעוֹלָם אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים מְחַדְּשִׁין, לְפִי שֶׁיִּצְטַעְרוּ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם וַיְסַפְּדוּם מְסִדּוֹ גָּדוֹל וְכָבֵד, כְּדִאֲמַרְיָן הָתָם... וְהַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד וּמְלַמֵּד בְּעוֹלָם הִזָּה מְבַכֶּה עָלָיו, וְאִי־עַל־פִּי שֶׁפְטִירַת הַצְּדִיקִים הֵם עֲנֵשׁ גָּדוֹל לְיִשְׂרָאֵל וְלִקְהַל בְּיָדוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צְרוּר הַכֶּסֶף, שֶׁהֵם מְכַנִּיסִין שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשָׂמַיִם, אֵל יִתְאַשּׁוּ יִשְׂרָאֵל עַל זֶה מִן הַגְּאוּלָּה, כִּי אִי־עַל־פִּי שֶׁיְהִיָּה הַדּוֹר חִיב בְּחִסְדּוֹ עֲתִיד לְשַׁלַּח הַגְּאוּלָּה... "דִּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִם רֵאִיתָ דוֹר שֶׁנִּתְמַעֵט וְהוֹלֵךְ - חִפֵּה לוֹ, שְׁנֵאמַר: "כִּי־אַתָּה עִמֵּי תוֹשִׁיעַ..." כְּדִאֲמַרְיָן (תְּלַמִּיד חָכָם שֶׁשָׁמַת בֵּית מִדְרָשׁוֹ בְּבָל, אֵב בֵּית דִּין שֶׁשָׁמַת בְּתֵין מִדְרָשׁוֹת שֶׁבְּעִירוֹ בְּטַלְיָן וּבְנֵי בֵית הַכְּנֶסֶת וְכַנְסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמְשַׁנִּין מְקוֹמָן וְכוּ' וְכִשְׁהַצְּדִיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם מְלַאכֵי שְׁלוֹם יוֹצְאִים לְקִרְאָתוֹ וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּשְׁלוֹם הַלְעָלוֹתוֹ בְּשְׁלוֹם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁל מַעְלָה,

ניתן לקבל את הגיליון בפקס באמצעות שיחת טלפון:

079-5319191

הודעה: כמידי שנה ניתן לקנות את החוברת 'אלה מסעי' הממוקדת לבחורי שיעור ג' בישיבה קטנה העוסקים בימים אלו בבחינות והיערכות לקראת ישיבה גדולה.

ניתן להשיג (לעת עתה רק) בב"ב

רחוב קיבוץ גלויות 9

רחוב חזו"א 34 פינת דסלר (דרייפוס)

ניתן לקבל גם במייל.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא

(ע"ר)

ניתן לקבל קבלה מוכרת

להחזר מס (ס' 46)

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

לפניך כמה שורות שנכתבו בשעה שעדיין שארלים עדיין לא נצחו את המצוקים... והיות ודברי חיזוק אלו אמיתיים ורלוונטיים גם לאחר שנגזרה גזירה... אז הרי הדברים ככתבם.

(השארתי אותם כמות שהם... בתקווה להבנה...)

כשאנחנו מתפללים על גדול בישראל שיבריא... פעם חשבתי שהזעקה הגדולה היא שה' ישאיר לנו אותו כי אנחנו זקוקים לו בתור עמוד הענן שיורה אותנו וידיכוננו... אבל האמת היא שלא דווקא!! לא צריך להגיע לזה!! התפילה היא על דבר הרבה לפני... כלל ישראל זקוקים לעסק התורה שלו... לתפילה שלו... להנחת תפילין שלו... לקיום מצוות היומיומי שלו...

אה... אם ככה... 'אם זה הכל' אז במה צריך להתפלל על גדול בישראל יותר מכל יהודי חולה אחר?? אז זהו!!! שמונת לנו לדעת שנכון שכל יהודי הוא יחיד!! וכל מעשה מצוה יש לו חשיבות בפ"ע... אבל עדיין!! אדם גדול בתורה שעוסק בתורה לשמה ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים וכל הווייתו ומהותו קרבת ה'... זו אנטנה שמקרינה שפע עצום על כל העולם כולו... הדף גמי הפשוט שהוא לומד כמוני וכמוך פועל במקומות הרבה יותר גבוהים בשמים... הוא לא רק מבין יותר טוב את הגמ'... אלא גם מושפעים דרכו שפע הרבה יותר נשגב בשמים... ואת זה בעיקר אנחנו לא רוצים להפסיד... את ה"מדור ושכינה בתחתונים" בכזו מדרגה...

כלומר: כשמתפללים על אדם גדול זה הזדמנות להתבונן אחת ולתמיד שתורה ומצוות לא כ"כ נמדדות לפי קילו... אלא בעיקר לפי ראש נפץ!! קילו זה בעיקר כמה... כמה שעות מרן ר' גרשון שליט"א הישישי יכול ללמוד ביום?? עשר שעות?? נו... את הק"ג שעות האלו יש מי שיכול ללמוד במקומו... אבל הראש נפץ?? באיזה קדושה וטהרה העשר השעות האלו נלמדות?? מי הוא האדם השלם שלומד אותם ובאיזה גובה הוא אוזחז?? זה הסיפור!!! ועל זה אנחנו מתפללים!! את הנשא את 'ראש' הזה אנחנו צריכים... עליו אנחנו מתפללים!!!

נפלה עטרת ראשינו אוי לנו כי חטאנו... קרבנו לפני הר סיני ונטל ממנו את התורה!!! אילו זכינו, היה מתקיים בנו 'נשא את ראש בני מרן ר' גרשון...' אבל כעת כשנעלה הענן ונגללה הפרוכת והורד המשכן... הרי ונסעו בני ר' גרשון אחר ארון ברית ה'... נשים לילות כימים על משים לילות כימים... ת.נ.צ.ב.ה.

מי שאין לו כח לשינויים בחיים.. מה יעשה?

מי שחושב שלדור המדבר היה חיים קלים יש לו טעות...

לא היה קל להיות בדור המדבר!!! הקב"ה תבע מהדור הזה טירונות תובענית ובלתי מתפשרת בקבלת עול מלכות שמים... רוצה דוגמא במה זה הגיע לידי ביטוי???

הנה דוגמא: בפרשה שלנו התורה מתארת איך היו נראים המסעות... ביום בהיר הענן נעלה מעל המשכן ויוצאים לדרך... לאן?? לא יודעים!! כמה זמן נסיעה? אי אפשר לדעת... על פי ה' יסעו... אין שום צפי... אין לך קצה חוט לאיפה... חכה... פתאום הענן נעצר וקעת חונים... נו... לכמה זמן חונים???

ליום? יומיים?? שבוע? שבועיים? שנה?? חמש שנים?? עשרים שנה? אי אפשר לדעת!!! אין לך שום קצה חוט... אפילו לא בערך... שתבין: היו מסעות שעם ישראל היו שם לילה אחד... היו מסעות שעם ישראל נשאר שם חודש... והיה קדש ברנע שעם ישראל היו שם תשע עשרה שנים!!!! תחשוב שכעת מגיעים לאיזשהו מקום ואין לך מושג האם אנחנו הולכים להישאר פה י"ט שנה או יומיים או חודש... אתה מבין לבד שזה מאוד מאוד מושגה!!! כי יש לי פה מריבה עם השכן על נזקי שכנים... (האם הוא יזי את הפתח או אני... כי הרי אין פתחים מכונים...) אם אנחנו זזים מכאן בעוד יומיים או אפילו בעוד חודשיים... יאלה... נסתדר... לא נעשה עסק... אבל אם אני הולך להישאר פה שנתים... אז ההלו... אני רוצה להזמין פרגולה... אני רוצה לפתוח מרפסת... לעשות אספלט... ואתה לא יודע... אין לך שום כיוון...

אבל יש דבר מאוד מעניין!!! יש מסע אחד ויחיד שעם ישראל לשם שינוי קיבלו מידע משובע... היה זה בהר סיני!!! כשעם ישראל הגיעו להר סיני... כתוב "ויחן שם ישראל... דורשים חז"ל במכילתא... מה זה ויחן שם? "אמר להם משה: ומן הרבה אתם עושים שם! וכן מצינו שהיו שם י"ב חודש פחות י" ימים" מה יש?? למה דווקא בהר סיני כן ניתן לקבל מידע והשערה כמה זמן?? מוכרחים לומר שכשבים לקבל עול תורה... כאן צריך להתמקם!!! בן אדם לא יכול לקבל תורה כשהוא עומד מתנדנד באוטובוס עירוני... אי אפשר להיכנס לסוגיה בלימוד בכובד ראש כשאתה חי על גלגלים ואתה כל הזמן בהיכון שעוד רגע נעלה הענן... ככה אי אפשר לקבל תורה!! בשביל תורה צריך מה שנקרא ישיבה!!! למה צריך ללמוד בישיבה?? מה זה וכן וישוב בישיבה??? כי ישיבה זה משהו שמתיישבים בו... מתמקמים!!! צריך להתיישב בדבר... אחי!!! אחרי שעם ישראל זכו ללמוד הרבה תורה בהר סיני... קעת הגיע הזמן להיכנס למירוץ של עול מלכות שמים... קדימה... פתאום כל יום הקב"ה מזמין סיטואציה אחרת... פה כל פעם יש מסע אחר... פעם מסע ארוך ופעם קצר... זה נכון בהמשך החיים!! אבל בשביל לעמוד בתורה... בשביל זה חייבים ישוב הדעת!!!

רגע... ומה יעשה מי שאין לו כח לזה... מה אעשה... אני לא בנוי לדרמות יומיומיות... אין לי כח שכל כמה זמן פתאום יש איזה מסע חדש... אה... מה יעשה מי שמשווע לשלוות נפש וליציבות בחיים ואין לו כוחות נפש לחיות על גלגלים???

אז הנה! בפרשת השבוע שלנו התשובה כתובה בפירושי: ויסעו מזהר ה'!! עם ישראל ברחו מזהר ה'... די... כמה אפשר ללמוד... אה... אין לכם כח ללמוד... רוצים טיולים??... רוצים לגוון?? קדימה... מתחיל המירוץ... כל יום משהו אחר... אה... לא מתאים לך?? תברח בחזרה להר סיני!! תסכים לברוח למקום שממנו ברחת... תקבל על עצמך עול של עסק התורה... לקבוע עיתים לתורה... כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירים ממנו עול יסורים ועול דרך ארץ... מי שמוכן לבא להר סיני... משה רבינו מרגיע אותו... זה בסדר... אתה יכול להתמקם!! פה הולכים להיות הרבה זמן... אבל בשביל זה צריך להסכים לויחן שם נגד ההר... קבלת עול תורה!!!

אני ירא שמים ושמור... אבל אני מרגיש שאני מפסיד משהו...

יש לי חידוש מסוים שאני קבוע אומר... וכל פעם שאני אומר אותו יש לי עליו ויכוח קבוע עם אנשים... החידוש שלי הוא כך: שכשאומרים ששלמה המלך היה חכם מכל אדם... המשמעות היא שהיה לו את כל המידע שיש לנו היום... היה לו נורת חשמל... היה לו רכב... הוא ידע לייצר מטוס... הייתה לו תשתית לטלפון... הוא גם ידע לייצר פצצה גרעינית... הכל... את כל המיחשוב הרפואי והטכנולוגי... הכל היה גלוי ופרוש כשמלה לפני שלמה המלך...

והחידוש הזה הוא כמובן מאוד דרמטי!!! כי אז יוצא ששלמה המלך נצר בלבו סודות הכי איסטרטגים... הוא יכל לייצר רכבים, ולעשות טלפונים... ולחסוך לכל הדורות המון עגמת נפש וכאב ראש בחיים ובכל זאת הוא החליט משום מה... (מסיבות יותר מידי מובנות ש-מי כמונו מבינים היום למה) להוריד את כל הסודות היקורתיים האלו יחד איתו אלי קבר...

ופה אנשים מתוכחים איתי!!! אנשים מתקשים לעכל את זה... טוענים לי: לא!!! זה לא מחייב... זה ששלמה המלך היה חכם מכל אדם... אבל זה לא סתירה שלא בטוח שהוא ידע את מה שאנחנו יודעים כיום... כי סו"ס העובדה היא שהקב"ה גזר שנת ת"ק עדיין לא התגלו כל מיני טכנולוגות שקיימות... ממילא הגזירה הזו לא פסחה על שלמה המלך... כלומר: במילים אחרות זה לא קשור לחכמה של שלמה המלך... זה שהוא היה חכם מכל אדם... זה לא סתירה שהקב"ה גזר להעלים מהבריאה כל מיני טכנולוגיות ואפשרויות עד הדורות האחרונים... ככה אנשים ט כל הטכנולוגיות שיש לנו היום... זה פחות חכמה... זה יותר גילוי!!! בשנת ת"ק הקב"ה פקח לעולם את העיניים והתחיל לגלות לנו כל מיני סודות בבריאה... ועד אז הקב"ה גזר שאנחנו לא נדע... ממילא יכול להיות ששלמה המלך היה חכם מכל אדם... אבל הקב"ה גזר שהוא לא ידע... אז הוא לא ידע...

אבל אני מתנגד בכל תוקף לטענה הזו!!! ואתה יודע למה???

כי הטענה הזו מידי מוכרת לי... היא מצלצלת לי באוזן... היא מזכירה לי משהו מאוד מאוד מוכר מהעבר... אתה יודע מה זה מזכיר לי???

שכשהייתי בגיל הטיפש עשרה היו לי הרבה ויכוחים עם אבא שלי... אבא שלי אומר לי משהו אחד ו... ואני כמובן מבין יותר!! אני מסביר לאבא שלי שהדור של היום זה אחרת ממה שהוא מבין... ואבא שלי שוב מנסה להגיד לי משהו... ואני שוב מסביר לו ש... אבא... תבין... אני זכיתי להבין יותר טוב... ובדור שלנו זה אחרת... ואז בשלב מסוים אבא שלי עצר לרגע ושאל אותי: תגיד לי בכנות: נראה לך שאתה יותר חכם ממני?? לרגע נאלמתי דום... חשבתי כמה רגעים... בררתי את המילים... ואז ענית לאבא שלי: לא!! חלילה!!! אני לא יותר חכם ממך... אבל... אבל... עדיין... אחרי הכל הקב"ה עשה שהדור הצעיר מבין יותר... כלומר: זה לא שאתה ח"ו פחות חכם... זה גזירת רבי'ם כזה... הקב"ה גזר שיש מושגים חדשים שהדור הצעיר מבין והדור המבוגר לא... מה שנקרא הניח לנו מקום להתגדר בו... אה... מה אתה אומר עלי?? יצאתי יפה!! זה... פה הסתיים הויכוח... אבא שלי נכנע... לך תסביר לתכטיט ש-מילא אתה בגיל הטיפש עשרה... אבל לפחות אל תפיל את זה עוד על הרבש"ע.

ויום אחד גדלתי בשנה... והיום אני כבר מבין שאבא שלי כן היה יותר חכם ממני והרבה יותר חכם ממני!!! וסו"ס שכבר השכלתי להבין את זה... והנה היום אני מדבר על שלמה המלך שהיה החכם מכל אדם ואני טוען שאם הוא היה חכם מכל אדם זה אומר שהוא הבין גם את מה שאני ואתה מבינים... וכאן פתאום אנשים טוענים לי שלא!!! הוא היה חכם עד... עד גבול מסוים!!! עד מנהטון... עד דור 2023... עד הטכנולוגיה של היום... אוי אוי אבאלע... המשפטים האלו מחזירים אותי אחורה... הטענה הזו יותר מידי מוכרת לי... גם אני טענתי את אותה טענה לאבא שלי... כן... אתה יותר חכם... גם המשגיח בישיבה יותר חכם... אבל עד גבול מסוים ש... שם ה' גזר שאני זכיתי להבין יותר...

אז זהו שלא!!! זו בדיוק הנקודה!!! לא לחינם הקב"ה עשה ששלמה המלך יהיה החכם מכל האדם... ה' רצה שיהיה אדם אחד בעולם שיקיף את הכל... שיחצה את כל היבשות... שיבין הכל... היו לו את כל האיפלקציות וכל האפשרויות שאתה ואני חולמים עליהם... הוא הכיר מקרוב את כל הטכנולוגיות המתקדמות שאנחנו מכירים עד היום... ואת כל ההפתעות הנוספות שיש בבריאה שאנחנו עדיין לא יודעים... (בינינו... יש כזה דבר?? לא יכול להיות...) ואחרי כל זה הוא הגיע למסקנה שהבל הבלים אמר קוהלת... והנה הכל הבל ורעות רוח... שלמה המלך הוא היחיד שמתבטא בצורה הכי בוטה: ושנאתי את החיים!!! יש לי את ההכל ואני שונא את החיים... אין לי מזה כלום... ובסוף הוא מסכם ואומר: תשמע לי... כאחד שיודע הכל ומכיר הכל... אני אומר לך עם יד על הלב: סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם!!! איזה מסמך עוצמתי זה...

יש פה בן אדם שסיים להכיר את הכל... ואומר לך: חבל!!! חבל על הטירחת... אתה רוצה טעם בחיים?? את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם!!! יש לך כזה מסמך... מה עוד צריך חוץ מזה?? אבל תסמוך עלינו... אנחנו לא פראיירים... כמו שאני הצלחתי למצא נוסחה דיפלומטית איך להסביר לאבא שלי שלמרות שהוא חכם יותר ממני... אבל עד גבול מסוים ששם אני מבין יותר... גם לנו יש נטיה לחשוב לעצמנו... כן... עם כל הכבוד לשלמה המלך שהיה לו הכל וראה הכל... אבל יש גבול!!! סמארטפון לא היה לו!! רכב טסלה לא היה לו... בינה מלאכותית עדיין לא היה לו... אז זהו שלא!!!

פרנציפ היה לו והיה לו!!! תסמוך עליו שהיה לו... כי אם יש משהו שיש בדורנו ולא היה לשלמה המלך אז הוא לא היה חכם מכל אדם אלא אני ואתה יותר חכמים ומבינים ממנו... אז זהו!!! שבשביל זה הוא היה החכם מכל אדם... לדעת הכל... להבין את כל העוצמות הטכנולוגיות שהתגלו במאתיים שנה האחרונות... ולזהות שבשורה התחתונה רק נזק יצמח מזה... תחשוב איזה עוצמה של פקחות וחכמה צריך בן אדם שאגור בתוכו כזה מידע איסטרטגי... שהוא רואה מול עיניו אנשים שנשרכים שבוע ימים ברגלים כושלות ויש לו מידע שיכול לספק להם רכב שיעשה להם את זה בשעתיים... לראות אלף פועלים סוחבים בלוקים ויש לו מידע איך להמציא מנוף שיכול לחסוך כ"כ הרבה עמל ויגיעה... והוא מבין שזה לא כדאי!! הוא מבין שהתוצאה המקסימה של כל הטכנולוגיה המתקדמת מסתכמת בשלוש מילים: ושנאתי את החיים!!! לדעת ששלמה המלך דיבר על הדור שלנו... ידע הכל... הבין הכל... ואומר לך: תשמע לי... סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם!!! המסר הזה פונה אליך... אתה בדור 2023 עם הטכנולוגיה הכי משוכללת... אני מכין אותך מראש: אם אתה לא רוצה לשנא את החיים ולהרגיש הבל הבלים... פתרון אחד יש לי: את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם...

העיניים האלו... בחרת בהם...) לעומת זאת דוד המלך גם הוא עושה אירוע מפואר ויחצני... ואצלו משום מה... זה לא עושה רק לעניים... אדרבה... בה' תתהלל נפשי ישמעו ענווים וישמחו!!! איך יכול להיות?? פשוט מאוד: דוד המלך מייחצן את התפילה... התפללתי לה' והוא עזר לי... כל מה שיש לי זה רק מתפילה... ברגע שבה' תתהלל נפשי... פה גם הענווים שמחים לראות את ישועתו של דוד... כי אם זה בה'... אז גם אנחנו בתמונה...

ההבטחתי לפרסם היחיד שהוא נקי לגמרי ואין בו עין הרע... זה בה' תתהלל נפשי!! לפרסם בשער בת רבים שהתפללתי לה' והנה הוא עזר לי!!! צאו בפרסומת... התפללתי לה' ויצאתי מהחובות... התפללתי לה' ויש לי ילדים טובים... התפללתי לה' והוא פתח את הלב שלי והנה אז נדברו על שלל מאמרים... פה מותר להתהלל כי אתה לא מחזיק אצרך שום קלף שאין לשני... מישהו מפריע לך להתפלל לה'... קום ותתפלל...

הגיע הזמן שגם אנחנו נצא בפרסומת!!! גם אנחנו נבטיח לפרסם!!! וזו סגולה אמיתית!!! רבש"ע: אם אוושה אני אפרסם... אודך בקהל רב... ותן לרבש"ע את הקרדיט **ורק לו!!!** אגב: לכל אלו שמשחקים אותה ראש קטן ושואלים אותי: מה זה סתירה. אני מודה לה' וגם מפרסם את הסגולה? הוי שתהיה בריא... תאר לעצמך שאני אשלח מייל לאחד מהמוסדות ואני אכתוב שם שתרמתי גם להם וגם לארגון השני ומשניהם ביחד ראיתי ישועות... נראה להם שהם יפרסמו את זה בעיתון?? תשכח מזה!!! למה? מאוד מעניין למה?? כי... כי בפרסומת יש כלל: לא נותנים קרדיט לשנים!!! אין כזה דבר לעשות קמפיין גם לג' וגם לש"ס... זה לא עובד... כל טיפוש מבין את זה... אבל משום מה כשזה מגיע לשבח והודאה לה'... פתאום כולם נהיים תמימים... הוא נותן שבח והודאה לה' וחצי מהדרשה הוא מסביר איזה סגולה הוא עשה ואיך שמיד אח"כ זה עבד... וכמובן שהכל ממנו יתברך... בטח... איך לא... תכל"ס... בשורה התחתונה למי נתת את הקרדיט?? מי שממנף סגולה... אוטומטית הוא שם את הרבש"ע בפינה... אתה מבין מצוין על מה אני מדבר... (גם אם אליבא דאמת זה לא סתירה... סו"ס הנפש שלנו בסוף לא מסוגלת להכיל קרדיט משותף) קדימה... צאו מהמחבואים... התהללו בשם קדשו וישמח לב מבקשי ה'... יוצאים בקמפיין הבטחתי לפרסם... מה שבטוח: אני לא מבטיח לך שום דבר אם תפרסם את ה'... יש לי רק הבטחה אחת: אני מבטיח לך אמת!!! תן ניחוש איזה מחיר יש ל-אמת?? לא יודע איזה מחיר... מה שבטוח... המחיר שלה בריצה... על זה נאמר: ותשלך אמת ארצה!!!

אדוני... זה עובד... עשיתי את הסגולה הזו ו... ו... זה עבד מהרה!!!!

התפללתי זה לא עבד (מהר) זה כן עובד מהרה!! יש קבלות!!!

כשאומרים לי כזה משפט... כאן אני מוריד כפפות: רבות: גם עבודה זרה עובדת **יותר מהרה!!!** (ק)... היו נשים שהגיעו לירמיהו הנביא עם קבלות... שם זה עובד יותר מהרה!! ולכן מה??? לכן תעבוד ע"ז??? אז מה והסגולה עובדת יותר מהר... לכן אחר מהרה?? לכן תתן קרדיט לזרים?? מה... אבא שבשמים עד כדי כך זול בשבילך שאם אתה לא רואה אותו על הצג על החיוג הראשון... אז זה? אתה כבר מתקשר לרווחה ומודיע שאתה ילד עזוב... שאבא שלו עזב אותו ואתה רוצה ללכת למשפחת אומנה??

מותר לנו להשקיע בתקשורת עם בורא עולם... אבא שבשמים זה **משהו שעובד!!!** אבל גם אני **צריך לעבוד** בשביל זה... מותר לי להשקיע בתקשורת איתו... אני כבר לא ילד קטן... כשילד קטן בוכה צריך מיד מיד להגיע לעריסה שלו... כולם עובדים אצלו... אבל אתה בן אדם מבוגר... בנית כבר בית ואתה יודע איך עובדת מערכת יחסים... מערכת יחסים בנויה על מינימום של השקעה!!! אני לא צריך להגיד לך איך נראה בית שהתקשורת בין הבני זוג מתחילה ונגמרת בכספומט... וחיססר לך אם לא תתן באותו רגע... אחרת הבן זוג יסתובב ברחובות ויבקש מזרים... **הגיע הזמן שנבין את הדברים הפשוטים האלו!!!** הלוואי ואתבדה... הלוואי ויתברר שסתם הגזמתי ועשיתי מהנושא הזה יותר נורא ממה שהוא... אבל למיחש מיבעי!!! צריך לקחת בחשבון שהעליהם החובבני הזה של תעשיית הסגולות והישועות... יתכן שזה עבר את גבול הטעם הטוב זה כבר לא מביא ישועות אלא... לא... לא רוצה להגיד מה... ומי יסלק את החרון אף הזה?? אני ואתה... לפחות אני ואתה נפנה לה' ונגיד לו: אנחנו איתך... אנחנו מדברים איתך... אנחנו שייכים למפלגה הקטנה של דוד המלך... שאזכיר צדקתך **לבדרך!!!!** אני מודה לה' **בלבד!** ואני לא מחפש בכל מחיר להכניס לתמונה עוד 20 דמויות נוספות שיחלקו עם הקב"ה את הקרדיט... **לא!!! אני נותן לה' ורק לה' את הקרדיט!!!** אני לא יודע כמה אנשים יקנו את האמת שכתובה במאמר הזה... אבל יתכן שמספיק כנישתא חזא... מספיק כמה יהודים שנותנים אימון בה'... מוכנים להשקיע בתקשורת איתו ולא אחר מהרה... והשאר ימשיכו לקבל ישועות מדרכים עוקפות... העיקר שיהיה להם טוב...

רגע... אבל מה עם ההבטחתי לפרסם???

אני פונה כעת לכל מי שדרש את ה' וענה אותו... **קום ותפרסם!!!**

המקום היחיד שמותר להתגאות זה בישועת ה'!!! אין כתוב בתהילים?? בה' תתהלל נפשי ישמעו **ענווים** וישמחו!!! שמת לב מה כתוב כאן???

כשביר עושה חתונה מפוארת ומנקרת ומוציא לכולם את העיניים... זה אולי עושה טוב לעשירים... אבל לעניים זה רק עושה רע... זה מנקר להם את העיניים... (ואח"כ הוא לא מבין מאיפה נפל עליו עין הרע... אדוני... שילמת טבין ותקלין כדי להוציא לאנשים את העיניים... קח קרדיט על

לחזור בתשובה!!! דוד המלך מפרסם שם שגם הוא יודע לחזור בתשובה... ולא סתם... אלא הוא הבטיח לפרסם שזה עובד!! (יש פרק תהילים שדוד מקדיש לניסי יציאת מצרים שגם זה אנחנו מחויבים לפרסם... יש גם פרק תהילים שמוקדש לכל החטאים שעם ישראל חטאו במדבר... שגם זה אנחנו מחויבים ב'זכור אשר הקצפת' וכן הלאה וכן הלאה... כל ספר התהילים על ק"נ פרקים... יש פה ק"נ נושאים ותחומים שדוד המלך הבטיח לפרסם!!! **על"פ ספר תהילים הוא לא ספר תפילה...** הוא גם ספר לימוד!!! דוד המלך מלמד אותנו מה צריך לפרסם!! מה חשוב לפרסם... וגם... גם מה לא חשוב לפרסם...

(איך מישהו אמר לי... חבל... למה דוד המלך נפטר בחג השבועות?? אם הוא היה נפטר ככה באמצע הקיץ... בכ"ב סיוון... היינו עושים לו כזו הילולא... היינו מביאים כנורות ונבלים... היה מצצב... אבל ככה דוד המלך נפטר בחג השבועות... מי מתפנה בחג השבועות לחשוב על דוד? אבל מה התשובה?? הנה!!! זה בדיוק הנקודה!! דוד המלך אומר: הילולא שלי בחג השבועות!!! אתם רוצים לעשות משהו לעילוי נשמתתי??

תקבלו את התורה!!! תלמדו מאלטע באבא רות מה זה צניעות... מה זה גמילות חסדים... זה... זה מה שהבטחתי לפרסם וזה הדבר היחיד שיש לי להציע ביאראציט שלי... אין מה לעשות ביאראציט של דוד המלך מעבר לזה! דוד לא מפרסם קברים ולא נרות. דוד מפרסם את ישועת ה' ואת ואת פרק קי"ט בתהילים... זה ההבטחתי לפרסם נוסח דוד המלך!!!)

יהודים יקרים: איבדנו את הצפון מ מ ז מ נ !! אני לא נביא... אנחנו לא יכולים להעריך עד כמה הדברים האלו חמורים... אבל צריך לחוש שיתכן וזה חמור מאוד... **מה אני מתכוין??** מילא יש סגולות ועניינים והבטחות שיעתירו עליך ולכל מוסדות יש היום את הישועות שרק אצלם אפשר לקבל... ובינינו... כל מי שקצת מבין עניין יודע שזה בסה"כ עניין של איזה 'חברת פרסום' הם לקחו... זה חצי משעשע... חצי מעניין... חצי גם משכנע... נו... בסדר... עוברים הלאה... לעמוד הבא בעיתון... ולפרסומת הבאה של מילקי ושל קידישיק... **אז זהו!!! שיתכן שזה לא צחוק!!!** יתכן שיש פה תביעה גדולה בשמים!!! כי תחשוב שבזאת עולם בכבודו ובעצמו מרפרף בלוחות המודעות שלנו או בדפי העיתון שלנו ואז לפתע הוא שואל: רגע... ואם אב אני איה כבודי?? איפה אני פה?? שכחתם ממני לגמרי!!! אתם נעזרים בכל המי ומי... נותנים קרדיט לכל המי ומי... ורק אותי שכחתם!! רק אני לא נמצא פה בתמונה!!!

הלוואי והמשפטים האלו לא נכונים... הלוואי ובשמים לא רואים את זה כ"כ חמור... אבל צריך לקחת בחשבון... ש... שיש פה משהו הרבה יותר חמור ממה שאנחנו חושבים... ויתכן שחובתנו לקום על הרגלים ולצעוק גיוואלד!!! דיי!!! די לשכחת ה'!!! די ל-אחר מהרה!!! די להשליך את ה' מאחורי גווננו... די לנסות בכל מחיר לעקוף את הרבש"ע... די לתת קרדיט לכל הקברים ולכל המוסדות ורק את הרבש"ע להותיר מאחור... לא יודע... האם אני היחיד שזה כ"כ צורם לי?? אולי חסר לי פרטים... למה לאף אחד זה לא מפריע?? **ומה הכי מטרף את דעתתי??** כשאני אומר כזה משפט לאנשים... אתה יודע מה התדובה?? **אבל זה עובד!!!**

המונית עם המונה שקופץ והעשרות אגו' שדופקות... (ד"ש קטן מדף היומיומי)

ר' שרביה הלוי כמידי יום יצא מבית המקדש בדרכו חזרה לביתו במגדל עדר סמוך ונראה לצלצח... והנה ביציאה משער האשפות... לפתע עוצרת לידו מונית!!! (סליחה על המעבר החד במנהרת הזמן... למושגים טכנולוגיים של ימינו... זה באופן חד פעמי...) כן... לאיפה אתה צריך?? לצלצח!!! כמה זה?? שמונים שקל... מצוין...

ר' שרביה מתיישב ליד הנהג... ואז לפתע הנהג מונית פונה אליו... תקשיב: יש לי בקשה בשבילך!! סיכמנו על 80 שקל?? נכון?? זה המחיר!! אני מוכן להוריד לך לחצי מחיר!! ל-40 שקל!!! אבל בשביל זה אני מבקש ממך בקשה מאוד מוזרה... אני נותן לך כעת שקית מלאה באגורות!!! אתה רואה?? יש פה בשקית הזו 400 מטבעות של עשר אגורות!!! זה יוצא בדיוק ארבעים שקל... (סיכמנו שאתה משלם לי על הנסיעה 40 שקל... אז תן לי כעת 40 שקל 'נורמליים'... ואני נכנע זה אתן לך את השקית עם כל המטבעות האלו...) ובכן: אני כעת הולך להפעיל מונה... וכידוע... ברגע שנהג מונית מפעיל מונה יוצא לדרך... כל כמה שניות זה קופץ בעשרים אגורות... **עכשיו: שים לב:** הבקשה שלי היא כזאת!!! כל פעם שהמונה קופץ בעשרים אגו' אתה מיד נותן לי עשר אגו' באותו רגע... (במקום שתתן לי עשרים אגו', עשר אגו', זה כבר ההנחה שסיכמנו עליה מקודם) זאת אומרת: נסעו 50 מטר והמונה קפץ... אתה מיד מוציא עשר אגו' ודוחף לי לתוך הכוס הזו... התקדמנו עוד איזה 30 מטר ושוב המונה קופץ... אתה מיד שוב מוציא מיד עוד עשר אגו'... וככה כל הדרך!! אתה כל הזמן צריך להיות מרוכז כי כל איזה 15 שניות המונה קופץ... (זה כבר תלוי במהירות ובפקקים... פרטים נוספים אצל הנהג מונית) וככה לאורך כל הדרך... בסדר?? ר' שרביה הסתכל על הנהג מונית... והתחיל לבדוק אותו מלמעלה למטה... מלמטה למעלה... מה הסיפור שלו?? מה השגעון? מה העניין לשלם לו באגו' כל כמה שניות?? אולי זה משהו כפייט...?? אולי הוא מפתח להירדם...?? ר' שרביה החליט לזרום... לך תדע... כל אחד והמשיגעון שלו... אה... כלל ישראל אף פעם לא היו משעממים... גם הפעם לא...

אבל הנהג מונית לא סיים... הוא ממשיך!! תקשיב ר' שרביה: אם חס ושלום קורה שפעם אחת פספסת!!! כלומר: המונה קפץ ואתה בדיוק חלמת ולא שמת לי עשר אגו'... ולבנתיים המונה הספיק עוד פעם לקפוץ ואז אתה צריך לתת עשרים אגו' ביחד... אתה לא נותן!!! בחיים לא!! אל תתן לי בשום פנים ואופן שתי מטבעות ביחד!! זה עקרוני אצלי!! תתן לי רק עשר אגו' ואז עוד עשר אגו'... אם זה הצטבר לעשרים אגו' ביחד אז אתה לא!! לא נותן לי... תצטור אותי ונראה מה לעשות... אבל לא לתת לי... ברור או לא ברור???

ר' שרביה כבר לא ידע האם לצחוק או לבכות... בסיידר... אני אשתדל... אני מקווה שאני אעמוד בזה... טוב!! מכריז הנהג מונית... אפשר לצאת לדרך??... אתה כבר מוכן עם המטבעות?? נו... תחזיק כבר מטבע אחת... תהיה מוכן... **שלוש ארבע ו... יאנו... ר' שרביה הלוי יושב במונית עם המטבעות**... והופה... עשר אגו'... ו... והופ... עוד עשר אגו'... הם לא הספיקו להגיע לתחנה השניה של שער ציון... ר' שרביה כבר הספיק לשים חמש מטבעות... ר' שרביה התאפק כל הזמן שלא לצחוק... לרגע הוא צבט את עצמו!!! רגע... זה נכון מה שקורה איתי פה...?? אני יושב פה עם עשרות מטבעות ו... ו... ושוב המונה קופץ... ושוב ר' שרביה דוחף עשר אגו'... ותשמע... זה מלחיץ!!! (ר' שרביה כבר כמעט הרגיש שהוא נמצא בבדיקת טובה... למי שידוע מה זה אבחון של ריטלין) ר' שרביה מאוד השתדל לעמוד בכללים!!! אבל תשמע... אנחנו כבר עשר דקות נוסעים... וכל 15 שניות זה שוב... צריך המון ריכוז בשביל זה!!! בשלב מסוים ר' שרביה קצת התעייף... הוא ריחף רק לכמה שניות... הסתכל לרגע בחלון... והופ... הוא לפתע נזכר... ההלו... פפפפפוס!!!! בטעות ריחפתי חצי דקה... ופספסתי לתת לך כמה עשרות אגו'... מה... מה אני עושה עכשיו???

הנהג עצר בחריקה בצידי כביש דרך חברון ואמר לו: אין בעיה!!! אז תשים את זה בשקית השניה... אם ריחפת ובגלל זה הצטברו לך עשרים אגו'... אז אתה נותן אותם בשקית השניה... כי בשקית הזו אתה נותן רק עשר עשר... פעימה ועוד פעימה... בקיצור: סו"ס הסתיימה הנסיעה... ר' שרביה היה כבר ממש מותש... אבל הוא לא יכל להתאפק... **תשמע נהג מונית... אתה מוכרח לספר לי מה... מה הסיפור שלך??** מה הסיפור עם המטבעות האלו?? אתה דווקא נראה לי בן אדם נורמלי... אז מה זה האובססיה הזו?? **זיגור חיין ואמר לר' שרביה:** כל הכבוד לך שאתה לא מזלזל בי... אני אספר לך מה הרקע שלי... קוראים לי זיגור!! אני העבד כנעני של ר' שמירמות הכהן... יום אחד היה לו נס והוא ניצל מאסון והאדון שלי החליט בתור שבח והודאה להקדיש את מעשי ידי לגבוה!!! כלומר: את כל הרווחים שאני מכניס לו בעבודה שלי... את כל זה הוא מקדיש לגבוה... מאותו יום כל הסכום הזה עובר היישר להקדש!! בקיצור: אם אני לוקח אותך במונית הזו... ואתה משלם לי 50 שקל... בשניה שה-50 שקל האלו הגיעו לידיים שלי זה הקדש!!! זה אומר שאם אני לוקח מזה בטה"כ חצי שקל וקונה מסטיק... זה מעילה בהקדש!!! (בקיצור: אני כמו בהמת הקדש שאסורה בגיזה ועבודה... אתה נהנה ממני???) אתה חייב לשלם להקדש!! וכאן מתחיל הסיפור שלי...

כמו שכל בוס שמבין עניין יודע שאם הוא רוצה שהפעול שלו יעבוד טוב... צריך לפנק אותו מהצד עם רוג'אלק ועם בונוסים וטיפים פה ושם... וזה ריווחי!!! ואפילו שבשביל הבוס זה הוצאות... אבל ההוצאה הזו ריווחית לבוס!! זה בסוף זה מחזיר את עצמו בגדול... **אז גם להקדש יש את השיקול הזה!!** גם הגזברים שמופקדים על האינטרסים של ההקדש עושים את השיקול הפיננסי הענייני הזה... ולכן גם הבוס החדש שלי שקוראים לו הקדש... גם הוא מצידו מפרגן לי טיפ ודמי כיס לבזבזים פה ושם... בשביל הסיגירות והנרגילות והפיצויות... **אבל!! יש פה בעיה... סאיפה אני אמשך את הכסף הזה??** הרי אם אני עכשיו לוקח אותך במונית... ואתה משלם לי 50 שקל ככה בשטר... אוטומטית זה נכנס למגירה של הקדש ואז אסור לי לנגוע בזה!! לכן!!! הכרטיס אשראי היחיד שדרכשו לי אי פעם להוציא כסף של **חולין** מההקדש! זה רק בסיטואציה שאני ארויח **פחות פחות** משווה פרוטה... (כי הקדש 'תופס' רק משווה פרוטה ומעלה...) ולכן כל יום אני לווה ממישהו ארבעים שקל וקונה בזה מה שאני רוצה... ואז כשאני צריך להחזיר את ההלוואה הזו... פה כל יום מחדש אני מחפש מישהו שצריך להיות נחמד כמות... שיהיה לו את הסבלנות לפרנס אותי בשווי של ארבעים שקל... אבל בארבע מאות פעימות!! כלומר: שישכור אותי ארבע מאות שכירות... כל עשר אגו' שאני עושה שישלם לי במקום... עכ"פ נכון להיום שווי של פרוטה זה יוצא בדיוק **11 אגו'...** ואם ככה עשר אגורות זה טיפה פחות משווה פרוטה!! וברגע שאתה משלם לי כל פעם עשר אגו' זה עדיין לא נכנס להקדש ואני יכול ליהנות מזה... ורק ככה זה יכול לעבוד!! אז תודה לך מעומק לב ר' שרביה... בזכותך יש לי כעת ארבעים שקל חדשים שאני יכול לקחת אותם לעצמי... לבזבזים... אל תדאג... זה ארבעים שקל שההקדש מפרגן לי... אבל רק כל זמן שזה בשחור!! כל זמן שזה לא נכנס ל'קופה', ר' שרביה היה המום!!! הוא לא חלם לרגע שזה מה שמסתתר מאחורי הנהג מונית המחור הזה... זיגור חיין לר' שרביה ואמר לו... מצטער... אתה יכול קצת להזדרז... אני פשוט ממהר... עוד רגע נסגרת לי החנות במזרח ירושלים... ששם אני קונה את האבקה של הנרגילה בטעם פסיפלורה... ר' שרביה יצא מהמונית מבולבל... ברוך אתה ה' שלא עשני עבד!! גם עבד כזה שמעשי ידיו הקדש... גם על זה אנחנו מודים שלא עשני עבד!! ורצית בנו!! ה' רוצה **אונתו**!!! ולא רק את המעשי ידיים שלנו!! ה' לא מחפש תוצרת... ה' לא רוצה אותי חמור עבודה... ה' רוצה אותי... ליבא בעי... שלא עשני עבד!!

נקודה למחשבה מול גלי הים בחוף

הרחצה...

מנהג ישראל בשבוע שאחרי חג השבועות לפקוד את חופי ים התיכון... לצאת לחופי הרחצה... לשחות ואולי גם לטבול...

אם כבר הולכים לים זו הזדמנות להסתכל על הגלים!!!

הגלים מעבירים מסר מאוד עוצמתי... כל גל שמגיע לחוף... הוא מגיע עם כל המוטיבציה... הוא מגיע חדור מטרה לפרוץ ולבקוע את הגבול ואת החול שה' שם גבול לים... ואכן הגל מתקרב בשיא העוצמה!! בשיא הבטחון העצמי... והופ... מתנפץ ביבשה בקול רעש גדול... או רעש קטן... כל מקרה לגופו... תלוי בדגל... ואחרי כמה שניות מגיע הגל הבא!!!! הוא לא מוותר... וגם הוא מתנפץ... אחרי עשרים שנים מגיע שוב גל... ואף גל לא לומד לקח מהגל הקודם... כל אחד מגיע עם כל המוטיבציה ועם כל העוצמה וכבר אלפי שנים זה ככה... וככה זה גם יהיה...

אז זהו!!! שחזר ל'מלמדים אותו שככה זה הרשעים... והרשעים כיום נגרש!!! כי השקט לא יוכל ויגרשו ממיו רפש וטיט...

חז"ל אומרים שככה זה הרשעים... כל רשע בתורה הוא מחליט להתנפל על לומדי התורה... ויגרשו ממיו רפש וטיט... הוא שופך עליהם את כל הרפש והטיט שיש לו... ואז הוא מתנפץ בקול דממה דקה... וקדימה... לגל הבא... וככה זה לדורי דורות... כל פעם מגיע רשע אחר שהוא פוער פיו ברפש וטיט נגד התורה ולומדיה... וברגע ראשון זה די מבהיל... אתה רואה אותו דוהר... צועק... משתולל... עוד שניה יהיה פה מלחמת אחים... הסתה... אבל מי שקצת הספיק לעמוד על שפת הים כבר קלט את הסיפור... ההלו... תרגע... הגלים האלו כבר שלושת אלפים שנה מתקרבים מהר מהר... מתנפצים... והלאה... מי הבא בתור...

יש כאלו שמאוד נבהלים מההסתה נגד החרדים... לוקחים את זה ללב... תסלחו לי: מי שלוקח את זה ללב... זה רק מראה שהוא חדש כאן!!! אתה כנראה לא ותיק פה... תגיד לי: נולדת היום? אתה זוכר תקופה שלא הסיתו נגד החרדים?? נו... ו... ומה קרה?? הגל התנפץ בחוף... ואנחנו המשכנו הלאה לשחות...

מישהו שאל אותי: למה אתה לא כותב על ההסתה?? אמרתי לו: קח את המאמר שכתבתי שנה שעברה... בעצם המאמר שכתבתי שנה שעברה על ההסתה... הוא היה משוחזר מלפני שנתים... אתה חושב שעל כל גל של רפש וטיט אני אמור לכתוב מאמר?? מה... אני שובר גלים?? תן לגל להתנפץ בשלווה על החוף ותמשיך הלאה בדרךך... מה אתה לוקח ללב...

רק מה?? הסיבה שאנחנו עושים עסק מזהו!!! כי אנחנו בעצמנו כנראה לא מספיק עומדים יציב על החוף... אם יש בעיה... זו הבעיה האמיתית!!! לא הגל הוא הבעיה... הבעיה היא מי שעומד מול הגל... האם אתה שהגל מתקרב אליך... האם אתה לפחות עומד יציב על הקרקע המבוססת שלך?? אם לא... אז תזדרז מהר להבין עניין... תזדרז מהר לנמק לעצמך במה זכית לא להיות אומלל כמו כל אחינו התועים שלאחרונה נפל להם האסימון והם קלטו עד כמה הם באמת מסכנים...

תזדרז מהר להבין את זה... כי אחרת... אתה עלול להיות מסכן כמותם... אני כבר לא צריך להסביר לך כמה הם מסכנים... זה לא כמו פעם שהיה צריך להסביר במה הם מסכנים... היום הם כבר אומרים את זה מעצמם... אז אתה רוצה להיות כמוהם?? אם לא אז רוצן מהר להדרי בית המדרש... ותבין עד כמה כי הם חיינו ואורך ימינו... וחוף לבית המדרש אין כלום... נאחל לכולנו ים רגוע ושקט... שיהיה אפשרות לשחות בשלווה... אבל גם אם 'גרשו מימיו רפש וטיט' אל תסיק מסקנות... מקסימום שבוע הבא יהיה רגוע... אל תתרגש מהרשעים כיום נגרש... הם נעלמים...

האם יש כזה מושג 'התבטלות לצדיק'...?

של אליהו... ותכל'ס... ברגע שאליהו עולה בסערה השמימיה... פתאום כל הנביאים מאבדים בבת אחת את הנבואה וזי מחזיר להם את זה? **התלמיד** של **החבר** שלהם?

תגיד לי: איך בולעים כזה דבר? ? איך אתה מסביר את זה? ?

אז לא יודע!!! אין לי הכשרים... זה מידי גדול עלי!! אבל דבר אחד בוודאי ברור לי כשמש בצהריים... כתוב פה משהו שהיצ"ר שלי היה אולי מעדיף לא לדעת על קיומו... כי זה לא מסתדר לי עם המהלך חיים שלי... מה שברור זה שכתוב כאן שיש השפעות מסוימות שפועלות בצורה שונה ממה שאני רגיל בבית המדרש הישן שלי! כתוב כאן שיכול להיות לך נביא אחד!! שהוא צינור השפע שדרכו הקב"ה משפיע שפע של נבואה. והוא לא צריך להיות בהכרח ראש הנביאים... אבל הוא כן הנביא שדרכו ה' משפיע!!! וברגע שהנביא הזה מסתלק... אז בום!! בבת אחת הפסקת חשמל!! ואז מי מציל את המצב? ? מי מקבל את הכח להחזיר את האור והשפע? ? שוב אותו סוג הפתעה... מי שמחזיר זה לא הנביא הכי גדול... אלא הנביא שהכי זכה להתבטל לנביא שהוא זה שה' חקק שדרכו יגיע השפע...

תאמץ לי שאני לא מבין מה אמרת!! אבל זה כתוב!! זה קיים!!

בפרשה שלנו... כל העניין של "ונתת מהוורן עליו" שזה נעשה בצורה של נר שמדליק נר... וזה אם שמואל הנביא שעד דורו אין חזון נפרץ, וברגע שנהא עליו רוח ה'... פתאום רוח ה' נשפכת ברחובות קריה... ויש עוד הרבה מקורות מפורשים לזה... בקיצור: יש משהו כזה!!! עם כל הרוצח הטוב' אי אפשר להתעלם מזה)

עכשיו: למה כ"כ קשה לי עם זה? ? כי התפיסה הזו מאוד סותרת את צורת החיים שלי...

לדוגמא: היה עכשיו חג השבועות... מי שחי במהלך של שבט ג'... מה הוא עשה בחג השבועות? ? נסע לרבי שלו לקבל תורה!! הוא הלך לקבל את התורה בצורה של התבטלות... אבל אני? ? ממש לא!! אני לא מסוגל לזה!! כי אני בייחם לנקודה הזו, בזה אני שייך לשבט יהודה... אצל יהודה אתה כמעט ולא רואה התבטלות לצדיק... אדרבה... ליהודה יש ערוץ ישיר עם הרבש"ע... יהודה לא מסכים להשתחוות ליוסף שאז יוסף יעלה לו את התפילות וזו היא יהיה המשביר שדרכו יגיע השפע ליהודה... לא!! שמע ה' קול יהודה - ישיר!!

ואחת הדוגמאות הבולטות:

אם אצל אלישע הנביא אנוחנו רואים שמלך ישראל מגיע אליו על הברכיים ומנשק כפות רגליו ומתבטל אליו כעפר... הרי אצל חזקיהו מלך יהודה... **זה הפך לגמרי!!** חזקיהו אף פעם לא יגיע לישעיהו הנביא... חזקיהו בקנאות לא זקוק שהנביא ימסור לו ד"ש מלמעלה... ולמה לא? כי לחזקיהו יש ספר תורה בחיקו!! ומשם הוא מתעדכן און לייך מה הרבש"ע רוצה... יש לחזקיהו גם חרב שהוא נועץ בבית המדרש... ויש לו תורה מדריכה אותו מה בדיוק ה' רוצה וחושב בכל רגע נתון... אם ככה: אז מה הוא צריך שישעיהו יגיד לו מה קורה בשמים? אני יודע יותר טוב מישעיהו... וגם כשסו"ס ישעיהו מגיע אליו ואומר לו בנבואה מת אתה ולא תחיה... חזקיהו ממש לא נבהל... הוא אומר לישעיהו: כלה נבואתך וצא... עוד רגע אני מסתובב לקיר ומתפלל ואני כבר אסדיר את העניינים לבד מול הרבש"ע... וחזקיהו עושה את זה וזה עובד!!! חכם עדיף מנביא... הוא לא צריך תיווך... כי הוא יודע מה קורה בשמים בהתאם לרצון התורה... אם אני עושה מה שה' רוצה אז אני יודע בדיוק מה ה' חושב עלי... תסלח לי על הנימה אישית... אני הרבה יותר מתחבר למהלך חיים של חזקיהו המלך!! מה פירוש מתחבר... אני לא מסוגל אחרת... בינינו... למה אני לא חסיד? ? כי אני **לא יכול** להיות חסיד!! אני לא מסוגל לוותר על הנימה האישית שלי... חסיד שואל אותי: למה אתה לא הולך לרבי ברה"ק? ? הרי הרבי מעלה את התפילות? ? אני עונה לו בתום לב: מה... שהרבי יעלה לי את התפילות. ומה יהיה איתי? ? אני אשאר מחוץ לחדר... תן לי גם לדבר עם הרבש"ע!!! אני **לא מסוגל** לצאת מהתמונה... **אבל ההלו... גם אם אני כזה... לפחות שאני אדע שיש דרך אחרת!!** לדעת שאם יש כאלו שהולכים לרבי בראש השנה... זה לא כי כתוב להם על הגב של חסידים... אלא כי יש דרך כזו בעבודת ה'... ללכת ברה"ק למשכן שילה... לא בשביל ביהמ"ק אלא כי חנה רוצה לעמוד הכי קרוב לעלי הכהן... בתוך ד' אמות של תפילה... וככה התפילה עולה יותר גבוה... (אני האישא הניצבת עמ'כ'ה בתוך ד' אמות של תפילה, כך מפורש בברכות לא): ושוב: האם אני מתחבר לזה? לא! האם דוד המלך הלך לרבי ברה"ק? ? אני בטוח שלא!!! (דוד מסתמא אפילו לא התפלל במנין... כי היה לו יותר מידי הרבה מה לספר לרבש"ע... היה לו עסקים פרטיים עם הרבש"ע.) **זה שתי תפיסות!!**

שתי גישות מאוד שונות!

אבל זה לא הגיד לך שהצלחתי להסביר איך בדיוק עובד העניין של התבטלות לצדיק? ? לא! אם הייתי הולך לרבי ברה"ק... מסתמא הייתי יודע להסביר את זה קצת יותר טוב... **אבל לפחות דבר אחד אני כן יודע...** שזה קיים!!! וזה גם הישג!!!

וההלו... גם אתה החסיד... גם אתה תדע שאני קיים... יש כזו דרך להישאר ברה"ק בביהמ"ד של חזקיהו עם החרב של מי יחיה ומי ימות...

ונחזור לשבט ג'!! סיכמנו שבט ג' מתייחד בהתבטלות לצדיקים!! כאן חשוב להדגיש ולשלוש טעות מוכרת בדורנו... התבטלות לצדיק זה לא משהו חובבני... יש כאלו שחושבים שהתבטלות לצדיק זה לרפוק נשיקה על הקבר... ולהאוב את הצדיק ולדבר עליו ולשיר לו... זה לא נקרא התבטלות לצדיק... זה במקרה הטוב התבטלות לריגושים או יותר מדויק: התבטלות לחיים קלים!!! את זה גם אני יודע לעשות...

אז זהו!!

ההתבטלות לצדיק מתבטאת בכניעה וקבלת מרות לצדיק שאתה מוכן להיכנע לקבלת עול מלכות שמים שהוא תובע ממך!!

ובזה שבט ג' מבטא בעיקר **גברודיות שלוו** (גד גודו יגודנו) שבט ג' מתייחדים בלהיות חיילים ממושמעים!! חייל בכל מהותו זה משמעת!!! כשאתה רואה גודו של חיילים שכולם עושים את אותה פעולה ביחד... איך זה יכול להיות? ? הרי לזה מגרד הרגל וזה צמא וזה עייף וזה במשבר... אז איך כולם פתאום עושים את אותו דבר? ? אלא כנראה שאם הם חיילים... מוכרח להיות שהם כאלו שמשוגלים להתעלות מעל הרצונות שלהם ולהיות ממושמעים להוראה מגבוה!! בזה מתבטא ההתבטלות לצדיק של שבט ג'!! הכניעה והמשמעת לצדיק... שאם הרבי אמר הורה שאסור אינדרנט אז אסור... כמו חיילים!! בזה מתבטא ההתבטלות... לא בקשקושים ושידים... בקיצור: התבטלות לצדיק זה לא כ"כ משהו מרגשי!! זה בעיקר משהו רציני ותובעני... זה משהו שבדרך כלל פחות רואים אותו כלפי חוץ... לא כל אחד מסוגל להתבטלות שכזו...

למי שזוכר... מידי פעם אני מקדיש כאן בגיליון מאמר על אחד מהי"ב שבטים... בפרט בפרשיות אלו (במדבר נשא בהעלות) שהי"ב שבטים זה עיקר הגופי תורה בפרשות אלו... בפרט ה-89 פסוקים של קרבנות הנשיאים שהתורה חוזרת 12 פעמים על אותו דבר בשביל לשון לכל אחד מאיתנו 11 פעמים... שההלו... יש עוד 11 שבטים חוץ ממך... יש משהו שקיבל חינוך שונה ממך והוא עדיין תחת המטריה של ישראל סבא ולא מספיק שתכיר בקיומו, אלא אתה בעצמך צריך אותו!!! הוא חלק מהתיקון השלם...

אז השבוע אני רוצה להתמקד בשבט ג'!!

והעילה הרשמית היא הפסוק בפרשתנו "והמן כזרע גד הוא" שיש לזרע גד שייכות מיוחדת למן... (ולאחר מעשה המאמר הזה טוב ולו בשביל לאון מאמר אחר בגיליון זה ה"ו) אבל לפני כן: תרשה לי להגיד משהו בנימה אישית: מה שבטוט... אני!!! אני לא שייך לשבט ג'... אני ממש בקצה השני... בשבילי שבט ג' הוא אחד השבטים היותר מאתגרים!! הוא בשבילי אחת ההזדמנויות להתחכך בהכרה בקיומו של שבט אחר... להכיר בזה שנוכח שהדרך שלי היא משהו אחד... אבל יש!! יש שבט ג'!!! והוא קיים למרות שאני חיתפסיס אחרת וגם אם לא ראיתי את זה בבית מדרש הישן שלי... ובכן: שבט ג'!! כל ענייני ועבודתו היא התבטלות ל... ל... למי? ? **לצדיק!!**

שבט ג' מוכן לוותר מרצונו על ארץ ישראל... יש להם כל מיני תירוצים שונים... אבל תכל'ס... ביום האחרון משה רבינו חושף את הסוד: "וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון..." שבט ג' דבוקים בצדיק... ואם משה רבינו נשאר בעבר הירדן... אז שבט ג' מעדיפים להישאר קרוב לחלקת מחוקק ספון... גם כשיש בפרשה שלנו כאלו שמתלוננים על המן... זכרנו את הקישואים והאבטיחים... יש שבט אחד שאף פעם לא יתלוננו!!! שבט ג' הם חסידים של המן... למה? ? כי היות והמן הוא בזכות משה רבינו... אז המן זה שיריים של הליגער משה... ראית חסיד שמתלונן למה הרבי לא מחלק בשיריים מילק שייק? ? מה הקשר? ? קבלת שיריים... רוי על זה. עד כדי שהמן נהיה משהו שמייצג את שבט ג'. והמן כזרע "גד" הוא

עכשיו!! מול ג' יש לך את שבט יהודה ישכר וזבולון...

שאים אתה משבט ג' ונכנסת לבית מדרש המרכזי של דגל מחנה יהודה... אל תהיה בהלם אם תגלה שאין שם שום זכר ולא איזכור למושג של התבטלות לצדיק... זה בכלל לא נושא אצלם... כי כאן ההתבטלות היא **לתורה! לרצון ה'!!**

(אגב: בשורה התחתונה אין באמת הבדל בין התבטלות לצדיק לבין התבטלות לצדיק... כי שאנונו מדברים פה על צדיק, אנונו מדברים על משה רבינו או אנתפוטוא דליה שהוא 'במקרה' מוסר התורה, השאלה היא: האם מאז שמשה רבינו מסר את התורה... אז מהיום יש לו עסק עם התורה... או שאני ממשיך כל הזמן לקבל את זה מחדש משה...? ?

מי הדמות שהכי מסמלת של שבט ג'?

אלישע הנביא משבט ג'!!!!
הסיפור בקצרה הוא כך: יום סתוי שגרתי... אלישע ניצל לו בשדה וחורש את האדמה עם י"ב צמדי בקר... והנה... ללא הודעה מוקדמת מופיע מולו אליהו הנביא... אליהו לא מדבר!! לא אומר כלום! אבל אלישע מבין... אלישע מזהה שהצדיק קורא לי... בבת אחת אלישע מקבל החלטה נחושה!!! אני עוזב הכל והולך אחרי הצדיק... הוא זורע את השדה מלח (כדי לשלל כל ה"א של הרטה) והוא מותיר הכל מאחוריו והולך אחרי אליהו... ומכאן מגיע הדגש המוכר בנביא: פה אלישע בן שפט אשר **יצק** מים על ידי אליהו, **למד לא נאמר** אלא **יצק**, מכאן שגדולה שימושה של תורה יותר מלימודה... כלומר: אלישע הלך אחרי אליהו לא כ"כ ממקום של תלמיד... אלא יותר ממקום של **התבטלות!!** הוא משמש את הצדיק... הוא נטפל לצדיק... הוא נושא כליו של הצדיק...

ואז מתרחשים דברים מאוד מאוד מוזרים: (שאני לעולם לא אבין אותם)

אליהו עומד לעלות בסערה השמימיה והוא שואל את אלישע מה אתה מבקש? ? ואלישע לא מתבלבל: אני רוצה **פי שנים** ברוחך!!! להיות פי שנים ממך!! רבונו של עולם: ראית פעם משב"ק שמעיז לחלום להיות פי שנים מהרבי? ? מילא ליטוואק עצמאי... קורה שלפעמים הוא חולם לעקוף אפילו את הרב שלו... אבל פה מדובר באלישע שכל ענייני התבטלות!!! מדובר באדם שביטל את כל ישותו לאליהו... ופתאום הוא מבקש מאליהו תן לי פי שנים... לא פחות ולא יותר? ? איך אתה מבין איך דבר? ? מה עם הכלל ברזל: ש-דיו לבא מן הדין להיות כנידון? ? הרי מבחינה מדעית לוגית לא שיה במציאות שאדם שישפיע על השני יותר ממה שיש לו בעצמו... אז איך אלישע מבקש כזו בקשה מוזרה ומוכרנת? ?

ואתה יודע מה... אם כבר סיבכתי אותך... אז יאלה... אין לנו כבר מה להפסיד... בא נסבך אותך עד הסוף... כתוב שם במלכים שאליהו בדורו לא היה הנביא הכי גדול!! היו יחד איתו עוד הרבה נביאים שהיו שקולים אליו במדרגה!! (ורש"י מדייק את זה מה שבני הנביאים אומרים לאלישע: הידעת כי היום ה' לוקח את **אחזק** מעל ראשך? ? **אחזק** ולא אדונו!! מכאן שהם היו שקולים לאליהו בנביאיות) - רק אלישע היה נחשב לתלמיד כנוע של אליהו!!! ואילו כל שאר הנביאים היו במדרגה שווה לאליהו... **והנה!! לא חולף יום אחד!!** ומאותו רגע שאליהו עלה בסערה השמימיה... פתאום הנביאים פוגשים את אלישע ושואלים אותו איפה אליהו? ? לאיפה הוא נעלם? ? שואל רש"י במקום: "אפשר אמר לו הידעת כי היום ה' לוקח את אחזק, וכשני נעלם מהם היכן הוא? ? מלמד מים שנגד אליהו, בסתלק רוח הקודש מן הנביאים, ושוב לא היה רוח הקודש מרובה בישראל" בקיצור: הפסקת חשמל טוטאלית!!! האנטנה של הקליטה הראשית עזבה את השטח... ומאותו רגע של האורות נכבד... אין קליטה... אין רוח הקודש... ואז!! בני הנביאים ניגשים לאלישע בחסות העלטה ושואלים: מה... מי... מה קורה פה? ? ואלישע בהתחלה מתחמק מענווה... אבל משהו מאוד הם רואים שאלישע עושה מופתים וחוצה את הירדן לשנים והם מבחינים ש'נהא רוח אליהו על אלישע... ואז בזכות האלישע כל האורות והשפע חוזרים ביותר ובעיני שנים...

אתה קולט את הבלגן שקורה פה? ?

עד איתמו אליהו הנביא לא היה הנביא הכי גדול... יש עוד נביאים שיש להם מעלה בפ"ע ומסתדרים בלעדיו... רק אליהו הנביא מסתלק... ובום!!! כל הנבואה מסתלקת יחד איתנו... רגע... אז מה קרה פה? ? לכאורה כעת מתברר שעד היום טעינו... כנראה שאליהו כן היה הכי גדול מכולם... הנה... תראה... ברגע שאליהו הסתלק הכל נגמר... זה אומר שעד עכשיו הכל הגיע ממנו? ? ומה הכי מוזר: שאם יש פה משהו שאף אחד לא חלק שהוא נמצא מתחת לכולם זה אלישע... (שכולם ידעו בבירור שהוא בסה"כ **תלמיד** של אליהו בו בזמן ששאר הנביאים הם **חברים**

תמצית

סיכומי גמרא, הלכה ומוסר
7692282@gmail.com

'הדף היומי' מבחן 178 בהעלותך גיטין י"ב - י"ח

לדעת

מבחנים שבועיים
בדף היומי, משלב, ח"ח ואהבת חסד
0737-289-669

לדעת חכמה

מבחן שבועי בדף היומי

1. אמר 'הולך מנה לפלוני' והלך וביקשו ולא מצאו, באיזה אופן המנה יחזור למשלח אפילו בשכיב מרע?
א' כגון דליתיה לטקבל בשעת מתן טעות.
ב' כגון שמת נתן בחיי הטקבל.
ג' למ"ד הולך לאו כוסי.
2. מדוע טהור שטבל במים שאובים טמא לתרומה (רש"י)?
א' שמא המים טמאים.
ב' שמא יאמרו שמים שאובים מטהרים.
ג' מפני שראו שמזוללים בדיני טהרה.
3. מזה הדין בגט שאין בו זמן?
א' פסול, ואם נישאת תצא.
ב' פסול, ואם נישאת הולד כשר.
ג' מותרת להנשא, ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו.
4. מומתי להלכה מונים ג' חודשים שצריכה האשה להמתין מלהנשא לאחר שנתגרשה?
א' מזמן כתיבת הגט.
ב' מזמן נתינת הגט.
ג' מזמן שהבעל יצא מהעיר אפילו לפני כתיבת הגט.

שאלה מדברי התוס'

- איזה דין במעמד שלשתן אינו נכון?
א' מעמד שלשתן מועיל גם בעל כרחו של המלוה או הנפקד.
ב' המסקנה מלוה במעמד שלשתן יכול המלוה למחול.
ג' א"א למכור כתובה במעמד שלשתן.

לע"ר ישראל יעקב בר יצחק אייזיק ז"ל

1. באיזה אופן הבעל פטור ממוזנות אשתו?
א' רק כשאמר לה צאי מעשי ידיך במוזנותך.
ב' גם כשאמר לה עשי עימי ואני זנך.
ג' לעולם הוא חייב במוזנותיה, אפילו כשמעשי ידיה סספיקים לה.
2. באיזה עבד אמר רבי מאיר שאם האדון אמר תנו שטר שחרור זה לעבדי יכול לחזור בו?
א' בעבד של כהן.
ב' בעבד של ישראל.
ג' בכל אופן.
3. שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי ומת, באיזה אופן נתנים לכולי עלמא?
א' במנה זה.
ב' במנה סתם.
ג' מחלוקת, ולהלכה אין נתנים.
4. מזה הטעם בתקנת מעמד שלשתן, למסקנה?
א' אין טעם בדבר.
ב' כאלו מתחילה נשתעבד גם למי שיבוא מכוחו.
ג' בהיות הנאה שהחייב חל מחדש.
5. בעל שכתב כל נכסיו לאשתו, מזה דינה?
א' זכתה בכל הנכסים.
ב' אין לה בנכסים כלום.
ג' הרי היא אפוטרופוס בנכסים.
6. באיזה אופן שליח הגט שאמר בפני נכתב הציו פסול?
א' בחציו הראשון.
ב' בחציו האחרון.
ג' בכל אופן פסול עד שיעיד על כל הגט.
7. באיזה אופן אפשר ליטול חצי יד אחת ואח"כ את החצי השני?
א' כשנשאר החצי הראשון מופח על גנת להטפית.
ב' אף כשנשאר החצי הראשון טופח.
ג' בכל אופן אין מועילה נטילה לחצאין.
8. האם גט ושאר שטרות שנכתבו ביום ונתתנו בלילה כשרים?
א' מחלוקת.
ב' בגט כשר ובשאר שטרות מחלוקת.
ג' בשאר שטרות פסול ובגט מחלוקת.
9. מדוע לא הוששים שהבעל יכתוב גט עם זמן, ויתן אותו לאשה לאחר זמן?
א' מפני שאין אדם מקדים פורענות לעצמו.
ב' מפני שלדבר בזה יש קול.
ג' מפני שהגירושין חלים מזמן הכתיבה.
10. באיזה אופן נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם כל העשרה נחשבים עדים?
א' באמר לעשרה כתבו גט לאשתי.
ב' באמר לעשרה כולכם כתבו גט לאשתי.
ג' רק באמר לעשרה כולכם כתבו וחתמו גט לאשתי.

לע"ר חזן בר יצחק יום טוב ז"ל

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669

במעמדות 'נדרים פלוס' (לדעת)

במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com

בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה להאזנה: 0737-289-669 שליחה 4

מערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה

הגרות בכל שבוע:

פרס ראשון על 500 ש"ח במזומן,

פרס שני זיכוי 400 ש"ח ב'יפה נוף',

פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש"ח ביפה נוף

מבחן 67 פרשת בהעלותך

משנה ברורה מתחילת סימן קל"ו - סוף סימן קל"ח

מתי יש מצוה להעלות לתורה את האנשים שמעמידים את הקהילה?
 א' בכל הזדמנות שיש.
 ב' בימים טובים.
 ג' ביום הכיפורים.

קראו בשני וחמישי והפסיקו במקום אחר מהמקום שמצוין בסידור, מה יעשו?
 א' צריך לחזור ולקרות עוד אחד לתורה ויקרא ג' פסוקים.
 ב' אפילו אם קראו רק שני פסוקים אינו מעכב, ובלבד שיקראו לכולם יחד ו' פסוקים.
 ג' אינו מעכב, ובלבד שקרא ג' פסוקים.

דילגו פסוק או תיבה מקריאת השבת, והמשיכו הלאה, מה יעשו?
 א' יקראו אותו פסוק בפני עצמו.
 ב' יקראו אותו פסוק עם עוד שני פסוקים.
 ג' יקראו מפסוק זה עד סוף הפרשה.

דילגו פסוק או תיבה בשני וחמישי, מה יעשו?
 א' אם קראו ו' פסוקים א"צ להשלים.
 ב' אם קראו ט' פסוקים א"צ להשלים.
 ג' בכל אופן צריך להשלים, כיון שדילגו באמצע.

מתי העולה לתורה אינו עולה למנין הקרואים?
 א' כשקרא מה שכבר קרא הראשון.
 ב' כשקרא רק שני פסוקים.
 ג' שתי התשובות נכונות.

דילגו פסוק מפרשת פרה ובירך לאחריה, האם חוזר?
 א' בכל אופן לא חוזר, ובלבד שקרא ג' פסוקים מהפרשה.
 ב' כן.
 ג' אם הפסוקים מעיקר חובת היום חוזר, ואם לאו אינו חוזר.

היכן מותר להתחיל או לסיים קריאת העולה לתורה?
 א' אין קפידא.
 ב' לא יתחיל פחות מג' פסוקים אחרי תחילת פרשה, ולא יסיים פחות מג' פסוקים לפני סיום הפרשה.
 ג' אין להתחיל אלא בתחילת פרשה, ואין לסיים אלא בסוף פרשה.

שמירת הלשון ח"ב פרק ל' "והנה ידוע" עד חתימת הספר פרק א' "ועל כן"

מדוע אין להפסיק מלימוד התורה למצוה שיכולה להיעשות על ידי אחרים (שמירת הלשון ח"ב פרק ל')?
 א' מפני שלימוד התורה חשוב יותר.
 ב' מפני שהפסקה מלימוד התורה גוררת אחריה ביטול תורה נוסף.
 ג' מפני שבזמן עשית מצוה אחת האדם יכול לקיים מאות מצוות של לימוד תורה.

מה יקרה לעתיד לבוא למי שהרגיל עצמו לדבר דיבורים אסורים?
 א' ינטל ממנו כח הדיבור ויהיה כמו אילם.
 ב' יהיה לו כתם רוחני נצחי על פיו, ויתבייש מכך לנצח נצחים.
 ג' כל דיבור שידבר ישרה עליו כח מהסיטרא אחרא.

שאלה לעיונא מבית: עולם התורה

כתב רבינו (שמירת הלשון ח"ב פרק ל') בענין שמירת כח הדיבור, שבכל דיבור ודיבור מקיים האדם מצות עשה של לימוד תורה, וממילא אין לאדם בכל אבריו אפשרות להוסיף מצוות כמו שאפשר ע"י הדיבור, דכל מצוה לוקחת כמה דקות, ובזמן זה יכול לקיים כמה מאות מצוות של תלמוד תורה. ולכן אין רשות ליבטל מדברי תורה למצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים. ובח"ח (פתיחה עשין י"ד) הביא מדברי הגר"א שבכל תיבה של תורה האדם מקיים מצות עשה בפני עצמה. וע"ב מנלן לחלק כל תיבה למצוה בפני עצמה, ולא לומר שכל ענין הוא מצוה. עוד צ"ב שמסתבר שאם כל ענין היה נחשב מצוה ולא כל תיבה, המצוה של הענין היתה מצוה גדולה יותר, שהרי למד ענין שלם, וא"כ מה נ"ח במה שכל תיבה נחשבת מצוה.

ניתן לשמוע שיעורים (בעברית ובאידיש) על פרשיות השבוע, ש"ק ומועדים, סיכומי 7 דפים בשעה בגמרא וביאורי הפילה וכן שיעורי על ספירת העומר מגילת רות והכנה לחג השבועות
 בטל 03-6171132
 כמו כן ניתן לשמוע שיעורי תמצית שבועיים בטל 0733-718-246

ניתן לעשות את המבחנים
 בטל: 0737-289-669 ☑ בעמודות 'דורים פורס' (לחצו) ☑ במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים
 ☑ במייל: 7692282@gmail.com ☑ בטל: 0799-414-144 ☑ במקורות והצפה האמת 0737-289-669
 תערוכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בלילה | הגרלות בכל שבוע על 500 ש"ח בתזונו, וכן זכייה 400 ש"ח ביום שני, ועוד 10 זכיות בזכייה 120 ש"ח ביום שני

תחוב

מבחן 2 ח' - י"ד סיון

חפץ חיים
פתיחה "ומפני גודל הרעות" עד לאוין י"ד
אהבת חסד
פתיחה "וגם בפרשת ויצא" עד "ואגב אבאר"

אהבת חסד

מה עשה יעקב עם המעשר?
א' מסתמא נתן לצדקה וחסד.
ב' בנה בית מדרש.
ג' נתן לשם בן נח.

מדוע לא פרשו המיילדות מלהיות מיילדות כשגזר פרעה להרוג את הזכרים?
א' שמא יבואו מיילדות שיקיימו גזירת פרעה.
ב' כדי לזכות בעצמן למסור נפש להציל אחרים.
ג' כדי להחיות את הנקיבות.

מה כוונת התורה בפסוק "וללכת בדרכיו כל הימים"?
א' שעד יום מותו יעסוק האדם בחסד.
ב' שלא יסתפק האדם לעשות חסד פעם בחודש או בשבוע.
ג' שבכל הדורות יהיו אנשים שיצטרפו לעשות איתם חסד, דכתיב "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ".

מה האדם צריך לעשות כאשר אחד מבקש ממנו הלואה והלה נמנע בעבר מלהיטיב לו?
א' למחות הדבר מליבו אבל אינו חייב להלוותו.
ב' חייב להלוותו ואינו חייב למחות הדבר מליבו.
ג' חייב להלוותו בלב שלם ולמחות הדבר מליבו.

האם הנמנע מלהיטיב לחבירו בלי סיבה עובר על "והלכת בדרכיו"?
א' עובר.
ב' אינו עובר.
ג' מחלוקת.

מה כוונת הפסוק "זכי ימוך אחיך וכו' והחזקת בו וכו'?"
א' לתת צדקה לעני.
ב' להחזיק אדם שנהיה עני כדי שלא יצטרך לבריות.
ג' לקנות דווקא בחנות של ישראל כדי שלא יפסיד את ממנו.

האם מה שכתוב "אם כסף תלוה את עמי" זה רשות או חובה?
א' רשות.
ב' מצוה אבל אינה חובה.
ג' חובה.

חפץ חיים

מדוע הזהירה התורה במפורש מלשון הרע יותר מאשר על שאר מידות רעות?
א' מפני שדווקא לשון הרע משחית את תואר הנפש.
ב' מפני גודל הרעות שיש בלשון הרע, והוא גורם לעבור על רוב האיסורים שבין אדם לחבירו.
ג' מפני שהאדם יכול לעבור לאו זה פעמים רבות ביום אחד.

מה יותר חמור, לשון הרע או רכילות?
א' לשון הרע.
ב' רכילות.
ג' שניהם שוים.

מי עובר על "לא תשא שמע שוא"?
א' המספר לשון הרע.
ב' המקבל לשון הרע.
ג' שניהם.

האם המספר לשון הרע בפני כמה אנשים עונו חמור יותר?
א' לא.
ב' כן, מפני שעובר בכל אחד על לפני עוור.
ג' כן, מפני שתבירו מתגנה יותר, אבל בענין לפני עוור אין חילוק.

באר מים חיים

האם המקבל לשון הרע או רכילות עובר על "לא תלך רכיל בעמך"?
א' כן.
ב' לא.
ג' המקבל רכילות כן, והמקבל לשון הרע לא.

האם המקבל לשון הרע ואינו מסייע למספר כלל עובר על "השמר בנגע הצרעת"?
א' עובר.
ב' אינו עובר.
ג' צריך עיון.

האם המספר רכילות עובר על "השמר לך פן תשכח את ד' אלוך"?
א' עובר.
ב' אינו עובר.
ג' צריך עיון.

דבר המותר מן הדין והרואים חושבים שזה אסור, האם יש בדבר איסור חילול השם?
א' כן.
ב' לא.
ג' ראוי לפרוש גם באופן זה, אבל מדינא אין איסור.

שאלה לעיונא מבית: **עולם התורה**

עיי' במבחן הקודם בענין איסור השמור בנגע הצרעת בסיפור לשון הרע. עוד יש לעיין דאיתא בגמרא (ערכין ט"ז.) על שבעה דברים נגעים באין, על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גזיזת עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות העין. ע"כ ויש לעיין האם גם בדברים אלו עוברים על השמור בנגע הצרעת, או לא. ועיין בבמ"ח (עשין א') בענין מצות "זכור את אשר עשה ד' אלוך למרים" שהביא על זה את דברי הספרי "ללמדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע", ואולי זה מחזקת תנאים. ולענין איסור "זכור את אשר עשה ד' אלוך למרים" היה מקום לומר שאף אם נגעים באים על עוד עונות, עשה זה שייך רק בלשון הרע. שהרי מרים נענשה בצרעת בגלל לשון הרע, אמנם עיי"ש בבמ"ח שכתב שגם על רכילות עוברים, כיון שגם על זה נענשים בצרעת, ול"ו מסתבר שגם בשאר דברים שגורמים לצרעת יעבור. ועיין בזה בבמ"ח לאוין י"ז.

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גיטין דף ד

עלייה לרגל בזמן הזה

ממדינה למדינה בא"י אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, משום דשכיחי עולי רגלים. תינח בזמן שבהמ"ק קיים, בזמן שאין בהמ"ק קיים מאי איכא למימר? ומיישבת הגמ' שיש שיירות ההולכות לבתי הדין.

בהערות רבינו הגרי"ש אלישיב מעיר שמשמע כאן שבזמן שאין בהמ"ק קיים לא שייך עלייה לרגל, ולכאורה הדבר סותר לדברי הר"ן בתחילת תענית (ב. מדפי הר"ף) בענין שאלת גשמים עד ז' חשוון כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, ומקשה הר"ן דבזמן שאין בהמ"ק קיים מה שייך שיעור זה. ותירץ שגם אחר החורבן, עדיין עולים לרגל ומתאספים מכל סביבות ירושלים.

ובאמת שכדברי הר"ן מפורש במדרש (שהש"ר ד, ב) שמשווה את עם ישראל ליונה - שאף כשנוטלים את גוזליה מתחתיה לא נוטשת את השוכך - כך כלל ישראל ממשיכים לעלות לרגל גם אחר החורבן. וידועים דברי התשב"ץ (ח"ג סי' רא) שמביא את לשון הרמב"ם לחלק בין קדושת א"י שיתכן שהתבטלה, ואילו קדושת בהמ"ק לעולם לא בטלה. ומביא דברי חז"ל שלעולם שכינה לא זזה מכותל המערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו.

וממשיך התשב"ץ וכותב בסוף התשובה שעל כן יש מנהג לעלות לרגל ממצרים ושאר ארצות, שעדיין יש את המעלה של עלייה מחמת הקדושה שלא נתבטלה. ומוסיף ואומר שעדים אנו לכך שעדיין נוהגים הניסים שהיו בירושלים, וכגון בית כנסת שבירושלים שנכנסים שם ברגלים שלוש מאות איש ויושבים רווחים. (ונציין בהערת אגב שמי שהיה השנה בסוכות בא"י, חש את המשפט הזה שלא אמר אדם צר לי המקום).

ונשוב לשאול מסוגייתנו על כל הנ"ל. והגריש"א מיישב בפשטות שאמנם יש העולים לרגל גם אחר החורבן, אבל אין זה נוהג באנשים רבים עד שייחשב שיירות מצויות.

ובספר שדה צופים מוסיף, דהנה יש להקשות על עצם דברי הגמ', דאם שיירות מצויות מחמת עולי רגלים, מן הדין שיהיו שיירות מצויות גם מחו"ל לא"י, והחשק שלמה כאן כתב שמכאן ראינו לתוס' בפסחים ג, ב שאין מצוות עלייה לרגל מחו"ל, וראיה מכאן. ועי' במהר"ן חיות בתחילת המסכת שכתב נקודה זו לענין אשקלון שהמשנה כתבה שאשקלון הוא חו"ל, והרי בירושלמי איתא שעלו לרגל מאשקלון, ע"ש.

נמצא שכשם שבזמן הבית לא היו שיירות מצויות מחו"ל, משום שעכ"פ יש שיטה שאומרת שאין מצוה לעלות מחו"ל, כך גם ביחס למנהג לעלות לרגל אחר החורבן, אמנם יש לדבר מקורות נאמנים, אך אין שיירות נעשות מצויות כתוצאה מכך.

דף ה

לעז על גיטין הראשונים

"וכי תימא אעביד לחומרא, נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים." בספר יד מלאכי (כללי הש"ס סי' שנא) מביא בשם מהראנ"ח שהאיסור

להחמיר שלא להוציא לעז, שייך רק בדיני גיטין שנוגע ללעז ממזרות, אבל בשאר ענינים יכול אדם להחמיר על עצמו מה שלא החמירו בדורות הראשונים.

בשדי חמד (מערכת הל' כלל עג) הביא חבל פוסקים שחולקים על מהראנ"ח וסוברים שגם בשאר ענינים אין להחמיר מה שלא נהגו בדורות הראשונים, שלא להוציא לעז. המג"א בהלכות תפילין דן האם להחמיר בנקודה מסוימת, וכתב המג"א (לב, מח) "ולי נראה שמנהג שלנו מנהג וותיקין הוא, ואין לשנות שלא להוציא לעז על הראשונים". בתרומת הדשן (סי' רלב) דן בסוגייתנו, ומבאר שאם עסקינן בדבר שהוא פשוט להיתר ובא להחמיר, יש בזה לעז על דורות הראשונים. אבל אם מדובר בענין שיש בו ספק בהלכה, ודאי שעדיף להחמיר ולא לחוש לדורות ראשונים.

בדף הבא נראה את היסוד "אלו ואלו דברי אלקים חיים", וביארנו בעבר ששבעים פנים לתורה, ובעוה"ז אנו חיים בתוך גבולות ואי אפשר שיהיה דבר והיפוכו כאחד. אך בעולם העליון שייך שיהיו שני דברים הפוכים גם יחד, כי לכל אחד מהצדדים יש נקודת אמת ואופן שבו הוא נכון. כל הפנים של תורה הם אמת, אך להלכה יש לבחור צד אחד וללכת לפיו.

מעתה אפשר להוסיף על התירוה"ד: דבר שפשוט שהוא מותר, שייך כלפיו "כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט" (ירושלמי המובא בתוס' לקמן ו:), ובדאי כאשר נוסף כאן חשש לעז על דורות הראשונים, יש להמנהג מהחומרא. אבל בדבר שיש בו צדדים שונים,

הרי שאף שהכרענו להלכה שמותר, מ"מ יש מקום להחמיר לחשוש לצד השני, שגם הוא אמת. וממילא אין לחשוש ללעז על דורות הראשונים.

דף ו

הקב"ה עסיק בפילגש בגבעה

מאי קעביד הקב"ה, קעסיק בפלגש בגבעה. וצ"ב מה הפירוש "קעסיק הקב"ה". מה הכוונה שהקב"ה עוסק בסוגיא מסוימת.

ויש בזה כמה ביאורים מגדולי המפרשים.

המהר"ל בחידושי אגדות מאריך ומבאר: המעשה של פילגש בגבעה היה שאדם הגיע עם פילגשו לשבט בנימין, ואנשי המקום התעללו בה. זו היתה יציאה מהחוק והמשפט. הטעם שזה ארע, משום שלא היה מלך בישראל כפי שהפסוק אומר "ובימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה". לא היה שם "מלך במשפט יעמיד ארץ". ועל כן אחר כך נולד שמואל הנביא שהביא את המלוכה בישראל.

פילגש בגבעה הוא סמל היציאה מן הסדר. כמעט נעקר שבט שלם מישראל.

הקב"ה תמיד עוסק בסדר העולם, כפי שהגמ' בע"ז (ג, ב) אומרת שבג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, והיינו שהרי הקב"ה איסתכל באורייתא וברא עלמא, התורה היא סדר העולם, ובתחילת היום הקב"ה עוסק בסדר העולם. וזה הפירוש שהקב"ה עוסק בפילגש בגבעה - שעוסק בסדר העולם. עכ"ד המהר"ל.

הבן יהודע מבאר שכל פרשה בתנ"ך יש בה סודות עליונים, ועסק הקב"ה

יעשה מהן צדקה

"כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר" - אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמים יעשה מהן צדקה, וכ"ש כשהן מרובין. מאי "וכן נגוזו ועבר", תנא דבי רי"ש כל הגוזז מנכסיו ועושה מהן צדקה ניצל מדינה של גיהנם. משל לשתי רחלות וכו'.

בביאור הדבר כתב המהר"ל (חי' אגדות כאן, נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ג): אדם שנותן לאחרים הרי הוא משפיע. בעוה"ז הכל מושפע עלינו מאת ה', ולפיכך מי שמשפיע לאחרים, מדמה את עצמו להקב"ה, ועי"ז מקבל השפעה ממנו, מפני שהתחבר אליו.

אדם שדבק עם הממון, הרי הוא דבק אל דבר ששייך לעוה"ז, לדבר שיש לו סוף, ואין לו דביקות במקור החיים. ודומה הדבר לרחילה שדבקה בצמר ומאבדת את החיים. אדם שמוותר על ממונו, דבק בהקב"ה מקור החיים.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב (קדושת לוי ביאורי אגדות) כתב דבר נפלא. ופותח בכך שכדי שיהיה לאדם קיום, צריך לבטוח בה'. כאשר אדם בוטח בדבר אחר מסיר את עצמו מחיבור להקב"ה. ומביא מהמגיד ממזריטש על הפסוקים מלכי אדום שנאמר בהם "וימלוך וימת", ודורש כך: אדם שגורם המלכה לאיזה דבר, כלומר שסומך על משהו מלבד ה', כגון על נכסיו, ממילא נאמר בו "וימת", גורם לעצמו מיתה וניתוק ממקור החיים. זה הפירוש בגמ' כאן, אדם שאין לו ממון ונותן צדקה הדבר מראה על בטחון גמור בהקב"ה. עצם זה שנותן צדקה ממעט הממון שלו מראה שאינו נשען על ממונו אלא על הקב"ה וזוכה לברכה עד בלי די.

ויש להוסיף מה שהבאנו בשיעורים קודמים מהראשונים ע"פ חז"ל, על הפסוק "והבוטח בה' חסד יסובבנו", שהבוטח בה' מקבל את ההשפעה הגמורה מלמעלה.

נמצא לפי זה שענין הצדקה המוזכר בסוגיין, הוא ביטוי וגילוי למידת הבטחון של אותו אדם.

דף ה

כל שכנגד א"י וחג השבועות

לרבי יהודה כל שכנגד א"י הרי הוא כא"י. והתוס' מביאים להקשות שאם כן יש כמה מקומות באירופה שיתחייבו במעשר. ובאחד התירושים כתבו שדוקא הים והאיים שבו, נחשבים כא"י, ולא היבשה שממול.

ונפתח בדיון לגבי האיים, שבספר לבושי מרדכי (יו"ד תליתאי סי' מט) מביא בשם רבו בשם החת"ס, שמדינת אנגליה שהיא אי, נחשבת כא"י לפי רבי יהודה. והתימה הגדולה היא, שהחת"ס עצמו בתשובה (אהע"ז ח"ב סי' מט) כתב שכל דברי רבי יהודה שייכים רק באיים שבים התיכון, ולא במה שיש באוקיינוס. הרי במפורש שאנגליה אינה חלק מהאיים הללו.

החת"ס (ביצה ד, ב) כתב חידוש גדול: אף שרבנן חולקים על רבי יהודה, היינו רק בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא כולם יודו לרבי יהודה, שאותם איים שנמצאים מול א"י הרי הם בכלל א"י, והם חלק מעשרה עממין שהובטחו לאברהם אבינו. והדברים מבוארים היטב ע"פ מה שאמר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, שכשיש מחלוקת גדולה, שניהם אמת, ומוכן שבעצם גם רבנן מסכימים לעיקר דברי רבי יהודה, אלא שסוברים שנוהג הדבר לעתיד לבא ולא עתה.

והחת"ס מבאר את דברי המג"א בתחילת סי' תצד. המג"א מקשה שחג השבועות שאנו חוגגים בו' סיון, אינו ביום שבו היה מתן תורה, שהרי יצאו ממצרים ביום חמישי, ואם סופרים חמישים יום מגיעים ליום שישי, וכיון

בפילגש בגבעה פירושו שעוסק בסודות התורה הנוגעים לפרשה זו.

בנפש החיים (ד, ו) מבאר כך: אנו יודעים שכאשר שניים עוסקים בתורה, שכינה ביניהם. בכל משא ומתן בדברי תורה, הקב"ה מעורב באותו דיון. זה מה שמגלה אליהו הנביא לרבי אביתר, שכשאתה וחברך למדתם את הסוגיא, הקב"ה נמצא איתכם ואומר ד"ת בשמכם. ואין זה שבמקרה הקב"ה עסק בסוגיא זו, אלא שמפני שלמדו סוגיא זו, לכן השכינה שהיתה ביניהם עסקה גם היא בסוגיא זו.

דף ז-א

דום לה' והתחולל לו

מר עוקבא סבל צרות מאדם ששמו גניבא, ושלח לר"א לשאול כיצד יתמודד עם ההצקות. השיב לו ר"א "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי", שאע"פ שרשע לנגדי אשמרה לפי מחסום מלמוסרו למלכות. המשיך מר עוקבא ושלח שקשה לו לעמוד בצרות אלה. השיב לו ר"א בפסוק אחר "דום לה' והתחולל לו", השכם והערב עליהם לבית המדרש והם כלים מאליהם.

והקשה הפני הושע מדוע ר"א המתין לאגרת השניה, עד שהשיב לו "דום לה' והתחולל לו", מדוע לא השיב לו מיד בפסוק זה שלבסוף סייע למר עוקבא (וביותר שהפסוק "דום לה'" מוקדם בתהלים לפסוק "אמרתי אשמרה").

הפנ"י מיישב, שרבי אלעזר ניסה למנוע ממר עוקבא להתפלל על הרשע שימות, כי המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה כפי המבואר בתוס' כאן. רק אחרי שהמצב החמיר, אז שלח לו שיתפלל עליו (או לפירוש שני בתוס' שילמד תורה וזה יועיל).

השואל ומשיב בספרו 'דברי שאול' מבאר כך: אדם יכול להיוושע בידי שמים בדרך הטבע או בדרך נס. ולעולם עדיף להשתמש בדרך הטבע. ולכן בתחילה הורה לו ר"א שלא יעשה פעולה של נס, אלא ישתוק, ורק כשהצרות התגברו, הורה להתפלל או ללמוד, ולפעול בדרך נס.

המאור עינים (פרשת ויצא) מביא הסבר נפלא בשם הבעש"ט. ונקדים לדבריו, שבוודאי כל מצוקה שקורה לאדם בעולם, אף אם בני אדם גורמים לו את הצרות, בעצם הדברים מכוונים מלמעלה, ומידת הדין היא שמתוחה עליו. וכן הם דברי הגמ' בחולין: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ הכריזו עליו מלמעלה.

ומבאר הבעש"ט שר"א לימד את מר עוקבא עצה גדולה "שע"י שישכים ויעריב עליהם לבהמ"ד, יתמתקו הדינים ההם המלוכשין באותם בני אדם שקמו עליו להצר לו, כי מה שיש לאדם צרים למטה הוא ע"י הדינים שיש עליו למעלה מהתערבות והתגברות סיגי הדינים והגבורות ומתלבשין בבני אדם למטה שהם ראויים לכך שייגלגלו חוב על ידם, והעצה הוא לבל יתגרה בהם אלא להשכים ולהעריב עליהם לבית המדרש בפנימיות התורה שהוא סוד הדעת... וע"י הדעה והדיבורים נתעלה למעלה להתאחד בעולם המחשבה מקום שאין שם דינים ואין שטן ואין פגע רע ח"ו רק הטוב הגמור".

ועל פי דבריו נראה שמהלך הסוגיא הוא כך: בתחילה אמר ר"א למר עוקבא שיתן מחסום לפיו, ולנסות להמתין עד שיכלו הדינים מאליהם. בשלב השני הורה לו להתעלות ולעבור למקום שכולו חסד ובכך הדינים יתבטלו.

דף ז-ב

שבקרבו. זה מה שהתגלה במתן תורה. החיבור הגדול בין הקב"ה לעם ישראל בגדר "ישקני מנשיקות פיהו".

דף י

דינא דמלכותא דינא – מתן תורה

הר"ן בנדרים כתב שטעם הכלל "דינא דמלכותא דינא", שהמלך הוא הבעלים של הארץ, ומי שנמצא בארצו, חייב לקיים את חוקיו. הרא"ש בשם ר"ת מוסיף ש'דינא דמלכותא דינא' הוא רק כאשר אין בהם אפליה, אך אם מחלק בין האנשים אין חיוב לקיים את הדינים הללו.

דף זה נלמד ביום טוב של שבועות זמן מתן תורתנו.

הפרשת דרכים (דרוש כב) מקשה על הגמ' בשבת (פח, א) שהקב"ה כפה על ישראל הר כגיגית והכריח אותם לקבל את התורה, ומכאן מודעה רבה לאורייתא שהם יכולים לטעון שהוכרחו לכך. ומקשה הפרשת דרכים מדוע לא תקף כאן הכלל "דינא דמלכותא דינא" שהקב"ה מלך העולם וכיצד יכולים לטעון 'מודעה רבה'.

ומתוך בתרי אנפי: (א) ע"פ הר"ן שדינא דמלכותא נובע מכך שהמלך בעלים על הקרקע, והרי את א"י נתן הקב"ה לאברהם אבינו, וכביכול כבר אינו בעלים. (ב) ע"פ דברי ר"ת הנזכרים לעיל, וכיון שאת התורה הקב"ה מחייב רק את ישראל ולא את שאר בני העולם, לא שייך בזה דינא דמלכותא.

בספר ערבי נחל (לבעל הלבושי שרד) פרשת ואתחנן דרוש י' מביא את הפרשת דרכים ודן בדבריו. ובסוף הוסיף דמדוע נתינת התורה נקראת "מתן תורה", הרי אין זה מתנה אלא גזירת מלך על עבדיו. ומיישב שבגזירת מלך רגילה אין שכר ממש על קיום הגזירה, ואילו במצוות של הקב"ה קיי"ל "שכר מצוה מצוה", ובונה לעצמו את העולם הבא שלו, זה לא נקרא גזירת מלך אלא מתן תורה, שקיבלנו מתנה.

ונראה בדבריו שבכך מתורצת קושיית הפרשת דרכים, שאין כאן גזירת מלך רגילה.

ומתקשרים הדברים למה ששמענו מפי מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל: החידוש הגדול של מתן תורה אינו שהקב"ה נתן לנו גזירות מלך מלמעלה, אלא מתן תורה נקרא "יום חתונתו", "ישקני מנשיקות פיהו" (ראה שיעור קודם), והחידוש הגדול הוא שהתורה ניתנה לנו ונקראת "תורה דיליה". התורה היא שלנו ובשליטה של חכמינו.

דבר זהו הנישואין של כלל ישראל לבורא העולם. מובן אם כן שאין כאן הוראות וחוקים אלא נישואין. ומובן א"כ הגמ' בשבת שאם היתה כאן כפיית הר כגיגית, לא שייך להמשיך את הצורה של הנישואין שנולדו מהכרח זה, דו"ק. וזה הביאור שודאי מצד גינא דמלכותא דינא שייכת כפייה אבל לא מצד נישואין וחיבור בין שוים השייך במיוחד לחג מתן תורתנו.

שלכו"ע בשבת ניתנה תורה, נמצא שהתורה ניתנה ביום החמישים ואחד. המג"א מביא תירוץ הרמ"ע מפאנו, שהדבר בא לרמוז לנו על יו"ט שני של גלויות, והוא מה שאמרו בגמ' שמשה הוסיף יום אחד מדעתו. כמוכן שהדברים צ"ב, ועכ"פ מקשה החת"ס, כיצד יתכן שחג מתן תורה נקבע לפי הגלות. מתוך החת"ס ע"פ מה שחידש כדלעיל שלעתיד לבוא האיים הרחוקים שבים יהיו א"י, ואעפ"כ יצטרכו לנהוג יו"ט שני לפי שהשלוחים אין מגיעים למרחק כזה, וזו הכוונה שמתן תורה רומז ליו"ט שני, והכוונה ליו"ט שני שלעתיד לבא. (וצ"ע על תירוץ זה מהמציאות היום שלא תהיה בעיה לשלוחים להגיע לכל מקום, ועיין חת"ס בתשובה (או"ח סי' קמה) שמביא יישוב נוסף).

דף ט

שפתיים יישק – ישקני מנשיקות פיהו במתן תורה

רבי יוסי קילס את רבי שמעון ואמר עליו "שפתיים יישק משיב דברים נכוחים".

רש"י פירש: ראוי זה לנשק. התוס' מבארים שכשמדבר, כל הסובבים שותקים ואינם יכולים להשיב.

ונראה שההכרח של התוס' הוא שאלת רבינו בחיי (פתיחה לפרשת אמור) על רש"י, שהיה צריך לומר "שפתיים יושק".

ומבאר רבינו בחיי ע"פ פשט, שכשאדם אומר דבר תורה והשומעים מקבלים ונהנים מדבריו, כאילו שנתן להם נשיקה של אהבה וחיבה. ועוד ביאר ע"פ קבלה: אדם שמצליח להתחבר לחכמה העליונה הדבר מכונה נשיקה. נשיקה היא חיבור הגבוה ביותר שיש. אדם כזה זוכה ל'מיתת נשיקה' דהיינו שבשעת פטירתו מחובר לעליונים. נשיקה בשפתיים היינו מלשון שפה, שנמצא בגבול של החכמה העליונה שמשפיעה החוצה.

ונראה לבאר דבריו ע"פ מה שביאר הבן יהוידע בסוגיין. הביא בשם האריז"ל שצריך כח מיוחד שנחשב בלשון המקובלים 'אור מקיף' כדי שאדם יוכל לומר דברי תורה שמגיעים ממקום גבוה, ולבטא אותם בצורה נכונה. המדבר סוד, צריך לדבר באופן שרק מי שראוי לכך יבין את הדברים לאשורם. לא לכל אדם יש את הכח הזה. לרשב"י היה היכולת הזו ועל כן הוא כתב את ספר הזוהר, הוא ידע לומר דברי סוד ולהלביש אותם באופן שלא יובן ע"י מי שאינו ראוי.

וזה מה שאמרו כאן על ר"ש שפתיים יישק. שהוא נמצא בשפה של החכמה העליונה מול התחתונים, ויודע כיצד לבטא אותה באופן נכון.

נשיקה היא לשון דביקות כמו שכתוב בשיר השירים "ישקני מנשיקות פיהו". רש"י על פסוק זה כתב שמדובר כאן על החיבור בין חתן לכלה פה אל פה. ומוסיף רש"י בפסוק הבא "כי טובים דודיך מיין", שכאשר הקב"ה נתן תורה לישראל ודיבר עמהם פנים אל פנים, זה היה הנשיקה. ומוסיף רש"י "ואותם דודים עודם ערבים עלי מכל שעשוע, ומובטחים מאיתו להופיע עוד עליהם ולגלות להם סוד טעמיה ומיסתר צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו".

הנשיקה היא חיבור גבוה שהיה במתן תורה, ועם ישראל מייחל להמשך מצב זה שיביא לגילוי סודות התורה. וכפי שכתבו רבנו בחיי וכן יהוידע.

ונוסיף מה שכתב בשפת אמת פרשת נשא (תרס"א) שיש שתי צורות של אהבה עם הקב"ה: אהבת עולם - שמסתכלים על העולם ודרכו מגיעים לאהבת ה'. אהבה רבה - שאדם אוהב את הקב"ה מכוח הרוחניות והתורה. לא מכוח דברים חיצוניים שקורים סביבו בעולם, אלא דרך הנשמה

פרשת בהעלותך

אלדד ומידד מתנבאים במחנה

לע"נ זקני הגאון רבי משה יונה בן רבי מאיר הלוי צווייג זצוק"ל יום הזכרון ט"ז סיון

תמצית: קושיות: איך אלדד ומידד מתנבאים על משה שלא יכנס לארץ הרי עדיין לא חטא במי מריבה? מדוע משה לא התפלל על ישראל כשהתאוו לבשר ורק הוסיף לטעון שאינו יכול לשאתם לבדו? מה הועלת של האצלת הרוח על ע' זקנים? - בדברי חז"ל ש"משה רבינו לא נכנס לארץ משום שהוא פני חמה. חטא מי מריבה נחשב רק עלילה ולא סיבה בפני עצמה - ספר במדבר מחולק לג' ספרים והחלק השני עוסק בפורענות ישראל - מקום הריחוק של ישראל ממשה רבינו היה כשהתאוו לבשר - ביאור מעלת משה רבינו שהוא זיכרון החומר עד ששכינה מדברת מתוך גרונו וביאור פרשת מרים - ריחוק בני ישראל ממשה היה כשנחברו לחומר - תחילת חיבור בני ישראל לחומר היה בבקשה לבשר, וביאור הפרשה - אלדד ומידד מתנבאים על משה במקום שבו התחילה ירידת ישראל שהיא סיבת מניעת כניסתו לארץ

בזה נבואה. אבל כאן הרי יש נבואה מפורשת ומבוארת של אלדד ומידד, והיאך שייך דבר זה קודם החטא.

א.

איך אלדד ומידד נתנבאו שמשה אינו נכנס לארץ הרי עדיין לא חטא במי מריבה

טעם שמשה לא היה מליץ יושר על ישראל בתלונתם על המן כפי שהיה בשאר חטאי ישראל

עוד יש לברר מה שנאמר בתחילת אותה פרשה (יא, ד) שבני ישראל התלוננו על המן: "והאספסוף אשר בקרבם התאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר וגו'", ותשובת משה היתה חמורה מאד (יא, י-טו): "וישמע משה את העם בכה למשפחתיו וגו' ויאמר משה אל ה' למה הרעת לעבדך ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה עלי האנכי הרייתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבותיו, מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה, לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני, ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי".

ותמוה עד למאד, דמשה רבינו הרי היה מליץ יושר על ישראל בכל חטאתיהם, ובחטא העגל ובחטא המרגלים עמד וביקש רחמים עליהם וכן בכל נפילה ונפילה שנזכרה בכתובים, ומדוע כאן נתייאש משה מלבקש עליהם כאשר היו מתלוננים על המן? וכי דבר זה חמור וכבד יותר מכל חטאי בני ישראל במדבר?

בפרשה נאמר (י"א, כ"ז): "אלדד ומידד מתנבאים במחנה", ופירש רש"י: "שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ". ותמוה מאד, הרי הגזירה על משה שלא יכנס לארץ באה עליו מחמת חטא מי מריבה כמו שנאמר להלן (כ, י"ב) "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישיני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם". והרי בזמן זה עדיין לא חטא משה בחטא מי מריבה ועדיין לא נגזרה עליו גזירה זו, וא"כ היאך אפשר שנביא יתנבא שמשה אינו נכנס לארץ.

ואכן היה מקום להקשות כעין זה גם ממה שנרמז לעיל בספר שמות (ו, א): "עתה תראה אשר אעשה לפרעה" וכתב רש"י: "עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם לארץ". אמנם באמת זו אינה קושיא, דהתם הוי רמז בעלמא בדברי בורא העולם שעדיין לא נתברר ונתגלה לנו באותה השעה, אבל עדיין לא היה גילוי ממש בעולם על גזירה זו עד אשר תבוא השעה לגילוי ואז יתברר למפרע דהיתה כאן נבואה, וכדוגמת "נזרקה נבואה בפיו" שמצינו בחז"ל (עיין קידושין עב. וברש"י שם) שהיא נבואה שבשעת אמירתה אין מבינים שיש כאן נבואה ורק לאחר זמן מתברר שהיה

קושיא בתשובת הקב"ה שיאציל הרוח על הזקנים אע"פ שאין זה מועיל לתלונת בני ישראל להביא להם בשר

ועוד צ"ב, מה שהוסיף משה עוד טענה חדשה "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני", והדברים תמוהים מה שייכת טענת משה זו לתלונת בני ישראל שהם רוצים בשר, וכי אם יהיו עמו עוד אנשים יוכל להביא להם בשר?

וגם צ"ב מה שהשיבא הקב"ה על טענה זו (יא, טז-יז): "ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך". הרי לכאורה די היה להקב"ה להשיבו שהוא נותן בשר לבני ישראל וכבר נתיישרה תלונת בני ישראל, ומדוע צריך הוא עוד להאצלת הרוח? והאיך תועיל האצלת הרוח על הזקנים כדי להשיב על תלונת ישראל על המן וטענת משה מאין לי בשר לתת לכל העם הזה?

ב.

בדברי הזוהר דמשה לא נכנס לארץ מפני שהוא כפני חמה וההנהגה בארץ ישראל היא כפני לבנה אע"פ שבתורה מבואר שהיתה גזירה על חטא מי מריבה

וליישב הענין צריך להקדים ביאור בטעם הגזירה על משה רבינו שלא להכנס לארץ ישראל [וכבר התבאר ענין זה בדברינו בעוד מקומות, ונשוב ונעיין בזה כאן]: איתא בזוהר (ח"ג, קנו:): "תא חזי, משה הוה שמשא, ובעא לאעלאה לארעא, אמר ליה קודשא בריך הוא, משה, כד אתי נהורא דשמשא, אתכליל סיהרא בגוויה, השתא דאנת שמשא, היך יקומון כחדא שמשא וסיהרא, לא נהיר סיהרא אלא בשעתא דאתכניש שמשא", פירוש הדברים, שהטעם שמשא רבינו לא נכנס לארץ ישראל הוא משום שפני משה כפני חמה (ב"ב עה.), וההנהגה בארץ ישראל היא הנהגה של לבנה, וא"כ לא שייך שיהיה גילוי של הנהגת הלבנה בזמן שיש חמה, ועל כן משה לא היה יכול ליכנס לארץ.

אך צ"ב בדברי הזוהר, דהרי הטעם שמשא רבינו נענש שלא להיכנס לארץ ישראל היה משום חטא מי מריבה, ומדוע הזדקקו חז"ל לטעם נוסף?

חטא מי מריבה נחשב רק עלילה להוציא רצונו של הקב"ה לפועל ולא הסיבה בעצם

וביאור דבר זה נמצא בדברי חז"ל בתנחומא פרשת וישב (פרק ד'): "זש"ה לכו חזו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם (תהלים כה) א"ר יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביאן בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות, מנין? א"ר ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום (בראשית א) זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות, ואדם נברא

בששי ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם שנאמר "כי ביום אכלך ממנו מות תמות". משל למה הדבר דומה, למי שמבקש לגרש את אשתו כשבקש לילך לביתו כתב גט נכנס לביתו והגט בידו מבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה מזגי לי את הכוס שאשתה מזגה לו כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי? אמר לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור שכתבת הגט והביאתו בידך? אף כך אמר אדם לפני הקב"ה רבש"ע עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון שכך כתיב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ב' אלפים שנה וכתוב בה (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל, אלולי שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך אלא באת לתלות בי את העלילה הוי נורא עלילה על בני אדם. וכן אתה מוצא שא"ל הקב"ה למשה (דברים א) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו' איש זה משה דכתיב (במדבר יב) והאיש משה ענו. האיש המסויים באנשים וכן אתה אומר (שמואל א יז) והאיש בימי שאול זקן בא באנשים וכן הוא אומר (שמות ו) עתה תראה אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים, וכיון שאמר להם שמעו נא המורים (במדבר כ) א"ל הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל הזה הוי נורא עלילה".

ביאור הדברים, שפעמים שבזוהר העולם כביכול מוצא עלילה שמשום סיבתה מביא להוצאת רצונו מן הכח אל הפועל, ועיין מה שהאריך בזה הלשם במקומות הרבה.

ומדרש זה מבאר דברים רבים בהנהגת העולם, ודוגמא לדבר,, דהנה אדם הראשון חטא ולכן נגזרה עליו מיתה לו ולזרעו, ואם לא היה חוטא היה הולך מייד לגן עדן ולעולם הבא. ולפי זה נמצא דבר פלא, דכל הילוך העולם מזמן הבריאה ועד עתה, כולל את מעשי האבות הקדושים, השבטים, משה יהושע דוד ושלמה, מתן תורה ובית המקדש, לא היו אלא בדיעבד - תכנית שיצאה מן הכח אל הפועל רק משום שאדם הראשון חטא? דהרי אילולי חטאו לא היו כל מאורעות העולם הזה, ודבר זה לא מסתבר כלל.

אבל על פי דברי המדרש ביאור הדבר הוא להיפך, דודאי כך גזר רצונו יתברך שהעולם יבוא למהלך שהוא נמצא בו כעת, ואך היה צריך לחטא האדם כדי למצוא עלילה לתלות בה מהלך זה. [וביאור עניין אדה"ד אכ"מ, עיין מה שנתבאר בענין ר"ה בארוכה].

ולפי"ז מבואר מה שמשא רבינו לא היה יכול להיכנס לארץ ישראל משום סיבה אחרת, אבל היה צריך "עלילה" לתלות בו סירחון זה שלא יכנס משום מעשיו, וזהו חטא מי מריבה. שכביכול חטא מי מריבה לא היה סיבה מספקת לעונש זה, אבל היה עלילה בכדי להגיע למניעה זו.

משה מדרגת חמה ישראל מדרגת לבנה

אך עכ"פ צריך ביאור מהו הטעם הכמוס שלא נכנס, ואע"פ שדבר זה הוא בגדר "בהדי כבשי דרחמנא למה לך" (ברכות י.), מ"מ הרי כבר גילו לנו חז"ל משהו מזה בדברי הזוהר דמשה הוא פני חמה ואין

תורה", פירוש דספר במדבר מחולק לג' ספרים, ספר אחד הוא עד פרשת ויהי בנסוע הארון, פרשת ויהי בנסוע הארון הוא ספר בפני עצמו, וספר ג' מפרשת ויהי בנסוע הארון. והמתבונן בספר במדבר יראה שסדר הדברים הוא ברור, קודם לפרשת ויהי בנסוע הארון הספר מדבר על מעלת עם ישראל החונים סביב למשכן, יחד עם משה ואהרן והלוויים, כולם כיחידה אחת ליחדך. וכפי שביאר רבינו בחיי בפרשת במדבר, סדר הדגלים ומספר בני ישראל היה מכוון כסדר המלאכים ויש כאן גילוי של עם ישראל בחיבור מושלם לבורא העולם. לאחר פרשת ויהי בנסוע הארון התורה מדברת על פורענות אחר פורענות: מתאווננים, פרשת מרים, מרגלים, קורח ועדתו, מי מריבה ובנות מואב, ירידה אחר ירידה. נמצא דספר במדבר מחולק כך: חלק ראשון - מעלת ישראל בעלייתו שעולים עד לרקיע, חלק שני - עם ישראל בירידתו, ובאמצע עומדת פרשת "ויהי בנסוע הארון", הפרשה המדברת על משא השכינה, להורות שבכל מקום שגלו שכינה עמם, הן בקצה העליון והן בקצה התחתון.

וודאי בחלק הראשון של הספר כאשר עם ישראל הוא במעלתו שם הם חונים יחד עם משה רבינו, ועל אף שודאי ירדו ממדרגתם העליונה בחטא העגל, מ"מ עדיין היו בדרגה להיכנס לארץ ישראל יחד עם משה רבינו. אבל במהלך הפורעניות של החלק הב' של הספר, שם איבדו בחטא המרגלים את זכותם לארץ ישראל, ובחטא מי מריבה משה רבינו נגזר עליו ג"כ שלא יכנס. נמצא דבמהלך הירידה של עם ישראל בחלק הב' של ספר במדבר היתה ההתרחקות ממדרגת משה של פני חמה, עד שהגיעו למדרגת לבנה בלבד. באופן, שאם לא היו חוטאים ודאי היו זוכים להיכנס לארץ ישראל יחד עם משה רבינו ולחיות בהנהגה של חמה, אבל עתה שחטאו ואינם במדרגה זו ממילא משה רבינו אינו יכול להיכנס עמם דבמדרגתם ארץ ישראל צריכה להיות מקום ששיך עליו גלות, וזה לא שייך אצל משה רבינו, כמו שנתבאר.

ומדויק הדבר מאד שבפרשת דברים כתוב בתוך סיפור הדברים דחטא המרגלים (דברים א, לז): "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם", ותמוה דהטעם שמה רבינו לא נכנס לארץ לא היה מחמת חטא המרגלים אלא מחמת חטא מי מריבה? ועל פי כל הנ"ל מיושב היטב, דמחמת שעם ישראל חטא ולא היה במדרגה להיכנס לארץ ישראל, על כן משה רבינו לא היה יכול להיכנס, וחטא מי מריבה היה רק "עלילה" להגיע לדבר זה, אבל טעם הדבר הוא משום ריחוק עם ישראל ובעיקר חטא המרגלים. דו"ק.

מדרגת משה רבינו היא זיכוך החומר - שכינה מדברת

מתוך גריו

ועומק החילוק בין מדרגת משה כחמה למדרגת בני ישראל כלבנה מתבאר ברוח חיים (תחילת פרקי אבות) שכתב וז"ל: "אבל משה משה לא פסיק טעמיה בגויה שנזדכך אצלו הגוף כל כך עד שלא היה חוצץ ומפסיק כלל בין הארת הנשמה כשהיא בעולם העליון לכשהיא

מקומו בארץ ישראל בהנהגת לבנה.

וביאר דבר זה נראה, דחמה היא בחינת גילוי גמור מבחינת הנותן, משא"כ לבנה היא בחינת גילוי מצומצם מבחינת המקבל. והוא כמבואר במקומות רבים (עי' בהעמק דבר בפתיחה לספר במדבר, ובפרק כ' פסוק א' וה', בעל התניא בליקוטי תורה תחילת פרשת שלח, וברצ"ה תחילת ספר ליקוטי מאמרים) דבמדבר היתה הנהגה גלויה של עין בעין יראו, אבל כשנכנסו לארץ ישראל ההנהגה היא טבעית ובהסתר בכדי להעלות את הגשמיות.

ונוסיף לזה את דברי הרמח"ל (מגילת סתרים, אוצרות רמח"ל פרשת בהר) דבחינת המלכות שהיא בחינת המקבל, אינה מתגלית בשלמות רק בארץ ישראל עיי"ש. וממילא משה רבינו הוא בבחינת גילוי של חמה, ובארץ ישראל צריך להיות הנהגה של בחינת לבנה ולא נהיר סהרא אלא בשעתא דאכניש שימשא, ועל כן אין מקומו בארץ ישראל.

ולשלמות העניין נוסף את דברי המגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן כ) דאם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל לא היה שייך שילכו אח"כ לגלות, וכן ביאר הספורנו בסוף ספר דברים (לד, ד), והיו ח"ו היו מגיעים למצב של "ונושנתם" היה מתקיים בהן כי אבד תאבדון, כמבואר בגמ' גיטין (פח.). "מאי דכתיב וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו? וכו' עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם", וביאר רש"י: "היינו צדקה שמייהר להביא הרעה לסוף ח' מאות וחמשים דהיינו ב' שנים קודם ונושנתם דהיא בגימטריא ח' מאות וחמשים ושתיים, ואם שהו עד ונושנתם היה מתקיים בהן כי אבד תאבדון".

והטעם בזה שאם משה היה נכנס לארץ ישראל לא היו גולים אע"פ שהיו חוטאים וראויים לגלות שיגלו מתבאר לפי הנ"ל, דבבחינת ההנהגה הגלויה לא שייך חורבן וגלות, ובני ישראל במדרגתם כשנכנס לארץ ישראל היו במדרגה נמוכה של לבנה ששם צריך להיות אפשרות לגלות כיון ששייך בהם חטא. וע"כ אם היה משה נכנס והיה מביא להנהגת חמה, ישראל שהיו במדרגת לבנה היו ח"ו נאבדים. נמצינו למדים קצת טעם לרצונו יתברך שמה רבינו לא יכנס לארץ ישראל, ועל כן עלילה נתלתה עליו בחטא מי מריבה שלא ייכנס. [ועיין מה שהתבאר עוד בזה בפרשת חוקת (מאמר י').

ג.

ישראל איבדו את מדרגת משה בחטאים שבספר במדבר

אלא, דדבר זה עצמו צ"ב, מדוע עם ישראל נמצא במדרגת לבנה שהיא פחותה ולא במדרגת חמה שמה רבינו שייך אליה? וע"כ זהו משום מעשיהם, שע"י שחטאו ירדו ממדרגה זו למקום ריחוק שגילוי ההנהגה הוא בצמצום.

והוא כפי שביאר מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל פעמים רבות על פרשה זו, מדברי הגמ' בשבת (קטז.). "חצבה עמודיה שבעה אלא ז' ספרי

1 ועיין במהר"ל (נצח ישראל פל"ג) שבאמת ביאר באופן אחר דאם משה היה נכנס לא היו חוטאים כלל, עיי"ש.

עם ישראל חטאו בדברים רוחנים - כדוגמת העגל שבא מטעות בעניין רוחני, ואפילו בחטא המרגלים יש בזה תאווה רוחנית כמבואר בליקוטי תורה הנ"ל עיי"ש, אבל כאן שביקשו בשר גרידא, ביקשו רק גשמיות וחומר, על זה אומר משה שלא אוכל להנהיגם, כיון שזהו כנגד עצם מציאות משה שהוא כולו זיכרון החומר.

האצלת הרוח לע' זקנים היתה כדי שיהיו עומדין בין משה שהיה במדרגת חמה לבני ישראל שירדו למדרגת לבנה

ולכן התשובה על טענה זו היא האספה לי ע' זקנים, שהקב"ה מסכים עם משה שעם ישראל כבר התחיל בהתרחקות ממשה, ועל כן נצרכים לזקנים שעדיין נשארו במדרגתם הראשונה שיהיו עומדים בין משה לישראל, בין אדם שהוא כולו רוחני לבין העם החפץ בחומרי.

וכעין דברים אלה ביאר רצ"ה בספר דברי סופרים (אות לא) וז"ל: "ואמר מאין לי בשר לתת וגו' כי הוא לא היה לו שפע בזה שיוכל להשפיע לכל ישראל, ועל כן אמר לא אוכל אנכי לבדי וגו' וסיים ואל אראה ברעתי, היינו שהוא היה מרוחק מכל גשמיות ולא היה לו שייכות להשפעת בשר גשמי וכו' ועל כן מינה שבעים זקנים שיוכלו להמשיך שפע גשמי, כי דרגא דמשה רבינו ע"ה שהוא המוריד תורה מן השמים לא היה לו שייכות עם שפע עולם הזה כלל, רק בהשפעתו היה המן לחם מן השמים שהוא עצמו סוד התורה שבכתב לכו לחמו בלחמי שהוא הלחם שמלאכי השרת אוכלין והשבעים זקנים המקבלים נבואתם ממנו הם דוגמת לבנה המקבלת מהחמה סוד תורה שבעל פה שהוא חכמה תתאה, ועל ידי זה נמשך שפע גופני למטה גם כן".

נבואת אלרד ומידר מגלה ההפרדה בין משה לבני ישראל

ולפי זה מתבארת היטב נבואת אלרד ומידר, דדוקא כאן במקום הזה, שהוא תחילת ירידת עם ישראל לאחר פרשת ויהי בנסוע הארון, שעם ישראל נעשה חומרי יותר ועל כן מתרחק ממשה, ניתנה להם נבואה: משה מת ויהושע מכניס, שכיון שהסיבה העמוקה לכך שמשה רבינו לא נכנס לארץ אינה משום חטאו שיעשה אח"כ, אלא משום הריחוק של בני ישראל ממנו שירדו להנהגה לבנה, ודבר זה מתחיל להתגלות כאן שהוא המקום שמתאווים לגשמיות, ממילא הנבואה שייכת לכאן - אם עם ישראל נמצא במדרגה זו, משה אינו יכול להיכנס לארץ ישראל.

ובזה מבואר גם שכאשר באו לומר דבר זה למשה ואמר יהושע "אדני משה כלאם", אמר לו משה "ומי יתן כל עם ה' נביאים", וביאור תשובת משה היינו שהאצלת הנבואה לע' זקנים היתה להורות שגם מי שבמדרגה נמוכה ממשה יכול לזכך החומר ולחזור למדרגתו הראשונה הראויה להנהגת חמה, ותפילת משה היא שיהיו כל עם ישראל נביאים ויזקקו את חומרם, ואז יתרוממו למדרגת חמה ויזכו לגאולה השלמה עם משה רבינו, אמן.

בגוף. וזה היה מפני רוב שפלותו וענותו שחשב עצמו כאלו הגוף אינו ואמר ונחננו מה ואצל אברהם על כל פנים היה חשוב כעפר ואפר, ולכן אמרו השכינה מדברת מתוך גרונו של משה מחמת שלא היה הגוף אצלו מסך מבדיל היתה שכינה מדברת מתוך גרונו ממש". והוא דמשה רבינו היה במדרגה גבוהה מאד שזיכך לגמרי את חומריו עד שהיה במדרגה של שכינה מדברת מתוך גרונו ממש. ודבר זה התחיל במעמד הר סיני שעלה להר ולחם לא אכל ומים לא שתה ארבעים יום וארבעים לילה.

ויש להוסיף על זה את דברי המשך חכמה (הקדמה לשמות) שמשה רבינו ניטלה ממנו בחירה, וביאור הדבר שמשה רבינו זיכך החומר כ"כ שלא היה לו עוד יצר הרע, והוא ע"י עבודתו שעל ונתעלה להיות מחובר אליו יתברך לגמרי.

ובזה ביאר הרוח חיים את חטא מרים בסוף פרשתנו, וז"ל: "וזהו ענין דבור אהרן ומרים במשה שחשבו שאצלם גם כן נזדכך החומר כמו במשה. ולכן אמרו הרק אך במשה דבר כלומר לא בו בלבדו השכינה מדברת מתוך גרונו בו ממש הלא גם בנו דבר חשבו שגם נבואתם במדרגה כזו והשיב להם הקדוש ברוך הוא אם יהיה נביאכם ה' וכו'" עיי"ש שביאר שזיכך החומר שהיה למשה לא היה כדוגמתו באף אחד. ולפי זה מבוארת פרשה זו דמרים טענתה דמדוע משה פירש מהאשה מה שלא עשו שאר הנביאים, והטענה על מרים היתה שלא תפסה את מדרגת משה המסולק מגשמיות וא"א להשוותו לנביאים אחרים.

ועכ"פ נמצא דגודל מעלת משה רבינו הוא בזיכך החומר וביטול הגוף, וזו היא הנהגת חמה המוזכרת לעיל. וממילא עם ישראל בהנהגת לבנה הוא במקום שאינו מזוכך, ויש שם קיום לחומר. ולפי המתבאר הריחוק בין משה רבינו לכלל ישראל בדבר זה היה בפרשיות של החלק השני של ספר במדבר, ששם התרחקו בני ישראל מזיכך זה.

ד.

תחילת ירידת עם ישראל היתה בקברות התאווה ועל כן טען משה שאינו יכול להנהיגם יותר לפי שירדו למדרגת לבנה

הפרשה הראשונה מיד לאחר ויהי בנסוע הארון היא "והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה", יש כאן בכיה על המן. כמבואר בגמ' (יומא עה:) ומתבאר ברמב"ן (שמות טז, ו) דמן הוא לחם אבירים, לחם שמלאכי השרת אוכלים, פירוש שהיה בו ענין של לחם רוחני. וזהו הטעם שלא היו מוציאים רעי, דאין כאן פסולת כלל.

ונמצא דמשה הפורענות של בני ישראל מתחיל בכך שבני ישראל הכריזו שאינם חפצים ברוחניות כ"כ, המן נראה בעיניהם כלחם קלוקל, ותאוותם היא לבשר, פירוש תאוותם לחומר, וזהו תחילת ירידתם וההתרחקותם ממשה רבינו שהוא כולו רוחני.

וממילא מובן מה שדוקא כאן משה רבינו בא בתלונה לפני הקב"ה ואמר "לא אוכל לבדי לשאת את כל העם הזה", דבכל הפורעניות האחרות שמשה רבינו עמד כפרקליט ומגן לעם ישראל היה כאשר

מצוה רא

להיות השכיר אוכל בזמן שכירותו

שנאמר כי תבא בכרם רעך

כי תבא בקמת רעך

אוכל, מפני שהתורה זיכתה לו כלקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר. והנה, יש ד' טעמים לפטור לקט שכחה ופאה ממעשר, או מדכתיב "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" (דברים יד כט), וילפי' בירושלמי (מעשרות פ"א ה"א) "ממה שיש לך ואין לו את חייב ליתן לו, יצא לקט שידך וידו שווין בו". וכן מצד דלקט שכחה ופאה הם הפקר, והפקר פטור ממעשר מאותו הטעם, ועוד ילפי' (בירושלמי שם) מדכתיב "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" (דברים יד כב). וטעם נוסף דילפי' דין לקט שכחה ופאה מי"ד שנים שכבשו וחלקו והיו פטורין ממעשר. ולכאז' טעמים אלו אינם שייכים כלל אצל הפירות שאוכל הפועל בשעת עבודתו, ומהו שהשווה רש"י בין אכילת הפועל ללקט שכחה ופאה.

קושיות על הצד הפירות ניתנים לפועל כשכר

ולהצד הפועל משלו הוא אוכל, יש לשאול כיצד ניתן להחשיב את הפירות שאוכל כשכר הפועל. דהנה ישנם שני אופנים לקביעות שיעור משכורתו של הפועל, דאפשר שיקבע לפי המחיר הקבוע בשוק, ואפשר לפי מה שקצץ בעה"ב וקבע עם הפועל. בין כך ובין כך, כאשר חייבה תורה לתת פירות בשכרו, כיצד תיחשב תוספת זו כחלק מהמשכורת. דשכר הפועל הוא שווי עבודתו, וכל תוספת אינה חלק מן התשלום.

ובחכמת שלמה (ח"מ של"ב) הקשה דהא קיימא לן דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, והפועל אוכל פירות מתי שירצה, וכיצד ניתן להחשיב אכילה זו כשכר. ובאמת, הרמב"ם (פי"ב מהל' שכירות ה"ב) נקט דאין הפועל רשאי לאכול עד גמר עבודתו, ולשיטתו לא תקשה, דבאמת אין שכירותו משתלמת אלא לבסוף, אך לשאר הפוסקים שנחלקו על הרמב"ם, תקשה קושית החכמת שלמה.

אין פועל אוכל פירות הקדש

עוד ממעטינן בגמ' (שם) דמותר לפועל לאכול רק משדה של בעלים, ואילו כשעובד בשדה הקדש אינו אוכל דכתיב "רעך" ולא של הקדש. ויש לשאול מהיכ"ת דמותר לאכול משל הקדש, ולמאי איצטריך למעט מקרא. ונודעו דברי הגר"ח (חידושי הגר"ח הלוי פ"ח מהל' מעילה) דאיסור מעילה בהקדש הוא מטעם גזל שגוזל את ההקדש, וממילא הו"א דכשם שמותר לפועל לאכול פירות משל הדיוט דהתורה התירה את הגזל, כך התירה התורה ליקח פירות הקדש ואין בהם גזל, כדרך שמותר לפועל ליטול את שכרו מן ההקדש ואין בזה מעילה. ולהכי איצטריך קרא ללמד דאעפ"כ אין הפועל אוכל משל הקדש. וה"נ למ"ד משל שמים הוא אוכל, כיון שמותר לו לאכול, הו"א שמגיע לו לאכול את הפירות אף משל הקדש.

אכילת פועל בשעת מלאכה - משלו או משל שמים

נאמר בפרשת כי תצא "כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך... כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך" (דברים כג כה-כו). נצטוינו בזה שכל פועל העובד אצל בעה"ב רשאי לאכול מהתבואה או מהגפן של בעה"ב במחובר, ואף בתלוש ובלבד שלא נגמרה מלאכתו לא למעשר ולא לחלה כמבואר במשנה (ב"מ פז).

ובגדר חובה זו נסתפקה הגמ' (שם צב.) אם פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל. ומפרש רש"י "משלו הוא אוכל - תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה. או משל שמים - במתנת גמילות חסדים, כשאר מתנות עניים". ומפרשת הגמ' דנפק"מ כשרוצה ליתן לאשתו ובניו מהפירות שאוכל בשעת מלאכה, דאי אמרי' דמשלו הוא אוכל, יהיבין לאשתו ובניו עימו, ואי אמרי' דמשל שמים הוא אוכל, לדידה זכי רחמנא, לאשתו ובניו לא זכי רחמנא. ונחלקו רש"י ותוס' בנפק"מ זו, רש"י מפרש דאם משלו הוא אוכל יכול ליתן לכל מי שירצה, כשם שהרשות בידו ליתן את שכרו לאחרים ולעשות בו כרצונו. ואם משל שמים הוא אוכל לא זכי בפירות עד דמטי לידו עם שכרו ואינו יכול להקנותם לאחרים. אבל התוס' כתבו דאי משל שמים הוא אוכל אינו זוכה עד שלועס ואוכל בפועל, ואין אפשרות שיתן לאשתו ובניו כלל [דאף כשמטי לידה לא זכה], ולא נתבאר בדבריהם מאי טעמא תלי באכילה דווקא, ולא די שיבוא לידו.

פטור הפירות ממעשר

מבואר בגמ' (שם פז.) דהפירות שאוכל הפועל בשעת עבודתו פטורים מן המעשר, וילפי' לה מקרא דכתיב "כנפשך" - כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל, מה בעה"ב אוכל בשדה ופטור מן המעשר, אף פירות שאוכל הפועל בשדה פטורים מן המעשר. ודברי הגמ' טעונים הסבר, למאי איצטריך קרא לפטור מן המעשר, דלכאז' מאי שנא פועל מבעה"ב, דכשם שבעה"ב פטור מן המעשר כך הפועל פטור מן המעשר. ופירש רש"י דבאמת פירות שלא נגמרו מלאכתן פטורים מן המעשר, אבל מקח קובע למעשר אף כשלא נגמרה מלאכתו, והו"א דהואיל והפועל אוכל את הפירות בשכרו בעל כרחו של בעל הבית, הוה ליה כמקח ויתחייב במעשר, ולהכי איצטריך קרא לפטור פועל ממעשר. ולמ"ד משלו הוא אוכל יש להבין את מסקנת הגמ' דהלא באמת הפירות ניתנו לו בשכרו, ומדוע לא חשוב כמקח לקבוע למעשר.

דימיון אכילת פירות של הפועל ללקט שכחה ופאה

רש"י מפרש דטעם הפטור ממעשרות למ"ד משל שמים הוא

ויש להוכיח מהא דמנה הרמב"ם זכות זו כמצוה, ואי אמרי' דנתינת הפירות חשובה כתשלום שכר לפועל על עבודתו, לא שייך להחשיבה כמצוה, דחובות וזכויות ממוניות אינן נמנות כמצוות. ולהנ"ל פשיטא דהתורה מחייבת את בעה"ב להרשות לפועל לקחת משלו, והיא מצות נתינה נוספת שאינה חוב תמורת העבודה, אלא מתנה הניתנת לפועל בנוסף לשכרו.

ואהכי פירשו הראשונים, דהו"א דכיון שהותר איסור גזל, הותרו שאר איסורים, ויכול לעבור אף על איסור מעילה אי לא קרא דמיעט את ההקדש ממצות אכילת הפועל.

ומה שלא העמידו הראשונים כדברי הגר"ח דמעילה מטעם גזל, ומטעם זה הו"א דהותר לאכול משל הקדש. דאע"פ שיסוד הדבר דמעילה מטעם גזל מוסכם, אפשר שיש לחלק בין איסור גזל מישראל לאיסור גזל מגבוה, ולא ניחא להו לומר דהו"א דכיון דהותר איסור גזל בהא הותר נמי בהא. וס"ל דהו"א דכשם שהותר האיסור לגמרי, כך הותרו שאר איסורים, והותרה מעילה ואכילה חוץ לחומה.

ביאור הפטור ממעשר למ"ד משל שמים הוא אוכל

ומעתה מה שפירש רש"י דאם משל שמים הוא אוכל פטור ממעשר כלקט שכחה ופאה, דבאמת בעה"ב אינו מחויב לתת משלו, אלא המצוה היא שיניח לפועל לקחת משלו, והוא כעין הפקר שהפקירה תורה את ממונו, שבעלותו על השדה אינה מונעת מהפועל לקחת פירות. וכן הוא בלקט שכחה ופאה דהפירות שייכים לבעה"ב עד שהעניים לוקחים מן השדה מכוח הרשות שניתנה להם מן השמים. אכן אם משלו הוא אוכל, יש לו זכות בגוף הפירות ואינו דומה להפקר שהפקירה תורה את הפירות לפועל, ואהכי יתחייב במעשרות.

שיטת הרשב"א והקושיה עליו

אמנם, להרשב"א דרך אחרת בזה, דפירש דהיכא דהפועל לא אכל מן הפירות בשעת עבודתו, גובה מבעה"ב אחר גמר עבודתו. ומדמה לאיסור לא תחסום שור בדישו, שאם חסם את פי השור, נוטל את שכר אכילתו. והדברים אינם מתאימים למה שנתבאר, דאם אכילת הפירות היא זכות בעלמא שנתנה לו תורה, אם לא נטל שוב אינו יכול לגבות, דאין לו ממון אצל חברו כמו שכרו, אלא זכות ליטול משל חברו, וכשלא מימש את זכותו, איבד את זכותו ושוב אינו גובה. ודברי הרשב"א טעונים פירוש והסברה בהבנת החיוב לפועל.

נמצא - מצוה על בעה"ב להרשות לפועל לאכול מן הפירות שלו בשעה שעובד בשדה, ואין זה שכר פעולתו, אלא זכות שזיכתה לו תורה יתר על שכרו. ונסתפקה הגמ' אם זכות זו היא זכות ממונית אצל בעה"ב, או זכות קבלת מתנה בתורת צדקה מבעה"ב.

בתוס' ובתוס' הרא"ש (סו) ביארו דאיצטריך קרא דהו"א דכשם שהתירה התורה איסור גזל להדיוט כך התירה איסור מעילה לגבוה. ובהמשך (ז. סו.) דנו בתוס' דאפשר דבנוסף התירה התורה גם לאכול חוץ לחומה כמו שהתירה את הגזל, ולכא' דברי הגר"ח אינם עולים בקנה אחד עם מש"כ בתוס', דמשמע דהו"א שיש היתר לעבור עבירה ולא מצד שגזול את ההקדש. ואף הריטב"א תרץ באופן אחר, ולא הלך בדרכו של הגר"ח.

אכן, הרבה ראיות יש, והדבר פשוט דמעילה היא מטעם גזל, אך בלא"ה, גם אם לא ננקוט כהגר"ח, יש להבין את מש"כ בתוס'. וכי הותר איסור גזל או איסור מעילה באכילת הפירות, דבין כך ובין כך חידשה תורה שמגיע לפועל פירות בעת עבודתו, ומה שייך לומר שהוא גזל שהותר מאיסורו.

והגר"ח הביא ראיה מהא דאף פועל נכרי אוכל פירות בשכרו, ואם התורה קובעת את שכרו, ניחא, אך אם הוא היתר מאיסור גזל, כיצד יתכן שהותר איסור לצורך הנכרי.

וסברת הראשונים טעונה פירוש וביאור.

הפירות אינם שכר פעולת הפועל

אלא זכות שניתנה לו על עבודתו

והנראה להעמיד את גדר החיוב ואת ספק הגמ', דאין צד לומר דהפירות באים כחלק משכרו של הפועל. דכמו שהוקשה לעיל, השכר אינו אלא מה שקצצו או לפי השער הקבוע בשוק למלאכת הפועל. אלא התורה העניקה זכות לכל פועל שעבד לקבל פירות, והיא זכות נוספת על שכרו על עצם העבודה שעבד, ואינה ניתנת ביחס ישיר לפעולת הפועל. זכות זו שזיכתה לו התורה היא בעצם הפירות שמגיע לו לקבלם מחמת שעבד בהם, אך אינה מופיעה כחיוב על הבעלים, ולכן איכא מצוה על הבעלים שמחוייב להרשות לפועל ליטול את הפירות מתוך שלו.

וראיה ברורה לזה מהא דאמר רב אסי בגמ' (ז. סו.) דאפילו לא שכר בעה"ב את הפועל אלא לבצור אשכול אחד אוכלו, דפשיטא שאין אכילת האשכול באה כשכר על הבצירה, דאכילת הפועל באה מלבד שכר הבצירה ולא יתכן ששכר הבצירה יהא יותר מערך העבודה ובשווי האשכול כולו.

וביאור ספק הגמ' אם משלו או אוכל או משל שמים הוא אוכל, דלהצד דמשלו הוא אוכל, זכות אכילת הפירות היא זכות ממונית, ולהצד דמשל שמים הוא אוכל, זיכתה לו תורה קבלת צדקה. ולצד זה, נחלקו רש"י ותוס' אם זוכה בפירות תיכף כשבאו לידו או רק כשאוכל בפועל.

ולפי זה מובן דבמצוה זו התורה התירה איסור גזל, דמצד חיוב תשלום השכר אין הבעה"ב מחויב לפועל יתר על שכרו מאומה, אלא התורה הטילה עליו להרשות לפועל לקחת משלו בלי לשלם. ובזה הותר איסור גזל מכללו, ויכול הפועל לקחת משל בעה"ב מכוח הזכות שנתנה לו תורה אחר שעבד אצל בעה"ב.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

הניח קדירה והגיע למאכל"ד והמשיך לכל צרכו אי חייב שתים

דהגרש"ז בספרו מנחת שלמה ח"ב סי' ו' נקט כן בפשיטות דבאופן הנ"ל חייב תרתי וכמש"נ בס"ד.

הניח קדירה ע"ג האש וגם הגיס

והנה זה פשוט דבאופן דהניח קדירה על האש וגם הגיס ונתבשל כמאב"ד, בזה פשוט דאין חייב אלא אחד דבהרי אין בזה כי אם גרוגרת אחת דנתבשל ולא שייך לחייב גברא אחד על גרוגרת אחת שנתבשלה משום שנים, ואף דראובן שהניח קדירה על האש ובא שמעון והגיס דחייבים שניהם כמבואר בברייתא בביצה, זה משום דשניהם נשתתפו בבישול הגרוגרת ומתיחס הבישול לתרוויהו, ובאגלי טל כתב משום שנים שעשו דנדון כזה אינו יכול וזה אינו יכול כלפי הזמן דנתבשל וכ"כ השביתת השבת והיינו דאתינן עלה משין שנים שעשו בזא"י וזא"י, אמנם כ"ז לחייב ב' גברי, אולם גברא אחד לא יתכן דיתחייב שנים על בישול גרוגרת אחת, אכן בנידון הנ"ל יש בזה ב' תוצאות חדא כמאב"ד ושוב המשיך לכל צרכו וחייב שתים.

הניח בשוגג והתרו בו שיריד בו כדי שלא יתחייב

בירושלמי פ"ק דשבת ה"י בשם ר' יוחנן השופת את הקדירה ע"ג גחלים מתרין בו לכשיתבשל כאכילת בן דרוסאי אסור וגירסת הקרבן העדה חייב, והיינו העמיד הקדירה בשוגג, ולאחר ההנחה התרו שיקחנה מע"ג גחלים, נתחדש בזה דמהני ההתראה לדונו כמזיד מכאן ואין וממילא חייב [סקילה], ועד"ז מציינו בבלי דיש התראה לאחר גוף המעשה כל זמן שבידו לעקור העבירה כגון כתובות דף ל"ג ע"א לענין עדות שקר דעברי העדים בלא תענה דדנה הגמ' דנתרה בהם לאחר שהעידו דיזרו בהם וזהו קיום התראה למלקות, יעו"ש היטב.

אשר מתבאר מדברי הירושלמי דאף דהמעשה הנחה היה בשוגג מ"מ לאחר ההנחה הרי בכלל איסורא דלא תעשה כל מלאכה דיוריד הקדירה כשי שלא יגיע לבישול וכל דהתרו כן הרי מתחייב.

ולפ"ז בנידון דידן במניח בשוגג על גבי הכירה דבר דאינו מבושל, כשמגיע למאכל"ד ועתה התרו בו להוריד כדי שלא יתבשל עד כל צרכו ויתחייב הרי ממאכל"ד עד כל צרכו הרי מתחייב סקילה, ואילו מהמצב דאינו מבושל עד מאכל"ד דנעשה בשוגג הרי מתחייב קרבן, באופן דהניח קדירה ע"ג הכירה באותו הנחה שייך שיתחייב קרבן וכן חייב סקילה, עד מאכל"ד קרבן וממאכל"ד ואילך עד כל צרכו דנעשה במזיד בהתראה מתחייב סקילה, וזהו דבר חדש.

אי חייב על כל משהו עד כל צרכו

והנה עד עתה נתבאר לשיטת הרמב"ם דחייב עד כל צרכו דיש לחייב תרתי חדא עד מאכל"ד ושוב עד כל צרכו וזהו כדנקט המשכנות יעקב, אמנם בחידושי ר' משה קזיס פרק כירה נקט דלדעת הרמב"ם דחייב עד כל צרכו היינו דחייב על כל משהו שמתבשל עד כל צרכו, וכן נקט הגרש"ז במנחת שלמה ח"ב סי' ו', ולפ"ז יש בזה הרבה יותר מב' חיובים וכאשר כתב כן להדיא הגרש"ז שם דמחויב להוריד מיד כדי להציל עצמו מעוד איסורי חטאת דכל שעה.

והנה לכאורה יתחדש לפ"ז לענין מבשל לחולה שיש בו סכנה בשבת ודי לו בתבשיל כמאב"ד יתחייב להוריד הקדירה כדי שלא יבא לידי בישול נכל צרכו בלא המתיר דפקוח נפש, ואמנם בדרך כלל יש ודאי

הניח קדירה על האש ונתבשל כמאכל בן דרוסאי והיינו שלישי או חצי בישול דתלי' בפלוגתת רש"י והרמב"ם, חייב. והנה שיטת הרמב"ם פ"ח דשבת דעד כל צרכו חייב, והיינו יש שבח בישול אף מדרגת מאכל בן דרוסאי ועד כל צרכו. והאריך בזה הביאור הלכה סי' ש"ח דנקטינן להחמיר בזה.

והיינו הניח על האש סיר והגיע למאכל בן דרוסאי חייב אחת, ועקר הקדירה ושוב הניחו להתבשל עד כל צרכו חייב פעם שניה.

הניח קדירה הגיע למאכל"ד והמשיך לכל צרכו האם חייב שתים

ויש לדון בהניח הקדירה בשבת ולא עקרו אלא קודם הגיע למאכל בן דרוסאי והמשיך עד כל צרכו, האם חייב שנים דהרי יש בזה ב' תוצאות דבישול בזמנים חלוקים ותרוויהו מתיחסים לגברא המניח הקדירה על האש.

והיה נראה פשוט לחיובא ב' חיובים, אמנם בעת השיעור בכמה מקומות תורה כולם ענו ואמרו כאחד דודאי אין בזה כי חיוב אחד.

ומצאתי בס"ד בשו"ת משכנות יעקב אר"ח סי' קד דנקט לדבר פשוט דלדעת הרמב"ם חייב שנים באותו ההנחה דלא הוריד עד שיתבשל כל צרכו, חדא כשהגיע לחצי בישול ושוב חייב על עוד בישול כשמגיע לבישול כל צרכו, וז"ל, 'זאי נימא דכל שמוסיף בישול חייב הרי יש עוד איסור סקילה במה שנאפה יותר.....' ולהדיא כמש"נ, ונהנת.

ושאלתי את בני הרב ר' מרדכי שליט"א ואמר בזה על אתר דהנדון תלי' בפלוגתת האחרונים הנודעה במניח סיר על האש בשבת ונתבשל במוצ"ש, לדעת הפמ"ג מנ"ח והאבני נזר דפטור א"כ בנדון הנ"ל חייב שנים, ואילו לדעת הרש"ש והחלקת יואב דנתבשל מוצ"ש חייב, א"כ בנדון הנ"ל חייב אחד, והיינו להנך דסבירא ל' דנתבשל במוצ"ש פטור היינו משום דהחיוב על התוצאה מאי **דבישל בשבת** וההנחה היא רק בכדי ליחס הבישול אל המבשל ומה"ט כתב במהר"ח או"ז דהניח הסיר כלאחר יד על האש ונתבשל דחייב ואין בזה פטור דכלאחר יד, והיינו משום דהמלאכה היא **לבשל** והרי גוף הבישול נתבשל כדרכו ורק בעי מעשה הנחה כאופן ליחס התוצאה להגברא ואין זה גופא של מלאכה וממילא אין פטור כלאחר יד בהיכי תמצ' דמתיחס המעשה לגברא כי אם בגופא של מלאכה. ואילו לדעת הרש"ש והחלקת יואב החיוב על גוף **המעשה** ואין הנתבשל כי אם היכי תמצ' להגדיר המעשה למעשה בישול כדאייתי החלקת יואב מדברי ר"ת בספר הישר דלמפרע מתברר דיש כאן מעשה בישול מעין ברירה יעיין אבנ"ז אר"ח סי' מ"ח אות ח'.

ומעתה בנידון הנ"ל דהניח סיר על האש ונתבשל תחילה כמאכל בן דרוסאי ושוב המשיך לכל צרכו, הרי יש כאן ב' תוצאות בישול ומעשה אחד, לפ"ד הפמ"ג ודעימ' חייב שתים, ואילו לדעת הרש"ש הרי חל שם מעשה בישול מכח המאב"ד ושוב לא יוסיף תת כוחו במאי דממשיך לכל צרכו וממילא אין בזה כי אם חיוב אחד.

ודברי בני שליט"א נראים נכונים מאד, ובאמת דתמיד היה נראה בעיני כפשיטות המנ"ח דמתבשל מוצ"ש פטור וזהו דנקטנו לדבר פשוט דבנידון הנ"ל חייב שתים. וכעת הראה לי הרה"ג ר' יצחק ליכט שליט"א מרבני ביהמ"ד דכן נקט בפשיטות הגאון ר' חיים ברים זצ"ל בקונטרס אסיפת חכמים. וחתני הרב ר' יוסף דנציגר שליט"א הראה

מעלה לחולה בבישול כל צרכו וממילא בכלל ההיתר לחולה ועד"ז
באבני נזר או"ח סי' מ"ח אות כ'.

קושי' עצומה מדברי הח"ח ה' יו"ט

המשנה ברורה בה' יום טוב סי' תקכ"ז האריך ביסוד ההיתר לבשל מיו"ט לשבת דהרי עירוב תבשילין אינו מתיר איסור תורה ויסוד ההיתר בזה להרבה ראשונים משום הואיל ומקלעי אורחים כדברי רבה בפסחים מ"ו ע"ב, וממילא אי אתינן עלה מדין הואיל הרי בעינן דיהיה ראוי לאורחים ביו"ט גופא ואם לא יגמר הבישול ביו"ט הרי יש בזה איסור תורה דכבר אין בזה היתרא דהואיל משום דבעינן שיהיה ראוי לאכול ביו"ט גופא, וסיים הביאור הלכה ולכן בעי דיגמר כמאכל בן דרוסאי קודם השקיעה כדי שיהיה ראוי לאורחים מבעו"י, יעו"ש.

ויש לדון לפי המבואר דהמניח קדירה מתחייב חדא על מאכב"ד ועוד כשממשיך להתבשל עד כל צרכו, א"כ לכאורה בעינן שיגמר עד כל צרכו ביו"ט גופא בכדי שיחול היתרא דהואיל וראוי לטורחים ביו"ט, וקשה מדוע כתב הביאור הלכה דדי בזה דיתבשל כמאכל בן דרוסאי עד השקיעה הרי אכתי יתחייב על המשך הבישול לכל צרכו ובזה כבר אין את ההיתר דהואיל שכן נגמר לאחר יו"ט, והרי מיני' ובי' הח"ח חשש למאי דיגמר אחר היו"ט דנעשה בזה מלאכת בישול בלא היתרא דהואיל, וא"כ הרי אף דיגמר בישול כמאכב"ד מבעו"י ובזה חל היתרא דהואיל אכן כיון דממשיך להתבשל נמצא דיש בזה מלאכת בישול בלא היתרא דהואיל, והראוני דעמד בזה הגאון ר' חיים ברים זצ"ל, וצ"ע.

האיסור לבשל מיו"ט לשבת מדין הכנה ולא מלאכה

והנראה בהאי ענינא דהנהגה בסי' תקכ"ג כתב המחבר דאין לבשל מיו"ט לשבת וכ"ש מיו"ט לחול, וכתב המ"ב סק"ב ובשער הציון סק"ג דמקור האיסור ביצה דף ב' ע"ב 'והכינו את אשר יביאו, חול מכין ליו"ט ואין יו"ט מכין לחול, וכ"כ בביאור הגר"א שם והובא בשער הציון. והנה בעיקר האיסור הרי יש 'הואיל' וא"כ אין בזה איסור תורה, וכתב הגר"ז דאיירי סמוך לחשיכה דכתבו הראשונים כיון דאין הואיל ממילא יש בזה איסור תורה.

ויל"ע למאי בעי לאיסור חדש דהכנה בידי דיליף מ'והכינו וכו', תיפוק ל' משום איסור דכל מלאכת עבודה לא תעשו, והיינו דאף דהותר מלאכת אוכ"נ ביו"ט מ"מ כ"ז כשזה לצורך יו"ט גופא ולא היכא דהוא לצורך שבת או חול, וצ"ע.

ועד"ז קשיה בדברי המג"א סי' תקכ"ז דהאריך בהיתר לבשל מיו"ט למחר, וכתב דכל יסוד התוס' ריש ביצה דההיתר לבשל מיו"ט לשבת משום דלדין הכנה בעי דבר חדש כביצה שנוולדה ואילו אפ' ובישול אינו נדון כדבר חדש ולכן הותר לבשל מיו"ט לשבת, וכתב המג"א דכל דברי התוס' רק למ"ד דלא סבר הואיל ולזה כדי לישב היאך אנו אופיין ומשלין מיו"ט לשבת ע"כ בעינן לסוד זה דבעי דבר חדש לגמרי ולא נכלל בזה תיקון דבישול ואפיה, אכן לדין דקי"ל הואיל, ממילא לעולם י"ל דאף אפיה ובישול נכלל באיסור הכנה ומ"מ ההיתר הוא מטעמא דהואיל, ולפ"ז במקום שלא שייך הואיל כגון סמוך לחשיכה אסור לו מהתורה לאפות ולבשל, עכת"ד.

ויל"ע מדוע הוצרך המג"א כדי לאסור מהתורה לבשל סמוך לחשיכה לאתווי עלה בדין הכנה, תיפוק ל' מדין איסור מלאכה.

אשר נראה מבואר מזה דאי משום מלאכה אין לאסור הבישול סמוך לחשיכה ורק מדין הכנה דאורייתא יש לאסור, והן דברי הגר"א ומ"ב בסי' תק"ג דכל מאי דנאסר לבשל מיו"ט לשבת קודם חשיכה זהו רק מכח 'והכינו'.

ובטעמא דמילתא דלא אתי עלה מחמת איסור מלאכה י"ל בכמה אנפי, לדעת רש"י ודעימי' דהותר מלאכה ביו"ט אף שלא לצורך כלל, והקשו הראשונים א"כ מדוע נאסר מיו"ט לשבת, ותיירך הר"ן הובא בשער המלך ה' יו"ט משום קרא דוהכינו דאין יו"ט מכין משבת לחול, והיינו דבכלל הכנה ושוב לוקה מטעם מלאכה יעו"ש. עוד ב' נוסחאות מצינו באבני נזר סי' שצ"ז מדוע אין לאסור משום מלאכה, אי משום דמדין מלאכה הרי כשניח קדירה על האש בשבת ומתבשל במוצ"ש פטור משום דלא נתבשל בשבת והיינו כדעת הפמ"ג ומנ"ח ודלא כהרש"ש והחלקת יואב, וא"כ ממ"נ כשהניח הקדירה ע"ג האש ביו"ט אם יגמר ביו"ט יש הואיל ואם יגמר אחר היו"ט אין בזה כל עיקר מלאכת בישול משום דלא נתבשל ביו"ט כי אם במוצאי יו"ט ויש רק צד אחד לאיסור שיגמר בדיוק בגמר יו"ט וכיון דיש בזה ב' צדדים להיתר ליכא איסור ככה"ג כתוס' עירובין דף ה' ע"ב, ואמנם לענין איסורא דהכנה דרבה הרי מבואר בגמ' עירובין ל"ח ע"ב דהמערב ברגליו עירוב תחומין מיו"ט לשבת אף אי תחילת היום קונה הרי זה בכלל הכנה דרבה והיינו די בזה דעשה המעשה דבכוחו יחול הקנין שביטה היינו אף דהחלות יחול רק בתחילת היום וזהו כבישול דהניח הקדירה והבישול יתחדש רק בתחילת השבת, ועי"ש באות ח' דביאר באופן נוסף ע"פ הסוגי' דשבת דף קי"ג חלבי שבת קריבים ביו"ט.

ישוב שיטת הח"ח

ומעתה נראה כיון דכל הנדון לאסור הבישול סמוך לחשיכה מדין 'והכינו' ותלי' תלי וקאי בשם הכנה, א"כ בזה נראה דכל תורת הכנה זהו רק ממצב דאינו מבושל לבישול כבן דרוסאי, אכן במאי דממשיך לכל צרכו זהו רק תיקון נוסף ויש בזה עוד שבח בישול, אכן אינו בגדר הכנה דבעי איזה דבר חדש, דלמ"ד דלית ל' הואיל בעי דבר חדש לגמרי כביצה ולא נכלל בישול, אכן לדין אף בישול בכלל כמש"כ המג"א מ"מ לא נכלל כל הכנה דתיקון כהצעת המיטות כי אם דבעי דבר חדש ואף מלא מבושל למבושל נכלל בדין הכנה.

ומיושב היטב דעת הח"ח דאף דנקטינן דהניח הקדירה ע"ג האש דחייב תרתי חדא על הבישול כמאכב"ד ושוב על הכל צרכו כמבואר במשכנות יעקב והמנחת שלמה, כ"ז נכון בה' מלאכת בישול, אכן לענין איסורא דהכנה דרבה לכו"ע נאסר רק עד מאכב"ד ואין חיוב נוסף בזה כשמגיע לכל צרכו וזהו דכתב הח"ח להקפיד במניח ביו"ט לצורך השבת שיגמר עד כמאכב"ד עד השקיעה בזמן שיהיה ראוי לאורחים משום דאתי עלה מכח איסורא דהכנה דרבה ולאחר מאכב"ד שוב אין בזה איסור נוסף וכמש"נ.^א

(א) שו"ר דנחלקו האבני נזר והחלקת יואב בסי' מ"ח אות כ"א, לדעת האבני נזר דנקט דהמדיק נר חייב על כל רגע דמשדלק מעט חילול אחד, וכשדלק יותר הרי חילול שני, ונחלקו כשהדליק עבור חולה ועבר הצורך האם מחויב לכבות או כיון דהדליק בהיתר אף דבעלמא מתחייב על כל מקצת זהו רק אם המעשה עצמו באיסור, ובסברא צ"ב לדברי הירושלמי דהזכר לעיל דהניח בשוגג ושוב התרו בו שיריד דיש לחייבו בתורת מזיד א"כ אף דהיה היתר חולה מ"מ בדין שיתחייב על ההמשך.

נידונים מעשיים בהלכות טהרת כהנים [7]

ע"פ הספר "משמרת הכהנים" הלכות טהרת כהנים
מאת הגאון רבי ישראל כהן שליט"א

נערך ע"י הרה"ג י. מנדלזון

שמירת טהרת הכהנים בלוויות גדולות

עקב לווית מרן זצוקללה, נשאלו שאלות רבות על שמירת טהרת הכהנים, חלקם כבר פורסמו בקיצור ע"י מוסף שבת קודש (אמור התשפ"ג), אך משום התעוררות הציבור יראי השם לברר דבר ה' זו הלכה, נביא ונוסיף עוד פרטים מעשיים בדינים אלו

נחשבים כאהל ומעבירים את הטומאה), מכל מקום גם באופן שאין צפיפות אנשים, מכל מקום לא יעמוד הכהן תחת מקום מקורה שעתידיה המיטה לעבור דרך שם [וה"ה שאינו מקורה רק ע"י צפיפות האנשים תעבור הטומאה], משום שמא יוצאו את המיטה בפתע ויטמא, אלא א"כ יודע בוודאות שידע קודם הוצאת המיטה [ואף שבדר"כ מודעים ברמקול את סדר הלוויה וכו' מ"מ הדבר מצוי בלוויות גדו"י מצוי שמוצאים עוד קודם הזמן את המיטה מחשש דחיפות וכו'].

ג. גשר או מנהרה שמעבירים הח"ק דרכם את המת

כן יש ללמוד מדין זה, אם בדרך לוויות המת עוברים אנשי הח"ק דרך גשר או מנהרה, שיהיה תלוי לכהן אם עתיד המת

א. כניסה למקום ההספד קודם הגעת המיטה

מיטת המת שעתידיה להביאה לתוך ישיבה, כמצוי בלוויות ראש ישיבה, מותר לכהנים לשהות שם קודם שעת הגעת המיטה, ללמוד ולהתפלל כדרכם, אך כ"ז בתנאי שידוע הדבר שעת הגעת המיטה, וכשאינן שום חשש שתבוא קודם לזמנה". ומכל מקום קודם השעה שיש חשש שהמיטה תגיע, יש מיד לכהנים לצאת מהמקום ומכל המבואות המאהילים מחמת מקום זה.

ב. עמידת הכהנים תחת שער היציאה מבית המדרש

אחר שנכנסה המיטה לתוך הישיבה, והכהן שוהה מחוץ לישיבה, הנה מלבד שכמצוי מחמת צפיפות האנשים הטומאה מתפשטת ממבנה הישיבה החוצה (שהרי האנשים

א) הנה הרמ"א כתב (יו"ד סי' שע"א) שאסור לכהן לעמוד תחת מקום שהטומאה עתידה לבוא שם, ואפילו שיש הפסק כיפת השמים, בין מקום שהמת נמצא עכשיו לבין מקום שנמצא הכהן, וטעמו, שאף זה בכלל 'סוף טומאה לצאת' לבוא. והאחרונים לא הסכימו לדבריו. ומכל מקום כתבו, שיש טעם לאסור לכהן לעמוד שם, שיש לחוש שיבוא המת בפתע פתאום לשם, ולא יתן הכהן דעתו לזה ויטמא. ולשיטתם אם קבעו זמן מתי יוציאו את המת [וכן בשבת שאין מוציאים בו את המת], שאין לחשש זה, מותר לכהן לשהות שם

כמובא בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' צו) שנדרש לבאר הוראת אביו המב"ט בצפת, שנשאל מכהן לענין טומאה בשבת והורה לו שיכנס, משום שאין טומאה בשבת, ולא הבינו מדוע התיר לטומאה, ומה שייכא היתרא לשבת, וכן שאלו גם למהר"י קארו ז"ל, ואמר אני לא שמעתי. וביאר מהרי"ט, שהשאלה באופן של דברי הרמ"א, שהטומאה עתידה לבוא לשער העיר, ומכיון שיש הפסק של כיפת השמים בינו לבין מקום הטומאה, ס"ל לאביו שאין לחוש שייטמא, אולם מ"מ באופן שיש לחוש שיבוא לשם המת בפתע ויטמא זה אסור, ולכן אמר המב"ט, שבשבת, שאין לחוש להוצאת המת, שרי. ומבואר דלא חייש לשיטת התרוה"ד. וכ"ה בדגול מרבבה (שם), ועי' פת"ש (שם סק"ח).

והאריך בזה הרע"א (שו"ת תנינא סי' יח) שהעיקר לדינא כמ"ש המב"ט. אך מ"מ משום חשש שיכול לבוא המת פתאום וייטמא הכהן, תיקן הרע"א לחברא קדישא בעירו, שיקבעו זמן קבוע להוצאת המת, כדי שידעו הכהנים שמלבד זמן זה אין להם לחוש. [ונראה שגם מה שכתב בשולחן גבוה, שמנהג ירושלים וקושטא שלא עומדים הכהנים תחת השער, נראה כוונתו למ"ש המב"ט והרע"א]. ובפתח האהל (פ"א ה"י) כתב שאף חשש זה שיבוא המת בפתע פתאום, אינו מוסכם, והדבר תליא במחלוקת ראשונים ע"ש, אך יש להחמיר בזה דהכי נראה שנקטו גדולי רבותינו.

ומ"מ דין האמור למעלה הוא אף לרמ"א דהנה כתב הש"ך (סי' שע"א ס"ק יט) שבית צידוק הדין שרי לכהנים וע"כ שהוא מדין סוף טומאה להכנס ובזה כו"ע מודו, וראה עוד ס"ק הבא. וע"ע במשמרת הכהנים עמ' תרכה מהגאון ר' יחיאל פ"שהוף אימתי חוששים לטומאה ואימתי לא ואכמ"ל.

ה. עצות למניעת הטומאה בלוויות

בשעת הלוויה יש כמה חששות של טומאה לכהנים מחמת עצים וגגות, וראוי שאנשי החברא קדישא או שאר האחראים בצרכי ההלוויה, יקבעו את דרך הלוויה ברחובות רחבים ושאנים מקורים.

וכן יש להורות למחזיקי מיטת הנפטר, שיעברו עם המיטה רק באמצע הרחוב, ולא בצדי הרחוב שמצוי בו עצים ומאהילים, וימנעו בזה מכשול מהכהנים

ומכל מקום בלוויות גדולות עדיין מצויים החששות הנ"ל מחמת הצפיפות המרובה של האנשים.

ו. כניסת הכהן לבית קברות

מעיקר הדין מותר לכהן להיכנס לתוך שטח בית קברות, כל שאינו נכנס לתוך ד' אמות של הקברים. אך יש לו להיזהר מאד, שלא יהיה תחת דבר המאהיל עליו ועל קבר, כגון, עץ או גג וכדומה¹. ומכל מקום, טוב לכהן להימנע מלהיכנס לשטח בתי קברות עתיקים, אם יש חשש שיתכן, שאף במקום שאין על גביו ציון, יש תחתיו קבר, או שקברו שם נפלים או אברים.

ומכל מקום בלוויות גדולות שהצפיפות מרובה אף בבית קברות, לא יכנס הכהן כלל למקום זה, וירחק מכל צפיפות אנשים העלולים להביא עליו את הטומאה.

לבוא לולא ידעתו ויטמא אסור הכהן לשהות תחת גשר או מנהרה זו, ואם לאו שרי [ודין זה הוא אף לשיטת הרמ"א הנ"ל]. כ"ז מלבד הנידון על אנשי הח"ק שנקט במשמרת הכהנים פכ"ד ס"ד להחמיר שאין להם לעבור במקום שיש ציבור גדול שוודאי יטמאו הכהנים.

ד. בשעת הלוויה זהירות מצפיפות אנשים

אדם נחשב אהל ומעביר את הטומאה (עי' אהלות ריש פ"ו ופי"א מ"ו), הלכך בלוויות גדולות יש לכהנים להיזהר ממקום צפיפות אנשים המגעת עד מקום התפשטות הטומאה [אף ע"י מאהילים כגגות או ענפים כשיעור המעבירים את הטומאה]², וכן מצפיפות אנשים העומדים בסמיכות לרכב הח"ק בשעה שהמת בתוכו³. וכן אדם המושיט ידו בשיעור טפח לרכב הח"ק שמעביר את הטומאה.

כמו כן, יש להיזהר בסמוך לאוהלי קברי צדיקים בזמנים שיש בהם צפיפות, ואפשר שעל ידי האנשים תעבור הטומאה מאהל הקבר. [וכן מת הנמצא סמוך לפתח מבנה, וכגון בהספד שנמצאת מיטת הנפטר בסמוך לכניסה לבית הכנסת, ועומדים שם האנשים בצפיפות, יכולה הטומאה לעבור דרכם למבנה. על כן, לא ישהו הכהנים בשעה זו בתוך המבנה, בכדי שלא יטמאו בטומאת אהל]

(ב) שנראה שכ"ד הרמ"א דווקא באופן 'שמוכרח' להעביר את המת שם, דהנה יש להעיר דמחד גיסא כתב הרמ"א לאסור שער העיר משום סוף טומאה לצאת, ומאיך אינו נראה שחולק בדין בית כנסת שעתידי להספיד בו המת שאינו טמא כמשנ"ת לעיל. ועוד צ"ע קושית הערוה"ש (ס' שעא) שלרמ"א יש לאסור לכל המאהילים בדרך של המת, וא"כ לא ימצאו הכהנים ידיהם ורגליהם ביום שיש מת בעיר, וא"א לעמוד בזה [וביותר שאף בספק יש לאסור וכדין פתחים בסוטל"צ, ובפרט שבמקוה"ד להחמיר בזה מהתרוה"ד ושם פירש משום שסוטל"צ דאורייתא]. ועל כרחק שכונת הרמ"א רק בשער העיר לדונו כסוטל"צ, והוא משום שדין סוטל"צ הוא משום הקבורה, וכמ"ש הנמו"י (הל' טומאה ב ע"א וע"ב), ולזה נקט שאף כל מה ש'מוכרח' לצורך הקבורה יטמא משום סוטל"צ, ולכן בזמנם שהקבורה רק מחוץ לעיר א"כ שער העיר [שבדאי תעבור דרכו הטומאה וליכא דרכא אחרינא] טמא, משא"כ בית כנסת שאינו שייך לקבורה, שפיר הוי להכנס ואינו מטמא. ובזה גם בימינו גשר וכדומה באינו מוכרח שאינו טמא אף לרמ"א. ודו"ק בזה, וכן הסכים הגר"י פ"שהוף.

(ג) עי' במשמרת הכהנים (עמ' קפב) אם ניתן לכופף הבעלים לקצוץ ענפים המתפשטים ומביאים את הטומאה לרה"ר, והגאון רבי נפתלי נוסבים העיר שבאופן שבוודאי מעבירים הוי כגירי דילה ובודאי יש חיוב לכופם, והמחבר דן בדברים אלו, ואי"ה יובא במהדורה הבאה. אך הכא שהוא באופן מיקרי הרי נח' בזה בב"ב כז. ת"ק ור"ש והרמב"ם נז"מ פ"ג והשו"ע חו"מ ס' ת"ז ס"ד פסקו כת"ק א"א לכופם. (ד) ומכל מקום מעיקר הדין מותר לכהן לעמוד ליד רכב הח"ק או כהן הנמצא ברכב לשהות ליד המת כמשנ"ת במשמרת הכהנים (פ"ג סעי' ו-ז) ועי"ש היטב בהערות.

(ה) מותר לכהן להיכנס לבית הקברות ולעומד רחוק מהקברים ד"א, ואינו שייך לעשיית מצוות שם שדנו מטעם לועג לרש לאסור כל הבית קברות (עי' שו"ע או"ח סימ' כג, מה, עא, ויו"ד סימ' שסז שעו), ואמנם דבגמ' סוטה (מד.). השוו בין ק"ש לטומאה, היינו רק לדין ד"א ולא לענין בית הקברות. ועי' ציץ אליעזר (ח"ד ס' טו) להשיג על חכם אחד שרצה להחמיר בזה עי"ש, וכבר קדמו מהרש"ם (ח"ד ס' מ) שאין לחוש לכהן בבית הקברות מדין טומאת המת, ושאפילו מוקף כולו מחיצות אין שייך לומר בזה דין 'כוליה ביתא כד' אמות' עי"ש. ובשם הגר"א קוטלר, הובא שאף שמעיקר הדין שרי מ"מ לא להורות כן בפני עם הארץ שיכול בניקל להיטמא בזה מחמת שלא יזהר כל צורכו. (טו"ד פ"ו שעה"צ ס"ק קנא).

דבר העורך

לב לדעת ואזניים לשמע

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא מצות תלמוד תורה; החלק הראשון ללמד את בנו תורה, גיליון 392 - 'גדר חיוב האב ללמד את בנו תורה'. גיליון 393 - 'בן חמש שנים למקרא'. גיליון 394 - 'מנהג תלמודי התורה בזמננו'. גיליון 395 - 'פולמוס החיידרים בזמננו'.

החלק השני ללמוד בעצמו תורה, גיליון 396 'מצות תלמוד תורה'. הגיליון הנוכחי 397 'מצות ידיעת התורה'. לאחר שהתברר (בגיליון הקודם 396) מקור החיוב ללמוד תורה בעצמו, יתברר (בגיליון הנוכחי 397) שיש כמה תלקים ופרטי דינים במצות לימוד התורה שיש חיוב ידיעת כל התורה כולה, ושיטות שונות בצורת הלימוד איך ומה ללמוד. מה הוא בגדר חובה, ומה הוא בגדר תוספת מעלה טובה.

כל לומד תורה צריך רב שילמדהו איך 'לדעת ללמוד כהלכה'. וכמבואר באבות (פרק א משנה ו) עשה לך רב. עוד מבואר (אבות פרק ו משנה ה) במנין מ"ח קניני תורה, שהקנין הראשון הוא 'בתלמוד'. וכי מאי קמ"ל ודאי שצריך ללמוד, וביאר בתפארת ישראל (יבין אות סט) שדברי תורה צריך שיקבלם מרב, ואי אפשר להוציאם על ידי שכלו כשאר חכמות.

על הפסוק (דברים פרק כט פסוק ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת, מבואר בגמ' (ע"ז דף ה:), והובא ברש"י (על התורה שם) שמכאן אנו לומדים, שאין אדם יורד לסוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד 40 שנה.

דרכי ושיטות הלימוד העמידים בטוב טעם ודעת בקובץ יחלק שלל (קובץ ו עמוד פז), ומצוין בגיליון קצת מדברי גדולי ישראל מהו סדר הלימוד הנכון, ואף אם שיטותיהם אינם עולים בקנה אחד, כבר אמרו על כגון דא בגמ' (גיטין דף ו:): 'אלו ואלו דברי אלקים חיים'.

בחסדי השי"ת עולם התורה פורח בזמננו בצורה נפלאה, כה יתן ד' וכה יוסיף, וכל אחד יכול למצוא את חלקו בתורה ולהבחין במעלות והיתרונות שבכל שיטה, ועל כך מתפללים כל יום - ותן חלקנו בתורתך!

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'מצות ידיעת התורה'

בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל תִּשְׁכַּח

חלקי המצוה: מצות לימוד התורה כוללת שני חלקים, החלק הראשון הנלמד מהפסוק 'והגית', הוא עצם לימוד התורה. החלק השני הנלמד מהפסוק 'ושננתם', הוא ידיעת התורה, כלשון הגמ' (קידושין דף ל.) שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, (חזור עליהם ובדוק בעומקם. רש"י) שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד.

וכתב הר"ן (נדרים דף ח.) שמכאן המקור לחייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו. כלומר, שבכדי להגיע למצב שכל דברי התורה יהיו משוננים בפיו, צריך ללמוד יום ולילה כפי כוחו. וכפי שנפסק בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף ג) שיש חיוב דאורייתא לחזור תמיד על לימודו, ועכשיו שהכל כתוב אין חיוב לחזור 101 פעמים בשעת לימודו ממש, כי אם שיהיו שנונים ומחודדים בפיו ולא יגמגם לשואלו.

על הפסוק (דברים פרק ד פסוק ט) וְכֵן הִשְׁמַר לָךְ וְשָׁמַר נְפִשְׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים דּוֹרֶשֶׁת הַגַּמ' (מנחות דף צט:): שיש איסור לאו לשכוח את הלימוד. וכתב בשו"ת אגרות משה (חלק ד יורה דעה סימן לו אות ה) שיש מצוה על כל אחד מישראל ללמוד את כל התורה, ומכח האיסור לשכוח את הלימוד, נוצר חיוב לנצל כל רגע פנוי ללימוד, שכן כל זמן שאדם אינו לומד הוא גורם לשכחת הלימוד, ולכך לא מספיק קביעת עתים לתורה בלבד.

1. לימוד, הבנה, ידיעה, חזרה.

חובת 'ידיעת התורה' יש בה שני חלקים:

א. ללמוד ולדעת את כל חלקי התורה, ויהיה תלמיד חכם בקי ששואלים אותו בכל מקום ויודע. לסכם ולחזור היטב על מה שכבר למד - שיהיה שגור בפיו באופן חד וברור כלשון הפסוק (משלי פרק ג פסוק א) בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל תִּשְׁכַּח וּמִצֻּרֵי יִצַר לָבָד.

ושנינו במשנה (אבות פרק ג משנה ח) כָּל הַשׁוֹכֵחַ דְּבָר אֶחָד מִמּוֹשְׁנָתוֹ, מַעְלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ,

שמתאימה לו יותר בדרכי הלימוד והעיון, ואין בכך משום ביטול תורה, גם אם הדבר לא מוסיף לו בידיעת התורה כי אם בהבנת התורה, כמבואר בגמ' (חגיגה דף ה:): במעשה של רב אידי אביו של רבי יעקב בר אידי, שהיה הולך במשך שלשה חדשים, ולומד אצל הרב יום אחד, וחוזר שלשה חדשים לשמח את אשתו ברגל, והיו מכנים אותו 'בר בי רב דחד יומא', ומעשה זה לא נחשב כביטול תורה, אפילו שהיה ששה חודשים בדרכים, והרי היה יכול ללמוד תורה גם בעמקות בביתו, כיון שהרגיש בעצמו שאצל הרב הוא ילמד יותר באיכות, לכן אינו נחשב כלל לביטול תורה.

וכן לדוגמא כאשר בחור ממתין בתור בכדי לשאול את הר"מ, אין כאן ביטול תורה, כיון שממתין בכדי להבין לעומק את הסוגיות.

וכתב בספר **סדר היום** (לרבי משה מכיר מתקופת הב"י, בדרך הלימוד) שנהגו בישיבות לפלפל בסוגיות ודברים קשים, למרות שנראה הדבר כאיבוד זמן, שהרי לא מוציאים מכך שום דין ומשפט, אך המטרה בכך כדי ללמוד ליישר את השכל, בשביל שידע להעמיק בעניינים.

מבואר בספר **האשכול** (הלכות ספר תורה עמוד 50) בשם רב פלטוי, **ובתשובות הגאונים** (סימן שלג), הובא **בברכי יוסף** (יורה דעה סימן רמו ס"ק ה), שהמרבים ללמוד בהלכות הפסוקות בלבד, במקום ללמוד את הסוגיות מהשורש עם כל השקלא וטריא, גורמים לשכחת התורה וממעטים בתורה, ואסור לעשות כך. והמטרה של ההלכות הקבועות הם למי שכבר למד את הסוגיא ממקורה, ואם יסתפק באיזה דבר יעיין בהם.

3. שכר על המנוחה!?

צרכי הגוף: והוסיף באור ישראל שבכלל החלק של 'ושננתם', רשאי להקדיש זמן לעתות מנוחה יישוב הדעת ושינה כפי שנצרך לפי טבעו, לישון ולהתאוורר משום 'שמעתתא בעי צילותא' שיוכל יותר להבין ולהעמיק בעיון הלימוד, למרות שמצד קיום 'והגית' אם היה לומד ברמה נמוכה מסתבר שהיה יכול ללמוד יותר זמן, שלימוד תורה בלי הבנה וידיעה אפשר ללמוד גם בלי ראש צלול, [ובוודאי, שגם בשביל מצות 'והגית' יש היתר של שינה וצרכי הגוף, והכוונה שחוץ מהשינה הנצרכת ביותר, מותר לישון עוד כדי להיות צלול ובהיר לעמל התורה].

ומבואר **ברמב"ם** (הלכות דעות פרק ג הלכה ג ובשערי דעה שם) **ובשו"ע** (או"ח סימן רלא), שצריך לדאוג בכל דרכיו שיהיה גופו בריא ושלם לעבודת השי"ת, והעושה כן לשם שמים, עובד את ד' תמיד אפילו כשעוסק בצרכי גופו וישן, והוא שאמר שלמה בחכמתו (משלי פרק ג פסוק ו) **פְּקַל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִיָּשֶׁר אֶרְחֶיךָ**.

דברים נפלאים כותב **הט"ז** (אבן העזר סימן כה ס"ק א) מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך, יש לו שכר כאילו שמתענה, וכן לגבי שינה, ומבאר בכך את **הפסוק** (תהילים פרק קכז פסוק ב) **שָׁנָא לְכֶם מְשַׁפְּמִי קוֹם מֵאַחֲרֵי שְׁכֵת גּוֹ' כִּן יִתֵּן לִידִידוֹ שְׁנָא**, כי מי שלא משכים

שנאמר (דברים ד) **רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֹר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ**. וכן הוא בגמ' (מנחות דף צט:): כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, **שנאמר** (דברים פרק ד פסוק ט) **הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֹר נִפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים**. ומבואר בגמ' (סנהדרין דף צט:). הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר. וכך היתה דרכם של חז"ל שהיו חוזרים על דבר ארבעים פעמים.

ב. כדי להגיע לדרגת ידיעת התורה, צריך להחכים ולדעת איך ללמוד, להיות חכם בתורה עם שכל חד ומשונן וסברא ישרה, כדי שיוכל לשאת ולתת במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפולו וכך ידע את התורה כראוי.

ומדויק מלשון רש"י ששני החלקים נכללים במצות ושננתם 'חזור עליהם' הוא הידיעה, ו'בדוק בעומקם' הוא ההבנה, שהמטרה במצות ידיעת התורה, היא להגיע למצב שיוודע את דיני התורה ומשפטיה על בורין הלכה ברורה למעשה בכל דבר וענין, ואפילו לצורך עצמו אם אינו מורה לרבים, וכל שכן כאשר הוא מורה לרבים. חובת הלימוד בהבנה, מבואר בספר **היראים** (סימן רנד) שאדם לא ילמד בלי סברא ולא ידע מה הוא קורא, אלא צריך לשמש תלמידי חכמים וללמוד מהם את סברתם.

ההבדל ביניהם: קיים הבדל מהותי בין מצות 'והגית', למצוה של 'ושננתם', שכן מצות לימוד התורה משום 'והגית', מקיים בעצם כל רגע שלומד ובכל דבר תורה שלומד, ואפילו אם יקרא כל חייו את **הפסוק** (בראשית פרק לו פסוק כב) **וְאַחֲזֵת לוֹטֵן תִּמְנַעַע יְקִיִּים תְּמִיד אֶת מִצְוֹת 'והגית'**, ולא צריך להיות למדן כדי לקיימה כראוי. אבל בכדי לקיים את מצות 'ושננתם', צריך להבין את התורה, ולהעמיק בחידוד ופלפול חכמת התורה, ולחזור עליה, וללמוד ש"ס ופוסקים באופן שידע לבסוף את אופן קיום כל מצוותיה הלכה ולמעשה.

ומגיעים לדרגה כזו רק אחרי זמן רב של לימוד כראוי הרבה ימים ושנים, עד שמחכים ומחדד את שכלו, באופן שיוכל לפלפל בחכמה ולב נבון לסברא ישרה, וכפי עמלו ויגיעתו, כך יגיע לתכלית הנרצה. ועמל זה אינו רק הכשר מצוה, אלא קיום המצוה עצמה.

הבסיס לכל המאמר שלפנינו, הוא על פי המבואר באור **ישראל** (אגרת כז) שהופיע על ידי הג"ר **יצחק בלאזער זצ"ל** ובו מכתבים ומאמרים מאת רבו המובהק הג"ר **ישראל סלנטר זצ"ל** ומעמיד זאת כשני חלקים. ויש לציין שבספר **דברי יהושע** (מאמר ג פרק ב) גם העמיד את הדברים כעין זה, אולם הוא מגדיר זאת כשלשה חלקים, ודייק כן מדברי הר"ן בנדרים שיש חיוב של 'והגית' ועוד חיוב של 'ושננתם'. **והדברות משה** (קידושין סימן מד ענף ב) כותב דברים דומים.

2. הכשר לצורך הלימוד

ככדי שיזכה האדם ללמוד באיכות בעומק ההבנה מדין 'ושננתם', מצינו היתרים מיוחדים הנצרכים לכך, למרות שאילו היה רק מצוה של 'והגית', הוא לא היה זקוק להם.

גולה למקום תורה: מותר לאדם לבטל זמן להרחיק נדוד בדרכים ללמוד מפי רב גדול, ולהיטלטל מעיר לעיר לישיבה

לפנות פנים אחר

כל התורה: כתב בשו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף י), אחרי שאדם כבר יודע היטב את כל ההלכות הנוגעות למעשה, וחוזר עליהם לעולם, נכון הדבר לקבוע זמן קצר כל יום, ללמוד פעם אחת את כל התורה על הסדר, תלמוד בבלי וירושלמי ומכילתא וסיפרא וסיפרי ותוספתות וכל המדרשים מתנאים ואמוראים, כמו מדרש רבה מדרש תנחומא פסיקתות זוהר, שכל דבריהם היא תורה שבעל פה שניתנה למשה מסיני, כדי שיגמור לפחות פעם אחת בחייו את כל התורה שבעל פה, ולקיים את המצוה **שנאמר** (דברים פרק יא פסוק כב) **שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ**, ומסיים שאפילו אם ישכח הכל, הרי לעתיד לבוא יזכירו לו את כל מה ששכח מחמת אונסו, כי אי אפשר לחזור כל כך על כל מה שלומד בזמן מועט כל כך כל יום, והוסיף (פרק א סעיף ד) בשם חכמי האמת, שכל מי שיכול להשיג חלקו בתורה והתעצל ולא השיגו, יצטרך לחזור בגלגול לעולם עד שישגי וידע כל מה שהיה יכול להשיג, שבלי זה לא יתוקן נשמתו.

וראה **בגיליון עומק הפשט** (מספר 248) מקורות **מחז"ל מדרשים וזוהר הקדוש** שכל מה שלמד אדם אף אם שכח יזכירו לו לעתיד. ומצינו בכמה מקומות **בש"ס** שראוי לחזור על תלמודו לפני צאתו מן העולם, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.

מאוד. והתבטא הרב שך 'הישיבות שלומדים חמש דפים בזמן, צריך לסגור את הישיבות האלו'.

הדרכה: בביאור סדר הלימוד הראוי, כתב **הגר"ש ואזנר זצ"ל** (שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן נז) ללמוד גמרא רש"י ותוס' בבקיות ובעיון עם מפרשים ושו"ע, ומבאר, ראשית דבר צריך לדעת, שהתורה נועדה לכל ישראל, בין בעלי כשרון וזיכרון ובין לחלשים.

שנית, צריך לדעת שלימוד התורה נחלק לשני חלקים: ידיעת התורה, ועיון התורה. והסדר הנכון מבואר **בגמ'** (שבת דף סג.) ליגמר והדר ליסבר, כלומר ללמוד את כל הש"ס ואחר כך להבין בעומק, ורוב התלמידי חכמים בזמננו לא יכולים לקיים את דברי הגמ' בשלמות, ללמוד את כל התורה בגירסא ואחר כך ליסבר, כי אם ינהגו כך, לעולם הם לא יוכלו להגיע ללימוד בעיון, ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא, שהיא המדרגה הכי גדולה בתורה.

עיון התורה, לברר צורת כל סוגיא ביושר העיון מתחילה ועד סוף, עם פירושי כל הראשונים וההבדלים ביניהם, והבנת היסוד של כל אחד, ואחר כך ללמוד על כל נושא את השו"ע השייך לו, ולחדד את ההלכות היוצאות והמסקנה האחרונה.

והעיקר ביחד עם להרבות בישיבה, לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, להתפלל ולכוין מאד כשאומר והאר עינינו בתורתך, ולבכות הרבה בתפילה שיאיר הקדוש ברוך הוא עינינו במאור תורתו. **כמבואר בגמ'** (נדה דף ע:), מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה, הרבה הרבו בישיבה ולא עלתה בידם אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, והא קמ"ל דהא בלא הא לא סגי.

לימוד לאמיתו: לדעת **הגר"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני יו"ד חלק ג עמוד סח) כל אחד צריך לבחור דרך לימודו לפי טבעו, באופן שיגיע להיות בקי בש"ס, ולברר דבר לאמיתו, ולגבי הוראת **החזון איש** (הובא בספר אחד), שלא לעזוב סוגיא לפני שמברר אותה עד הסוף, אפילו אם מתמשך ימים רבים, אי אפשר לקבוע בזה כללים, וסיכום הדבר הוא שלא מספיק לדעת כמה סוגיות ישר והפוך, אלא צריך להקיף את כל העניינים בש"ס, וכן צריך ללמוד כל סוגיא על בוריה, ובאופן קיום כללים אלו, יש הבדל בין הטבעים של האנשים.

וידוע על **הגר"ח מבריסק זצ"ל** (חידושי הגר"ח הוספות נספחים ד"ה תיאור) שהיה מוסר שיעור בעיון בישיבה כל יום על דף אחד, ולמדו את כל הש"ס לפי הסדר, מתחילה ועד סוף.

קום, אלא ישן הרבה בשביל שיחזק מוחו בתורה, הקדוש ברוך הוא נותן לו חלקו בתורה, כמו אותו שממעט בשינה ומצער את עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה.

וכך מבואר **בחשק שלמה** (סוף מסכת מסכת עוקצין פרק ג) שאם אדם קובע עתים לתורה, ועוסק במלאכה כל היום ומכוון לשם שמים, כדי שיוכל אחר כך ללמוד ולהתפלל ולעבוד את השם, הוא מקיים את החיוב לא ימוש, כי הכל נחשב כלימוד. וכעין זה כותב **הכתב סופר** (פרשת ויצא) שאם ישן ואוכל על מנת שיהיה לו כח ללמוד נחשב שעסק בתורה.

ו**כתב במשנה ברורה** (סימן קע ס"ק מה) בשם **השל"ה** שיזהר מריבוי אכילה ושתיה, אלא רק להעמיד ולהברות את גופו לצורך עבודת השם, ובכך כל סעודותיו נחשבות סעודת מצוה. (אין מדבריו הכרח שמקיים בכך מצות תלמוד תורה, אלא רק שנחשב סעודת מצוה).

4. דרך הלימוד

לדעת היטב: כתב **בביאור הגר"א** (על משלי סוף פרק יג, פרק יז פסוק א) שבתורה הצדיק אוכל לשובע נפשו שלומד כדי שיהיה שבע, ולא מקפיד אם לומד מעט או הרבה, אלא שידע על בוריו, טוב ללמוד מעט בתורה, וחוזר תמיד בנחת, ולשמה, מללמוד הרבה וברב, ולקנטר. ואמר **לרבי חיים מוולאז'ין זצ"ל** (כתר ראש אות נד) שעדיף שיהיה מלך בסדר אחד שידע אותו בבירור, משילמד עוד סדרים ולא ידע אותם בבירור.

והורה **הגר"ש אלישיב זצ"ל להגר"י דרזי שליט"א** (שבות יצחק סוף חלק יב עמוד יג) אחרי שלמדו מסכת שבת במשך 14 שנה ואמר **הגר"י דרזי** שעדיין אינה ברורה לו עד הסוף האם להחליף מסכת או להמשיך באותה מסכת, ואמר שיחזור עליה שוב עד שהכל יהיה ברור, וכשנשאל מה עם שאר מסכתות, השיב התורה היא גדולה ולא שייך לדעת את כל התורה כולה, וזו לא סיבה שלא ידעו כראוי מה שכבר לומדים.

הספק: האדם צריך לרכוש ידיעה מקיפה בכל חלקי התורה, ולא ללמוד רק דבר אחד, וכידוע מגדולי הדור האחרון, ובפרט מדברי **הסטיפלער זצ"ל** (קריינא דאיגרתא חלק א) **והגר"מ"מ שך זצ"ל** (מכתבים ומאמרים), **והגר"ג אדלשטיין שליט"א** (דרכי החיזוק) שצווחו על כך שתלמידי הישיבות לא מספיקים מספיק במסכתות הש"ס, וחושבים שמפלפול בכמה סוגיות תהיה להם סברא ישרה והבנה נכונה בגמ', וטועים בזה

משיב כהלכה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. חלקי המצוה: מצות 'והגית' היא על עצם לימוד התורה, מצות 'ושנתת' הוא על ידיעת התורה.
- ב. סיני ועוקר הרים: ידיעת התורה יש בה שני חלקים, א. סיני - שיהיה שגור בפיו מה שלמד להלכה ולמעשה, ולדעת כך את כל התורה כפי יכולתו. ב. עוקר הרים - 'למדן' בחידוד השכל לעיון והבנת התורה, עד שיוכל לאסוקי שמענתא אליבא דהילכתא.
- ג. הכשר מצוה: מותר לעשות כל הנצרך בשביל להבין היטב את הלימוד, כגון ללכת למרחקים כדי ללמוד תורה מפי רבו, וכן לנוח ולישון כפי הנצרך לפי טבעו. ונחשב כלימוד עצמו.
- ד. כל התורה: נכון וראוי לקבוע זמן קצר כל יום, ללמוד במהירות לפחות פעם אחת בחיים את כל התורה כולה.
- ה. שיטות הלימוד: נאמרו כמה שיטות בלימוד התורה ונציין כמה מהם. לא להתקדם עד שמבינים היטב את הנלמד. להספיק הרבה ורק כך מבינים.
- ו. יושר העיון: לברר את כל הסוגיא ביושר העיון, ואח"כ הדינים העולים, ליגמור והדר למיסבר. כל אחד ואחד צריך לדעת לפי טבעו לבחור דרך לימודו, ועכ"פ באופן שיגיע לזה שיהא בקי בש"ס, ויוכל לברר דבר לאמיתו.

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן

הזוכה בהגרלת גיליון 396 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הג"ר מאיר שמחה מרגולין שליט"א 'חבורת הרב הלל רוטמן' ישיבת מיר ירושלים

שאלה: האם הלומד תורה בלי הבנה מקיים מצות תלמוד תורה, ויכול לעשות סיום מסכת?

האם ומדוע יש הבדל בין לימוד תורה, נביאים וכתובים, תורה שבעל פה, גמרא, זוהר, תהלים, ועוד? קורא בלשון הקודש לשאר לשונות? יכול להבין ואינו יכול להבין?

מקורות: גמ' (ברכות דף ו: שבת דף סג, ע"ז דף יט, ורש"י שם); שו"ת מהרי"ל חדשות (סימן מה); מגן אברהם (סימן נ ס"ק ב); שו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פרק ב סעיף יב-יג); של"ה (מסכת שבועות פרק תורה אור אות קעח); מראית העין (ע"ז דף יט); אשל אברהם (בוטשאטש סימן מז); שיח השדה (שער ברכת ה' סימן א); ארץ צבי (סימן נ); מורה באצבע (סימן ב אות מד); חיים שאל (חלק א סימן עה).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל, התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. במקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

לע"נ האשה הצדקנית והחסודה
מרת רבקה הורביץ בת רבי מאיר הכהן ע"ה
נלב"ע בחג השבועות ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

צדיקים שבדור

כתב הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן לז) לימוד התורה כולה בכמותה ובאיכותה ובעמקותה הוא כמעט אי אפשר אף לאנשים חכמים גדולים ביותר אף בזמן חכמי התלמוד, ואף לדורות הנביאים ויהושע וזקנים לא היה לרובא דרובא, וגם כמעט לכולם, שיוכל איש אחד ללמוד כל התורה כולה כשיצטרך גם לעבוד לפרנסתו בשדות וכרמים וכדומה. ואף שהם אנוסים מכל מקום לא היה שייך ידיעת כל התורה באיש אחד, רק לצדיקים שבדור המדבר שלא הוצרכו לעבוד לפרנסתם לא בשדות וכרמים ולא בבית, אבל לא משבאו לארץ, ולכן הוצרכו להסכם יששכר וזבולון.

נושא הגיליון הבא:

'מצות הבנת התורה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל
נלב"ע י' סיון תשפ"ג
וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירודי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 238

פרשת בהעלותך

תשפ"ג

- אם הרהור בד"ת בין ברכת התורה ללימוד הוא הפסק ♦ הרב חיים הלפרט
- בענין ברכת שהחיינו בלידת הבת ובראיית הבת ♦ הרב אליסף פרלמן
- נידונים מחודשים בש"ץ ששכח לומר יעלה ויבוא ונזכר ♦ הרב זאב פראנק
- עצה לאורח השומע קידוש מבעה"ב על כוס בשיעור הקטן ♦ הרב אברהם זנגר

כמ"ש והגיון לבי וכ"ש לפסוק דין כו' והלא למקרא צריך לברך וכן כשקורא בתורה בציבור". ובש"י השו"ע מצינו ג' דרכים.

הרב חיים הלפרט

אם הרהור בד"ת בין ברכת התורה ללימוד הוא הפסק

שי' רוב האחרונים דאם הפסיק בין ברכת התורה ללימוד צריך לחזור ולברך אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו מהמצוה, וכמש"כ המ"ב בסי' מ"ז סק"ט "דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצוות או הנהנין וכו' דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין למצוה על מה לחול". ויל"ע אם כדי שיהיה למצוה על מה לחול סגי בהרהור בת"ת, דאע"פ שפסק השו"ע בסעיף ד' שאין מברכים על הרהור, מ"מ כל שדעתו ללמוד בדיבור, סגי בהרהור בדברי תורה כדי למנוע ההפסק, או שהיות ולא מברכים על הרהור, כל שלא הוציא ד"ת בפיו, הוא הפסק בין ברכה למצוה.

שי' הגר"ז דלא מקיימים מצות ת"ת בהרהור כשאפשר בדיבור

א. הגר"ז בפ"ב מת"ת הי"ב כתב "וכל אדם צריך ליזהר להוציא בשפתיו ולהשמיע לאזניו כל מה שלומד בין במקרא משנה ותלמוד אלא אם כן בשעת עיון להבין דבר מתוך דבר וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם וכמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו וגו' וכמו בכל המצות התלויות בדבור שאינו יוצא בהן ידי חובתו בהרהור אלא אם כן שומע מפי המדבר שהשומע כעונה בפיו". ושיטתו מחודשת, שלא יוצאים מצות לימוד תורה בהרהור כשאפשר בדיבור.

שי' האחרונים שלא מברכים על דברים שלב

ב. אולם הרבה אחרונים [פמ"ג משב"ז סק"ב, לבוש, ישוע"י, מנח"ח מצוה ת"ל, נצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"א סי' מ"ז] כתבו שהשו"ע מודה דאיכא מצות ת"ת בלב כמו שהוכיח הגר"א מדכתיב 'והגית בו' וכמ"ש 'והגיון לבי', ורק שנחלק בדיני ברכה, דלא תקנו ברכה על מצוה בלב, כמש"כ הבי"ב בסי' תל"ב שלא תיקנו ברכה בביטול חמץ היות והוא בלב.

תמיהה בד' האחרונים דאינו דומה לביטול חמץ

אולם בעיקר שיטת האחרונים יל"ע, [ויש מזה נ"מ גם לניד"ד], דלכאוו' לא דמי למש"כ הבי"ב שאין מברכים על ביטול חמץ, דהתם הוא מצוה שעיקרה בלב, וע"ז כתב הבי"ב שאין מברכים על מצוה שלב, אבל מצות ת"ת הוא גם בדיבור, רק שאפשר לקיימה אף בלב, ובכה"ג אפשר שאין נ"מ אם בפועל מקיים המצוה במחשבה או בדיבור.

באור שי' השו"ע ע"פ היראים דת"ת בהרהור הוא מצוה בפני"ע

וני"ל שאף השו"ע מסכים לסברא זו דכל שהמצוה בין בלב בין בדיבור תקנו ברכה על מצוה זו, ואין נ"מ אם בפועל מקיימה בלי מעשה, אלא שסובר דבת"ת ליתא להאי סברא, והוא ע"פ מש"כ היראים מצוה ת"ת שרהרהור בתורה הוא מצוה בפני עצמה.

וז"ל היראים, "ושמתם את דברי אלה. צוה הבורא ברוך הוא שישמו ישראל דברי תורה על לבם דכתיב בפ' והיה עקב ושמתם את דברי אלה על לבבכם פירשו שימה שיזכור דברי תורה וישמם על לבו תמיד ויהגה בהם בלבבו וכל שעה ושעה שחושב אדם בדברי תורה וחושב בלבו מקיים מצות ושמתם הלא למדת גדולתם של לומדי תורה והוגיה שמקיים מצוה בכל עת". ומבואר ביראים דהרהור בתורה אינו אופן נוסף של קיום מצות ת"ת, אלא הוא מצוה בפני"ע, וילפי' ליה מדכתיב 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם', דיש מצוה

ג' צדדים בשי' השו"ע שאין מברכים על הרהור

שורש הנידון תלוי ביסוד שיטת השו"ע שאין מברכים על הרהור, ונקדים בקצרה ג' צדדים בשיטתו, ובהמשך יובאו שיטות האחרונים.

א. השו"ע סובר שאין מצות ת"ת אלא בדיבור. ב. אף לשו"ע יש מצות ת"ת בהרהור, ומ"מ לא תקנו ברכה רק על דיבור ולא על הרהור, ולפ"ז גם כשמברך על דיבור, לא חלה הברכה על הרהור. ג. אף לשו"ע הברכה חלה אף על הרהור, ורק אינו חשוב לקבוע ברכה על הרהור, אבל אחרי שהברכה חלה על דיבור, חלה גם על הרהור.

ויש להוסיף בבאור הצד ג' דהברכה חלה אף על הרהור, דהוא כעין מה שמצינו בברכות הנהנין דברכת העיקר פוטרת הטפל, וה"ה הברכה על דיבור פוטרת הרהור, ואע"פ שחלוק משם, דהתם לטפל מצד עצמו יש ברכה פרטית, ובהא אמרי' דעיקר פוטר הטפל, אבל הכא שעל הרהור בפני"ע אין מברכים, מנ"ל דברכת העיקר פוטרת הטפל, מ"מ מסתבר שהיות ואף הרהור אינו מופקע מברכות, כל שמברך על העיקר, פוטר אף את ההרהור.

וניד"ד תליא בצדדים הנ"ל. לצד א', מסתבר דהוי הפסק. לצד ב' יש להסתפק, דמחד גיסא כיון דאיכא קיום מצוה ל"ה הפסק, אולם מאידך גיסא כיון שהברכה לא חלה על הרהור, שמא הוי הפסק. לצד ג' יל"ד עוד, דאף את"ל דלצד ב' הוי הפסק, היינו משום שמפסיק בדבר שאינו שייך לברכה, אבל לצד ג' שהברכה חלה אף על הרהור, רק שאת חלות הברכה אין להתפיס על הרהור, לפ"ז יל"ד שמא היות ושייך ברכה על הרהור בד"ת [אחרי שבירך על דיבור], ל"ה הפסק גם כשהקדים ההרהור לדיבור.

וג' צדדים אלו בבאור שי' השו"ע מבוארים ברבותינו האחרונים כפי שיתבאר להלן. דהנה ידוע שהגר"א חולק על השו"ע משום שיש מצות ת"ת אף בהרהור, וז"ל, "אבל כ"ז צריך עיון דכאן מברך על המצוה וכי ליכא מצוה בהרהור והלא נאמר והגית בו כו' ר"ל בלב

במעלת הרהור בדברי תורה

נסיים במעלת הרהור בד"ת, במה ששמעתי מידידי הג"ר שמעון מועלם שליט"א ששמע מהגאון רבי חנוך קרלינשטיין זצ"ל, שבספר תהלים נרמזת ש"י השו"ע שלא מברכים על הרהור, דברק ק"ט אומר דוד המלך 'בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך', וקאי קודם שביך ברכת התורה שמותר רק 'בלבי צפנתי אמרתך', וממשיך דוד המלך 'ברוך אתה השם למדני חקיך' והיינו 'ברכת התורה', ואחרי שביך ממשיך ואומר 'בשפתי ספרתי כל משפטי פיך', דאחרי שביך יכול ללמוד בשפתי כל משפטי פיך.

ויש להוסיף על דבריו. דלפ"ז יש ללמוד מהפסוקים, דמחשבה בתורה יש בה דרגא מיוחדת של 'למען לא אחטא לך', והיינו משום שיש בה קיום של 'בלבי צפנתי אמרתך', דתורה שצפונה בלב, יש בה מעלת 'למען לא אחטא לך'.

ונראה דתליא בג' שיטות האחרונים. דמשיטת הגר"ז מבואר איפכא, דעדיף דיבור מהרהור, דכשאפשר בדיבור ליכא מצות לימוד תורה בהרהור [ורק כשא"א בדיבור מקיים בהרהור], וכן משיטת הנשמ"א מבואר איפכא, דאע"פ שמקיים מצות לימוד תורה, מ"מ אינו עיקר מצות לימוד תורה. אולם לשי' האחרונים דטעמא דאין מברכים על הרהור משום שאין מברכים על דברים שבלב, דהו דין מסוים בברכה, לפ"ז מתבארים הפסוקים, דבאמת הרהור בתורה יש בו דרגא מיוחדת של 'בלבי צפנתי אמרתך', ויש בו מעלת 'למען לא אחטא לך'. ויש להוסיף לזה את מש"כ היראים שהרהור בתורה הוא מצוה בפנ"ע 'שיזכור דברי תורה וישימם על לבו תמיד ויהגה בהם בלבבו וכו' הלא למדת גדולתם של לומדי תורה והוגיה שמקיים מצוה בכל עת".

הרב אליסף פרלמן

ברכת שהחיינו בלידת וראיית הבת

[א] כתב השו"ע ילדה אשתו זכר, מברך הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן. עכ"ל. וכתב המשנ"ב סק"ב מדסתמו הפוסקים משמע דאפילו היו לו כמה זכרים ותאב שיוולד לו בת כדי שיקיים מצות פ"ר אפ"ה אם נולד בת אין מברך ע"ז, ומ"מ נ"ל פשוט דבפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמח בראייתו דמברך שהחיינו כדלקמן בסימן רכ"ה ס"א. עכ"ל.

ויש להסתפק בגדר האי ראייה דבעינן כדי לברך שהחיינו, דהנה הרבה פעמים שבעת הראייה הראשונה אינו רואה באופן שיכול להכיר את הולד כלל, אלא ראייה בעלמא, ואם יביאו לו אחר זמן ולד אחר לא יוכל להכיר שהוא ולד אחר, ואם כן אין כאן ראייה של הכרה כלל, ויל"ע בכה"ג אי מהני לברך שהרי מבואר דטעם הברכה הוא דלא גרע מרואה את חברו לאחר ל' יום דמברך שהחיינו והנה התם הא מיירי במכירו וזהו הראייה המשמחתו בכך שמכירו מכבר, משא"כ הכא שהוא אינו מכיר את הולד כלל.

ונראה דאם יראה את חברו ממקום רחוק שהוא אינו יכול להכיר את פניו אלא שיכול להבין שזהו חברו ומיירי בחברו שמכירו ואם היה רואהו היה מברך עליו שהחיינו, ומכל מקום בכה"ג נראה שאין זו ראייה שיכול לברך עליה, דעיקר השמחה היא דוקא כאשר רואהו באופן שמכירו ממש, ואם כן כיון דהכא יסוד הברכה הוא מאותו הדין של ראיית חברו ל"ל דהכא נמי מיירי בראייה שיכול להכיר בה את הולד ולא ראייה בעלמא שיוודע שזו היא הבת.

[ב] ואמנם יש לחלק דחלוק הוא ענין השמחה המתקיימת בראית חברו שמברך עליו מאשר ראיית הבת, דהנה ראיית חברו כל שמחתו הוא דוקא במה שמכירו ובכך מחיה את כל ההיכרות והקשר עם חברו אשר מקדמת דנא, ובכך הוא דנעשה השמחה ועל כן בודאי אין שייך שמחה זאת אלא כאשר רואהו ומכירו, אבל הכא בראית הבת הרי אין מכירה מעולם ועל כרחך דהא דאמרינן הכא דאיכא שמחה הוא בדרך אחרת, וזהו בעצם ההכרה שזאת היא בתו זאת היא השמחה, וא"כ ל"ל דהכא שייך זאת גם בלא שמכירה.

אך מאידך יש לדחות שהרי הכא מבואר דבעצם מה שנולדה לו בת לא אמרינן דמברך שהחיינו וא"כ אין כאן את הברכה מעצם הדבר, וזהו שהוצרך המשנ"ב ללמוד דין זה מהא דמצינו ברואה את חברו שמברך שהחיינו, ונמצא דאין השמחה בעצם ההתחדשות של לידתה, אלא רק במה שהוא רואה אותה דלא גרע מראית פני חברו

מיוחדת שיהיו דברי התורה על לב האדם.

ולפ"ז יש לבאר ש"י השו"ע שאין מברכים על הרהור לביאורם של האחרונים, דכמו שלא תקנו ברכה על מצוה שבלב דביטול חמץ, כך לא תיקנו לברך על המצוה להרהר בד"ת, כיון דהווי מצוה שבלב, ויש לדמותו למש"כ הגרע"א דביטול חמץ עיקרה בלב, ואף הרהור בתורה הווי מצוה שעיקרה בלב.

ויש להוסיף עוד, דהנה הגרע"א כתב שהמבטל חמץ בדיבור ובלבו אינו רוצה לבטל, לא חל הביטול, ולית ביה כללא דדברים שבלב אינם דברים, משום דהווי מצוה שעיקרה בלב. ולפ"ז ל"ל שסברא זו שייכא אף בת"ת, דהלומד בדיבורו וליבו במקום אחר, אע"פ שקיים מצות 'ודברת בס' [כך מסתבר], מ"מ מצות 'ושמתם את דברי אלה על לבבכם' לא קיים, דמצוה זו עיקרה בלב.

שי' הח"א דעיקר מצות ת"ת בדיבור

ג. דרך שלישית מצינו בנשמ"א כלל ט' סק"ד שכתב בת"ד ליישב שי' השו"ע מקושית הגר"א, דעיקר מצות לימוד הווי בפה כמש"כ ושנתם שיהיו שנונין בפין וכמש"כ החינוך מצוה ת"ט, והיינו דלא תיקנו ברכה אלא על 'עיקר' מצות לימוד התורה.

וניד"ד תליא בג' השיטות הנ"ל. לשיטת הגר"ז דכל שיכול להוציא בפיו ואינו מוציא, לא מקיים מצות לימוד התורה, בודאי הווי הפסק בין ברכה למצוה. לשיטת האחרונים דאיכא קיום מצוה ורק שלא תיקנו ברכה על דברים שבלב, כבר כתבנו דגם כשמברך על דיבור לא חלה הברכה על הרהור, ולפ"ז מסתבר דהווי הפסק, ובפרט לשי' היראים הנ"ל דהווי מצוה בפנ"ע, דמסתבר דהווי הפסק ע"י שמפסיק במצוה אחרת, אולם אינו מוכרח, דשמא לא חשיב הפסק אחרי שיש בזה קיום מצוה, וצ"ע. ולשיטת הח"א דעיקר מצות לימוד התורה בדיבור, כבר כתבנו דאחרי שחלה הברכה על דיבור, חלה גם על הרהור דומיא דעיקר פוטר את הטפל, ולפ"ז כתבנו דשמא גם כשהרהר בין ברכה לדיבור שעליו לא חלה הברכה, מ"מ לא חשיב הפסק היות ובעצם שייך בו ברכה.

אם אפשר לברך על הרהור שקודם דיבור כדין טפל הנאכל קודם העיקר

אולם יל"ד עוד בדבר חדש, דשמא כל שדעתו ללמוד אח"כ בדיבור, יכול לברך לכתחלה על הדיבור שאח"כ, והברכה חלה מעיקרא אף על הרהור שקדם לו, דכמו שיכול לפטור ההרהור שאחרי הדיבור, כך יכול לפטור ההרהור שקודם הדיבור. ואע"פ שכתב הט"ז בס"י ר"ב סק"ו דטפל הנאכל קודם העיקר הווי הפסק בין ברכה לאכילה, היינו דוקא בטפל ועיקר דמליח ופת, אבל הכא הווי כתרובת של ברכות, דמדיון עיקר וטפל הברכה נקבעת לפי הרוב כמבואר בס"י ר"ח ס"ז, ופשוט שאפשר לברך את ברכת הרוב אף אם התחיל לאכול מהמיעוט, דהכל חד [ומש"כ בפסקי תשובות, צ"ע], וה"ה לימוד התורה שמורכב מהרהור ודיבור הכל מצטרף למצוה אחת, ושמא אפשר לברך על הטפל את ברכת העיקר, ואי"צ שיתחיל את המצוה מהדיבור.

פלוגתת הט"ז ושע"ת בניד"ד

ולדינא, הט"ז בסק"ג כתב על השו"ע ולפ"ז יש לזהר לאותן לומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת ד"ת בפה אחר הברכה".

ובבאור דבריו ל"ל דסובר כהגר"ז דכל שיכול להוציא בשפתי לא קיים מצות ת"ת. אולם מתחילת דבריו מבואר שחולק על הגר"ז, דמכתב שאין מברכים על הרהור משום שהרהור לאו כדיבור, ומשמע שלמ"ד הרהור כדיבור, מברכים גם על הרהור, ודלא כהגר"ז.

ומדבריו הנ"ל יש ללמוד שחולק אף על האחרונים שאין מברכים על דברים שבלב, דשיטתם שייכא אף למ"ד הרהור כדיבור דאין מברכים על דברים שבלב. ומוכרח שסובר כהח"א דלא קבעו הברכה אלא על דיבור שיש בו חשיבות, ולא על הרהור לאו כדיבור שאינו כ"כ חשוב. ולפ"ז מוכרח מהט"ז דלא כהצד המחודש שכתבנו, אלא רק אחרי שביך על דיבור, פוטר את ההרהור, אבל הרהור שבין ברכה ללימוד, אין הברכה חלה עליו, ולא רק שלא חלה, אלא הווי הפסק בין ברכה למצוה. אולם השע"ת סק"א חולק על הט"ז, וז"ל, "ופשיטא דהרהור בד"ת עכ"פ לא מקרי הפסק". ומלשונו לא משמע שהברכה חלה על הרהור, אלא רק עכ"פ לא מקרי הפסק, ודבריו יתבארו או כהאחרונים, או כהח"א, וכמש"נ. ולדינא יש לזהר בזה כמבואר במ"ב סק"ה שפסק כהט"ז.

שמחת הלידה שעליה מברך א"כ לכאו' זה חוזר להיות השמחה המשותפת של עצם הלידה שעליה הברכה היא הטוב והמטיב וא"כ מדוע מברך שהחיינו, ועל כרחך שהיא שמחה נפרדת.

אכן י"ל דמאחר דאין די בעצם השמחת הלידה בשביל לברך אלא דוקא ע"י צירוף הראיה א"כ גם אם נאמר דלבסוף הוי הברכה דוקא מחמת צירוף שמחת הלידה הא מיהת כיון דצריכה נמי להצירוף של הראיה אשר בזה כל אחד ואחד מתחלק בעצמו בשמחת ראיתו על כן זהו טעם שלא יוכלו לצרף את שמחתם כאחד ולברך הטוב והמטיב, ועוד דאפשר שהאחד יראה והשני עדיין לא ראהו ועל כרחך הם מתחלקים ולא דמי לכה"ג שאחד שמע על בשורת הלידה והשני לא שמע, דהתם הסיבת שמחה קיימת כבר עבור שתיהם ורק הפועל חסר, משא"כ הכא שכאשר חסרה הראיה הרי שחסר גם בעיקר הסיבה הגמורה בשביל לברך.

[ז] והנה במגן אברהם רכה' סק"א כתב אומר שהחיינו - ואע"פ שיש אחרים שנהניו בראיתו אינו מברך הטוב והמטיב (ב"י רשב"א) דאין זה טובה אלא שמחה (לבוש). עכ"ל, וצ"ע מדוע לא ביאר דאין לברך הטוב והמטיב כיון דאין צירוף בין שמחת כל אחד ואחד להשני, ולכאו' משמע דמכל מקום כיון דבאותו ענין הוי טובה לאחר שפיר שייך לברך הטוב לו והמטיב לאחריו, ולפי דבריו יש לבאר על דרך זה מדוע בראית פני הבת אין מברך הטוב והמטיב, משום דגם זה עדיין אינו בגדר טובה אלא בגדר שמחה בלבד, ולכאו' זה מוכיח דכל הברכה היא רק על הראיה בפני עצמה ואיננה חוזרת על עצם הלידה דהא על עצם הלידה שייך ברכת הטוב והמטיב שהיא טובה.

אלא דאפשר לומר דאמנם הלידה לא חשיבא טובה לברך הטוב והמטיב, אבל שמחה יש בה והיא סיבה קצת לברכת שהחיינו ולא נגמר השמחה אלא בראית פנים וסוף דבר ביחס להשמחה הוי צירוף בין בשורת השמחה ובין ראית השמחה, ובשל כך הוא דמברך על הראיה אע"ג דזו היא ראיה ראשונה ובשונה מחברו דאין מברך על ראיה ראשונה, ושוב הדרינו לחקירה הראשונה בזה האם זהו ברכה גם על הלידה או דהוי ברכה רק על עצם הראיה.

[ח] והנה המשנ"ב בסי' רכה' סק"ב הביא בשם הפמ"ג דין זה דמי שילדה אשתו והוא היה במדינת הים וראהו עתה מברך שהחיינו וכו' ואילו בסי' רכג' סק"ב הביא הדין בסתמא בבת נקבה שאין מברכים עליה בלידתה אבל מברך בראיתה, ותמוה מדוע לא הביא דין זה בשם הפמ"ג כשם שהביאו בסי' רכה' בשמו, וראיתי בהערות דרשו בסי' רכה' שהביאו בשם הגר"ח ק [לפאר ולברך סי' א'] שיש לחלק שהפמ"ג לא דיבר על בת, אכן לכאו' יש לדון בזה שהרי השעה"צ רכ"ה סק"ה נטה לבאר דמתוך דברי הפמ"ג מוכח דמיירי בנקבה דאילו בזכר צידד דאין לברך פעם נוספת על הראיה, ושמה הכונה דכיון דעכ"פ לא פירש כן בהדיא על כן לא הביא בשמו וצ"ע.

והביאו עוד לפרש בשם אבן ישראל ח"ט סי' סג' דהמשנ"ב בסי' רכג' מיירי שרואה אותה בעת לידתה אשר עדיין אינה מכירה ואין לו בה כ"כ שמחה ועל כן לא הביא חידוש זה בשם הפמ"ג עכ"ד ומבואר דנקט לענין הלכתא דא"צ שיכירנה ולא כמו חברו שצריך שיכירנה בשביל לברך, ואכן פשוט דברי המשנ"ב מיירי בכה"ג שרואה אותה סמוך ללידתה והרי עדיין אינו מכירה ובכל אופן מברך, ומ"מ נראה דלכתחילה יש לראות בהתבוננות שיוכל להיקרא בזה איזה היכרות בשביל שיברך, ולא ראיה בעלמא שיוודע שאינה מכירה כלל, ויל"ע.

הרב זאב פראנק

נידונים מחודשים בש"ץ ששכח לומר יעלה ויבוא

עובדא הוה בר"ח סיון שנה זו באחד מבתי הכנסת, שבחזרת הש"ץ של תפילת מנחה שכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת 'רצה', ואין איש שם על לב עד אחר שחתם 'המחזיר שכינתו לציון', ואז הזכירוהו הציבור בטעות, חלקם בקריאת 'יעלה ויבוא' וחלקם קראו 'רצה', והש"ץ תפס לשון אחרון וחזר לברכת 'רצה', והנה ק"ל (תכ"ב ס"א) באם נזכר קודם שהתחיל 'מודים' שאומר 'יעלה ויבוא' במקום שנזכר, ונמצא מה שחזר לברכת 'רצה' שלא כדין, ויש לעיין אם דינו להפסיק באמירת 'רצה' ולשוב לאמירת 'יעלה ויבוא' ואח"כ ברכת 'מודים', או שמא אחר שחזר לברכת 'רצה' הפסיד התיקון שבאמירת 'יעלה ויבוא' בין עבודה להודאה, ויגמור לברכת 'רצה' עם אמירת 'יעלה ויבוא'.

וא"כ לכאו' יש לדמות ולומר דצריך שתהא הראיה באותו ענין שמצינו אצל חברו שהרואה אותו מברך ברכת שהחיינו.

[ג] והנראה בב' אופנים לחלק בזה, דבאופן אחד י"ל דאכתי חלוק הוא לגמרי ענין השמחה דהכא מאשר בראית פני חברו דל"ל דלעולם הכא השמחה והברכה היא על השמחה של לידתה, ואע"ג דחזינו דבעצם ידיעת לידתה הוא אינו מברך ולא דמי ללידת זכר, מכל מקום יש בזה חילוק דרך עצם הידיעה אינה מספיק משמחת אבל כאשר מצטרף לזה ראיה הרי מתחזקת השמחה וההכרה של ההתחדשות ושפיר יכול לברך על לידתה, ומה שלמד המשנ"ב זאת מרואה פני חברו היינו רק בדרך של ק"ו ללמד דהראיה מוסיפה שמחה, אך בכאן הראיה גורמת לעיקר השמחה על עצם לידתה.

ובאופן אחר יש לחלק ולומר דבפשוטו מאחר שמבואר דאין השמחה בעצם לידתה מעוררת שמחה ששייך עליה ברכה, א"כ גם כאשר רואה אותה אין זה גורם להיות ברכה על עצם לידתה, דמה נתחדש בכך מעבר לידיעה הקודמת שידע שנולדה ובכל אופן לא היה יכול לברך, אלא על כרחך דאכן השמחה בכאן היא בדמיון לראית פני חברו שיש לו שמחה בראיה וגם כאן השמחה היא רק מחמת הראיה עצמה, ובכל אופן י"ל דלענין הכרת הפנים חלוק הוא בכך מראית פני חברו, דאפשר שבכאן השמחה היא בעצם ראיתה גם בלא ראיה של הכרה ממש אלא בכך שזו היא בתו.

ועל דרך זה יתכן לומר שאם רואה את בתו אחר שלושים יום דבכה"ג מברך שהחיינו אצל חברו, ונתבאר לעיל לצדד דאם רואהו מרחוק באופן שאינו מכיר את פניו יש לצדד שאינו יכול לברך על כך, אך אפשר שאם רואה את בתו מרחוק באופן כזה שפיר יכול לברך שהחיינו גם בכך, דסו"ס השמחה היא בעצם כך שבתו לפניו ואי"צ להמתין בכך לראית פנים כמו אצל חברו, אך י"ל דגם אי נימא דבהכי עדיין אי אפשר לברך גם אצל בתו, הא מיהת דיש לחלק ולומר דהכא שאני שכן הוא רואה אותה באופן הראוי להכרת פנים אלא דמתוך קטנותה וחוסר ההרגל עדיין הוא אינו קונה את הכרת הפנים, אבל זוהי ראיה גמורה ושפיר יש לברך עליה ברכת שהחיינו.

[ד] ויש להוכיח דהכא עצם זה שהיא בתו מחלק את השמחה מראית פני חברו בעלמא וגורם שיש בכאן יותר שמחה ויותר סיבה לברכה, והראיה דהנה כתב הש"ע סי' רכה' ס"ב מי שלא ראה את חבירו מעולם ושלח לו כתבים, אע"פ שהוא נהנה בראיתו אינו מברך על ראיתו עכ"ל, וכתב המשנ"ב שם סק"ה וז"ל ושלח לו כתבים - ר"ל אע"פ שהריצו כתבים מזה לזה ועשו אוהבים מ"מ כיון שלא נתחבר עמו פנים אל פנים אין מעולה האהבה כ"כ עד שיהיה נהנה ושמח בראיתו. עכ"ל. וא"כ יש לבאר כיצד הכא אמרינן דיברך על בתו אע"פ שעדיין לא ראה אותה מעולם.

ובשלמא אי נימא דהכא עיקר הברכה היא כאן על לידתה ורק שצריך שיצטרף לכך הראיה א"כ מבואר דהכא שאני שלא אכפ"ל שפעם ראשונה הוא רואה אותה ואדרבה לענין ההתחדשות על לידתה הוא יותר סיבה לברך בכך, אך אי נימא דהגדר הוא דהחיוב ברכה הוא על הראיה א"כ מאי שנא מההלכה הנ"ל בדין ראית חברו דבפעם ראשונה אין מברך, ועל כרחך דחלוקים המה בכך דלענין בתו גם בראיה ראשונה יש לו שמחה בראיתו כיון שזו היא בתו, ועדיפא מראית חברו בענין זה, וא"כ הכי נמי י"ל דחלוק בכך שאי"צ שיכירנה ממש אלא עצם ראיתה באופן שיוודע שזו היא בתו זהו סיבה לברכה.

[ה] והסתפקתי במי שנתאחר ללידת בתו, וכשהגיע מיד ראה את בתו שנולדה, וטרם שידע שזו היא בתו, ואחר שכבר לקחוה באו והודיעוהו שזהו היתה בתו שנולדה עתה, האם יכול לברך עכשיו ברכת שהחיינו, ואפשר שיש לתלות בצדדים דלעיל, דאם הברכה היא על עצם הראיה בדומה לראית פני חברו, א"כ כל שבשעת ראיתה לא היה לו שמחה כיון שלא ידע שזו היא בתו, שוב לא שייך עכשיו לברך אחר שכבר אינו רואה אותה, אבל אי נימא דבעצם הברכה היא על עיקר לידתה רק שאין שמחה בידיעה זו מספיק בשביל ברכה עד שגם יראה אותה, א"כ הכא שכבר ראה אותה אפשר דלאלתר יש לו שמחה בעצם לידתה ושוב יכול הוא לברך, אך אינו מוכרח דאפשר דגם בזה בעינן שיראה אותה בשעה שיוודע שזו היא בתו.

[ו] והיה נראה להוכיח עוד מהא דמברך ברכת שהחיינו על הראיה ואינו מברך הטוב והמטיב דהנה ביחס לשמחת הלידה הרי שמחת האב והאם חשיבא כשמחה אחת, ועל כן מברכים הטוב והמטיב, משא"כ הראיה היא שנחשבת כשמחת כל רואה בפני עצמו ולא חשיבא כדבר אחד, ומעתה אי נימא דהראיה רק מחזקת את עצם

היה דינו לחזור לברכה זו וחזר לאחרת

במי שטעה בימות הגשמים ולא שאל מטר בברכת השנים ונזכר אחר חתימת 'שומע תפילה' שדינו לומר 'ותן טל ומטר' במקומו, וטעה וחזר ל'ברך עלינו', אם עדיין יש לו תקנה באמירת 'ותן טל ומטר' ושוב ברכת 'רצה', והשיב הגר"ש אלישיב דאחר שהתחיל 'ברך עלינו', כבר אין לו תקנה באמירת 'ותן טל ומטר', אלא ימשיך מ'ברך עלינו' ולהלן כל התפילה.

וזה אתי שפיר גם למה שרצינו לחלק בין העוסק בברכה זו שחיסר בה ההזכרה למי שהלך אצל ברכה אחרת, דהא ברכת 'ברך עלינו' לכ"ע לאו חדא ברכה היא עם ברכת 'שמע קולנו', ובודאי שיש כאן סילוק מברכת 'שמע קולנו' להפסיד תקנת ההזכרה אחר חתימתה.

אבל המובא (שם) מהגר"ש אלישיב דמטעם אחר קאתי עלה, דכיון שהפסיק בדיבור אחר חתימת 'שומע תפילה', שוב לא חשיב כעומד בתוך הברכה, ואפילו יאמר 'יקום פורקן' אחר החתימה, לא יוכל לתקן באמירת 'ותן טל ומטר'...

ובזה שמעתי מהג"ר זבולון שוב שליט"א, דצ"ע ממש"כ בספר גן המלך (אות קנ"ב, הביאו הגרעק"א בש"ע סי' ק"ד ס"ו) בש"ץ שטעה בימות הגשמים ולא אמר 'מוריד הגשם' בברכת 'מחיה המתים' ונזכר אחר שהתחיל 'נקדש את שמך בעולם' דחוזר לראש, ומשום דקדושה זו הוי תוספת דברים ברכת 'אתה קדוש', ואינו ענין נפרד לעצמו וכו' דהקדושה הזאת אינה תוספת שמוסיפין בין ברכה שניה לשלישית, אלא היא מגופה של ברכה שלישית בעצמה, ע"כ, הרי שאם היתה הקדושה ענין נפרד לעצמו, לא הוה איכפת לן במה שהפסיק בדברים אחר חתימת 'מחיה המתים', ורק תחילת הברכה שלאחריה היא המנתקתו מברכה זו שטעה בה.

ש"ץ ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת הלחש ונזכר בין עבודה להודאה

עוד יש לעיין, בכגון ששכח הש"ץ לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת לחש, שבזה אפילו נזכר קודם שהשלים תפילתו אינו חוזר מפני טורח הציבור, אלא סומך על התפילה שיתפלל בקול רם, כמבואר בש"ע (שם ס"ד) ומ"ב (סק"ז), ומעתה צ"ע בכגון שנזכר אחר חתימת 'המחזיר שכינתו לציון' אם יש לו תקנה באמירת 'יעלה ויבוא' במקומו, דשמא כיון שש"ץ בתפילת לחש אינו חוזר, ה"ל כשאר דברים שאין מחזירין אותו שאין לאומרים אחר סיום הברכה, ודומיא ד'יעלה ויבוא' בערבית דר"ח. שו"ר שעמד בזה בספר שיח מרדכי (ס"א פ"ה אות ט').

ושמא יש לתלותו ביסוד החילוק בין תקנת ההשלמה בין הברכות בין דברים שמחזירין אותו לאותם שאין מחזירין אותו, שבחידושי הגהות (על הטור ק"ד אות ה') בשם מהר"ח מבואר דבהזכרה בין הברכות איכא משום הפסק בתפילה, ולהכי בדברים שאין מחזירין אותו לא יזכיר, משא"כ בדברים שמחזירין אותו דעל כרחיה צריך לחזור.

אבל הנה מלשון המ"ב הנ"ל [שמקורו מהגר"ז (ס"ז)] משמע שהוא חילוק בעצם, שלענין דברים שמחזירין אותו כל שלא התחיל בברכה שלאחריה לא נקרא סיום ברכה זו לגמרי, ולענין אותם שאין מחזירין אותו כן נקרא סיום, וכן מורה לשון הבית יוסף (שם) בזה 'דנהי דבדברים שאין מחזירין אותו חשיב סיום הברכה כטעות ואינו חוזר, בדברים שמחזירין אותו לא חשיב כטעות'.

ושמא ביאורו דבהנך שמחזירין אותו מתוך שצריך כל שעה לחזור לברכה שחיסר בה ההזכרה, להכי הוא דחשיב שלא נסתלק הימנה ולא סיימה לגמרי, ולא נחלטה אמירת הברכה בטעות כיון שדינו לחזור אליה, משא"כ בדברים שאין מחזירין אותו דכיון שלא יצטרך לחזור לברכה מחמת חסרונם, כבר נסתיימה הברכה ונחלטה הטעות, וכעין החילוק לענין שינוי מקום בסעודה בין דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם לאותם שאין טעונים שבטעונים לקיבעיה קמא הדר לחזור ולברך במקומו הראשון.

והשתא בנידון דידן בש"ץ ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בתפילת לחש שלו לכאור' תליא בזה, דאי טעמא דדברים שאין מחזירין אותו מצד ההפסק בתפילה כמש"כ מהר"ח, משא"כ בהנך שמחזירין אותו שמוכרח לתקן טעותו, הכא נמי הרי הזכרת 'יעלה ויבוא' מעכבת בתפילות שחרית ומנחה, רק שמפני טורח הציבור סומך הש"ץ על חזרת התפילה, אבל מ"מ עצם הזכרת ר"ח בתפילה חמירא כשאר דברים שמחזירין אותו, ויהא רשאי לתקן באמירת 'יעלה ויבוא' בין הברכות. אבל אי טעמא דדברים שאין מחזירין אותו מצד דכיון שאין דינו לחזור לברכה חשיב סילוק וסיום, לזה בש"ץ בתפילת לחש שאינו חוזר לברכה שטעה בה, לכאור' יש כאן סילוק מן הברכה

והנה בכגון שנזכר בטעותו אחר שהתחיל 'מודים' דק"ל (שם) שחוזר ל'רצה', והוא טעה וחזר לראש התפילה, ושוב נזכר שהיה דינו לחזור רק ל'רצה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ט הערה מ"ב) שידלג לברכת 'רצה' והברכות שאמר מראש התפילה אינו הפסק. וכע"ז לענין שאלת מטר בימות הגשמים, בכגון ששכח לשאול בברכת השנים ונזכר בברכת 'ולירושלים עירך', דק"ל (ק"ז ס"ה) שאין מחזירין אותו ושואל ב'שומע תפילה', והוא טעה וחזר ל'ברך עלינו', ושוב נזכר שהיה דינו לסמוך על השאלה ב'שומע תפילה', כתב הגר"ח קניבסקי (שם פכ"ג הערה קע"ז) דלכאור' יפסיק ויחזור לברכת 'ולירושלים עירך'.

אמנם לכאור' אינו דומה לנידון דידן, שבשכח לומר 'יעלה ויבוא' והתחיל 'מודים' שדינו לחזור ל'רצה' הוא מדין 'חזרה', ובמה שטעה לחזור לתחילת התפילה אין טעם שיפסיד ענין החזרה ל'רצה', וכן בשכח לשאול מטר בברכת השנים שדינו לשאול ב'שומע תפילה', למה יגרע במה שבינתיים טעה וחזר ל'ברך עלינו', סו"ס עדיין יכול לקיים הדין שאלה ב'שומע תפילה', אבל בשכח 'יעלה ויבוא' ונזכר אחר חתימת 'המחזיר שכינתו לציון', הרי כל ענין ההזכרה בין הברכות מצד שכל שלא התחיל בברכה שלאחריה לא נקרא סיום ברכה זו לגמרי כמבואר במ"ב (ק"ד סק"ב), ואמירת 'יעלה ויבוא' בין הברכות עולה לברכת 'רצה' כל זמן שלא נסתלק הימנה לגמרי, ובזה שמא כל שטעה וחזר ל'רצה' כבר נסתלק מברכת 'רצה' הראשונה, ושוב לא תוכל אמירת 'יעלה ויבוא' להתייחס אליה, ויהא דינו לגמור חזרת ברכת 'רצה' עם הזכרת 'יעלה ויבוא'.

אם בש"ץ י"ל שאינו שליח הציבור במה שהתחיל 'רצה'

והנה שמא נחלק בזה בין יחיד לש"ץ, וגם אם ביחיד הדין שמחמת תחילת החזרה ל'רצה' הפסיד התיקון שבאמירת 'יעלה ויבוא', מ"מ בנידון דידן שהיתה הטעות בחזרת הש"ץ שאני, ועפמ"כ בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה ו' סי' כ"ב) בש"ץ שבשבת טעה והתחיל 'אתה חונן', דאע"ג דביחיד ק"ל (רס"ח ס"ה) שגומר הברכה, בש"ץ לאו הכי הוא, כי הציבור לא עשאוהו שליח לתפילת חול, ולתקוני שדרוהו ולא לעוות בתפילת חול בשבת שאינו סימן יפה, וממילא גם לענין ש"ץ שטעה וחזר ל'רצה' י"ל שאינו שליח הציבור לזה, וכאילו לא התחיל 'רצה' שיכול לצאת באמירת 'יעלה ויבוא' במקומו.

אבל גם זה אינו, דא"כ גם בש"ץ שהתחיל 'מודים' אחר ששכח לומר 'יעלה ויבוא' נימא הכי, דלאו שליח הציבור הוא בהתחלה זו, ובזה מפורש בש"ע (קכ"ט ס"ג) שחוזר ל'רצה' כיחיד, רק ביאורו כנ"ל דהכא משום סילוק אתינן עלה, וכל שנסתלק הש"ץ מברכת העבודה שוב לא יוכל לייחס לה את הזכרת מעין המאורע שחיסר, ובזה לא יחשי מה שאינו שליח הציבור בתחילת ברכת 'מודים', כי סו"ס הוא נסתלק ממה שבירך 'רצה', והסילוק במברך עצמו תלוי, והוא הדין והוא הטעם להתחיל 'רצה' את"ל ביחיד דחשיב סילוק מ'רצה' קמא.

חזר לראש בהמ"ז ובעודו מברך הביאו לו נוסח ברכת 'שנתן שבתות'

וכזה יש לעיין במי ששכח לומר 'רצה' בהמ"ז ונזכר אחר חתימת 'בונה ירושלים' שאומר ברכת 'שנתן שבתות למנוחה' וכו', ודעת הט"ז שהביא המ"ב (קפ"ח סק"ז) שאם אינו יודע נוסח ברכה זו חוזר לראש, ויש לעיין בכגון שחזר לראש ובעודו מברך הביאו לו נוסח הברכה, אם יפסיק מיד לברכת 'שנתן שבתות' ושוב ברכת 'הטוב והמטיב', או שמא כבר הפסיד תקנת הברכה וימשיך בחזרת בהמ"ז.

אלא שבזה הדברים מטים שהחזרה לראש בהמ"ז סילוק גמור הוא מברכת 'רחם', כיון שהניח הברכה שחיסר בה ההזכרה והלך אצל ברכה אחרת, משא"כ בחוזר ל'רצה' שעסוק ועומד באותה הברכה, ושמא לא חשיב סילוק מברכת 'רצה' הראשונה.

אלא דאי משום הא, הרי דעת הרא"ש (בבה"ל קפ"ח ס"ו ד"ה לראש) שכל ג' הברכות שבבהמ"ז כברכה אחת חשיבי, ומש"ה בשהתחיל 'הטוב והמטיב' חוזר לראש, וא"כ לענין סילוק נמי שמא גם אחר שחזר לראש בהמ"ז אכתי חשיב עסוק בברכת 'רחם' שחיסר בה ההזכרה, שהרי כל ג' הברכות כחדא ברכה אריכתא, וצ"ע.

חתם 'שומע תפילה' וטעה וחזר ל'ברך עלינו'

והנה בספר פניני תפילה (עמודים קנח - קנט) נשאל הגר"ש אלישיב,

ובכוס שיש בו רביעית בשיעור הקטן יש בו מלא לוגמיו בשיעור הגדול, ובד"כ המקדש שותה מלא לוגמיו בשיעור הגדול, ועוד דלענין שיעור השתיה כתב הביה"ל (סי' רע"א סי"ג) דא"צ להחמיר ואפשר לשתות מלא לוגמיו לפי השיעור הקטן ע"ש.

מקדש המבליע מילים

והנה עיקר העצה לכונן לצאת יד"ח קידוש על היין שבבבוק, כתבו רבים לגבי מקרים דומים, כגון אם המקדש מבליע מילים והשומע מסתפק אם שמע ממנו את כל תיבות הקידוש, העצה היא לומר בעצמו את כל הקידוש בלחש יחד עם המקדש, אלא שנחלקו הפוסקים אם יכולים שנים לקדש על כוס שביד אחד מהם (עי' ביה"ל סי' רע"א סי"א בסוף דבריו וכן בס"ב וחזו"א סי' כ"ט סק"ג), ועל כן אינו יכול לכונן לקדש על כוסו של המקדש, אבל העצה היא שיכוין לקדש על היין שבבבוק, ואח"כ ישתה מלא לוגמיו מהיין שבבבוק, (הגר"י זילברשטיין שליט"א בקובץ ווי העמודים וחשוקיהם נ"ח עמ' ל"ד, הליכות חיים הל' קידוש עמ' ר"ז, ועוד, אולם הגריש"א והגר"ק זצ"ל הורו דבאופן זה יקדש בלחש על כוסו של המקדש ויסמוך על הדעות דשנים יכולים לקדש על כוס שביד אחד מהם).

עצה לקידוש למי שאין לו כוס

וכ"כ בספר מאור השבת (ח"ד עמ' תק"ס) וז"ל; 'גאון אחד שליט"א אמר לי עצה למי שנוהג להחמיר לקדש רק בכוס בשיעור הגדול ועכשיו יש לו רק כוס כשיעור קטן, יכול לקדש על כוס הקטן ויכוון גם על היין שבבבוק ואח"כ יוסיף לשתות מהבבוק יין כשיעור מלא לוגמיו, עכ"ד. ושוב חזרתי על דברים אלו לפני הגר"י ווייס זצ"ל (גאב"ד העדה"ח), והשיב לי שכן נהג ג"כ פעם אחת שהיה בביהמ"ד ולא היה כוס רגיל לקדש עליו ורק כוס חד פעמי, וקידש עליו באופן הנ"ל שכיוון גם על הבבוק ואח"כ הוסיף ושתה מהבבוק עוד יין כמלא לוגמיו' עכ"ל.

אלא שבאופנים הנ"ל מדובר שישתה מלא לוגמיו מהיין שבבבוק, [דלכתחילה בודאי יש לשתות מהיין שקידש עליו], אולם הרב הנ"ל חידש דבשעת הדחק יוצא יד"ח בשתיית הכוס של המקדש כדין נשפך הכוס, ויש לפקפק בזה טובא כפי שיבואר להלן.

נתגלה לאחר הקידוש שיש נקב בכוס

והנה בקובץ מבית לוי (ח"ג סי' ע) כתב דמי שקידש ואח"כ נתגלה שיש נקב בכוס לא יצא יד"ח קידוש (לד' השעה"צ סי' קפ"ג סק"ד) לפי שאין הכוס מחזיק רביעית, אולם אם יש רביעית יין בבבוק הנמצא על השלחן חל הקידוש על הבבוק, ולענין שתיית הכוס מועיל ששותה מלא לוגמיו מהכוס, כי השתייה א"צ שתהיה מכוס שלם, עכ"ד. ולכאור' כוונתו עפ"ד השו"ע דבנשפך הכוס יכול לשתות מכוס אחרת. [אך הא דמשמע מדבריו דגם לכתחילה יכול לשתות את מהיין שבכוס צ"ע, דלכתחילה בודאי צריך לשתות מהיין שקידש עליו, ורק בדיעבד אם נשפך הכוס כתב השו"ע דיכול לשתות יין אחר].

מנהג הדברי חיים לקדש על כוסית יי"ש

וכן שמעתי בשם אחד מפוסקי זמנינו זצ"ל שנשאל מאחד שהתפלל עם אביו בשטיבל חסידי ששם נהגו כמנהג הדברי חיים מצאנז ורבים מגדולי החסידות לקדש בשבת בבוקר על כוסית יי"ש (פחות ממלא לוגמיו) וסמכו על חידושו של הט"ז (סי' ר"י סק"א) דמחמת חריפותו מייבא דעתיה בכלשהו ומברכים עליו בורא נפשות (ועי' שו"ת חת"ס ח"א סי' מ"ט שהביא מקור לדבר), וחידשו עפ"ז דיוצאים בזה ג"כ יד"ח קידוש, דשיעור מלא לוגמיו האמור בקידוש הוא ג"כ משום מייבא דעתיה כד' תוס' (יומא פ.) שכתבו דהוי כמלא לוגמיו דיוהכ"פ, וגם חידוש דבכה"ג א"צ שיהא בכוס רביעית, והובא מנהג זה בשערי תשובה (סי' רפ"ט) וא"א מבוטשאטש (סוסי' ער"ב) ושו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קע"ה). אולם רוב

כבשאר דברים שאין מחזירין אותו, אע"פ שהכל מטעם שסומך על חזרת התפילה, דמ"מ סר"ס אין דינו לחזור לברכה שטעה בה, ולא יוכל להשלים ההזכרה בין הברכות.

מסקנת הדברים

[א] שכח לומר 'עלה ויבוא' בברכת 'רצה' ונזכר אחר חתימת 'המחזיר שכינתו לציון' שדינו לומר 'עלה ויבוא' בין הברכות, וטעה וחזר ל'רצה', יש לעיין אם יפסיק ויאמר 'עלה ויבוא' וברכת 'מודים', או שכבר הפסיד התיקון שבאמירת ההזכרה בין הברכות, דשמה כיון שעסוק ועומד בברכת 'רצה' לא חשיב סילוק מברכת 'רצה' הראשונה. [ב] נזכר בטעותו אחר שהתחיל 'מודים' שחזר ל'רצה' וטעה וחזר לראש התפילה, כתב הגר"ח קניבסקי שידלג לברכת 'רצה', וכן בשכח לשאול מטר ונזכר ב'ולירושלים עירך' ששואל ב'שומע תפילה' וטעה וחזר ל'ברך עלינו', ידלג לברכת 'ולירושלים עירך'. [ג] שכח לומר 'רצה' בבהמ"ז ונזכר אחר חתימת 'בונה ירושלים' ולא ידע נוסח ברכת 'שנתן שבתות' וחזר לראש, ובעודו מברך הביאו לו הנוסח, הדברים מטים שהחזרה לראש בהמ"ז סילוק גמור מברכת 'רחם' והפסיד תקנת הברכה, אם כי עדיין צ"ע לדעת הרא"ש דכל ג' הברכות שבבהמ"ז כחדא חשיבי. [ד] לא שאל מטר בימות הגשמים ונזכר אחר 'שומע תפילה' וטעה לחזור ל'ברך עלינו', הורה הגר"ש אלישיב שהפסיד התקנה באמירת 'ותן טל ומטר' במקומו, אלא שטעמו מצד שהפסיק בדיבור אחר החתימה, וזה צ"ע ממש"כ הגרעק"א בשם גן המלך. [ה] ש"ץ ששכח לומר 'עלה ויבוא' בתפילת הלחש ונזכר בין עבודה להודאה, צ"ע אם יש לו תקנה באמירת 'עלה ויבוא' במקומו, דשמה דמי לשאר דברים שאין מחזירין אותו, ולכאור' תלוי ביסוד החילוק בין דברים שמחזירין אותו לאותם שלא כמבואר בפנים.

הרב אברהם זנגר

עצה לאורח השומע קידוש מבעה"ב

המקדש על כוס בשיעור הקטן

מעשה באברך צעיר שהתארח אצל חמיו וראה שחמיו מקדש על כוס שיש בו רביעית בשיעור הקטן (86 סמ"ק), ושאל מה לעשות, מאחר והמשנ"ב (סי' רע"א סי"ק ס"ח וביה"ל שם) כתב דלענין קידוש ליל שבת דעיקרו דאורייתא נכון להחמיר לכתחלה לקדש על השיעור הגדול (150 סמ"ק).

השיב לו אחד הרבנים דיש עצה פשוטה לצאת יד"ח, שהרי יש בבבוק יין על השלחן שיש בו את השיעור הגדול, ובשעת הדחק אפשר לקדש על בבבוק יין (עי' בהערה), וא"כ יכול לכונן דאם אין יוצאים יד"ח בשיעור הקטן הרי הוא מכויין לקדש על השיעור הגדול שבבבוק, ואם הוא רגיל לשתות עוד יין בסעודה מהבבוק על השלחן, הרי זה מועיל גם אם בלא כוונה להדיא לשם קידוש, כמבואר במשנ"ב (סי' רע"א סקע"ח) וז"ל; 'אם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים וכו', אם היה יין מוכן לפניו בכלי על השלחן או על הספסל בעת הקידוש ודעתו היה לשתות ממנו אח"כ א"צ לקדש שנית דהוי כאלו קידש על כל היין שמוכן לפניו וישתה מהן תיכף מלא לוגמיו' עכ"ל². ולענין חובת שתיית הכוס, י"ל דמועיל לזה מה שהמקדש שותה מהכוס שבידו, דאף אם הכוס אינה ראויה לקידוש, מ"מ אי"ז מעכב בדיעבד לשתות את היין שבכוס שחל עליו הקידוש, כמבואר בשו"ע (סי' רע"א סט"ו) דאם נשפך הכוס של הקידוש קודם שטעם ממנו יביא כוס אחר וישתה ממנו, וביאר המשנ"ב 'דכיון שקידש מתחלה על היין כדין וגם טעם כשיעור אע"פ שלא טעם מאותו הכוס שקידש יצא עכ"ל. ומצד שיעור השתיה, הלא א"צ לשתות רביעית כי אם מלא לוגמיו,

¹ לכתחילה אין לקדש על בבבוק יין מכמה טעמים; א. עי' רמ"א (סי' קפ"ג ס"ד) דאין ליקח כוס שפיו צר לכוס של ברכה. ב. לכתחילה צריך שיהא הכוס מלא והבבוק איננו מלא. ג. לכתחילה צריך לאחוז את הכוס בידיו. אולם בשעת הדחק אין בכך חסרון, עי' משנ"ב (סי' קפ"ג סקע"ח) דאם אינו יכול להשיג בקל כלי אחר אפשר ליקח כלי שפיו צר, וכן אינו לעיכובא שיהא הכוס מלא (משנ"ב סי' רע"א סקמ"ב), וכן לאחוז הכוס בידו אינו אלא מצוה מן המובחר (משנ"ב סי' קפ"ב סקט"ו). ועי' משנ"ב (סי' רע"א סקע"ח) דאם קידש על יין שבכלי הנמצא לפניו על

² אמנם בשעה"צ שם כתב דיש בזה פלוגתא אם הקידוש חל על היין שעל השלחן, אבל נראה דהפלוגתא היא רק כשלא כיון על כך, אבל אם מכויין על כך להדיא הרי זה מועיל לכ"ע.

דא"צ לשתות מכוס שיש בו רביעית [ורק הקידוש צריך להיות על רביעית יין, אבל לאחר הקידוש יכול לשפוך מלא לוגמיו לכוס אחר ולשתות], אולם המג"א פסק כדעת תוס' דצריך לשתות מכוס שיש בו רביעית, והוי לעיכובא, והובא במשנ"ב (סי' רע"א סקנ"א), ולפ"ז העצה בניד"ד מועילה רק לד' השו"ע.

אולם נראה לדון דלא נחלקו כי אם בשותה מהכוס שקידש עליו, אבל בשותה כוס אחרת י"ל דגם השו"ע מודה דצריך לשתות מכוס שיש בו רביעית, והוא ע"פ האמור דהא דמועיל לשתות מכוס אחר הוא משום שהקילו דיכול לייחד כוס זו שתעמוד תחת הכוס שקידש עליה, וא"כ י"ל דזהו רק כשיש בה רביעית כדין כוס הקידוש, אבל בפחות מרביעית אין לה שום שייכות לכוס של הקידוש, וצ"ע.

שתיית היין ע"י מי שלא יצא יד"ח הקידוש

ג. באופן שבעה"ב אין דעתו לשתות עוד יין מהבקבוק, נמצא דבעה"ב בעצמו לא יצא יד"ח קידוש לפי הדעות דצריך כוס בשיעור הגדול. וא"כ צ"ב איך תועיל שתיית היין שלו לחתנו שקידש על היין שבבקבוק, והלא מבואר במשנ"ב (סי' רע"א ס"ק ס"ט) דשתיית אחד מן המסובין מועלת לכולם רק באופן שיצא יד"ח קידוש מבעה"ב, אבל אם שתה אחר שלא יצא יד"ח מבעה"ב אין שתיית הכוס שלו מועלת לאחרים והרי זה כנשפך הכוס. וצ"ל דכיון שמברך הגפן ומוציא בזה גם את חתנו הרי זה מועיל לענין זה אע"פ שלא יצא יד"ח קידוש, וכבר דנו בזה אם מועילה שתיית הכוס של מי שאינו יוצא יד"ח קידוש מבעה"ב אלא רק יד"ח ברכת הגפן, עי' שו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' מ"ד) א"א מבוטשאטש (סי' תקנ"א ס"י) שו"ת הר צבי (או"ח סי' קנ"ד) וספר קרא עלי מועד (פ"ה הערה ה') ואכמ"ל.

אמנם העצה בניד"ד מועלת באופן שלאחר הקידוש מוזג בעה"ב מהבקבוק לתוך הכוס ומחלק למסובין, ובאופן זה י"ל דמועיל לפי הדעה בשו"ע דשתיית כל המסובים מצטרפת לשיעור מלא לוגמיו, והרי הם שותים מהיין שקידשו עליו, ואין מקום לכל הפקפוקים הנ"ל.

שומע כעונה על ברכת הקידוש בלא כוס

ד. עוד יש להעיר בעיקר הדבר, דבאופן שבעה"ב אין דעתו לשתות עוד יין מהבקבוק, נמצא דחתנו יוצא יד"ח ממנו רק בברכת הקידוש בלא כוס, והוא מייחס את הברכה שהוא שומע אל הבקבוק שלפניו, ויש לדון אם שייך דין שומע כעונה באופן זה, דהא אינו שומע ברכת קידוש על הכוס כי אם ברכה לבדה, וברכת קידוש בלא כוס הלא ברכה לבטלה היא, והרחיב בזה בספר שומע ומשמיע (סי' כ"ג אות ג') והביא דברי התוספת שבת (סי' רע"א סקמ"ב) ומחצה"ש (על המג"א סקל"ב וכן מבואר בהגהות ברוך טעם על המג"א שם ובערוך השלחן סעי' ל"ח) דמבואר בדבריהם יסוד זה דשייך דין שומע כעונה על ברכת הקידוש לחוד ולייחס ברכת הקידוש שהוא שומע אל הכוס שבידיו, וכתב לתלות כמה פלוגות בראשונים אם שייך דין שומע כעונה באופן זה, והאריך שם לדון בביאור הדבר לפי שיטות האחרונים (הבית הלוי והחזו"א) בגדר דין שומע כעונה, וכן האריך בזה בספר שומע כעונה (סי' ד' פ"ב), ואכמ"ל (והרחבנו בזה בגליון פניני הלכה חג הפסח תשפ"ב).

קידוש לעצמו ולחבירו ומצא שבכוסו חומץ

ה. עוד יש להעיר בזה, דבאופן שבעה"ב אין דעתו לשתות עוד יין מהבקבוק, נמצא דבעה"ב בעצמו לא יצא יד"ח קידוש לפי הדעות דצריך כוס בשיעור הגדול, וא"כ בע"כ שהוא מוציא את חתנו בברכת הקידוש מדין ערבות ולא מדין שומע כעונה, אולם כמה אחרונים נקטו דבכה"ג שמכוין להוציא גם את עצמו, אם הוא לא יצא יד"ח, גם האחרים לא יצאו יד"ח, עי' שו"ת סמא דחיי (סי' ז') שכתב דאנשים שהסבו יחד בשבת וכל אחד החזיק כוס יין בידו ואחד מהם קידש על דעת להוציא את עצמו ואת חבריו, ולאחר הקידוש נתברר שהיה בכוסו של המקדש חומץ ולא יין, אע"פ שאם היה מקדש רק כדי להוציא אותם היו יוצאים יד"ח מדין ערבות, גם מ"מ כיון שקידש להוציא גם את עצמו ויצאו ברכתו לבטלה, גם האחרים לא יצאו יד"ח, (וע"ע בשדי חמד (אס"ד ערך הפסק מערכת ה' אות י') מנחת שבת (סי' צ"ו סקכ"א) שו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב הערה א') ושש"כ (פמ"ח הערה כ"ג), והרחבנו בזה בגליון פניני הלכה פ' בא תשפ"ב).

האחרונים כתבו דאין יוצאים יד"ח, וכ"כ המשנ"ב (סי' ער"ב סק"ל) 'שיזהר ליקח כוס מחזיק רביעית ולשתות ממנו מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית, ובדיעבד או בשעת הדחק וכו' אפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו' עכ"ל.

ושאל השואל איך לנהוג כי אביו יקפיד עליו אם לא ינהג כמוהו, והשיב אחד מפוסקי זמנינו זצ"ל שיכול לכיון לקדש על היי"ש שבבקבוק שיש בו רביעית וישתה מעט מהיי"ש, ולענין חובת שתיית מלא לוגמיו יסמוך על הדעה בשו"ע (סי' רע"א ס"ד) דשתיית כל המסובים מצטרפת לשיעור מלא לוגמיו (ע"ש במשנ"ב דבדיעבד אפשר לסמוך על דעה זו אם כולם שותים בתוך כדי אכילת פרס). ומבואר שנקט דמועילה שתיית היי"ש של הציבור בכוסיות אע"פ שהקידוש חל על היי"ש שבבקבוק, והיינו ע"פ המבואר בשו"ע בדין נשפך הכוס. [ועי' בשערי תשובה (סי' רפ"ט) שכתב כדברי המשנ"ב דצריך לקדש על כוס שיש בו רביעית יי"ש, וכתב דלענין השתיה מועיל צירוף שתיית המסובין, אולם הוסיף דישתו כולם מכוס של המקדש, אך י"ל דזהו רק לכתחילה, אולם בדיעבד מועיל לשתות משאר הכוסות כמו בנשפך הכוס].

[אולם צ"ב איך מצטרפת שתיית שאר האנשים, והלא כל אחד מברך על כוסו, וא"כ לד' המשנ"ב שאר האנשים לא יצאו יד"ח קידוש, ומה מועילה שתייתם. וצ"ל דכוונתו באופן שיש אנשים העומדים לשתות עוד יי"ש מהבקבוק, ובאופן זה חל הקידוש שלהם על היי"ש שבבקבוק כמש"כ המשנ"ב (סי' רע"א סקע"ח). ועדיין צ"ב דכיון שכל אחד קידש בפני עצמו וגם כל אחד שותה מכוסו ולא מהבקבוק, א"כ במה הם מצטרפים זה לזה, דהא מבואר במשנ"ב (סי' רע"א ס"ק ס"ט) דשתיית אחד מהמסובין מועלת לכולם רק אם אחד קידש לכולם. וצ"ל דס"ל דאם כולם יצאו יד"ח קידוש על אותו כוס (דהיינו הבקבוק) הרי הם מצטרפים גם לגבי דין שתיית הכוס, אמנם בקצוה"ש (סי' ע"ט סק"ח) נקט דלא מהני כה"ג, וצ"ע].

אך נראה לפקפק בעצה זו מכמה טעמים;

לצאת בשתיית יין אחר כשלא נשפך הכוס

א. בשו"ת מגדנות אליהו (ח"א סי' קכ"ב) כתב לצדד דהא דמבואר בשו"ע דאפשר לצאת יד"ח בדיעבד בשתיית יין אחר אע"פ שלא שתה את היין שקידש עליו, זהו כשנשפך הכוס, אבל כשהכוס קיימת אינו יוצא יד"ח בשתיית יין אחר אפי' בדיעבד, ע"ש טעמו. ונראה לבאר טעם אחר בזה, דהנה דין נשפך הכוס הוא חידוש גדול, מה ענין שתיית יין אחר שלא קידש עליו, ויש שהעלו מזה דדין הקידוש על כוס יין ודין שתיית כוס יין ב' דינים נפרדים הם ולכן א"צ שיתקיימו באותו הכוס, אולם מדברי כמה מהאחרונים נראה דיסוד הדין הוא שהקילו לדונו כאילו שתה את הכוס של הקידוש כיון שמכוין בשתייתו שיהא במקום הכוס שנשפך, עי' ל' ח"א (כלל ו' ס"ז) 'אם נשפך הכוס וכו' יביא כוס אחר וכו' דהוי כאילו קידש על כוס זה', ובספר תורת שבת (סי' רע"א סקכ"ו) כתב 'צריך לשתות את הכוס אחר מיד שהרי הכוס הזה עומד תחת הנשפך', ובמק"א הבאנו כמה ראיות לזה. ולפ"ז י"ל דרק אם נשפך הכוס נאמרה קולא זו דיכול להעמיד כוס אחר תחת הכוס שנשפך.

אמנם בדה"ח (דיני קידוש אות ז') מוכח שנקט דמועיל בדיעבד גם אם לא נשפך הכוס, ע"ש שכתב דמי שבירך המוציא בליל שבת ובצע את הפת ונזכר שלא קידש יקדש על לחם משנה ויטעם מהפרוסה שבצע בתחילה, ומועיל כדין נשפך הכוס דבדיעבד אפשר לשתות כוס אחרת שלא קידש עליה, וה"נ בזה מקיים חובת טעימה בפרוסה אע"פ שלא קידש עליה.

וכן נראה מדברי מהר"ל בהלכות ר"ה, וז"ל; 'מעשה שאמר מהר"י סג"ל בליל שני דר"ה להביא יין חדש לבה"כ והיו מקדשין על יין חדש, ושמש העיר היה עומד אצלו וכוס יין ישן בידו ונתן המקדש עיניו בו. ושאלו את פי מהר"י סג"ל מאי שנא דבבית יעשו להפך כדפי' לעיל. והשיב מהר"י סג"ל דשאני הכא דיין החדש עיקר משום התינוקות דלבם נגרר אחריו, אבל בסעודה יין ישן דעתם נוחה הימנו לכן מיומן הוא שם לברכה' עכ"ל. וצ"ב מה תועלת יש לתת עיניו ביין הישן, והרי אין התינוקות טועמים אלא את היין החדש. ונראה דכוונתו דחובת טעימה אפשר לקיים ביין החדש והוא מתכוין לקדש גם על היין הישן וכדין נשפך הכוס. הרי דגם אם לא נשפך הכוס מועיל לשתות מכוס אחר.

לשתות מכוס שיש בו רביעית

ב. עוד נראה לפקפק בעצה הנ"ל, דהנה דעת השו"ע (סי' רע"א ס"א)

תוספת שבת

זמני הדלק'נ שבת מוקדם פרשת בהעלותך

ירושלים: 7:05 מוקדם: 6:55

בני ברק: 7:20 מוקדם: 7:10

מודיעין עילית: 7:14 מוקדם: 7:04

חיפה: 7:15 מוקדם: 7:05

טבריה: 7:11 מוקדם: 7:01

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

השבוע מתחזקים בתוספת שבת ובלימוד התורה בימי שישי ושבת קודש לע"נ רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבי ירחמיאל גרשון בן ר' צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל כפי שחיזק במשך כל השנים בשיחותיו בישיבה

משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת עונג לקדוש השם מכובד, וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, אז תתענג על השם והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך".

מבואר גודל הענין של כבוד שבת, שמי שמכבד את השבת זוכה לברכות מיוחדות כאלה, תתענג על השם, והרכבתך על במתי ארץ, והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כל זה עבור מה? עבור וכבדתו! - לא מוזכר כאן עבור עסק התורה והמצוות, אלא עבור עצם כבוד השבת, שאוכלים לכבוד שבת, ומתלבשים לכבוד שבת, וכל דבר שאומרים בפה לכבוד שבת כדברי המגן אברהם, זוכים בזה לשכר גדול שאין לשער!

חומר דברים בטלים בשבת

ובאיגרת הגר"א הפליג בגודל קדושת השבת וכתב, ובשבת ויום טוב אל תדברו כלל מדברים שאינם נצרכים מאד, וגם בדברים הנצרכים למאד תקצרו מאד, כי קדושת שבת גדולה מאד, ובקושי התירו לומר שלום בשבת, ראה בדיבור אחד כמה החמירו! ותכבד את השבת מאד ואל תצמצם כלל, שכל מזונותיו של אדם קצובים חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים וכו', ובפרט בשבת קודם האכילה ובתוך הסעודה שלא ידברו דברים בטלים ח"ו וכל שכן ח"ו בלשון הרע וכיוצא בהם, ע"כ מדבריו.

והפליג שם מאד בחומר דברים בטלים בשבת, בפרט דיבורים האסורים, כגון דברי ליצנות שאינם של מצוה. אמנם לפעמים יש אדם ששרוי בעצבות ומצוה לשמחו, ובאופן כזה יתכן שיש היתר לומר דברי בדחנות לשמח אותו, ואפשר שזה גם עונג שבת, אבל סתם לומר בדיחות וליצנות זהו זלזול בכבוד שבת, ועל זה נאמר וכבדתו וגו' ממצוא חפצך ודבר דבר - שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך של חול.

והנה אמרו (שבת קג, א) חפצך אסורים, אבל הרהור מותר. ומכל מקום אין זו מידת חסידות להרהר בשבת בדברים של חול, כמו שכתב בשולחן ערוך (או"ח שו, ו) "הרהור בעסקיו מותר ומכל מקום משום עונג שבת מצוה שלא יחשוב בהם כלל ויהא בעיניו כאילו כל מלאכתו עשויה", ובמשנה ברורה שם (ס"ק לח) הביא מקורו ממכילתא פרשת יתרו "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" - וכי אפשר לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים? אלא שבות כאילו כל מלאכתך עשויה, ע"כ.

ומו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל דיבר פעם בענין זה שצריכים בשבת להרגיש כאילו כל מלאכתך עשויה, ואמר כי אפילו מי שעומד לפני משפט, ואינו יודע מה יגזור עליו השופט, אם לישיב בבית הסוהר כמה שנים, או דיני נפשות, או לשלם קנס כספי גדול מאד, אף על פי כן בשבת צריך להסית דעתו מהמשפט ולא

מתוך שיחה שנאמרה בישיבה, אייר תשע"ו

הבן איש חי (שמות שנה ב') כתב בשם המקובלים "דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה של ימי החול", היינו כיון שקדושת שבת גדולה כל כך, כשאדם לומד תורה בשבת זה מקדש אותו פי אלף יותר מעסק התורה של ימי החול, וכן כל מצוות שעושים בשבת במעשים בדיבורים ובמחשבות, זה מקדש ומשפיע על האדם יותר מכל השבוע.

בפרט לימוד התורה, שגם בשאר ימות השבוע הוא כנגד כולם כדאיאת בריש פאה, בשבת זה שקול אלף פעמים כנגד כולם! עד כדי כך אדם מתקדש מלימוד תורה של שבת. ומסופר על מרן המשגיח האור יחזקאל זצ"ל, שבצעירותו היה רגיל לישון מעט בשבת בצהריים, כמו שכתבו בספרים ששבת ראשי תיבות 'שינה בשבת תענוג' (עיין של"ה מסכת שבת ועוד), אך כשהגיע לקלם ושמע על גודל קדושת השבת ומעלתה, לא היה יכול לישון יותר, והפסיק לישון בשבת.

והנה על לימוד התורה אמרו חז"ל ששכר תלמוד תורה כנגד כולם, וכך גם להיפך עונש ביטול תורה חמור כנגד כולם, כמו שהביא השערי תשובה (ג, יד) מדברי הספרי "כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה חמור מכל העבירות", עד כדי כך העונש על ביטול תורה הוא איום ונורא, כנגד כולם!

וכתב בשערי תשובה (שם טז) "ודע, כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, אף על פי שאינו עושה מעשה בהפרתה, כמו שמצינו במצות הפסח ובמצות המילה שהם מצוות עשה ויש בהם כרת", היינו אף על פי שבכל התורה לא מצינו עונש כרת על ביטול מצוה בשב ואל תעשה, מכל מקום במצוות פסח ומילה יש כרת על ביטולן, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, שדוחות את השבת, ועל מצות מילה אמרו (נדרים לא, ב) גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות, לכן גם העונש על ביטולן חמור יותר משאר מצוות עשה, וחייבים כרת על זה.

רואים בזה עד כמה חשיבות המצוה נותנת, שגם העונש הוא בהתאם לזה, ולכן מצות תלמוד תורה שהיא כנגד כולם, גם העונש על ביטולה כנגד כולם, ובפרט לימוד תורה בשבת שהוא פי אלף מכל השבוע כמו שהזכרנו, גם העונש על ביטולו חמור פי אלף רח"ל, וזה איום ונורא. וכן שאר מצוות בשבת, ושמירת השבת, שהאדם מתקדש בהם יותר מכל השבוע, גם העונש על ביטולן חמור ביותר.

יש עוד ענין של כבוד שבת, שאין על זה מצוה מפורשת בתורה, אבל זה מפורש בדברי קבלה (ישעיה נח, יג-יד) "אם תשיב

בשבת, ומי שאינו עושה כל מה שבכוחו, זהו חוסר שכל, כי בידו הדבר, ובמאמץ מועט יכול לזכות לזה - אם יעשה מה שבכוחו יזכה לסייעתא דשמיא שהשפעת קדושת השבת תימשך אצלו כמו נחלה.

ובאמת אין זה פשוט להיות כל הזמן במדרגה של "והנחילנו", שיהיו כל הזמן מחשבות קדושות בלי היסח הדעת ממחשבות של תורה ושל אמונה ושל יראת שמים ושל מעשים טובים, זה קשה מאד, ועל זה מבקשים ב"הנני מכוון" שלפני הנחת תפילין "ומשפע מצות תפילין יתמשך עלי וכו' שפע קודש ומחשבות קדושות", היינו שהתפילין של ראש ישפיעו על הראש שיהיו בו מחשבות קדושות. אבל שיך לזכות למדרגה הזאת, אני מכיר אנשים כאלה, בעלי מדרגה, ששקועים כל הזמן בתורה בלי היסח הדעת, ובכל פעם שנפגשים איתם מיד יש להם דברי תורה תחת לשונם, כי זה מונח אצלם במחשבה כל הזמן בלי היסח הדעת.

מנוחה מהגהינות ככר מערב שבת

והנה ידוע מדברי חז"ל שהגהינות שובת בשבת, וביסוד ושוורש העבודה כתב בשם ספר התגין כי "אם נשמתו של אדם בגהינות, בכל יום ששי מוציאים אותה מגהינות בעת שהיה רגיל בעולם הזה לשבות", היינו שאם אדם היה רגיל בחייו להוסיף מחול על הקודש ולקבל את השבת בשעה מוקדמת, מוסיפים לו עוד מנוחה מהגהינות בערב שבת, מאותה שעה שהיה רגיל לקבל את השבת בחייו. ויתירה מכך כתב החפץ חיים (שם עולם פ"ד) "שמעתי בשם גדול הדור אחד דנחשב לאיש ההוא זמן שבת מעת שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת ומגן עליו

זכות שבת, ודומיא דמוצאי שבת דעד שישלימו ישראל סדריהם אינם נענשים בגהינות אף שכבר הוא לילה, מטעם שנמשכת קדושת שבת עד זה, כן הוא בערב שבת מעת שמתחיל להתעסק בצרכי השבת מתנוצץ עליו קדושת שבת".

ולפי זה הרי שיך כבר מתחילת השבוע להתעסק בצרכי שבת, כמו שמובא בגמרא (ביצה טז, א) על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השנייה ואוכל את הראשונה. (באדיבות דרכי החיזוק)

לדאוג כלל. בשבת יש להסיח דעת מכל הדאגות וענייני החולין, ולחשוב מחשבות קדושות.

ומבקשים בתפילה של שבת "והנחילנו השם אלוקינו באהבה וברצון שבת קדשך", אחרי שמבקשים הרבה בקשות: רצה במנוחתנו, קדשנו במצוותיך, ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך, ושמחנו בישועתך וכו', לבסוף מבקשים והנחילנו, היינו שכל המעלות והשלמות שקיבלנו בשבת מכוח השפעת קדושת השבת, יימשכו אצלנו גם אחר כך בלי הפסק, כל ימות השבוע, כמו "נחלה" שאין לה הפסק (ב"ב קכט, ב). וכשהמעלות שזכו

בשבת נמשכות גם אחר כך במשך השבוע, זוכים בשבת הבאה להוסיף עליהן, עוד השפעה ועוד מעלות, וכל שבת מוסיפה עוד השפעה על השבת הקודמת, כי ההשפעה קיימת ונמשכת בלי הפסק, ומוסיפים עוד קדושה ועוד קדושה משבת לשבת, ומתעלים במדרגות הקדושה עד לשלמות, כמו שכתב המסילת ישרים פרק א' שהאדם השלם הוא "המקודש בקדושתו יתברך".

אמנם כשם שאפשר להתעלות, אפשר גם לרדת, וצריכים להיזהר מהיצר הרע שלא יגרום ירידה, ולא מספיק מה שמבקשים והנחילנו, אלא צריכים גם שהאדם בעצמו ישתדל, ויעשה כל מה שביכולתו להיזהר מהיצר הרע, כי הרוצה שיעזרו לו מן השמים, צריך תחילה לעשות מה שבכוחו, ואז יזכה לסייעתא דשמיא. כמו שאמרו (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, וביאר בזה הגר"א כי דווקא בזמן שהאדם בעצמו עשה כל מה שהוא יכול, וכבר הגיע למצב ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אינו

יכול לו", אז הקב"ה עוזרו, אבל אם אינו עושה כל מה שבכוחו אין עוזרים לו מן השמים.

וכן כתב המסילת ישרים פרק ב' "אם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו, ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס מי יחוס עליו, והוא כענין מה שאמרו (ברכות לג, א) כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והוא מה שאמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי". לכן לא מספיק לבקש והנחילנו, וצריך להשתדל בעצמו לעשות כל מה שבכוחו, שלא לרדת מהמדרגות שהשיג

מכתב מגדולי הפוסקים שליט"א עם הוראת מרנן גדולי ישראל שליט"א בענין השימוש במעליות החדשות

ב"ה אדר תשס"ג

החנות הכלל מסורה לחולין וקני הרהר, ונהג כענין כזה שהחוקקו לנדוק סוג חרש של מעלות שבת שהיה נראה לעיניו שהוא נמשכן באופי שאין בה השגת חילול שבת ד"ה, כאשר באנו קמה ברוח דרכו. מן ראש הישיבה האגודת ישיבת ארלשטיין שליט"א ובנין האגוד הגדול רבי חוב לבח שליט"א נעצמו את חונת העתם בכל ענין השימוש במכשירים חשמליים המצחורשים חרשים לכקרים, אף כאלו עשה נראה שאין בהם חששות כלל, ככל מקום אלו הם נוטאים מרובים אשר מתגלים בהם ככל יום בעיות חרשות, גם עלב יחידתו למעלות יש הרבה כזה לדון בן, שכן לעיני יבילות ליווצרו בהם בעיות חרשות, ובכלל זה השימוש במעלות שבת לכל מניחין, ולדעתם הנחלה בכל זה עקב רובד איסור שבת, אין להשתמש במעלות אלא כלל שב"ק וב"י"ט.

החומר והזה אדר הקטנים נשמרים לחילול

ה"ה בע"ה"ח

ישראל חזנטי | שלום זמן אלפי | יצחק גידיהו המון חובין

גדולי הפוסקים שליט"א בהתייעצות בענין המעליות החדשות

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת בהעלותך תשפ"ג

ויש להוסיף בזה עוד, דמדין זה דאין היחידים עושים את השני, אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון, חזינן דהקרבת הפסח שני מצטרף להקרבת הפסח הראשון, ומהאי טעמא בעינן שיהא הפסח נעשה בראשון, דאז אפשר שהקרבת הפסח שני, יצטרף להקרבת הראשון, ולפי זה הרי בודאי השיב שהפסח שני נעשה 'בתוך בני ישראל', ושפיר נענו גם בשאלתם שיהא נעשה בתוך בני ישראל.

ויהי בנסוע הארון וגו'. (י', ל"ה). הנה פרשה זו יש לה סימניות של נז"ן הפוכה לפניה ולאחריה, וברש"י הביא דברי הגמ' בשבת דף קמ"ז הטעם שנכתבו הסימניות לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות. והרמב"ן הוסיף שההפסק הוא כדי שלא יהיו ג' פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות. והנה בגמ' בשבת שם הוא מחלוקת תנאים בטעם הדבר, דמה שהביאו רש"י והרמב"ן הוא דעת רשב"ג, אבל דעת רבי שם הוא דלא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. ונראה דלפי דברי הרמב"ן שטעם ההפסק הוא כדי שלא יוחזקו בפורענות, יש לומר פלוגתתם היא לשיטתייהו בדין חזקה, דהנה בגמ' ביבמות דף ס"ד תניא מלה הראשון ומת, שני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי, רשב"ג אומר שלישי תמול, רביעי לא תמול, הרי דנחלקו דדעת רבי דחזקה הוא בשתיים, ודעת רשב"ג דחזקה הוא בשלוש, וא"כ נמצא דלדעת רבי לא יהני ההפסק דפרשה זו, להפסיק בין הפורעניות שלא יוחזקו בפורענות, דהרי גם בשתיים נעשים מוחזקים לפורענות, ורק רשב"ג לשיטתו דבשתיים לא הוה חזקה, מועיל הפסק פרשה זו להיות הפסק שלא יוחזקו בפורענות לשלושה פעמים.

ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך. (י', ל"ה). ופירש רש"י, וינוסו משנאיך אלו הרודפין שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל, שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר ומשנאיך נשאו ראש, ומי הם, על עמך יערימו סוד. וצריך ביאור מה השייכות של תפילה זו כנגד שונאי ישראל, בעת נסוע הארון.

ונראה לבאר, עפ"י דברי הגמ' ב"ר"ה דף ג' על הפסוק בפרשת חוקת זיישמע הכנעני מלך ערד, מה שמועה שמעו, שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל, ומבואר שבעת סילוק הענן, סבורים שונאי ישראל שאפשר להלחם בישראל. ולפי זה יש לומר, דהנה בעת נסוע הארון, היה עמוד הענן מתקפל, וכמו שכתב רש"י לעיל בפ"ט שכיון שהיו ישראל נוסעין היה עמוד

למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' כמועדו בתוך בני ישראל. (ט', ו'). הנה בשאלת הטמאים 'למה נגרע', מלבד השאלה על עצם הקרבת קרבן פסח, נכלל גם עוד שתי שאלות שביקשו, שהקרבתם תהיה 'במועדו', ו'בתוך בני ישראל', וכמו שכתוב 'למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' כמועדו בתוך בני ישראל'.

והנה על עצם הקרבת הפסח, נענו ונתחדש להם זמן של פסח שני, אבל על מה ששאלו למה נגרע שיהא זה 'במועדו' ושיהא 'בתוך בני ישראל', על זה לכאורה לא נענו, דהרי מקריבין בזמן אחר, ובנפרד מכל בני ישראל.

והנה על מה ששאלו שיהיה זה במועדו, יש לומר דהנה נתייחד יום י"ד אייר, שהוא יהיה זמן ההקרבה של פסח שני. והנה אמת דכן הוא הגזירת הכתוב, ד"ד אייר הוא זמן דפסח שני, ואין צריך ליתן טעמים בזה, אמנם נראה דיש לומר בזה, עפ"י דהגמ' בסנהדרין דף י"ב גבי חזקיה מלך יהודה, שעייבר ניסן בניסן, דמסקינן בגמ' שהיה ביום שלושים של אדר, ואמר שמואל דאין מעברינן הואיל וראוי לקבעו ניסן, ומבואר דמשום שראוי החודש להיות ניסן, הוא חשוב בניסן, שלא לעבר את השנה.

אשר לפי זה יש לומר, דזהו הטעם דדוקא יום י"ד באייר נקבע לזמן הקרבת קרבן פסח שני, דהואיל וראוי לקובעו ניסן, שהרי אם יעברו ב"ד את השנה, יהא נעשה חודש לניסן, נמצא דאייר ראוי לקובעו ניסן, ויש לומר דלכן מישך שייך לניסן, וחשיב יום י"ד שלו כיום י"ד בניסן, ולכן נקבע יום זה למועד להקרבת קרבן פסח שני.

ולפי זה יש לומר דמהאי טעמא גם חשיב 'במועדו', דכיון דמה שנקבע יום זה שיהיו מקריבין בו הוא משום דחודש זה מישך שייך לניסן, א"כ עי"ז נחשב שהוא מקריב ב"ד ניסן, וחשיב שמקריב 'במועדו', ונמצא דנענו גם במשאלתם להקריב 'במועדו', דעיקר הזמן של קרבן פסח הוא ב"ד ניסן, וי"ד אייר יש לו בחינה שהוא חשוב י"ד ניסן.

ועל שאלתם השניה ששאלו שיהיה זה 'בתוך בני ישראל', נראה לומר עפ"י מה דאיתא בגמ' בפסחים דף פ' ונפסק ברמב"ם פ"ז מקרבן פסח דאם רוב ישראל לא הקריבו בראשון, וכגון שהיו רוב הקהל זבים, ומומאת זיבה לא הותרה בציבור, אין היחידים מביאין בשני, וז"ל שאין היחידים עושים את השני, אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון.

אשר לפי זה נמצא, שכל דין הקרבת פסח שני, הוא רק אם רוב ישראל הקריבו את הפסח בראשון, מעתה יש לומר דלכן שפיר נחשב הקרבת פסח שני, שהיא נעשית 'בתוך בני ישראל', דאינה נעשית רק אם גם ישראל עשו את הפסח בראשון.

הענין מתקפל, ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, והוא ענין נשגב, ועיין בזה בדברי הגר"א, מעתה יש לומר דכשם שבעת שנסתלקו עניני הכבוד במיתת אהרון סבר הכנעני מלך ערד שנתנה רשות להלחם בישראל, כן יסברו שונאי ישראל בעת נסוע הארון שגם אז הענין מתקפל, לכן התפלל בנסוע הארון יפוצו אויבך וינוסו משנאיך.

והאיש משה עניו מאוד מכל האדם וגו'. (י"ב, ג'). וצריך ביאור למה נכתב ענין זה שהוא עניו מאוד מכל האדם כאן. וברמב"ן כתב שהוא להגיד כי ה' קנא לו בעבור ענותנותו כי הוא לא יענה על ריב לעולם, ור"א מפרש ואמר כי הוא לא היה מבקש גדולה על שום אדם ולא יתגאה במעלתו כלל אף כי על אחי והם חוטאים שמדברים עליו הינם. וברמב"ם סוף הל' טומאת צרעת כתב ז"ל והוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים שנאמר והאיש משה עניו מאוד. ומשמע דזהו הטעם שנכתב דבר זה כאן, לומר שמושה לא היה מקפיד על זה.

ונראה לומר בזה בעוד אופן, דהנה רבנו חיים מוואלוז'ין כתב ברוח חיים (רפ"א דאבות), דהטעם דאצל משה הייתה שכינה מדברת מתוך גרונו, מפני שנזדכך אצלו הגוף כל כך, עד שלא היה הוציץ ומפסיק כלל הארת הנשמה כשהיה בעולם העליון לכשהיה בגוף, וזה היה מפני רוב שפלותו וענותו, שחשב עצמו כאלו הגוף אינו, ואמר ונחנו מה, ולכן אמר השכינה מ דברת מתוך גרונו של משה, מחמת שלא

היה הגוף מסך מבדיל, הייתה שכינה מדברת מתוך גרונו ממש. והוסיף שם ברוח חיים עוד דמה שאהרן ומרים דברו במושה, הוא מפני שחשבו שאצלם גם כן נזדכך החומר כמו במושה, ולכן אמרו הרק אך במושה דבר, כלומר לא בו בלבדו השכינה מדברת מתוך גרונו בו ממש, הלא גם בנו דבר, חשבו שגם נבואתם במדרגה כזו, והשיב להם הקב"ה אם יהיה נביאכם ה' וכו', לכן אמר להם כאן, שאל ידמו שהנבואה שלהם כמעלה גבוה כל כך כמו של משה וכו', וכל זה זכה מחמת רוב ענוה שהיה בו שהיה הגוף נחשב אצל כדבר מה.

הנה מכואר מדבריו דהטעם דדברו אהרן ומרים במושה, הוא מפני שחשבו שנבואתם היא במדרגה ובמעלה גבוה כל כך כמו של משה, אבל האמת שאינו כן, והטעם דרק אצל משה הייתה הנבואה במדרגה ובמעלה גבוה של שכינה מדברת מתוך גרונו בו ממש, משום רוב ענוה שהיה בו.

אשר לפי זה מכואר היטב למה הזכיר הכתוב כאן את ענין ענותנותו של משה, דהתשובה שהשיב הקב"ה לאהרן ומרים היא שנבואתם אינה באותה מעלה גבוהה כמו של משה, והטעם שרק משה זכה לנבואה במדרגה ובמעלה זו של שכינה מדברת מתוך גרונו, שלא זכו נביאים אחרים, הוא מפני רוב ענותנותו, לכן הזכיר הכתוב את ענין ענותנותו של משה, שבזה מקדים את הטעם למה משה רבנו זכה לנבואה במדרגה זו, ולכן הוא חלוק מאהרן ומרים.

תפארת הבריאה

מתוך דברים במעמד 'יקרא דאורייתא' לסמיכת הכמים להוראה ע"י כוללי צאנו בטבריה

שמהה היא לנו להשתתף במעמד שמחת התורה שאברכים מסיימים לימוד הלכות שבת בעמל ויגיעה וחזרה ושינון עד שבאו לכלל הוראה, זהו יום של שמחת תורה, ומעמד של כבוד התורה, שרואים מאות אברכים עמלי תורה, שפורקים מעל עצמם כל ענייני העולם הזה, ומשקיעים עצמה בעמל התורה, ביגיעת התורה, ושוקדים על תלמודם ללא הרף, זהו כבודה של תורה. לימוד התורה הוא התכלית של בריאת העולם, והוא התכלית של כל העולמות כולם, ואלו החיים האמיתיים והנצחיים. שלמה המלך בקהלת אומר 'הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל', שאין שום ממשות ושום ערך ושום יתרון בשום דבר מענייני העולם, רש"י מביא את דברי חז"ל שבכתוב הזה שלמה המלך קורא תגר על בריאת העולם, כי מאחר שאין שום יתרון בעולם, והכל הבל, אם כן למה נברא כלל. אכן התשובה לזה נמצאת מיד בתיבה הראשונה של התורה, מיד עם תחילת מעשה בראשית, כבר בהתחלה כתובה התשובה לזה, רש"י בתחילת התורה מביא את דברי חז"ל 'בראשית', בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, ויש לבאר שבה מונח התשובה לקריאת התגר של שלמה המלך, שאכן באמת כדברי שלמה המלך שאין בבריאת העולם תכלית בפני עצמה, רק שיש לה תכלית בשביל התורה וישראל, ומיד עם תחילת בריאת העולם מקדימה התורה ומבארת שמצד עצמו אין לעולם שום יתרון, כולו הבל הבלים, וכל תכליתו וכל מטרת בריאתו הוא רק בשביל ישראל שיעסקו בתורה. וזה נכלל בדרשת חז"ל שדרשו מפסוק זה גופא 'תחת השמש אין יתרון', אבל למעלה מן השמש יש יתרון, וכל תכלית בריאת העולם הוא בשביל לשמש את התורה שהיא למעלה מן השמש, וקריאת התגר היא על בריאת העולם לתכלית בפני עצמה. כל הבריאה כולה מן קצה הצפון ועד קצה הדרום ממזרח ועד המערב מבריאת העולם ועד סוף כל הדורות כולם, לא נבראו אלא לתכלית אחת, לתכלית זו שישאל יעסקו בתורה. מקובלני מאבותי רבותי זצ"ל שלא רק שכל תכלית הבריאה היא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, אלא גם כל פעולה ופעולה שנעשית בעולם, בכל מקום שהוא הוא בשביל ישראל שיעסקו בתורה, אם יש גוי בקצה המזרח שתוקע מסמר בקיר, גם זה הוא רק לתכלית שישאל שיעסקו בתורה, אמנם אין לנו השגה איך זה מועיל ומשמש תכלית זו, אבל כך הוא, שדבר לא נעשה אם לא לתכלית זו. אתם התכלית של ישראל, אתם התכלית של כל העולמות כולם, אתם תכלית הבריאה כולה, אתם תפארת הבריאה. הדרך של צאנו היא דרך של תלמוד תורה, של ריבוי תורה ופולחנה, הרבי זצ"ל חשב מחשבות ופעל להקמת מפעלים לריבוי תורה בישראל, דיברנו פעם באסיפה של מפעל הש"ס מהיכן מגיעה מחשבה כזו לפעול ולעשות שיהיו בכלל ישראל רבים שלומדים את הש"ס, הרי מחשבה כזו יכולה לבא רק מלב טהור הקשור ודבוק בתורה, ושוקד על תקנתן של ישראל. זו הדרך של הרבי זצ"ל ונמשכת ע"י יבלחט"א בנו הרבי שליט"א, לכו בדרך זו ואל תפרשו מן התורה ומבית המדרש לאורך ימים לעלם של הבל ופרנסתכם מובטחת מצנצנת המן שממנה מקור הפרנסה לכל עמלי תורה בכל הדורות.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפואר יקר יקרים בבית ישראל

רבי אברהם יוסף ב"ר פנחס שפירא זצ"ל

ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל

נחלק אלהו

משמרת ה' שמרו - עבודת השי"ת בימי שנהא | עפ"י ה' יחנו - להשאר רגוע בכל מצב

עפ"י ה' יחנו - את משמרת ה' שמרו

בפרשה שלנו, במסעות בני ישראל, יש כמה משפטים שחוזרים על עצמם: "על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו" זה משפט שחוזר על עצמו שלוש פעמים באותה פרשה (במדבר ט יח, כ, כג). וכן המשפט "את משמרת ה' שמרו" (שם, פסוק כג) התורה כופלת ואומרת גם "ושמרו בני ישראל את משמרת ה'" (שם פסוק ט).

יש בזה דברים נפלאים מהגאון ר' איצ'לה וולוז'ינר, הבן של ר' חיים מוולוז'ין. הדברים מובאים בספר הלשם, והיום העתיקו את זה בספר 'פה קדוש', ליקוט על התורה מר' איצ'לה וולוז'ינר. הלשם, גדול המקובלים בדור האחרון, מרחיב בענין הזה אבל את המקור הוא אומר בשם ר' איצ'לה וולוז'ינר.

המדבר - מעוז הטומאה

נדבר קצת קבלה. הענין של מסעות בני ישראל במדבר היה בזה תיקון מאוד גדול. המדבר הוא המעוז של כוחות הטומאה שנקרא הס"מ. הרמב"ן כבר כותב בפרשת אחרי מות בסוד הענין של "ושילח את השעיר המדברה" (ויקרא טז כא), עניין השעיר לעזאזל, שהמדבר הוא חלקו של עשו, והשעיר הוא חלקו של עשו, כמו שכתוב (בראשית כז יא) "הן עשו... איש שעיר". המדבר הוא מקום חורב ושממה והשעיר הוא כדורון לשרו של עשו כדי שהס"מ יסתום את פיו ולא יקטר על עם ישראל. אם כן למדנו שהמדבר הוא המעוז של כוחות הטומאה.

דור המדבר, דור דעה, דור מקבלי התורה שהיו עם ארון הברית, עם המשכן והארון והלוחות והשכינה ששרתה וענני הכבוד והדגלים, היה להם את הכוח הזה שהם יכולים לטהר כל מקום שהם באים אליו. מה שבעברית נקרא - לטהר מעוזים של טומאה.

תפקיד דור המדבר היה להחליש את כח הטומאה ולקדש את המדבר

אומר ר' איצ'לה כך, במקומות שכוח הטומאה היה חזק, שם הם היו צריכים לשהות תקופה ארוכה עד שהם טיהרו אותם, ואילו במקום שכוח הטומאה היה חלש הספיקו יום או יומיים. אם הם היו חושבים על הנוחיות שלהם המצב היה צריך להיות הפוך, מקום שכוח הטומאה חזק אין חשק ללמוד, אין חשק להתפלל, כשהיצר הרע חזק, יש מידות, תאוות, הכל קשה, רוצים לברוח משם. אבל דווקא במקום הזה אומרים להם פה תישארו שנה שלמה, פה יש הרבה מה לעבוד לנקות.

מגיעים למקום שכוח הטומאה חלש מאוד, מעוז שכוח הטומאה חלש. התפילה הולכת בקלות, הלימוד בשיטיגען והכל. רוצים להישאר, אומרים להם פה אתם יום יומיים, תיקנתם את המקום קדימה.

אומר ר' איצ'לה, אם הם היו חושבים על הנוחיות הרוחנית של עצמם

הם היו צריכים לעשות הפוך, אבל העבודה, הניסיון שלהם היה לשמור את משמרת ה', מה טוב בשביל "לתקן עולם במלכות ש-ד-י" בשביל להרבות כבוד שמים בעולם. ובשביל כבוד שמים מקום שכוח הטומאה חזק שמה תתמידו, ואילו מקום שכוח הטומאה חלש מספיק שתהיו בו יום או יומיים ותמשיכו הלאה.

זה מה שאומרת התורה בשבחם של ישראל. "ויש אשר יהיה הענן ולפי עלות הענן מעליהם על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו והארץ הענן על המשכן ימים רבים" זה מקום שמעוז הטומאה חזק, שמה הכל קשה ברוחניות, רוצים לברוח משם. התורה אומרת בשבחם של ישראל "ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו" הם בדקו מה טוב בשביל השכינה, ולכן פה הם נשארים, "משמרת ה'". הם לא חשבו על עצמם אפילו לא על הנוחיות הרוחנית, על העליה הרוחנית שלהם.

"ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על המשכן" - שם כוח הטומאה, מעוז הטומאה והקליפות חלש. במקום כזה רוצים להישאר, "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איוותיה" [תהלים קלב יד], אבל לא - "על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו". התורה מדגישה וחוזרת על זה כמה פעמים - "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו". הם דאגו רק מה טוב בשביל כבוד שמים, לא מה שטוב בשבילם אפילו בשביל העליה הרוחנית של עצמם.

"זכרתי לך חסד נעורייך" במסע המדבר

בזה אפשר לפרש מה שהנביא ירמיהו אומר בדבר ה', [קוראים את זה בהפטרה של בין המצרים, בשבוע ראשון, ומזכירים את זה בזכרונות בפסוקי זכרונות של ראש השנה]. "ויהי דבר ה' לאמר הלך וקראת לבני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" [ירמיהו ב' ב'].

הפשט הפשוט, אהבת כלולותיך - הקב"ה אומר לכנסת ישראל חסד נעורייך, הלכת בארץ לא זרועה, הלכת באמונה בביטחון, אין שם לא דירות לא אוכל לא מזון. אבל בעומק זה הולך על זה "לכתך אחרי במדבר" במדבר מקום שזרוע בכוחות טומאה, בקשיים, בניסיונות. בארץ לא זרועה מבחינה רוחנית. הלכת אחרי מה שטוב בשביל כבוד שמים.

ימי אהבה וימי שנהא הם לקדש את הימים החלשים

ממשיך ר' איצ'לה, [ובלשם מביא אותנו], שבעצם כל אדם זה כך. לכל אחד יש ימי אהבה וימי שנהא. כך זה כבר מוגדר בספר הישר המיוחס לרבינו תם. אתם יודעים מה זה ימי אהבה וימי שנהא? ימי אהבה אתה קם בבוקר יש לך מצב רוח טוב, הכל הולך טוב, הולך בחשק להתפלל, התפילה בחשק, הלימוד בחשק, חברותות, בין אדם לחברו, מאיר פנים. הכל זורם הכל דופק. יש ימי שנהא, אתה קם בלי חשק, אין חשק ללמוד אין חשק להתפלל אין חשק לצאת מהשמיכה, הכל קודר. בפרט בשנות הבחורות יש קיצוניות כזאת. ימי שנהא אין חשק לכלום.

אתה בחופש עזוב, כשיהיה לי כוח אני אתחזק. ימי שנאה.

דברי ה'חפץ חיים' מפני מה דוד המלך זכה להיות רגל רביעי במרכבה

דוגמה נוספת הזכרנו, דוד המלך משיח הי. מה היה היום הקודר השחור ביותר של דוד המלך? הבן שלו שיוצא מחלציו מבקש את נפשו. אבשלום מצליח להמריר כמעט כל כלל ישראל היה עם אבשלום, בראשם אחיתופל גאון הדור רבו של דוד והתורה שלו כאורים ותומים. ודוד המלך עם קומץ נאמנים בורח באישון לילה כמו חיה פצועה נרדפת. יורד בנחל קדרון מעלה הזיתים. ואז מגיע שמעי בן גרא ראש הסנהדרין רב'ה של שלמה, מגדולי הדור, זורק עליו עפר מקלל אותו קללה נמרצת. זה לא היה סתם איזה פשקוויל, אתם יודעים מה זה היה? היום אנחנו יודעים דוד, דוד משיח ה', דוד המלך. בחיים חיותו היה לו הרבה הרבה מתנגדים, אנשים גדולים וטובים, כל מיני טענות. החל מצד היחוס שלו, היו כאלה שטענו שהוא מזרע מואב, פסולי קהל. הדרשה מואבי ולא מואבית לא היתה ברורה, כמו ממזר. מה הוא הולך להיות מלך ישראל? אחרים טענו שהוא גנב שלא בצדק את המלוכה מבית שאול ועל כולם אחרי המעשה של בת שבע ואוריה החיתי, איזה חרפות, איזה ביזיונות, איזה רדיפות מה שחז"ל הקדושים אומרים. פתאום מגיע ראש הסנהדרין ואומר מהשמים רואים שכולנו צדקנו, זה נורמלי מה שקורה פה? מהשמים, יש לך מופת יותר גדול? כל כלל ישראל, בן רוצה להרוג את עם ישראל, זה נורמלי? כלל ישראל ואחיתופל. קללה נמרצת הוא קילל אותנו, חז"ל אומרים ראשי תיבות נוראיים: נמרצת, הוא אמר על דוד נואף הוא, מואבי הוא, רוצח הוא. דוד המלך קיבל באהבה. ה' אמר לו קלל, זה תיקון שלי, זה כפרת עוונות. קיבל הכל באהבה.

החפץ חיים מביא מדרש באותה שעה זכה דוד להיות רגל רביעי במרכבה. אברהם יצחק יעקב ודוד, מרכבה זה הפירוש המעמיד של כבוד שמים בעולמות. רגל רביעית במרכבה. חז"ל הקדושים אומרים שכל ימי דוד המלך השתוקק להגיע לדרגת האבות. ארבעים שנה של מלכות הוא לא זכה, בגלות בחושך הכי גדול אז הוא זכה.

דוד מלך ישראל שהקב"ה בכבודו ובעצמו מעיד עליו ואומר [תהלים פד יא] "כי טוב יום בחצרין מאלף", חביב לי יום אחד של עסק התורה שלך שירות ותשבחות שלך יותר מאלף עולות שהקריב שלמה המלך. שלמה המלך ידע, אנחנו לא יודעים מה זה קרבן, שלמה המלך ידע את כל כוונות האר"י, כל כוונות הרש"ש. קרבן של שלמה המלך אלף עולות לא מגיע ליום אחד של עסק התורה של דוד. ארבעים שנה לא זכה להיות רגל רביעית במרכבה, לא בימים המופלאים, בחושך הגדול, בבור השחור הזה אז הוא זכה להיות רגל רביעית במרכבה. ללמדך אם בימים רגילים אנחנו מרויחים מאות ואלפים בימי חושך, בימי שנאה אפשר להרויח את כל הקופה, דוקא כשקודר, כשחושך, את כל הקופה.

ביום טובה יהיה בטוב וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה אלוקים. אבל הגר"א מוילנא אומר על המשנה באבות [פרק ד ט] "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני". הגאון אומר זה לא רק עושר ועוני של מומן זה גם עושר ועוני של דעת, של כוחות נפש. אדם כשטוב לו הכל טוב לו, שמח, ימי אהבה, הוא מבטל תורה יש לו זמן לשטויות. סופו לבטלה מעוני, שלא יהיה לו טוב. וכל המקיים את התורה מעוני, ימי שנאה, מצב רוח קודר, עם סיבה בלי סיבה, ימים של חושך אפילה. כתוב משתדל להתחזק, סופו לקיימה מעושר. ביום טובה יהיה בטוב וביום רעה, ימי שנאה, כך קורא לזה רבינו תם בספר הישר, כשאין מצב רוח הכל קודר. ראה את הנולד, גם את זה לעומת זה עשה אלוקים. זה לעומת זה, אי אפשר לזכות להתעלות בימי אהבה אם

הסטייפלער היה אומר לפעמים זה עם סיבה לפעמים זה בלי סיבה, לפעמים באמת פגעו בכבוד שלו, לפעמים נדמה לו שפגעו בכבוד שלו, לא חסר עם סיבה ובלי סיבה. ימי שנאה. ולכן צריך לדעת ימי שנאה זה כמו במדבר, ימי שנאה זה תפקיד ניסיונות כאילו להכניע את החושך, לעמוד בניסיון. ומי שמצליח בימי שנאה להחזיק את עצמו הוא מקבל אחר כך הרבה מאוד, ים של סיעתא דשמיא כשיגיע ימי אהבה.

הוא אומר זה מרומז בפסוק, שלמה המלך אומר בקהלת [פרק ז יד] "ביום טובה היה בטוב, וביום רעה ראה גם את זה לעומת זה עשה אלוקים". יום טובה יהיה בטוב זה ימי אהבה, אהיה בטוב. יום רעה זה ימי שנאה, ימי שנאה ראה את הנולד. גם את זה לעומת זה עשה אלוקים, ככה החיים מורכבים מימי אהבה וימי שנאה. האנשים הכי גדולים חוו עליות וירידות. הזכרנו הרבה פעמים מה שהגה"צ רבי יצחק הוטנר זצ"ל אומר, זה דבר פשוט "שבע יפול צדיק וקם" חושבים שהפירוש הוא למרות שהוא נופל שבע הוא קם. זה לא 'למרות', זה סדר העליה, שבע יפול צדיק וקם. אי אפשר להגיע לשלמות בלי ימי שנאה, בלי נפילות. חז"ל אומרים על הפסוק [מיכה ז ח'] "אל תשמחי אוהבתי לי כי נפלת קמתי, כי אשב בחושך ה' אור לי" - אם לא נפלת לא קמתי, אם לא ישבתי בחושך ה' לא היה אור לי. זה הסדר.

כל אחד צריך לדעת, יש ימי אהבה ויש ימי שנאה והעבודה בימי שנאה זה לא פשוט. הזכרנו כבר בעבר ובחיבת הקודש נחזור על זה. מה שאפשר להרויח בימי שנאה זה הרבה יותר מאשר בימי אהבה. ימי חושך, קשיים, ניסיונות. נביא לזה שתי דוגמאות.

הנסיון ששאל עמד בו נתן בו את המעלה הגדולה של 'ראו בריה שבראתי בעולמי'

שאל המלך בחיר ה', מה היה היום הקודר ביותר שהיה לו? בסוף ימי כתוב בסוף שמואל א' [פרק לא א] "ופלשתים נלחמים בישראל" מאזן הכוחות היה עד לאימה. היה נורא. זה נראה שבדרך הטבע אין סיכוי, לא ענו לו, לא נביאים, לא אורים ותומים. במר יאוש הוא הלך לעין דור ביקש מאישה בעלת אוב שתעלה לו את שמואל הנביא. שמואל הנביא אומר לו נבואה קודרת מאוד: אתם תימצאו ביד פלישתים, מחר אתה ובניך אינם. זהו. שאל המלך היה מצב רוח קודר מאוד, לא היה לו תיאבון לאכול הכריחו אותו לאכול, ישב על הארץ. מה שהנביא מתאר. למחרת הוא יוצא למלחמה עם שלושת בניו, אומרים חז"ל הקדושים [ויק"ר כו ז], באותה שעה קרא הקב"ה למלאכי השרת אמר להם ראו בריה שבראתי בעולמי. אדם הולך לחתונה הוא לא לוקח את כל הבנים איתו, הוא מפחד מעין הרע. הוא יוצא למלחמה הוא יודע שהם חוזרים עם ארונות, ארונות מתים. הוא הולך עם שלושת הבנים כי זה הציווי, זה מה שצריך לעשות כמלך. ראו בריה שבראתי בעולמי.

אני לא בקי גדול במאמרי חז"ל, דבר מאוד נדיר בחז"ל כזה ביטוי שהקב"ה קורא למלאכי השרת ואומר להם ראו בריה שבראתי בעולמי. כנראה הכוונה שהקב"ה רצה לברוא את האדם, מלאכי השרת התקוממו, בן אדם כולו מידות רעות כולו זה וזה. עכשיו הקב"ה אומר להם נו, אה? לא היה שווה? לא היה שווה לברוא את האדם, כל המיליארדים אנשים בשביל שיצא כזה אחד שאלו בחיר הי? ראו בריה שבראתי בעולמי.

מה אנחנו לומדים מפה? שאל המלך כל שנות מלכותו הקב"ה בחר בו, השנים הכי יפות שלו לא זכה להגיע לכתר הזה שהקב"ה מעיד עליו שהוא בריה שבראתי בעולמי. מתי הוא זכה בזה? ביום השחור והקודר ביותר שהיה לו. מה אנחנו לומדים מפה? שאם בימים רגילים, בימי אהבה, אפשר להרויח מאה, אלף, אלפים. בימי שנאה אפשר לזכות בכל הקופה, מיליארדים. דווקא אז היצר הרע אומר עכשיו עזוב, עכשיו תצא, עכשיו

התמדתו המופלגת של מו"ר הגרי"ש זצ"ל בשנתו האחרונה

אחד הדברים שמאוד התרגשתי ממורי ורבי רבן של ישראל מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אוי איזה סיפור. הוא זכה לאריכות ימים מופלגת, הוא היה בן 201 בפטירתו. בשנה האחרונה הוא היה מאוד חלש על הלב, לא אמר שיעורים אפילו שהוא היה תמיד אומר שיעורים במסירות נפש. הוא לא הפסיק, היה לו חולשה גדולה, לא הפסיק מללמוד. הוא היה ישן יותר אבל או ישן או לומד, לא היה אצלו לא ללמוד. הבני בית אומרים שבשנה האחרונה היו רואים אותו באותו דף שבועיים, בלי לפתוח ספרים. מה אפשר ללמוד באותו דף שבועיים בלי לפתוח ספרים? זאת אומרת תפוקת הלימוד שלו בשנה האחרונה היתה אולי אחוז מהיחס של התפוקה שהיה לו בשנים הטובות.

מישהו אחר היה אומר אז מה זה שווה, בגיל כזה כמה שטייגען אפשר לעשות, ללמוד שבועיים אותו דף בלי לפתוח ספרים? ביחס לרב אלישיב מה זה. והוא לא הפסיק מללמוד כי הוא ידע את הסוד הגדול. היום כל דקה זה מאה דקות. הוא היה בחולשה נוראה, יפה אחת בצער ממאה שלא בצער.

עפ"י ה' יחנו, היו בידי של הקב"ה

אני רוצה לדבר על עוד נושא שזה גם נושא גם קצת חיזוק למצב שלנו, של הישיבה. יש בגמרא חידוש גדול בגמרא במסכת שבת [פרק במה מדליקין דף לא ע"ב]. כולם יודעים במלאכת שבת חייבים קורע על מנת לתפור, מוחק על מנת לכתוב, סותר על מנת לבנות. הגמרא אומרת חידוש גדול, סותר בנין חייב על מנת לבנות במקומו, על מנת לבנות במקום אחר אין חיוב דאורייתא, אין על זה לא חטאת לא סקילה. סותר בית פה על מנת לבנות, לקחת את האבנים לבנות במגרש ממול שלא במקומו, אין חיוב חטאת, אין חיוב דאורייתא. שואלת הגמרא כל מלאכות מאיפה לומדים? מהמשכן. במשכן במסעות יש על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו, בפרשה שלנו [פרק ט כג]. זה היה סותר על מנת לבנות במקום אחר, נכון? אומרת הגמרא חידוש נורא. כיון דעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמקומו דמי. יש שם פירוש של רבינו חננאל במקום, לא ניכנס. אבל יש פה מהלך של רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מהלך נפלא.

מה כתוב פה? היה שלא במקומו. ר' חיים שמואלביץ היה מוח ולב, מוח ולב, להגיע לכזה וורט צריך הרבה מוח והרבה הרבה לב. אמר יסוד גדול לחיים, הוא אומר יהודי נוסע מבני ברק לירושלים, היום יש פלאפון? נכון, זמין? מתקשרים אליו מהבית איפה אתה עכשיו? צומת מסובים. היום כל רגע מתקשרים, דבר מאוד לא בריא. פעם לא היה פלאפון, חושב שהוא עושה טובה לאישה שכל הזמן הוא זמין וכל הזמן הוא מפטפט איתה. פעם יהודי היה קם בבוקר, מתפלל, אוכל פת שחרית, יוצא לעבודה, יוצא ללמוד, חוזר בערב. מגיע בערב, אשתו חיכתה לו יום שלם, מביאה לו קערה לרחוץ את הרגליים, יושבים ארוחת ערב אחרי יום שלם של ציפיה.

תארו לכם אחד שכל היום רובץ בבית, זה לא דבר הכי בריא לשלום בית, כל היום רובץ בבית. וזה הפלאפון כל הזמן כל רגע צריך לשאול אותה, לשמוע חכמה של הילד ואיזה טיטולים לקנות. זה לא בריא. טוב, אני לא מדבר על זה עכשיו, זה שיחה בפני עצמה. הזמינות הזאת חושבים שזה בריא לחיים אבל כל רגע הוא צריך לעדכן אותה, עכשיו אני בצומת מסובים ואיפה עכשיו? ליד לוד. ואיפה עכשיו? אני כבר בקסטל. תינוק שנולד אתמול נוסע מבני ברק לירושלים או לבית החלמה בידיים של האמא שלו, נשאל את התינוק איפה אתה עכשיו? תינוק. לא מסובים ולא שמסובים, לא קסטל לא שמסטל. הוא לא יודע, הוא 'בידיים של האמא'.

העולם שלו מתחיל בידיים של האמא ונגמר בידיים של האמא. אין עולם חוץ מזה. אין עולם. לא מסובים, לא קסטל, לא לוד, אין עולם. זה העולם שלו. אומר ר' חיים שמואלביץ אי! מוח ולב! כיון דעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. הם 'בידיים של הקב"ה' לא דואגים לא לפרנסה, לא לדירה, לא משכנתא, הכל

ה' עצות להתמודדות בימי השנאה

רק רוצה לומר חמש עצות איך להתמודד עם ימי השנאה. בעברית קוראים לזה חמישה טיפים, מאוד חשוב. הטיפ הראשון, העצה הראשונה: צרת רבים חצי נחמה. כשאדם נמצא בבור הזה, בחושך, אין לו מצב רוח, דיכאון, במשבר איך שקוראים לזה 'משבר' במלעיל, נדמה לו שהוא בן יחיד. רק הוא סובל את זה. אז אני אגלה לך סוד, שזה שבצד ימין שלך עבר את זה לפני שבועיים וזה שבצד שמאל שלך יעבור את זה עוד שבועיים וזה שמוךך שנראה לך שהוא הבחור הכי שמח בישיבה הוא עכשיו נמצא בתוך הבור השחור הזה, הוא רק משחק את זה כאילו שטוב לו. בדוק ומנוסה, אני מדבר מידיעה, רבותי. אני מדבר מידיעה, בדוק ומנוסה. צרת רבים חצי נחמה, כולם עוברים את זה, אנשים הכי גדולים עברו את זה והתחזקו.

הטיפ השני, כשנמצאים בתוכו בטוחים שלעולם זה לא יעבור, מוכר? בתוך ימי שנאה המצב רוח הזה, אבל איך אני אצא מזה? סיפר לי יהודי שהוא היה אצל הסטייפלר זצ"ל בימי שנאה עם סיבה בלי סיבה, אניני יודע. והסטייפלר התחיל לעשות עם הידיים והיה נראה שהוא מדבר מניסיון אישי. אנשים הכי גדולים עברו. הוא אמר כשאתה בתוכו אתה בטוח שלעולם זה לא יעבור, הוא עשה את זה עם הידיים, זה היה נראה שהוא גם עבר את זה. הוא אמר לו תדע לך כתוב בתורה פרשת כי תבוא [פרק כח טז] בתוכה "חולאים רעים ונאמנים" אומרים חז"ל: נאמנים בשליחותם. כל היסורים שיש לאדם, יסורי גוף, יסורי נפש, נאמנים באיזה יום באיזה דקה באיזה שניה יגיעו, באיזה יום באיזה רגע באיזה שניה יעברו. לפעמים זה לוקח שבוע, שבועיים, חודש, חודשיים, ארבעה חודשים, אבל בסוף זה עומד. אל תעמדו להקב"ה עם סטופר ביד, זה עובר. נכון, מה שכן על ידי דמעות, על ידי תפילה אפשר לעשות זירוז. יכול לעבור קודם. אבל זה יעבור, להאמין שזה יעבור.

הטיפ השלישי שנמצאים בימי שנאה מאוד חשוב לשמור על סדר יום יציב. לישון בזמן, לקום בזמן, לאכול מסודר, לבוא לסדרים, לחברותות, שיעורים. יש בחור שבימי שנאה ישן מאוחר, קם מאוחר, אוכל נשנושים, כן אוכל, לא אוכל, ארוחות לא מסודרות. נמצא במיטה, נמצא בזה, מפטפט. זה לא בריא לגוף לא בריא לנפש. מה שיותר תשמור על סדר יום יציב תעבור את זה יותר בקלות ותצא מזה יותר מהר. סדר יום יציב, בדוק ומנוסה.

הטיפ הרביעי, למרות שאמרנו לשמור על סדר יום יציב אבל עם הרפיה מסוימת. בימי שנאה יותר קשה להתרכז, ללמוד. אז אם יש תוספות מסובך אתה יכול לדלג עליו או ללמוד רק חלקים ממנו. אתה לא חייב לכתוב את כל השיעור, תכתוב חלק מהשיעור, אתה יכול לעשות יותר הליכות, איורור. בגדול לשמור על סדר יום יציב אבל עם הרפיה מסוימת, לפי הכוחות. אבל לשמור על סדר יום יציב. מפורש, ללמוד עם חברותות ולכתוב רק בהרפיה מסוימת.

והטיפ החמישי, לא לעשות מדידות לא ביחס לאחרים ולא ביחס למה שהייתי אתמול. כשנמצאים בימי שנאה אתה יושב סדר שלוש שעות, אני לא התרכזתי, לא היה בשמחה הספקתי. לפני שבוע רבע שעה הספקתי יותר ממה שהספקתי היום בשלוש שעות. מוכר? אז מה אני שווה, ואיך אחרים עושים שטייגען ואני דורך במקום. רבותי, זה עצת היצר, האמת האמיתית זה הפוך. דברי חז"ל קודש קודשים, דברי חז"ל קודש קודשים! יפה אחת בצער ממאה שלא בצער.

היצר הרע אומר לך מה שאתמול עשיתי ברבע שעה היום אני עושה בשלוש שעות. הפוך, היום יש לך בשלוש שעות מה שאתמול היה לך בשלוש מאות שעות. יפה אחת בצער ממאה שלא בצער. הקב"ה מודד את הקשיים.

הרבי מקלויזנבורג זיע"א נהג בשעת המלחמה כבביתו

הרבי מקלויזנבורג זכר צדיק וקדוש לברכה, עבר בשואה שבעה מדורי גיהנום. מה שהוא עבר. איבד אישה עם 11 ילדים הגיע לפה בודד, בנה הכל מחדש. התחתן הקים משפחה עם שישה ילדים. שמעתי משיחות שלו איזה שלווה, איזה מתיקות, בלי שום מרירות. אדם שחי בידיים של הקב"ה כגמול עלי אימו.

קראתי עדות של אלה שהיו איתו בתוך הגיהנום שם, איפה במחנות באושביץ. אומרים הוא היה נעמד להתפלל, כשהיה לומד כשהיה עושה טיש כאילו הוא נמצא בקלויזנבורג, כאילו הוא מוקף עם איזה חומה. אוטונומיה כזאת, פה אין שואה, פה יש תורה, פה יש תפילה, פה יש דבר ה'. כגמול עלי אימו כגמול עלי נפשי.

השקיעות בלימוד של הראש הישיבה זצ"ל במדינת הים

מִרְן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, נסע למקסיקו קרוב לגיל מאה. עד ניו יורק כמה שעות טיסה זה? עשר שעות, אחת עשרה. אחרי זה עוד שש שעות טיסה למקסיקו. הוא יצא במוצאי שבת, סיפר לי מי שנסע איתו הוא אומר הוא בשבת ישן בצהריים, אחרי זה עשרים שעות של טיסה הוא לא ישן. הוא אומר כל הזמן ישב עם הגמרא ולמד באותה מנוחה באותה שלווה כאילו הוא נמצא בבית שלו ברחוב חזון איש 5. אדם בנסיעה עשר קילומטר גובה באויר ונסיעה וטרדה, כאילו אוטונומיה. הוא אומר שאחרי זה כשהוא נחת אז ביקשו ממנו שישן, הוא אמר שיביאו לו גמרא עם סטנדר, ישב ולמד עוד כמה שעות. אחר כך היה צריך להגיע לאיזה כנס אז היה שם איזה איחור, נשאר לו עשרים דקות, הוא ישן שם על כיסא. על פי ה' יחנו.

כשהוא חזר זה היה מהנסיעה הזאת או מנסיעה אחרת, חזר ביום שישי אחרי צהריים כל הפמליה שלו הגיעו לבתים שלהם קרסו על המיטה וישנו, הוא התחיל לקבל אנשים וללמוד. מה התשובה? כולם נסעו, הוא בכלל לא נסע. על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו כמקומו דמי. יש לו את הגמרא, את הסידור, את הסטנדר, הוא עם הקב"ה כזה שלווה, כל הנסיעה כאילו הוא בבית.

רבנות, כל אחד יכול לקנות את זה. כל אחד יכול לקנות את זה. אם לומדים חובת הלבבות שער הביטחון מרגישים שאנחנו בחיים של הקב"ה, כל טרדות החיים לא מכניסים את האדם לא למשבר, לא ללחץ, לא לדיכאון. יודע כל רגע מה התפקיד שלי בשעה הזאת וזהו. כמה אפשר לקנות את זה, חובת הלבבות שער הביטחון יכול לשנות את החיים. אם יהודי חי על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמקומו דמי.

לתת לקב"ה להנהיג אותנו

נחזור לסיפור שסיפרנו פה כשהתחיל הקורונה אמר לי יהודי שהוא מרגיש שהוא בחרדות, מה יהיה, מה יהיה. הוא שואל אותי מה יהיה, הוא בפחד, בחרדה. כשזה התחיל היה אימה ופחד. אמרתי לו יש לך עצה, להתפטר. סיפרנו את זה. תתפטר. הוא שואל אותי ממה להתפטר? אמרתי לו אתה שלוש שנים שנה התרגלת שאתה מחזיק את ההגה של החיים שלך, תרופות, אוכל, פרנסה, הכל מה שצריך, בעיות ביטחוניות אתה נזהר שומר. פתאום יום אחד אתה מרגיש שאתה מאבד שליטה על ההגה, קורונה, אתה לא יודע מאיפה זה יפול עליך, מה אני אעשה. אין שליטה. אז פתאום אתה בחרדה. תתפטר, תמסור את ההגה להקב"ה, תמסור את החיים שלך להקב"ה, שהוא ינהל ואז תהיה רגוע. תפסיק להחליט שאתה בידיים שלך, אתה בידיים שלו.

על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו. כל בן אדם יש לו לחצים בחיים, בריאות, פרנסה, שידוכים, מי ילד יום. לומדים חובת הלבבות שער הביטחון על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו. אין טרדות לא של מקום לא של זמן, אפשר להסתובב בכל העולם לטוס כמקומו דמי. זה יסוד גדול.

מקבלים מהשמים. על פי ה' יחנו, איפה אני היום איפה אני מחר. **בידיים של האמא.**

מי שנמצא בידיים של האמא הוא לא נוסע, העולם שלו מתחיל ונגמר בידיים של האמא. כי זה המקום, איפה שנוסעים זה המקום. אוטונומיה זה המקום שלך. אוי זה הוורט של ר' חיים שמואלביץ, כיון דעל פי ה' יחנו על פי ה' יסעו כמקומו דמי.

מצבו של דוד המלך לא נשתנה גם כשנרדף וגם כשעלה למלוכה

דוד המלך אומר "שיר המעלות לדוד ה' לא גבה ליבי" [תהלים קלא א], הזכרנו בשיחה לפני שבועיים, לא גבה ליבי לא רמו עיני שמשחו אותי למלך, הוא לא נשבר כשהוא היה נרדף והוא לא הסתחרר כשהוא נבחר למלך. למה? "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אימו כגמול עלי נפשי" [שם ב] אני כל חיי בידיים של האמא, הקב"ה זה הידיים של האמא. מי שבידיים של האמא לא נשבר מקשיי החיים ולא מסתחרר מהצלחות. לא גבה ליבי ולא רמו עיני. אותו כח.

מי שבידיים של האמא הוא אף פעם לא נוסע, הוא תמיד נמצא בידיים של האמא. הידיים של האמא פה מתחיל העולם פה נגמר העולם, זה אוטונומיה. על פי הגמרא הזאת רצינו לפרש, כתוב ביהושע [פרק ג' פסוק ד'], כל זמן שמישה היה חי, משה אהרון היה ענני כבוד. אחרי שהם מתו נסתלקו ענני כבוד אז יהושע נותן להם הדרכה, יהושע התחיל להנהיג את העם, נותן להם הדרכה איך ללכת. אז הוא אומר תלכו אחרי ארון הברית, הקב"ה יהיה ביניכם. הוא מסיים כי לא הלכתם בדרך כתמול שלשום. לא התחלתם ללכת בדרך.

רש"י אומר על זה מה זה לא הלכתם בדרך, כתוב "ויניעם במדבר ארבעים שנה" [במדבר לב ג'], ארבעים ושתיים מסעות. אומר רש"י זה מקרא קצר, לא הלכתם בכזה סוג של דרך. בכזה סוג של דרך בלי ענני כבוד. רבותי, לפי הגמרא שראינו אפשר לפרש כפשוטו, לא הלכתם בדרך ארבעים שנה לא התחלתם ללכת. כיון דעל פי ה' ועל פי ה' יסעו ויניעם במדבר ארבעים שנה כמקומו דמי. זה נקרא כמקומו. דכיון דעל פי ה' יחנו על פי ה' יסעו, לא התחלתם ללכת עכשיו אתם מתחילים ללכת, אין ענני כבוד. כשיש במקומו דמי.

מה שתופס אותי בוורט הזה לא רק וורט מוסרי לשבע ברכות, זה וורט של גופי תורה. יהודי בשבת בשוגג, הוא לא ידע ששבת היום, סתר בנין על מנת לקחת את הבלוקים לבנות ברחוב השני. אחרי זה נודע לו ששבת, יהודי ירא שמים, בא לבית המקדש עם חטאת שמנה. שואל אותו הכהן מה זה? אז הוא מספר לו את הסיפור. לך הביתה, חולין בעזרה. מה חולין בעזרה? סותר, ל"ט מלאכות? אומר זה היה על מנת לבנות שלא במקומו. שואל היהודי את הכהן אבל במשכן זה היה שלא במקומו. אומר לו הכהן מה פתאום, משכן זה במקומו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, זה לא סתם איזה הרגש מוסרי, זה קובע גופי תורה. זה המציאות.

אי רבותי! בגדולי ישראל ראו את זה אצלם. ר' חיים שמואלביץ שאמר את הוורט הזה היה בישיבת מיר בגלות, חמש שנים היו בגלות במזרח הרחוק, בסין, ביפן. אחרי זה נסעו כמה שבועות באוניה חלק לארה"ב וחלקם לארץ ישראל. כל הזמן היה מתח, איבדו משפחות איפה נמצאים. ר' חיים שמואלביץ יושב ביכרתי הספינה שקוע בשמעתתא הוא חיבר אז את הספר נדמה לי תורת הספינה. ואז מישהו שואל בהתרגשות, ראו שם איזה הרים משהו, איזה חוף, מישהו שואל איפה אנחנו נמצאים. ר' חיים שמואלביץ שומע את השאלה, מה פירוש? בשמעתתא ג'. איפה נמצאים? הם נוסעים מפה לפה, מהאי הזה מהיבשת הזאת, ר' חיים שמואלביץ נוסע משמעתתא א' לשמעתתא ב', משמעתתא ב' לשמעתתא ג'. כמקומו דמי.

יַעֲלֵת הַחַג

בהעלותך תשפ"ג

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

מקטרג על האדם בעוה"ב, ואומר שום שינוי לטובה לא ניכר באדם אחר חג השבועות, והוא נשאר באותו מצב שהיה קודם החג, וראיה שהוא לא קבל את התורה וצריך לקחת ממנו את כל מה שהשיג בחג השבועות, ולכן צריך כל אחד להתחזק ולהוסיף איזה קבלה טובה שיהיה נרגש אצלו שהוא קצת השתנה אחר חג השבועות, הן בתפילה הן בלימוד התורה, וצריך לתלות הכל בחסד השי"ת שנתן לכל אחד קבלת התורה, ואם האדם ממעט את עצמו ותולה הכל בחסד השי"ת, אז הקב"ה אומר כיון שתלית בי, אז אני תולה השינוי שנשתנת לטובה בך.

ב- ובזוה"ק בפרשת אמור בד"ה וספרתם לכם וכו' (מובא בתיקון ליל שבועות) כתוב וז"ל [בלשון הקודש] שצריך לעסוק בתורה בליל שבועות, ולשמור עצמו מיום ההוא והלאה מן החטא כדי שישאר בטהרה עליונה וכו'. היינו שבלילה חג השבועות וביום, באה מהשמים טהרה עליונה וזוכה כל אחד לפי דרגתו לקבלת התורה מחדש, אבל צריך לשמור עצמו שקבלת התורה והטהרה שזכה תשאר אצלו, ולכן כל אחד כשמקבל עליו קבלה טובה אפילו שהיא קבלה קטנה הוא ממשיך את חג השבועות עליו, וכן כל שבעה ימים אחר חג השבועות, שהם ימי השלמה שמי שלא הביא קרבן עולת ראייה ושלמי חגיגה בחג יכול להביא בזמן שביהמ"ק קיים כל שבעת הימים, שיש לזה קשר לחג, ולכן מסתבר שגם מי שעדיין לא קבל קבלות להתחזק בתפילה ובתורה, יכול גם בשבעת הימים האלו לקבל עליו להתחזק בתפילה ובתורה, ולהמשיך עליו קדושת החג שבועות למשך כל השנה.

שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות

"בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"

א- וכותב רש"י וז"ל: למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם, בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (תנחומא ה) עכ"ל.

והרמב"ן כותב וז"ל: ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בקר וערב ששבחו הכתוב 'שימו קטורה באפך' (דברים לג) ובכל הקרבנות ומנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו ושבטו כולם משרתי אלקינו וכו'. אבל ענין האגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני ע"י אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כה"ג ובניו, ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים שהזכיר האגדה הזאת ואמר, ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב לוי בו, אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת נרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בית חשמונאי, ולפיכך הסמך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח. עכ"ל עיי"ש.

ב- האור החיים הקדוש מביא את פרש"י וכותב וז"ל: הנה דבריהם ז"ל צריכין ביאור, מה נחמה זו עושה לחלישות דעתו של אהרן על חנוכת הנשיאים שלא היה בכלל, הלא אין מעשה המנורה מקביל לחנוכה, גם למה לא הניח דעתו בכל הקרבנות שהוא מקריב תמידין ומוספין והקטורת, גם בהקרבנות החנוכה עצמה של כל הנשיאים הרי הוא המקריב, למה לא ריצהו אלא במנורה וכו' עכ"ל.

ג- ונראה דהנה בפר' נשא בחנוכת המזבח מביא רש"י וז"ל: וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי, אמר רבי פנחס בן יאיר וכו' כף אחת, כנגד התורה שנתנה מידו של הקב"ה (מדר"י ג טז). עשרה זהב, כנגד עשרת הדברות (שם). מלאה קטרת, גמטריא של קטרת תרי"ג, כנגד תרי"ג מצוות וכו'. ולזבח השלמים בקר שנים, כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין

אחר חג השבועות צריך לקבל עליו קבלות טובות כדי שיהיה מורגש שזכה לקבלת התורה ולהמשיך את קבלת התורה עליו

א- במסכת שבת (דף פ"ט ע"א) ואמר רבי יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה, בא שטן, ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא, אמר לו נתתיה לארץ, הלך אצל ארץ, אמר לה תורה היכן היא, אמרה לו 'אלקים הבין דרכה' וגו' (איוב כח כג) הלך אצל ים, ואמר לו, אין עמדי, הלך אצל תהום, אמר לו אין בי שנא' 'תהום אמר לא בי היא' (איוב כח יד), וים אמר אין עמדי, אבדון ומות אמרו 'באוזנינו שמענו שמעה' (איוב כח כב), חזר ואמר לפני הקב"ה, רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה, אמר לו לך אצל בן עמרם, הלך אצל משה, אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא, אמר לו, וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה, א"ל הקב"ה למשה, משה בדאי אתה, אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי, אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך, תקרא על שמך שנא' 'זכרו תורת משה עבד' וגו' (מלאכי ג כב). ובתורה תורה היכן היא וכו' כתבו, שהתורה ניתנה בחשאי מפני השטן שלא יקטרג עיי"ש. **וצ"ב** לשם מה שאל השטן תורה היכן היא, וכן צ"ב היוכוז של משה רבינו עם השטן?

ועיין במהרש"א בחידושי אגדות שכתב וז"ל, ונראה דהוא השטן והוא היצר הרע, הגם שהודו כל המלאכים על נתינת התורה, אמר אחר שירד משה בא לקטרג ולהסית שיחזרו מלקבלה, מפני עומק המושג וקוצר המשיג של בעלי החומר ואי אפשר להם לקיימה למטה, וזה שאמר תורה היכן היא, איזה מקום למטה שתוכל להתקבל התורה שהרי ארוכה מארץ מדה, וא"ל הקב"ה נתתיה לארץ, שהוא כלל עולם התחתון, הלך אצל ארץ דהיינו לשר הממונה על הארץ וכו' עיי"ש עכ"ל.

ונראה לבאר דבריו, כי השטן שהוא היצר הרע בא לקטרג, ואמר תורה היכן היא, היינו שלא מורגש שום השתנות בארץ אחר נתינת התורה, ומזה מוכח שלא מקיימים התורה, וצריך לחזור מנתינת התורה. והקב"ה אמר לו נתתיה לארץ שזה עולם התחתון, ותראה בארץ שיש השתנות על ידי נתינת התורה, והלך לשר שממונה על הארץ וכו' וכולם אמרו שהתורה לא נמצאת אצלם, היינו שלא מרגישים שיש שינוי לטובה בארץ, וכן הלך אצל אבדון ומות, היינו לשר שממונה על הגיהנם והמות, וגם הם אמרו שלא מורגש שהתורה שם, כיון שיש עדיין אנשים שנענשים בגיהנם ובמות, וחזר אצל הקב"ה ואמר חיפשתי בארץ ולא ראיתי שום שינוי בארץ אחרי קבלת התורה. ואמר לו הקב"ה לך אצל בן עמרם, וכתב המהרש"א וז"ל, קראו בן עמרם במקום הזה שהורה לשטן שנתנה התורה ליד בן מי שהוא אביו כמלאך ה', שאין מלאך המות שולט בו, כמו שכתוב (שבת נ"ה ע"ב) דעמרם מת בעטיו של נחש, ומלאך המות לא השיג בזה, והלך אצל משה, כאלו לא היה מיוחס לבן עמרם. וא"ל תורה שנתן הקב"ה לך היכן היא וכו', שאי אפשר לך לקיימה מעומק המושג וקוצר המשיג. דילוד אשה אתה א"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה וכו', כאלו הודה לדבריו, שאין סוד ונסתר של התורה נתנו לו, כי אם הנגלה, מטעם כי הסוד ונסתר התורה עמוק הוא מי ימצאנו בילודי אשה, וא"ל הקב"ה למשה בדאי אתה וכו', שהרי תוכל לקבל גם הנסתר וכו'. וא"ל הקב"ה הואיל ומעטת עצמך וכו', ולא החזקת טובה לעצמך, אלא תלית בי גם אני תולה התורה בך שתקרא על שמך וכו', עכ"ל.

ונראה לבאר על פי פשוטו כי השטן בא לקטרג שאין שום שינוי בכל הבריאה על ידי נתינת התורה, וגם אצל משה רבינו אין שום שינוי, שהרי הוא אמר וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה. ואינו משיג את נסתרות התורה, ואמר משה לקב"ה חמדה גנוזה יש לך שאתה משתעשע וכו'. היינו נסתרות התורה אני אחזיק טובה לעצמי וכו', וא"ל הקב"ה הואיל ומעטת עצמך תקרא על שמך. עכ"ל.

ומה שיש לנו ללמוד מזה כפשוטו, שאחר שעבר חג השבועות וכל אחד לפי דרגתו זכה לקבל התורה, בא היצה"ר ומפתה את האדם בעוה"ז, וכן

האיך משה צעק אל ה', הרי מבואר שאין להרים קולו בתפלתו

"ויצעק משה אל ה' לאמר, אל נא רפא נא לה". (במדבר י"ב ב' א')

ופרש"י ז"ל, אל נא, בא הכתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כך יבקש שאלותיו. לאמר, מה תלמוד לומר לאמר, אמר לו השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו, עד שהשיבו וכו' עכ"ל.

ובספר זרע שמשון כתב ז"ל, והעולם מקשים למה הפך הסדר, דתחילה היה לו לרש"י לפרש מלת לאמר, ואח"כ אל נא רפא וכו'. ומתוך ז"ל, דקשה על משה מאי קאמר לאמר, היינו השיבני על דברי אם אתה מרפא וכו'. וכי זו מדת דרך ארץ שהקב"ה ישיב לאדם אם יקבל תפלתו אם לאו, וז"ל דיש מקשים האיך צעק משה בתפלתו והרי אמרו חז"ל (ברכות כ"ד ע"ב) כל המרים קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר, ולפי דעתנו קושיא מעיקרא ליתא, דאיתא בטור ובהגהת שו"ע או"ח (סימן ק"א סעי' ב') ואם משמע קולו כדי שילמדו ממנו בני ביתו מותר, ואף כאן משה הוצרך לומר בקול כדי שילמדו ישראל הדרך ארץ שהשואל דבר מחבירו וכו'.

אלא דקשה למה דוקא בפעם הזאת חשב משה ללמד לישראל דבר זה ולא בשאר התפלות שהתפלל, וז"ל דאמרינן בילקוט (רמז תשמ"ב) מפני מה לא האריך משה בתפלתו כדי שלא יהיו ישראל אומרים בשביל אחותו הוא מאריך (והובא ברש"י ז"ל, דבר אחר שלא יאמרו ישראל, בשביל אחותו הוא מאריך בתפלה אבל בשבילנו אינו מאריך בתפילה) עכ"ל. ומעתה בשאר הפעמים היה מוכרח להתפלל בלחש כדין חובת התפלה, ואם היה מתפלל פעם אחת בקול כדי שילמדו ישראל הדרך ארץ שצריך לומר קודם התפלה שנים או שלשה דברים של תחנונים שמא היו לומדים ממנו נמי שמוותר להתפלל בקול רם, אמנם עתה בפעם הזאת שהוכרח להתפלל בקול רם מחמת ענין אחר, כדי שלא יהיו ישראל אומרים בשביל אחותו הוא מאריך, משום הכי חשב ללמד הדרך ארץ, ולא חשש שיטעו ישראל לומר שמוותר להתפלל בקול רם, דשאני הכא דאיכא טעמא דחשד. ואם תאמר דילמא ישראל לא יבינו טעם החשד, ואתו למטעי שמוותר להתפלל בקול, משום הכי נתחכם משה ואמר לקב"ה השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו, כלומר אני יודע שהתפלתני שלא כראוי לפי שהתפללתי בקול, אבל סבור הייתי שהותר לי מפני החשד, ואם טעיני השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו, שאז אחזור ואתפלל בלחש כדין חובת התפלה, ומשום הכי ניאח שפיר להפוך הסדר לפרש מלת לאמר אחר אל נא רפא נא וכו'. כמו שכתב רש"י ז"ל, שהרי במלת לאמר ניצלוי ישראל מה הטעות ולמדו הדרך ארץ עכ"ל.

ואפשר נמי שמתל ויצעק לא באה לומר שהתפלל בקול רם, רק שהתפלל מקירות ליבו, דאיתא בזוהר שמות (דף י"ט ע"ב) צעקה ושעוה במאי מתפרשן, אמר רבי יצחק שעוה היא בתפלה דוקא, כדכתיב (תהלים ל"ט א') שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה, צעקה שצועק ואינו אומר כלום, אמר רבי יהודה הלכן גדולה צעקה מכולן שהצעקה היא בלב, הדא הוא דכתיב (איכה ב' י"ח) צעק לבם אל ה', וע"ש. ולפי זה יש לומר שמתחלה צעק משה בלבו אל ה', ואח"כ התפלל ובזה הכל ניאח עכ"ל. והנה הזרע שמשון מתרץ ב' תירוצים, תירוץ ראשון שמשה צעק בקול, ואף שאסור להרים קולו בתפלתו, כאן רצה ללמד לישראל דרך ארץ של תפלה שצריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואח"כ יבקש שאלותיו. תירוץ שני שהכונה ויצעק, הוא שצעק בלב אל ה', ואח"כ התפלל.

ב- והנה התירוץ השני של הזרע שמשון משמע כן מתרגום יונתן בן עוזיאל והאור"ח הקדוש, התרגום יונתן כתב ז"ל, וצלי משה, ובעא רחמין קדם ה' למימר בעבו רחמין וכו'. משמע שמשה עשה ב' דברים, גם צלי, וגם בעא רחמין, ולפי דברי הזרע שמשון, מיושב שפיר שגם צעק בלבו, וגם התפלל. וכן משמע באור"ח הקדוש ז"ל, אל נא, נתכוון לשאול ממדת החסד, כאמרו (תהלים נב ג) חסד אֵל, נא לשון בקשה ופיס לעורר הרחמים, רפא נא, פירוש עתה, ולפי יתעב, עכ"ל. ומשמע שביקש גם ממדת החסד וגם ממדת הרחמים, ולפי דברי הזרע שמשון עשה ב' דברים גם צעק לבו אל ה', ממדת החסד, וגם התפלל וביקש רחמים.

ג- עוד ראיתי בליקוטי מוהר"ן סי' ק"ה, דהנה איתא במסכת ברכות (דף ז' ע"א) אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתני. תפלתם לא נאמר אלא תפלת, מכאן שהקב"ה מתפלל, מאי מצלי (מתפלל), אמר בר זוטרא בר טוביה אמר רב, יהי רצון מלפני שייכבש רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת הרחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין וכו'. ומבאר שמשה רבינו ע"ה בקש זאת מהשם יתברך שהי"ת בעצמו כביכול, יתפלל ויבקש מעצמו שירפא אותה, וזהו, אל נא, היינו שמשה רבינו ע"ה התפלל לפניו יתברך, ואמר לו אל נא, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, רפא נא לה, שמשה רבינו התפלל להשי"ת ובקש אותו יתברך שהוא בעצמו יתפלל ויבקש רפא נא לה, ומדוקק היטב כפל תבת נא. ולפי דברי הזרע שמשון מדויק היטב התירוץ הזה, כי משה רבינו גם צעק בלבו אל ה', וגם התפלל אל ה' שהוא כביכול התפלל רפא נא לה.

ישראל לאביהם שבשמים (מד"ר יג כ' תנדר"ר פ"ה). אילים עתודים כבשים, שלשה מינים, כנגד כהנים ולויים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים, שלש חמשות, כנגד חמשה חומשין, וחמשת הדברות הכתובים על לוח אחד, וחמשה הכתובין על השני, ע"כ מיסודו של רבי משה הדרשן. עכ"ל.

ובדעת זקנים כתב ז"ל, כף אחת עשרה זה מלאה קטרת, כנגד עשרת הדברות שקבל משה, שמלאות ריח טוב כקטורת (מד"ר יג טו) ולזבח השלמים, כנגד כל התורה שנאמר וכל נתיבותיה שלום (משלי ג יז). בקר שנים, שכתובה בשני לוחות. אילים חמשה עתודים חמשה, חמשה כנגד חמש דברות על לוח זה, וחמש על לוח זה, כבשים בני שנה חמשה כנגד חמשה חומשי תורה (במדבר י"ד י) וכו' עיי"ש עכ"ל.

ומבואר במדרש וברש"י ובדעת זקנים שהקרבנות של הנשיאים היו כנגד התורה כולה ותרג"ג המצות. ונראה דקרבנות הנשיאים נתנו כח לכל שבט ושבט לקיים את התורה והמצות, ואפשר לבאר דלכן חלשה דעתו של אהרן שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, ובמה יהא כח לשבטו לקיים את התורה והמצות. וא"ל הקב"ה חייך שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. והיינו שהדלקת הנרות נתן כח בכל כלי ישראל שיזכו לאמונה ולחכמת התורה ויוכלו לקיים את התורה והמצות.

ד- ובילקוט בפרשת תצוה כתב ז"ל: מחוץ לפרוכת העדות, עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, וא"ת לאורה אני צריך, והלא כל אותן ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדותה, אמר רבא זה נר מערבי שנותן בה שמן מדידת חבורותיה, וממנה היה מדליק ובא היה מסיים, ובברכות (י"ז ע"ב) הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר זית זך כתיב למאור עכ"ל.

ואמרו חז"ל הרוצה להחכים ידרים, להעשיר יצפין, וסימנך מנורה בדרום ושלחן בצפון. וכיון שהמנורה זה מרמז על חכמת התורה וכן זה עדות לכל העולם שהשכינה שורה בישראל, לכן הקב"ה נחמו במה שהוא מדליק ומטיב את הנרות שזה משפיע אמונה וחכמת התורה לכל העולם, וודאי לשבטו שיוכלו לקיים את התורה והמצות.

ה- ואפשר לבאר בזה גם את הרמב"ן שמביא את רבינו נסים שזה מרמז על חנוכת בית חשמונאי על הדלקת נרות חנוכה שזה לעולם גם אחר חורבן הבית, כי בכל שנה על ידי הדלקת נרות חנוכה זוכים לפרסם הנס ולהגיע לאמונה בהקב"ה, ומבואר בסה"ק שזוכים על ידי הדלקת נרות חנוכה לחכמת התורה. וכתב בספר בני יששכר בדרושים לחנוכה בשם הרב הגדול בעל הרוקח ז"ל, שהארת המצוה נר חנוכה היא מהארת אור הגנוז ונקבע לדורות ברוח הקודש, מפני שידעו דבכל שנה יתגלה האור ההוא, על כן קראו לימים האלו חנוכה, שהוא חינוך והרגל על העתיד, גאולה העתידה, שאז יתגלה לנו האור הגנוז בשלימות וכו'. ונגזנו בתורה וכו' וע"כ הוא מסוגל לתורה, על כן הרגיל בנו הוי"ו ליה בניס תלמידי חכמים (כדאיתא בשבת נ"ג) וכו'. עכ"ל. ולכן אמר הרמב"ן שניחמו נרות חנוכה שהם קיימים לעולם ועל ידם יזכו לקיים את התורה והמצות.

אהרן בשעת הדלקת נרות רקד

"בהעלותך את הנרות" (במדבר ח' ב').

ופרש"י ז"ל, בהעלותך, על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו (ספרי נ"ט ס') מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב. עכ"ל.

בתוספות במסכת חולין (דף ע"ה ע"א) ד"ה מאי וכו' כתבו ז"ל, דמאמר בילמדנו בפרשת בהעלותך, וכיון שהוא יוצא ורואה את הנר מיד הוא מתחיל שמח ועומד ומקרע (פירוש ענין דילוג כך איתא בערוך ערך קרטע) וכו'. ומבואר שאהרן הכהן כשראה את הנרות דולקות מיד שמח ועומד ורוקד לפני הנרות, והנה בשאר הקרבנות לא מצאנו כזה לשון ששמח ועומד ומרקד, ואפשר כיון שכתוב בילקוט (בפרשת תצוה) ז"ל, מחוץ לפרוכת העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל וכו' לכן רקד לכבוד התגלות השכינה.

והנה הזרע שמשון כתב ז"ל, קשה למה בפרשת תצוה (ל' ח') גבי ההעלות נר תמיד, לא כתב רש"י אלא שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ובפרשת אמור (כ"ד ב') על פסוק נר תמיד לא פירש כלום, ולמה כאן מביא את שדרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה, עיי"ש.

ונראה ליישב כיון שרש"י הביא ממדרש שנחומא למה נסמכה פרשת מנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה את חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדול משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות. ונראה שלכן מביא רש"י שמעלה היתה לפני המנורה, שעליה עומד ומטיב את הנרות, ובמדרש ילמדנו כתבו שרקד אצל המנורה, ולכן היה מעלה לפני המנורה שכולם יראו איך אהרן מרוב שמחה שהדלקת המנורה זה עדות שהשכינה שורה בישראל הוא רוקד.

בין שבועות לראש השנה

זה עתה יצאנו את חג השבועות. היום-טוב הבא הוא ראש השנה.

יש קשר בין ראש השנה לחג השבועות כדלהלן.

חגגנו את החג השבועות כמידי שנה בו' בסיון. אמרנו: "ביום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו" והרי לפי ר' יוסי מתן תורה היה בז' בסיון כי משה הוסיף יום אחד מדעתו? מדוע לפי דעה זו חוגגים את חג מתן תורה בו' בסיון? (שאלת ה"מגן אברהם" ריש סימן תצ"ד).

רבי אליעזר ורבי יהושע חלוקים ביניהם מתי נברא העולם. רבי אליעזר אומר בתשרי ורבי יהושע בניסן. ובתוספות נאמר, אלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלא שבתשרי עלה במחשבה לבראו ובניסן נברא בפועל (רבי אליעזר הגדול היה מתלמידי בית שמאי (שזה אחד הפרושים למה שאמרו עליו "שמותי הוא") שמידתם מידת הדין. וכשעלה במחשבה לברוא עולם, עלה במחשבה לבראו במידת הדין טבעי אפוא שרבי אליעזר יתייחס לבריאת העולם שבמחשבה). מדוע אנו מציינים את ראש השנה באחד בתשרי, אם בפועל נברא העולם בניסן?

הניחא שאנו מציינים בתשרי את יום הדין, כי אז עלה במחשבה לבראו. וכאמור, כשעלה במחשבה, במידת הדין עלה. אבל מדוע מציינים את ראש השנה, כלומר את תחילת השנה, ואומרים "זה היום תחילת מעשיך" בתשרי, כשבפועל נברא בניסן?

החגים שנקבעו לדורות נקבעו לזכר אותם אירועים שאורם הרוחני לא פג עם עבור הזמן, ומידי שנה בשנה כשמגיעים לאותה נקודת זמן חוזר האור ומאיר.

ונסביר כדלהלן: את חג החנוכה לא קבעו בית דינו של חשמונאי מיד עם התרחש הנס. הם המתינו שנה ו"לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודיה" כמאמר הגמרא (שבת כ"ב). לא מציינו המתנה כזו, לא בחגי ישראל שמן התורה, ולא בחג הפורים, או להבדיל בתשעה באב. כולם נקבעו מידית אחרי האירוע.

זאת ועוד, הרבה מאד אירועים רבי עצמה התרחשו בזמן שהייתה סמכות לקבוע חגים, ולא קבעו חגים לזכרם. כגון, תחילת ירידת המן ותחילה בקיעת המים מן הצור, הנצחונות במדבר (בלק ובלעם, מדין, סיוון ועוד, נס הנחלים ארנון, וכן ניסים נוספים רבים במספר כגון עצירת השמש או חצית הירדן וניצחונות השופטים על העמים השונים שכבשו את ארץ ישראל. לכל אלה לא קבעו חג. מה השתנו האירועים שכן קבעו לחגוג לזכרם.

מהו חג? חג הוא זמן בו מרגישים. ולכן למעשה אין אפשרות לחגוג אירועים שהתרחשו ואינם עוד. אפשר לזכור אותם אך לא לחגוג, הרי "גזירה על המת שישתכח מן הלב יותר משנים עשר חודש". המת עליו מדובר יכול להיות אב ויכולה להיות אם. לא שוכחים אותם! אבל הכאב מתקנה. זהו שנאמר גזירה על המת שישתכח מן הלב, ולא מן הדעת. אנו מחויבים לזכור כל מיני אירועים שאין חגים לזכרם כמו זכירת מעשה מדין וזכירת מעשה בלעם ("עמי זכור נא מה יעץ עליך בלק ומה ענה אותו בלעם... למען דעת צדקות ה'") אנחנו מצוים לזכור אך לא אמורים לחגוג, כיון שכאמור אין אפשרות לחוש את שמחת האירוע או תוגתו, אחר זמן אף כי מסוגלים אנו ואף מצוים לזכרו.

כל אותם אירועים שחוגגים אותם, הם אירועים שאורם חוזר ומאיר כל שנה באותו זמן בו התרחשו. ומכאן השם "חג" - מעגל סב וחווג במעגל השנה. אמנם האירוע לא מוסיף להתרחש ולא חוזר להתרחש כאן בעולם המעשה אך אורו חוזר ומאיר בעולם העליון. זהו שנאמר אחרי מעמד הר סיני "את הדברים האלה דיבר ה'

מתוך קהלכם... קול גדול ולא יסף" ואומר רש"י - "לא פסק, וי"א לא הוסיף להראות באותו הפומבי" כלומר, הקול ממשיך אך לא באותו הפומבי, הוא מאיר למעלה. וכיון שהוא מאיר למעלה אפשר לחזור ולחוש בו אם מקיימים את המצוות הנדרשות ואת הכנת הלב כראוי, וכפי שיוסבר מעט לקמן.

מי יודע איזה אירוע יאיר ויחזור ויאיר, ואיזה אירוע אירע פעם אחת וחלף? חגי התורה ברורים - הקב"ה יודע. חירות בניסן, מתן תורה בסיון ושמחה על ענני הכבוד בתשרי. האורות הרוחניים של אירועים אלה יחזרו ויאירו, ולכן קבעום כחגים. כך גם פורים שנקבע על ידי אסתר ומרדכי שהיו נביאים וידעו שהאור יחזור ויאיר וזהו שכתבה אסתר לחכמים "כתבוני לדורות" כלומר: כנביאה יודעת אני שאירוע זה יאיר אורו לדורות. כשהגיע זמן נס חנוכה כבר לא היו נביאים ובית דינו של חשמונאי אכן לא ידעו האם יחזור אור החנוכה ויאיר. ולכן המתינו. כשהגיעה "השנה האחרת" הרגישו שוב את אור החנוכה מאיר למעלה, שכן אף אם לא היו נביאים, בעלי רוח הקודש היו גם היו, וכך "קבעום ועשאוים ימים טובים" - "לשנה האחרת".

בפסח מאיר אור החרות כמו שהאיר אז. וכך בשבועות, אור מתן תורה. וכך בראש השנה אור של התחלה של "זה היום תחילת מעשיך". לכן קבעו את החגים בתאריכים ההם. לא רק יום הדין קשור לא' תשרי מפני שאז עלה במחשבה לברוא את העולם וכשעלה במחשבה, היתה המחשבה לברוא במידת הדין. וממילא יום זה הוא יום הדין, כפי שאמרנו לעיל. אלא גם חג ראשית הבריאה חל ביום זה אף שהעולם התחיל בפועל בא' בניסן אך התחלה זו שהיתה כאן למטה בניסן חלפה, ואין אפשרות לחוש בה ולחגוג אותה. לעומת זאת, אותה התחלה שהיתה במחשבה, זו שהייתה בתשרי, חוזרת ומאירה.

אבל בעוד שבזמן שהאירועים התרחשו, אורם השתלשל והגיע מעצמו למטה וכך מצאו עצמם בני ישראל בט"ו בניסן מוקפים באור של חירות, ובחג השבועות קבלו את התורה וכו'. מאז והלאה האור מאיר למעלה אל לא "הוסיף להאיר באותו הפומבי" וכדי לחוש בו צריך להתכוון אליו. בפסח על ידי מצות החג בראש השנה על ידי השופר וענייני היום בסוכות על ידי הסוכה ארבעת המינים ומצוות השמחה. ובשבועות על ידי הכנת הלב.

ממילא מובן מדוע חוגגים את חג השבועות בו' בסיון גם למ"ד שבז' ניתנה תורה.

מתן תורה שהיה בז' בסיון התרחש כאן ועבר. אין מקום לחגוג אותו. לעומת זאת בו' בסיון עלתה במחשבה לתת את התורה וכמו שחוגגים את "יום תחילת מעשיך" בזמן שעלה במחשבה, כך חוגגים את יום מתן תורה בו' בסיון שבו עלה במחשבה.

ואם ישאל השואל מדוע אנו קוראים לזה גם יום קבלת התורה? אם התורה לא התקבלה באותו יום אלא למחרת?

אמרו שקבלת התורה אינה מלשון לקבל חפץ אלא מלשון קבלת נזירות כשאדם מקבל חפץ הוא נהיה בעל החפץ, ואילו כשאדם מקבל נזירות הוא לא נהיה "בעל נזירות", הוא נהיה "נזיר". כך גם אשה שמקבלת קידושין היא לא נהית כעת בעלת המטבע או הטבעת בלבד היא "מקבלת" קידושין, ונהית "מקודשת". כך גם קבלת התורה. המקבלים הפכו להיות ל"חפצא של תורה" ל"בני תורה" ואז נוצרה היציקה של "חד הוא" - "קוב"ה ישראל ואורייתא חד הוא" קבלה מסוג זה לא יכולה היתה להתרחש במנותק ממה שעלה במחשבה לתת תורה על ידי הקב"ה וזה היה בו' בסיון

אבני חזן

ביאורים והערות בפרשת השבוע

פרשת בהעלותך

מה נתוסף בשלו הלא תמיד ירד שלו עם המן + בביאור חטא העם המתאווים + למה נתמנו השבועים זקנים + מי הם האנשים שהיו טמאים לנפש אדם

וגו' מי יאכילנו בשר, והוסיפו להזכיר מאכלים ממאכלים שונים – זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים וגו', ועיקר תלונתם היתה שאין להם מאכל זולת המן – ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן ענינו.

ובזה יתבאר היטב מדוע לא היה חרון אף ה' בתלונה הראשונה הגם ששאלו שלא כהוגן ובלשון של תלונה, לפי שבאה אז לשם צורך אמיתי והגיעה מחמת הרעב אלא ששאלו באופן שאינו כהוגן ונחשב להם בזאת לאחד מעשרה נסיונות, ומשא"כ עתה שלא באה מחמת צורך אמיתי אלא לשם תאוה בלבד.

ועוד יובן היטב מפני מה לא בא השליו הראשון בכמות מרובה, לפי שלא בא אז אלא לשובע יחד עם המן ולהשלים את מאכלם ולא בא למלאות את תאותם, ולפיכך לא בא אלא לעתים ובכמות מועטה, ולא כן השליו השני שבא מסיבת תאותם המרובה לבשר ולפיכך בא בכמות גדולה מאוד שהקיף את מחנה ישראל כדרך יום כה וכדרך יום כה כדי להשביע את עיניהם ולהשקיט את תאותם, והם אספו ממנו משך כשני ימים ומלאו את תאותם עד חודש ימים עד אשר יצא מאפם.

ומה שהגיע להם חרון אף גדול כזה על "תאוה", לפי שאחר שנתאו לבשר לא באו וביקשו מה' שיתן להם כרצונם בלשון הגונה אלא נתלוננו ומאסו בה' שהוציאם ממצרים, כפי שאמר ה' למשה לאמר לבני ישראל – "יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים". ואף שגם בתלונה הראשונה נתלוננו מעין זה – "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים", עדיין יש חילוק גדול בין תלונה שבאה מחמת רעב כאשר לא היה להם מה לאכול והיתה מוצדקת מיסודה ולכן לא נחשב להם שמאסו בהקב"ה אף שלא שאלו כהוגן, לבין תלונה שבאה מחמת תאוה בלבד, ואז נחשב להם שמאסו בה' וברוב הטובה שהשפיע עליהם.

פי"א ט"ז: ויאמר ה' אל משה אספה לי שבועים איש מזקני ישראל וגו' ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך. ויש לעיין מה נעשה בזקנים אלו מכאן ואילך שהועיל שלא יתלוננו עוד על משה לבדו וכמה נשאו עמו.

ועוד יש לעיין הלא כבר היו י"ב נשיאי המטות אשר הנהיגו כ"א את שבטו, ועוד היו שרי אלפים ושרי מאות שסייעו למשה במשפט בני ישראל, וא"כ מה נתחדש כאן עוד. ובפרט י"ע דמצינו דכבר היו שבועים זקנים קודם לכן כנאמר בסו"פ משפטים "ואל משה

פי"א ד': והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה וגו' ויאמרו מי יאכלנו בשר. יש כאן קושיא ידועה מה נתוסף להם כאן בירידת השליו הלא כבר לעיל בפרשת בשלח נאמר "בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וגו'", שמעת שהתחיל המן לירד היה יורד להם שלו בערב ומן בבוקר, וא"כ מדוע התלוננו כעת על בשר.

וכתב בזה הרמב"ן (בפר' בשלח) שבתחילה היה השליו בא רק לעתים והמן שהיה חיותם היה להם תמיד, ועוד כתב שיתכן שהיו גדוליהם בלבד לוקטין אותו או שהיה מזדמן לחסידים שבהם אבל צעיריהם היו תאבים לו ורעבים ממנו, ואחר ששבו וככו גם בני ישראל נתן להם ממנו לרוב מאוד. וכעין זה כתב רש"י בגמ' ערכין (דף ט"ו ב' ד"ה בשליו ראשון) – "כשהתחיל המן לירד היה שליו יורד עמו כדכתיב ויהי בערב ותעל השליו וגו' ובבקר היתה שכבת הטל וגו' ולאחר זמן מרובה התאו יותר". (אכן התוס' שם ד"ה התאו כתבו בשם הר"ר יוסף קרא שפסק להם השליו הראשון ולכן התאו תאוה וירד להם שליו שני).

ויש לתמוה בכל זה מדוע באמת לא בא השליו הראשון באופן מלא ומשביע ומה נשתנה בינו לבין השליו השני שבא לשובע ובריבוי גדול עד חודש ימים, ובעיקר יש לתמוה ביותר מה נשתנה בין שני ענייני השליו שבתלונת השליו השני היה בהם חרון אף ה' ומתו רבים מן העם המתאווים ואילו בתלונת השליו הראשון לא היה חרון אף, ולהדיא כתב רש"י בפר' בשלח (ט"ז ח') שגם בשליו הראשון בקשו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר. אתמהה.

ואשר נראה לבאר בזה שיש חילוק גדול בין שתי התלונות שקדמו לשליו הגם שבשתייהן שאלו שלא כהוגן ובלשון של תלונה וכן בשתייהן הזכירו את מאכלם שבמצרים מתוך ערגה וכמיהה, אך הביאור הוא שהתלונה הראשונה שבפר' בשלח באה כאשר נגמר להם הבצק והמצות שהוציאו ממצרים והיו רעבים ללחם כפשוטו, וכפי שאמרו – כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב, ולא הזכירו את הבשר בפני עצמו ולשם תאוה בעלמא אלא הזכירוהו בתורת שביעה וביחד עם הלחם, וכאמרם – מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע.

ואילו כאן נתלוננו בזמן שלא היו רעבים ללחם מאחר שכבר היה יורד להם המן יום יום, ולא באה תלונתם אלא מצד תאות בשר בעלמא וכמפורש בכתוב – והאספסוף אשר בקרבו התאו תאוה

אמר עלה אל ה' וגו' ושבעים מזקני ישראל", ואמנם הראשונים מתו בתבערה כמש"כ כאן רש"י אך מ"מ ענין ה"שבעים זקנים" היה כבר מקודם ולא נתחדש כאן לראשונה, וא"כ מה נתחדש עתה בעניינם.

ולפי פשוטו עד כה משה לבדו היה נביא לה' שלוח לבני ישראל (ואהרן עמו) ולכך הוא היה המוציא והמביא לבדו ועליו נסמכו בכל, ולפיכך תלונתם היתה לו לבדו שחשבו שהוא עושה הכל על פי עצמו ולכך נתלוננו עליו, ומכאן ואילך נעשו כל השבעים זקנים נביאים לה' שלוחים לבני ישראל יחד עם משה ועי"ז ראו בני ישראל שכל הנהגת משה היא עפ"י ה' שהרי שבעים נביאים מתנבאים עמו בשם ה'. וביותר מוסיף הרמב"ן שתמיד המשיכה נבואתם מן הרוח הנאצלת על משה וממנו להם, וכל ימי הזקנים נעשה להם כן במה שיצוה השם לישראל ביד משה בצרכי שעתם והמקרים אשר יבואו להם במדבר, וכל אשר יבא למשה ידעו הם ויתנבאו בהם לעם כל אחד בשבטו ואלופו ומפני זה לא ישא משה לבדו תלונתם.

עוד יש לבאר שכאן נתחדש ענין ה"סנהדרין", וכפי שנלמד מפסוק זה בתחילת מסכת סנהדרין "מנין (לסנהדרין) גדולה שהיא של שבעים ואחד שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומשה על גביהן", וענין הסנהדרין אינו רק שהוא בית הדין הגדול האחראי על כל הדינים אלא גם שהוא גוף של ראשי העם אשר כל ענייני הנהגת העם נחתכים על פיו, ומצינו שכל ענייני כלל ישראל נעשו על פיהם כמו מינוי של מלך וכהן גדול ויציאה למלחמת הרשות וכיו"ב, ואפי" המלך היה נועץ בסנהדרין ומנהיג עימם.

ולכן נצרך סך של שבעים זקנים שהם נציגות מכלל כל השבטים, ומשה בחר מכל שבט ושבט ששה זקנים חוץ משני שבטים שנבחרו מהם חמשה בלבד עפ"י גורל, וא"כ אותם הזקנים היו גדולי השבטים ומנהיגיהם והם נבחרו ע"י בני ישראל ולא נקראו בשם ע"י הקב"ה כפי שאמר ה' למשה "אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטרי", וכעת נבחרו להשתתף עם משה בהנהגת הכלל ולשאת עמו את משא העם, ומה שנתנבאו יחד עמו היה כדי להורות שהשכינה מסכמת על בחירתם להנהגת כלל ישראל יחד עם משה רבינו.

וכל זה נתחדש כאן בדבר ה' שאמר "ונשאו איתך", אך עד כה היו השבעים זקנים גדולי העם והחשובים בהם אך לא נטלו חלק בהנהגה בפועל אלא משה הנהיגם לבדו, ואף י"ב הנשיאים לא היו שותפים עד כה בהנהגת הכלל אלא כל אחד הנהיג את שבטו במסע ובחנייה בלבד, (ומסתבר שהיו הנשיאים חלק מן השבעים זקנים, ורש"י לעיל בפר' נשא בחנוכת המשכן כתב על הנשיאים שאף הם היו שוטרי ישראל והוכו עליהם וכמו שכתב כאן על השבעים זקנים). אכן יל"ע במה נשתתפו בפועל בהנהגה מכאן ואילך עם משה רבינו ואם משה היה נמלך בהם.

פ"ט ו': ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו'. בגמ' סוכה דף כ"ה ע"א "דתניא ויהי אנשים וגו' אותם אנשים מי היו וכו' רבי יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולים ליטהר, אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר, אלא עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח וכו'".

יש כאן קושי גדולה איך יתכן שבערב פסח של השנה השנית לצאתם ממצרים היו אנשים שהיו טמאים לנפש אדם, הלא בני ישראל נימנו בשקלים למחרת יום הכיפורים לנדבת המשכן ושוב נימנו בא' אייר באותה שנה בתחילת חומש במדבר, ובשתייהן עלה מניינם לאותו הסכום בדיוק של "שש מאות אלף ושלוש אלפים וחמש מאות וחמישים" (כמפורש בתחילת פר' פקודי במנין השקלים לאדנים ובמנין של פר' במדבר), ורש"י מבאר בכמה מקומות שבשניהם נימנו האנשים למנין שנות העולם ולכך היה המנין אחד שנימנו אותם אנשים (וכבר ביארנו לעיל מה היה תכלית המנין השני של א' אייר הגם שנימנו פעמים), וא"כ נמצא שהיה בהם נס גדול ופלא שלא מת בהם איש אחד כדרך כל הארץ במשך כל הזמן שבין שני המניינים שהיה כשבעה חדשים (לבד מנדב ואביהוא שמתו בהקריבם אש זרה לפני ה'), וכתוב במדרש שכל זמן שהיו עוסקין בבנין המשכן לא מת בהם עד אחד בדרך נס, וביותר כתב הרמב"ן לעיל פר' במדבר (ב' ד') שהמשיך הנס ולא מת בהם עד אחד עד יום מסעם הראשון בכ' אייר וכפי שמשמע בפסוקים שעדיין היו מנייני הד' המחנות בעת מסעם כמניינם הראשון (ונמצא שרק בתבערה ובקברות התאוה שחטאו החלו למות), וא"כ צ"ע גדול היאך בחודש ניסן של תוך אותו הזמן נמצאו אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם.

ועל כרחינו נצטרך לומר שדוקא מן הפקודים עצמם לא מת עד אחד אבל מן הנשים או מן הפחותים מגיל עשרים (ומן היותר מגיל ששים לחד מ"ד בגמ' ב"ב קכ"א ע"ב) או מבני שבט לוי יכלו למות גם קודם לכן, ומה שכתוב במדרש שלא מתו כל זמן שהיו עוסקין בבנין המשכן היה זה רק עד א' בניסן שהיה בו חנוכת המשכן אבל לאחמ"כ חזרו למות כדרך כל הארץ. אמנם דבר זה עצמו עדיין צ"ב טובא, א"כ מדוע ממנין הפקודים בלבד לא מתו אף לאחמ"כ משך קרוב לב' חדשים עד שחטאו בתבערה, וממנ"פ אם נעשה בהם נס גדול מדוע לא היה נס זה על כל כלל ישראל יחד עמהם.

ורואים בזה דבר גדול, שאחר שנימנו על הפקודים עפ"י ה' היה בזה ערובה שלא ימותו כדרך כל הארץ כל זמן שלא יחטאו, שהרי ע"י מנין הפקודים נעשו לגיונו של מלך ונועדו בזה להימנות על צבא ה' ולהיחלק למחנות סביב למחנה שכינה וכן נועדו הפקודים לרשת ארץ זבת חלב ודבש קודם שחטאו, והרי מכיוון שלשם כן נמנו הרי זו סיבה וערובה שלא ימות מהם איש, אלא שיתקיים בהם כל הדברים האלה כהבטחה מאת ה' שלדבר זה מנאם ואם היו מתים ממנו נמצא שלא נתקיים מניינו, ולפיכך דוקא מהם לא מתו אבל משאר בני ישראל יכלו למות.

וכאשר התחילו לחטוא בתבערה ובקברות התאוה ומאסו בקב"ה א"כ בזה הפקיעו את עצמם מלגיונו של מלך וממילא בטלה הבטחתם ומתו החוטאים, ואדרבא ביותר בפר' שלח כשחטאו במרגלים כשכל העדה מאסו בארץ הטובה ובדברי ה' אזי נגזר עליהם שכל זה יהיה בהיפוך ממש, שתחת שיהיו אלו הפקודים לגיונו של מלך ויתקיים בהם כל מה שהבטיח להם אזי נגזר עליהם שאותם הפקודים עצמם ימותו כולם במדבר בגיל ששים כדי שלא יוכל להתקיים בו כל הדברים הללו אחר שמאסו בדבר ה' ובטובתו אלא בניהם ייבחרו תחתיהם, והיא ממש מידה כנגד מידה, והדברים נפלאים.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת בהעלותך

לכולם בידם פתק 'זקן', הרי שהזקן הבא בתור יטען, שהסיכוי שלו להעלות פתק 'זקן', קטן יותר מהסיכוי שהי' לזקן הראשון בשעה שהעלה את פתקו מהקלפי.

כיון שלזקן הראשון היו שבעים צדדים שיעלה לו 'זקן', לעומת ב' צדדים שיעלה לו 'חלק', - ואילו לזקן האחד עשרה הנ"ל, יש רק ששים צדדים שיעלה לו 'זקן', לעומת ב' צדדים שיעלה לו 'חלק', - וא"כ צ"ע דקנאה גדולה מוטלת בדבר זה, כיון שכל מי שיטול את פתקו אחרון יותר, תהי' לו טענה שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת וכנ"ל, (והקושיא הנ"ל הובאה ג"כ במהרש"א בסנהדרין יז.), - ועיי"ש במה שתירצו בזה.

- ב -

והנה לפי מה שהתבאר לעיל, שבגורל לא הכרטיס זוכה אלא האדם זוכה וכנ"ל, א"כ צ"ב טובא מה התקשו הריב"א החזקוני והמהרש"א בהנ"ל, - והרי כיון שלא הכרטיס זוכה אלא האדם זוכה, א"כ לכאן אין שום משמעות לגודל הסיכויים שיש ע"פ דרך הטבע לכאן"א לזכות בגורל, כיון שלמעשה הזכייה בגורל הינה רק ע"פ מה שנגזר מאת הבורא.

וכפי שאמר הגרא"ל זצ"ל, שמי שחושב שכאשר הוא יקנה הרבה כרטיסים לגורל אזי יגדלו הסיכויים שלו לזכות בגורל, הוא טועה בטעות גמורה, כיון שלמעשה לא הכרטיס זוכה אלא האדם זוכה וכנ"ל, - ואם נגזר עליו לזכות בגורל הוא יזכה אפי' ע"י כרטיס בודד, ואם לא נגזר עליו לזכות לא יועיל לו כלום מה שיקנה כרטיסים רבים.

וא"כ צ"ב טובא מה הקשו הריב"א החזקוני והמהרש"א, שקנאה גדולה מוטלת בגורל של משה, כיון שכל מי שיטול את פתקו אחרון יותר, תהי' לו טענה לטעון שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת, - והרי לדברי הגרא"ל נמצא שזו טענה שאינה נכונה כלל וכלל, וצ"ע. - (וע"ע להלן באות ו).

- ג -

והנה יש לפלפל עוד בקושייתם מצד אחר וכדלהלן, - דהנה ידוע ומפורסם חידושו של התוס' רע"א על המשנה (כתובות פ"א משנה י): 'אמר רבי יוסי, מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה, אמר רבי יוחנן בן נורי, אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה, הרי זו תינשא לכהונה', - (כלומר, שבגוונא שרוב אנשי העיר כשרים ולא היו פוסלים אותה לכהונה אילו היו באים עליה, אזי בכה"ג תולים שנבעלה ע"י אחד מהכשרים, והיא מותרת להינשא לכהן).

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל הָעָם אֶת דְּבָרֵי ה' וַיֹּאסֹף שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל: (יא, כד).

בספר דרך שיחה (עמ' דש) מובא, שמרן הגר"ח זצ"ל סיפר, שהייתה שאלה אצל הגר"ח זצ"ל במעשה שהי': רשע אחד הי' לו משרת צדיק, ושניהם קנו כל אחד בנפרד כרטיס הגרלה, וחשב הרשע בליבו שמסתמא המשרת הצדיק יגריל ויזכה, ולכן הלך הרשע בלילה והחליף את הכרטיסים.

והנה לבסוף זכה הכרטיס המקורי של הרשע שלמעשה נמצא כעת בידי הצדיק, וכעת בא הרשע וזעק שהכרטיס שלו ולכן הזכייה שייכת לו, - וענהו הגר"ח זצ"ל: 'לא המִסְפָּר זוכה, אלא האדם זוכה', ולכן הזכייה שייכת למשרת הצדיק.

[כלומר, שלמעשה גם אם לא הי' מחליף את הכרטיסים, המשרת הצדיק הי' זוכה, ואילו הכרטיס של הרשע בכל מקרה לא הי' זוכה, - וא.ה. ישנן גירסאות אחרות שמשייכות את המעשה והפסק הנ"ל לגדולי ישראל אחרים, ואכמ"ל].

וכע"ז? הובא בספר 'מאחורי הפרגוד' (עמ' 294), שהחזו"א הי' אומר: לא מטוסים נופלים, אלא אנשים נופלים, (דהיינו שלא נגזר על המטוס ליפול, אלא נגזר על נוסעי המטוס ליפול), - וכן הי' אומר החזו"א: בהגרלה, לא הכרטיס זוכה, אלא האדם זוכה.

וברוח הדברים הנ"ל הובא שם עוד, שמרן הגרא"ל זצ"ל הי' אומר: כשאנשים רוכשים כרטיס הגרלה, הם חושבים שאם יקנו כרטיסים רבים, אזי יגדלו הסיכויים שלהם לזכות בגורל, אך באמת זו טעות גמורה, כיון שלא הכרטיס זוכה אלא האדם זוכה וכנ"ל.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה הובא ברש"י (יא, כו) הסדר של הגורל שערך משה, בכדי לבחור את שבעים הזקנים מתוך י"ב השבטים, וז"ל: 'נטל שבעים ושניים פתקין, וכתב על שבעים 'זקן', ועל שניים 'חלק' (כלומר, על ב' פתקים לא כתב כלום), - וברר מכל שבט ושבט ששה, והיו (כולם יחד) שבעים ושניים, - אמר להם: טלו פתקיכם מתוך קלפי, - מי שעלה בידו 'זקן' נתקדש, ומי שעלה בידו 'חלק' אמר לו: המקום לא חפץ בך', עיי"ש.

והריב"א והחזקוני הקשו בזה, דא"כ קנאה גדולה מוטלת בדבר זה, כיון שכל מי שיטול את פתקו אחרון יותר, תהי' לו טענה לטעון שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת, - ובדרך משל: אם עשרה זקנים יטלו את פתקיהם ויעלה

- ה -

ומעתה לדברי הרש"ש הנ"ל צ"ב, מה התקשו בזה שקנאה גדולה מוטלת בגורל של משה, כיון שהזקן האחד עשרה למשל, יטען שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת, משום שלזקן הראשון היו **שבעים** צדדים שיעלה לו זקן, לעומת ב' צדדים שיעלה לו 'חלק', ואילו לזקן האחד עשרה הנ"ל, יש רק **ששים** צדדים שיעלה לו זקן, לעומת ב' צדדים שיעלה לו 'חלק' וכנ"ל.

והרי לדברי הרש"ש הנ"ל, ההסתברות של הרוב נקבעת רק לפי הצדדים שהיו לפני לידת הספק וכנ"ל, וא"כ מה אכפת לך שכעת נשאר לו רק **ששים** צדדים שיעלה לו זקן, והרי זה לא אומר כלל שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת, משום שלמעשה כעת הגורל כבר החל, ולכן בעיניי שלו זה **נדמה לו** שהיו לו רק **ששים** צדדים לזכות.

אך האמת היא שמלכתחילה הוא אכן קיבל את מרבית הסיכויים לזכות כפי שכל חבריו קיבלו, וזה שלמעשה הגורל החל והתמונה הכוללת מתחילה להתברר, זה לא אומר כלל שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת.

הניחא לדברי הגרע"א הנ"ל, שס"ל שההסתברות של הרוב אינה נקבעת לפי שעת לידת הספק, אלא בכל רגע ורגע הרוב נקבע לפי הנתונים שיש בידו באותו רגע, אזי לדבריו יש מקום לדון, שהזקן האחד עשרה יטען, שסוף סוף ברגע שהגיע תורו לקלפי, התברר שמצד ההסתברות הוא קיבל פחות סיכויים לזכות מהזקן הראשון בתור.

[וגם **בזה יש לדון ולפלפל הרבה**, די"ל דדברי הרע"א נאמרו רק לגבי זקן רוב, אך לא נאמרו כלל לגבי 'ההסתברות' של רוב, אך אכמ"ל].

אך לדעת הרש"ש שס"ל שבעצם אף פעם לא דנים לפי הנתונים של צדדי הספק כעת, וכל ההסתברות של הרוב נקבעת רק לפי שעת לידת הספק, א"כ צ"ע טובא כנ"ל, איזו טענה יכלו הזקנים לטעון בזה, שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת וכנ"ל, והרי ההסתברות של הרוב נקבעת רק לפי שעת לידת הספק וכנ"ל.

- ו -

והנראה לתרץ בזה על ב' הקושיות הנ"ל, (א) מה שהקשינו לעיל, שכיון שלא הכרטיס זוכה אלא האדם זוכה, א"כ אליבא דאמת אין שום נפ"מ כמה סיכויים יש לכאוי"א ע"פ דרך הטבע לזכות, ומה התקשו בזה וכנ"ל, - ב. דלדברי הרש"ש הרי ההסתברות נקבעת רק לפי שעת לידת הספק, וא"כ מה התקשו בזה, שי"ל שאע"פ שבאמת לא היו לזקנים טענות נכונות לערער על צורת הגורל הנ"ל, אך מ"מ לא הי' למשה לערוך גורל בצורה כזו שיש מקום לפקפק עליה אפי' בפיפוקים שאינם נכונים.

וזהו מה שהקשו הריב"א והחזקוני הנ"ל, כיצד משה ערך גורל בצורה כזו שיש מקום לפקפק עליה הגם שבאמת הטענות אינן נכונות, - **ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל**, - (וכן יש לעי' ולדקדק היטב במה שתירצו הריב"א והחזקוני, דשמא דבריני הנ"ל בכלל כוונת דבריהם שם, ואכמ"ל).

והגרע"א חידש בזה, שאם היו בעיר חמישים אנשים שפוסלים לכהונה, וחמישים ואחד כשרים, - וכעת כהן אחד מתוך הנ"א רוצה לישא אותה, - אזי י"ל דכיון שהכהן יודע בעצמו שלא הוא בעל אותה, א"כ כלפיו אין דין רוב לתלות שנאנסה ע"י אחד מהכשרים.

כיון שכלפיו הספק הוא, האם הבועל יצא מהחמישים הפוסלים, או מהחמישים הכשרים, אך הוא עצמו אינו בכלל הספק, כיון שיודע בעצמו שלא הוא בעל אותה, ולכן אסור לו לישא אותה, כיון דכלפיו הספק הוי 'מחצה על מחצה', - וכתב ע"ז הגרע"א וז"ל, **'וחידוש, שלא נמצא מפורש מי שדיבר מזה'**, עכ"ל.

והיסוד שעולה מדברי הרע"א הוא, שלגבי האי דינא דכל דפריש מרובא פריש, דין רוב נקבע לפי הנתונים שיש בידו כעת, ומחשבים את הרוב רק ע"פ הצדדים שאנו מסופקים עליהם **כעת**, אך לא אכפת לך כלל שאר הצדדים שיכלו להיות לפני לידת הספק.

ולכן לא אכפת לך בכך שבאמת אילו היינו חוקרים לפני שנבעלה, כמה צדדים יש לומר שהיא תיבעל ע"י כשר וכמה ע"י פסול, היינו אומרים שיש רוב צדדים שתיבעל ע"י כשר, דמ"מ אין זה קובע את דין רוב, אלא דין רוב נקבע רק ע"פ הצדדים שאנו מסופקים עליהם **כעת**.

אמנם הרש"ש (כתובות יד:) פליג על הרע"א, וס"ל שהרוב נקבע לפי רוב הצדדים שיכלו להיות לפני לידת הספק, ואין לנו לדון כלל לפי צדדי הספק שאנו יודעים כעת לאחר לידת הספק.

ולכן ס"ל להרש"ש, שהכהן מתוך הנ"א יכול לישא אותה, כיון שמדין רוב אנו תולים גם כעת שאחד מהכשרים בעל אותה, - וזה שהכהן יודע שלא הוא בעל אותה, זה לא מבטל כלל את ההסתברות הרוב שהייתה בשעת לידת הספק, - ואכמ"ל בזה.

- ד -

ומעתה לדברי הרש"ש הנ"ל, שדין רוב נקבע לפי שעת לידת הספק, ולא אכפת לך כלל במה שכעת חלק מהצדדים שהיו בשעת הספק כבר התבררו והסתלקו, דסוף סוף זה לא משנה כלל את ההסתברות שהייתה לפני לידת הספק שהפרישה תהי' מהרוב וכנ"ל.

א"כ לכאוי"א צ"ב טובא, מה התקשו הריב"א החזקוני והמהרש"א, שקנאה גדולה מוטלת בגורל של משה, כיון שכל מי שיטול את פתקו אחרון יותר, תהי' לו טענה לטעון שהגורל נעשה בצורה שאינה הוגנת וכנ"ל.

והרי זה ברור שלפני שהתחילו הזקנים לקחת את הפתקים מהקלפי, מצד ההסתברות לא הייתה לאף זקן שום עדיפות להיות הראשון שיקח את הפתק מהקלפי, - כיון שלא הי' שום הכרח שהזקן השלושים בתור למשל, יהי' במצב גרוע יותר מהזקן הראשון בתור.

משום שהרי יתכן שעד שיגיע התור שלו, כבר יעלו בגורלם שתי זקנים פתק 'חלק', ואזי נמצא שהוא יהי' במצב טוב יותר מהזקן הראשון, כיון שבכה"ג נמצא שבודאות גמורה הוא עתיד להעלות בגורל פתק זקן בלי ספק כלל, (ואילו לזקן הראשון הי' ספק שמא יעלה בידו 'חלק').

וא"כ הדבר ברור שלפני שהתחיל הגורל, הסיכויים של הזקן הראשון בתור לזכות בפתק זקן, היו שווים לחלוטין לסיכויים של הזקן האחרון בתור, וכך גם סיכויי כולם לזכות בפתק זקן היו שווים לגמרי ללא יוצא מהכלל, ודו"ק בזה.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

להקלטת תגובות והערות: 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 052-715-5442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

בנתִיבוֹת הַעֵיִן

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

פרשת בעלותך

**פ"א פט"ז 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וכו' והתיצבו שם עמך'
בדברי המשך חכמה בביאור המחלוקת, אם משה רבינו הי' בכלל הסנהדרין**

זקנים ותדבר מרים (ועי' בפרש"י שפי' באופ"א את סמיכות הפרשיות).

ג) וראיתי בדרשות וידבר משה (הגאון רבי משה נתן יונגרייז זצ"ל) שכתב להעיר בדברי המשך חכמה, שבפשוטו באותו הזמן פנחס עדיין לא הי' כהן, שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי כדאיתא בזבחים (ק"א ע"ב), ואין לומר שפרשת מינוי הסנהדרין הי' לאחר מעשה זמרי, שהרי בגמרא בזבחים (שם) דנה לגבי מרים מי הסגיר את מרים, דאין לומר שמשה הסגירה שהרי משה זר הוא, ואהרן הוא קרוב, אלא כבוד גדול עשה לה הקב"ה אמר אני כהן אני מסגירה וכו', ואם פנחס הי' כבר כהן הרי פנחס הי' יכול להסגירה וע"כ שעדיין פנחס לא נתכהן, ועי' שם במהרש"א ששואל למ"ד שפנחס כבר הי' כהן מימי המלואים א"כ מדוע פנחס לא הסגירה ות' שאותו מ"ד סובר שראשון בשלישי פסול לעדות ע"ש, וא"כ צ"ב בדברי המשך חכמה שפי' שפנחס הי' הכהן בסנהדרין באותו הזמן.

ד) ויתכן לפרש בזה ע"פ מש"כ האחרונים לדון שאע"פ שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, זהו רק לגבי עבודה, אבל דין כהן לאכילת קדשים הי' לפנחס כבר קודם, וכמו שפי' בזה, לגבי בנות אהרן דכתיב בפרשת שמיני (ויקרא פ"י פי"ד) 'ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור וּבניך ובנותיך אתך' וצ"ב איך הבנות יכולים לאכול הרי לא ניתנה כהונה אלא לאהרן ובניו שנמשחו או למי שנולד מהן אח"כ כמו שפי' רש"י בפרשת פנחס (במדבר פכ"ה פי"ג) וז"ל שאע"פ שכבר ניתנה כהונה לאהרן ובניו לא ניתנה אלא לאהרן ובניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן, אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה, וכו' עכ"ל ופי' בזה שלגבי אכילת קדשים כל זרע אהרן נתקדש ולכן הבנות היו יכולים לאכול בתרומה וחזה ושוק.

ה) וכן מפורש במשך חכמה בפרשת קרח (פי"ח פי"א) על הפסוק כל טהור בביתך יאכל אותו וז"ל ויתכן למאן דאמר (סנהדרין ק"א ע"ב) לא נתכהן פנחס עד ששם

א) פי"א פט"ז 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וכו' והתיצבו שם עמך' ונחלקו בזה במשנה בריש סנהדרין לגבי מנין הדיינים בסנהדרין גדולה, אם שבעים או שבעים ואחד, דרבנן סוברים שבעים ואחד שהרי היו שבעים זקנים ומשה על גביהן שהרי כתיב והתיצבו עמך, ורבי יהודה סובר שבעים, משום שמשה רבינו לא הי' בכלל הסנהדרין ומאי דכתיב והתיצבו עמך זהו משום שכינה (גמרא י"ז). ע"ש, ועי' במשך חכמה (פי"ב פ"א) שכתב שיתכן לפרש את המחלוקת האם משה רבינו הי' בכלל הדיינים, ע"פ דברי הספרי (דברים י"ז ט') על הפסוק ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהי' בימים ההם, שמצוה לכתחילה שיהי' בסנהדרין כהנים ולויים, וכן פסק הרמב"ם (סנהדרין פ"ב ה"ב) וז"ל מצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולויים שנאמר ובאת וכו' ואם לא מצאו אפילו היו כולם ישראלים מותר עכ"ל, ויש להתבונן, בסנהדרין של משה רבינו מי היו הכהנים ואי אפשר לומר אהרן ובניו שהרי הם קרובים למשה דראשון בשני פסול לעדות וע"כ שהי' פנחס הכהן שהי' שלישי בראשון שכשר לעדות.

ב) ועי' שם במשך חכמה, שמביא שהתומים (סי' ל"ג ס"ק ג') דן שיהי' חסרון של קרוב בפנחס למשה רבינו מצד צפורה, וז"ל דאמו של פנחס היתה מבנות פוטיאל (יתרו) והיתה אחות צפורה אשתו, וא"כ הי' לפנחס ראשון בשני בחד בעל והיו פסולין לדון מצד קורבה, אמנם כיון שנאמר לו 'ואתה פה עמוד עמדי' הוי כאילו נתגרשה ונתרחקה ממנו, ומותר להעיד לקרובותי, אמנם רבי יהודה סבר שאם היו לו בנים ממנה מתחשבי כאילו הם קרובים עכשיו וכו' לכן אמר רבי יהודה דאינו בכלל שבעים ולפום ההלכה דמשה הי' בכלל הסנהדרין, א"כ איך יתכן, כיון דפנחס הי' עמהם! וצריך לומר דפירש מאשתו והיא כגרושה, והתבוננו לזה אהרן ומרים איך יושב משה בסנהדרין עם פנחס, וחקרו ודרשו שפירש מאשתו, ולכך 'ותדבר מרים ואהרן' עכ"ל, דהיינו שהסיבה שדברו במשה שפי' מן האשה, זהו משום שהי' ההכרח לזה ממה שמשה רבינו ופנחס היו יחד בסנהדרין שהרי צריכים שיהי' כהן בסנהדרין וע"כ פנחס הי' הכהן, וזהו סמיכות הפרשיות של שבעים

המחיצות נתקדש, וכן כתב במנ"ח (שס"ב) שאויר נתקדש עד לרקיע ע"ש.

ב. אמנם הראוני שבערוך לנר מסכת מכות (י"ב). כתב לפרש בדברי המהרש"א (שם) שאויר העזרה נתקדש רק מה שבתוך המחיצות, דע"ל בתוס' (שם) ד"ה אילן, שהקשו בדברי המשנה במעשר שני (פ"ג מ"ז), לגבי אילן שנמצא בסוף ירושלים שכל הענפים שנמצאים כנגד החומה דינו כירושלים, שואלים תוס' הרי בגמרא בפסחים (פ"ה ע"ב) מבואר שגגות לא נתקדשו, וא"כ איך אפשר לאכול על גבי האילן מעשר שני, ות"ל בתוס' שני ת"א. שמדובר בענפיו שאין בהם ארבע דלא חשיבי והוי כאילו עומדת באויר שכנגד הקרקע, ועוד יש לומר דמיירי {אפי'} באילן שענפיו מרובין ואויר ירושלים כירושלים עכ"ל, ופי' המהרש"א (שם) וז"ל ור"ל דלא אמרו דגגו לא נתקדש אלא באויר עזרה דלא הוי כעזרה, אבל הכא אויר בירושלים הוי כירושלים עכ"ל.

ג. והקשה המשנה למלך (פי"א משגגות ה"ד) בדברי המהרש"א, שאין לומר שכל הדין שגגות לא נתקדשו זהו רק לגבי קדושת העזרה, שהרי הגמרא בפסחים (פ"ה ע"ב) שואלת על רב שאו' שגגות לא נתקדשו, מאכילת פסחים שכזיתא פסחא והלילא פקע איגרא, ות"ל הגמרא דאכלי בארעא ורק אמירת ההלל ה' בגגות, מבואר שגם לגבי דין אכילת פסח בירושלים גגות לא נתקדשו, ועוד הקשה המשנ"ל בדברי המהרש"א לגבי אויר העזרה שאויר העזרה לא כעזרה, שהרי בתוס' בשבועות הוכיחו שאויר עזרה כעזרה דאל"כ ה' פסול יוצא בדם ואברים וכן ממה שמבואר שאם ביאה במקצת שמי' ביאה יש חיוב במי שמכניס ידיו לעזרה אע"פ שהווי רק באויר העזרה, ע"כ שאויר העזרה כעזרה.

ד. ות"ל הערוך לנר (שם) שכוונת המהרש"א שאויר ירושלים כירושלים היינו לגבי אכילת מעשר שני, שאע"פ שגגות לא נתקדשו היינו דוקא לענין אכילת קדשים, אבל לענין מעשר הקל כן נתקדשו כמו שכתב הריטב"א במכות (שם), ומש"כ המהרש"א שאויר העזרה לאו כעזרה, היינו רק לגבי האויר שמעל המחיצות משום שקדושת העזרה היא ע"י הקלעים משום הכי לא נתקדש אלא האויר שבתוך המחיצות, אבל האויר שבתוך המחיצות ודאי נתקדש, ומשו"ה ליכא פסול יוצא כמו שכתבו תוס' בשבועות (י"ז), משא"כ לגבי אויר ירושלים, גם האויר שמעל המחיצות נתקדש לגבי מעשר משום שקדושת ירושלים אינה תלו' בחומה, שאפילו אין חומה לירושלים המקום קדוש ע"ש.

שלום בין השבטים, אם כן קאמר שפנחס יאכל חזה ושוק גם בכורים, כיון שבנותיו אוכלים, כן יאכלו גם פנחס ובניו עכ"ל, ויש שכתבו ראי' לזה, מדברי הריטב"א כתובות י"ג ע"ב לגבי דין עשרה כהנים עומדים וכו' שמשתקין אותו מדין כהונה, וז"ל מדין כהונה ממש לעבוד עבודה וכיוצ"ב, אבל מתרומה לא משתקין לי' דסוף סוף כהן כשר הוא, וקרא נמי דמיית' והיתה לו ולזרעו אחריו לענין עבודה הוא דכתיב וכו' עכ"ל, והיינו שדין כהונה לגבי אכילת קדשים ה' כבר לפנחס גם קודם מעשה זמרי, וניחא שפיר מה שכתב המשך חכמה שפנחס ה' הכהן בסנהדרין גם קודם מעשה זמרי, משום שהי' כהן לגבי אכילת קדשים, רק שצריך להוסיף בזה שאע"פ שהי' דינו ככהן לגבי אכילת קדשים, מ"מ לגבי ראי' נגעים לא ה' יכול פנחס לראות נגעים רק אחרי מעשה זמרי שנעשה כהן לגמרי, דהרי לגבי משה רבינו ת"ל הגמרא בזבחים (שם) שאע"פ שהי' כהן אינו רואה נגעים דאהרן ובניו כתיב, (ועי' בפ' תוספות העזרה על תורת כהנים תזריע פ"א ה"י, שאע"פ שכהן קטן כשר לראי' נגעים, מ"מ כהנת אינה כשרה לראי' נגעים, דאינה בכלל אהרן ובניו), ופנחס קודם שנתכהן לא הוי בכלל אהרן ובניו הכהנים, ויל"ע בזה.

השלמת דברים בס"ד למאמר הקודם בענין נסיעה במטוס מעל מקום מקדש

א. הנה במאמר הקודם כתבתי לדון בס"ד לגבי קדושת אויר העזרה שמבואר בתוס' בשבועות (י"ז. ד"ה תלה) שגם האויר נתקדש, דאל"כ ה' פסול יוצא בדם ואברים, רק עדיין יש לדון בזה, האם הוי רק עד גובה המחיצות, או גם עד לרקיע, ונפק"מ בזה האם יש איסור נסיעה במטוס מעל מקום מקדש, וכן לענין קדושת ירושלים לגבי מעשר שני, שאם נכנס לירושלים אי אפשר לפדותו אלא אחרי שנטמא, האם אויר ירושלים כירושלים גם מעל גובה המחיצות עד לרקיע או לא, (ונהגו לפדות מעשר שני קודם שנכנס לירושלים, ובדיעבד אחרי שנכנס מותר לטמא את המעשר שני כדי שיהי' אפשר לפדותו, עי' חזו"א שביעית סי' ה' ס"ק י' ד"ה ובמעשר שני ע"ש), והבאתי שבדברי הראב"ד בתמיד דף (ל ע"ב) מפורש שאויר נתקדש עד לרקיע, דהראב"ד מביא את שאלת תוס' צרפת על דברי הגמרא בסוטה (מ"א ע"ב) שבמוצאי שביעית עושים למלך בימה של עץ ויושב וקורא, שואלת הגמרא הרי אין ישיבה בעזרה, ות"ל הגמרא שמיירי בעזרת נשים, שואלים התוס' הרי מכיון שעשו בימה של עץ ממילא הוי כמו גגין שלא נתקדשו, ות"ל התוס' שמכיוון שאין הבימה דבר קבוע אין זה הפסק דדוקא גג קבוע מפסיק, והראב"ד מתרץ וז"ל ולי נראה דבלאו הכי לא קשה שהרי אפילו למ"ד דעליות וגגין לא נתקדשו היינו אותן שהיו באותה שעה כשנתקדשה העזרה אבל מכאן ואילך כל מה שיעשה באויר העזרה שום דבר הכל קדוש, דלאו כל כמיני' להפקיע קדושת העזרה וכו' אותו האויר נתקדש עד רום הרקיע וכו' עכ"ל, דהיינו שכל האויר גם מה שמעל

להערות ולתגובות:
ach0504104256@gmail.com

בסיועה דשמא הפרשה המחכימה

פידורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת בהעלותך התשפ"ג גליון 261

אכפתיות ותביעה ברוחניות

שאלה: מה ההבדל בין מי שמגלה אכפתיות על חסרונו ברוחניות לבין מי שרק מצטער על כך?

א. במדבר ח, ב: "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות." פירש רש"י "בהעלותך - למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות." בפשטות נראה שהוא כעין פיוס על מה שחלשה דעתו, ומזה יש ללמוד שכאשר האדם מגלה אכפתיות על חסרון ברוחניות, אז יש לפצותו בדברים גדולים יותר. אבל מי שכאשר הוא מפסיד מצוה - רק שותק, ולא מראה צער ואכפתיות על כך, באמת ישאירוהו נחות דרגה.

יתכן שיהיו שני בחורים שלא מצליחים כל כך בלימוד, אך במשך הזמן האחד יצליח מאוד בלימודו, יפרח וישגשג, ואילו השני ימשיך בדרגתו הנמוכה, והוא יתפלא: כיצד יתכן הדבר, הלא שנינו היינו באותה דרגה בדיוק, וכיצד עלה עלי חברי בכפל כפליים, ומדוע נגרע חלקי ממנו. **אבל** התשובה לכך היא: כי גם אתה היית יכול להיות בדרגתו, אך אתה לא בכית על כך, לא גילית אכפתיות על מצבך, לא התחננת על ביש מולך ברוחניות, לזכות לאור התורה ועמלה, לכן נשאר בדרגתך הנמוכה. אבל הוא ניסה ועמל בתורה, ונד בוד גם התפלל לה' בדמעות שליש שיחוננו בחכמה בינה ודעת, ולכן לבסוף הוא זכה לעלות בתורה אף יותר משאר בני גילו. **וכן אמרו** (נדה ע:): מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה וימעט בסחורה (וכן שנינו באבות ב, ז' מרבה ישיבה - מרבה חכמה), אמרו: הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו... והקשו: מאי קא משמע לן, (ופירש רש"י הואיל ובתפילה ורחמים תלוי הדבר, אם כן למה אמרו גם ירבה בישיבה?). אלא ללמדנו שזה בלא זה, לא מספיק. ומוכח שגם אם אדם ירבה בישיבה בהתמדה יום ולילה, לא יצליח בתורה בלא שיתפלל על כך [כלשון החזון איש (קובץ אגרות א, ב) 'הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, עמל הלימוד עוזר לאור התפילה, והתפילה עוזרת את הלימוד' (וראה עוד בדברים ח"א א, כג' חיים ללא סייעתא דשמאי)].

מעין זה ראינו בהמשך הפרשה, שאותם אנשים שנטמאו "ולא יכלו לעשות (את) הפסח ביום ההוא, ויקרבו לפני משה ולפני אהרן... ויאמרו... למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל" (להלן ט, ו-ז), ופירש רש"י (ומקורו בספרי ט, כב) "ראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי". **וכן** היה בהמשך אצל בנות צלפחד (כז-א, ד) "ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר וגו' למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו", ופירש רש"י (בפסוק ה) "ראויה היתה פרשה זו להיכתב על ידי משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן (ומקורו בסנהדרין ח. וסיימו ללמדך שמגלגלין חובה על ידי חייב וזכות על ידי זכאי)". מבואר שלמרות שהפסידו את עשיית המצוה מחמת טומאתן או שלא היה אביהם בחיים, הואיל ולא נסתפקו בצער על כך בלבד, אלא התקרבו ובאו לתבוע ממשה "למה נגרע", לכן זכו שפרשה זו תתחדש דוקא על ידן, כי 'מגלגלים זכות על ידי זכאי'.

תשובה: מי שרק מצטער על חסרונו ברוחניות, יכול להשאר בחסרונו לעולם, אבל מי שמגלה על כך אכפתיות ופועל במעשה כפי יכולתו, יכול לזכות להשלים את חסרונו בכפל כפלים.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל - עלוני 'הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' - הזדמנות פעם בחיים (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה), עלון 'הכנה נפלאה לבת מצוה' (כנ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות על ש"ס משניות, ולשומעם בקול הלשון בשם 'הרב שילה בן דוד שליט"א' - הפרק היומי במשניות, ובקו ישיר: 0733,211,612

ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלהט"א (לפי סדר א"ב): אהבתי תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), אמרי שילה - משניות מבוארות (ביאורים וביורים בשפה ברורה על מסכתות כלים, אהלות, נעים פרה וטהרות), בואת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מורן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שתשובותיהן במסכתות אחרות), ברורי הלכות איסור והיתר (בשר בחלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקר הסוגיות ומפרישיה להלכה, בתוספת ביאורים וביורים, בהורים ומאירים), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפסוקי התורה בצירוף עובדות והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), זמנים ומועדים חלק א' (ביאורים וביורים, ופולסים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בחודש אלול ותשרי - ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמני עצרת. כ: 380 עמודים), זמנים ומועדים חלק ב' (כנ"ל בחודש כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על חנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שבעות ובין המצרים), שלום עליכם / shalom aleichem (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), שלום רב (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעובדות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) [אול לעת עתה], שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), תולדות אדם (בענייני גילאים ושנות האדם מקודם לידתו עד אחר פטירתו), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענייני עשר המכות בדרך הפרד"ס) לפרטים, הארות והערות בטלפון: 02-5864229. בדואר אלקטרוני: BH5864229@GMAIL.COM, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים. נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' - רמות פולין (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לקראת שובת מלכתא

בימי נערותי זכיתי להכיר את הגה"צ רבי אליהו לופיאן. הוא היה מתגורר למחצה, לשליש ולרביע בשכונת בית וגן. פעם, כאשר שהינו חבורת נערים בבית המדרש, נכנס רבי אליהו. להפתעתנו, פנה אלינו, אמר שאינו חש בטוב וביקש שנברך אותו. חשבנו שהוא חומד לנו לצון. מי אנחנו, חבורת ילדים סך הכל. אך המשגיח לא ויתר

הגאון רבי צבי מרגלית שליט"א רב העיר כרמיאל על התורה ולומדיה

"והיית לנו לעינים" (במדבר י', ל"א)

ניגש עמו אל המשרתת ששהתה במטבח ואמר בנימת התנצלות: "סליחה על שזרזנו אותך כל כך בסעודה". הגיבה האשה בדמעות, "רבי, ינוחו ברכות על ראשך! כל ליל שבת אני מתעכבת כאן שעות רבות, פעמים כשאני חוזרת הביתה אני מוצאת את כולם ישנים. המתניו רעבים וצמאים, וכשראו שאני בוששת לבוא, סעדו לבדם. עכשיו אוכל לחזור הביתה מוקדם ולהתענג על השבת עם משפחתי". פנה החפץ חיים אל בעל הבית ואמר, "כוונתיך רצויות, אבל יכול אתה לקיימן אך ורק כאשר אינן על חשבון הזולת".

בימי נערותי זכיתי להכיר את הגה"צ רבי אליהו לופיאן. הוא היה מתגורר למחצה, לשליש ולרביע בשכונת בית וגן בה התגוררתי. פעם, כאשר שהינו חבורת נערים בבית המדרש, נכנס רבי אליהו. להפתעתנו הרבה, פנה אלינו, אמר שאינו חש בטוב וביקש שנברך אותו. חשבנו שהוא חומד לנו לצון. מי אנחנו, חבורת ילדים סך הכל. אך המשגיח לא ויתר. ודאי סבר שברכתם של תינוקות של בית רבן, ילדים שלא טעמו עדיין טעם חטא, עושה רושם גדול בשמים.

החפץ חיים הזדרז בסעודת שבת כדי לא להשאיר אורחיו רעבים

יש היודעים את הגמרא מתוך ה'קצות' וה'נתיבות' ובכן, סיפר הגה"צ רבי אליהו לופיאן, בעת שזימרו את 'אשת חיל', כשהגיעו לפסוק "נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ" [משלי לא כג] - עצר החפץ חיים.

ובכן, סיפר ר' אליהו לופיאן שפעם, בהיותו בחור, זכה להתארח בביתו של החפץ חיים לסעודת ליל שבת. אגב, גם הגה"צ לייב חסמן, משגיח דישיבת חברון, סיפר שהתארח אצל החפץ חיים, ושניהם מציינים שכשחזרו מבית הכנסת לא שרו שלום עליכם ולא אשת חיל. ראשית עשו קידוש, אכלו את הדגים, ורק לאחר מכן שרו. לפליאתם הסביר החפץ חיים את הנהגתו. המלאכים ודאי אינם רעבים. לעומת זאת, האורחים עלולים להיות רעבים. המלאכים יכולים להמתין מעט. איזה שילוב נפלא בין הנהגות שבין אדם לחבירו ובין הנהגות שבין אדם למקום!

אגב, במאמר המוסגר, התבוננתי מה משמעות הביטוי 'עם הארץ'. בפשטות זהו בור שאינו יודע ללמוד תורה. הגמרא עוסקת מה הגדרתו. אך כיצד הדבר משתמע במילים 'עם הארץ'? בתחילה חשבתי שזו משמעות המילה 'הארץ', אדם בדרגה נמוכה, ארצית וגשמית. אך כאן, בפסוקנו, אנשים נכבדים מכונים 'זקני ארץ'. ככל הנראה 'עם הארץ' הינו 'עמך', האנשים הפשוטים, שלא קראו ולא שנו. נחזור לענייננו. אמר החפץ חיים, 'אשת חיל' הינו התורה. "נודע בשערים בעלה". מיהו בעלה של התורה - אלו תלמידי חכמים, לומדי התורה. כאן המשיך החפץ חיים ואמר דברים מבהילים: ישנם תלמידי חכמים שיודעים את דברי הגמרא בסדר נזיקין, לא משום שלמדו גמרא, אלא מתוך דברי ה'קצות' וה'נתיבות'. מעיין בספרים אלו ואחרים יודעים הם שישנה גמרא כזו וכזו, ישנם דברי תוספות כאלה וכאלה. הם לא למדו את הגמרות מכריכה לכריכה, ידיעותיהם הגיעו אליהם בדרך עקיפה.

ישנו סיפור דומה. פעם הזמין גביר אחד את החפץ חיים ואדם גדול נוסף להתארח אצלו בסעודת שבת. התענין החפץ חיים כיצד מתנהלת הסעודה. השיב הלה בגאווה: "אנחנו מזמרים את כל הזמירות שבסידור, בין מנה למנה עוסקים בדברי תורה, הכל על אדני הקדושה והטהרה. הסעודה אפופה כולה רוחניות ונמשכת שעות רבות".

בבדיחותא אומרים: פעם שאלו אחד שהתיימר להיות למדן, מה היה הקשר המשפחתי בין משה לאהרון. התהרהר הלה מעט, ואז אמר בהתעוררות, "כן, ראיתי פעם ב'קצות' שמשה ואהרן פסולים להעיד יחד משום שהם אחים..."

אמר החפץ חיים, "אקבל את ההזמנה, רק אם הפעם תשנה ממנהגך ותמהר את הסעודה. המנות יגשו אחת אחרי השניה, את הזמירות נזמר בזריזות, ונקצר בדברי תורה". התפלא מאוד בעל הבית על הבקשה ה'משונה', אך בכל זאת, היות ועז חפצו לארח את החפץ חיים, הסכים. ואמנם כך היה. הסעודה התנהלה בזריזות, ולא עברה שעה עד שברכו ברכת המזון. או אז הרהיב בעל הבית עוז ושאל את החפץ חיים לפשר הענין. אמר לו, "הנני ואראך".

המשיך החפץ חיים ואמר, ומנין יודעים אותם תלמידי חכמים סדר

במ"ח קניני התורה הוא בתלמוד'. תמיד סברתי שהכוונה היא - בלימוד. כפשוטו. אם אתה רוצה לקנות קנין בתורה - פשוט, שב ולמד אותה. הפוך בה והפוך בה. חזור ושוב חזור. כך קונים תורה. זו הדרך ואין בלתי, אין מספר לחזרות. כל פעם שאדם לומד סוגיא, מתחדשים לו דברים, וזאת מעבר לכך שהוא מוסיף נדבך בבנין זכרון החומר הנלמד.

אך הגר"א לופיאן מפרש, בתלמוד - על ידי לימוד התלמוד. לימוד הגמרא. התורה נקנית כאשר האדם לומד אותה כסדר. שולט במסכת אחר מסכת. לא דרך ה'קצות'. ראשית חייבים לשלוט בבסיס, לאחר מכן ניתן לעבור לקומות גבוהות יותר. כאשר אדם בונה בנין בן מאה ועשרים קומות, חובה שהיסודות יהיו איתנים וחזקים. רק על יסודות כאלו ניתן להקים בנין גבוה שכזה. כך גם בלימוד התורה. אם אדם רוצה שהלימוד של מאה ועשרים שנותיו יהיו כראוי, שומה עליו שהיסוד, הלימוד בשנים שהינן היסוד, שנות הישיבה, יהיה איתן. גמרא, גמרא רש"י, גמרא רש"י ותוספות. ולאחר מכן, חזרות. דף ועוד דף. זהו הקנין הראשון והיסודי - תלמוד! להשקיע את הזמן בתלמוד. בגמרא.

החפץ חיים התבטא: 'מה עושים קוצ' כל הזמן'. איך יתכן שבחור יצא מהישיבה בלי לשלוט בשני סדרים לפחות?! אולי הוא דיבר על ישיבה גדולה. אבל גם אם כן, מיישיבה קטנה צריך לצאת לפחות עם חצי, עם סדר אחד!

(מתוך הספר מפיק מרגלית - שבועות)

נשים? מתוך דברי היפני יהושע' ו'אבני מלואים'. לא זו הדרך ולא זו העיר. הדרך היא ללמוד את המסכת עצמה, לחזור ולחזור עד ששולטים בה על בוריה.

חובה על כל יהודי ללמוד את הש"ס כסדר

כשאדם יגיע לאחר מאה ועשרים שנותיו לבית דין של מעלה, ראשית ישאלוהו, "למדת גמרא?" כשישיב בחיוב יפתחו לפניו מסכת 'בבא קמא' ויאמרו, "הבה נראה מה אתה יודע". יתחילו לבחון אותו על הסדר, מדף ב' עמוד א' עד סוף המסכת.

סיים החפץ חיים ואמר, ושוב, אנו אומרים זאת בלשונונו כמובן. "נודע בשערים בעלה", כאן, בעולם הזה, האדם יכול להרשים. 'לעשות רוח'. לספר שהוא בקי ובעל ידע. לעשות תנועות מרשימות. אנשים עלולים באמת לטעות בו ולחשוב שהוא תלמיד חכם וגאון עולם. אבל בעולם האמת, שכשמו כן הוא, לא מתרשמים מחיצוניות. שם יבחנו את האדם על העיקר. האם הוא בקי ביסודות, תורה, משנה וגמרא. לימוד כסדר, דף אחרי דף. קובץ על יד ירבה. אם יתברר חלילה שהדיעות הינן חלקיות בלבד, ורק מתוך לימוד הספרים הלמדנים הישיבתיים, התביעה תהיה גדולה ועצומה.

קנין התורה 'בתלמוד' - ללמוד את התלמוד ממשיך רבי אליהו לופיאן ואומר, וכמדומה שכך אומר גם הגה"צ רבי ירוחם ממיר. הקנין הראשון

"אז תישאר פה עוד כמה דקות", אמרתי לו, "יש מעט פנאי עד לתפילת ערבית, ואני רוצה לשאת דרשה קצרה אודותיך!". נבהל האיש: "אודותיך?" - "אודותיך ואודותי, אודות כולנו. שמעו נא רבותי!"

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, על המצוות, העושר והיצה"ר

"ונשאו אתך במשא העם" (במדבר י"א, י"ז)

קולו עצר את היד שהיתה בדרך לכיס: "אין צורך, אני לא לוקח כסף!" "עייסקה זו עייסקה", טענתו, "התחייבתי ועלי לשלם! זה לא על חשבונך", הרגעתי אותו, "מזונותיו של אדם קצובים לו, חוץ מלצרכי מצוה!"

"זה בדיוק הענין", ענה, "אני לא מוכן למכור את המצווה!"

"מדוע? קח כבר מאה לירות, ותישאר לתפילת ערבית!"

"לא אקח פרוטה!" הצהיר.

"אם כך", אמרתי, "אז תישאר פה עוד כמה דקות. יש מעט פנאי עד לתפילת ערבית, ואני רוצה לשאת דרשה קצרה אודותיך!" נבהל: "אודותיך?"

"אודותיך ואודותי, אודות כולנו. שמעו נא רבותי!"

וכבר עמדתי לדרוש בפני המנין-

"דוד המלך אמר: 'ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו' (תהלים סב, ג). לא מובן. כשלא משלמים לאיש כמעשהו, זה עושק וגזל. לשלם לו כמעשהו זו שורת הדין, ולא חסד!"

"אלא מאי, תמורת כל מצוה, מגיע חלק בעולם הבא. ומה שויוז משנה

סיפור מעשה. בדידי הווה עובדא.

נקלעתי לתל אביב, השעה התאחרה. סרתי לבית כנסת להתפלל מנחה. הגיעו עוד, אנו כבר שבעה ושמונה ותשעה. חסר עשירי למנין, ובינתיים השמש עושה את שלה, ועומדת לשקוע. יצאתי לחפש עשירי למנין, לא הרחק משם מצאתי חנות פיצוחים, והמוכר חובש כיפה.

שאלתי: "התפללת מנחה?", והשיב בשלילה.

"למה אתה מחכה, בוא ותשלם מנין".

אינו יכול, החנות פתוחה.

אז מה, לא תתפלל?

אה, אנוס הוא, הלא אני רואה. יתפלל תפילת תשלומין בערב... ועוד מעט שקיעת החמה.

"תשמע, התפילה אורכת עשרים דקות. כמה עלול אתה להפסיד בזמן זה?"

כל אותה עת לא בא קונה. "אני יודע? אולי חמישים לירות". "אשלם לך חמישים לירות, בוא!" סגר את החנות ובא, הצטרף למנין.

התפילה הסתיימה וניגשתי אליו: "חכה רגע, אני נותן לך את הכסף".

מפורשת היא: 'פה שעה אחת של קורת רוח - זו ההנאה הקלושה ביותר -

בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה! (אבות פ"ד מ"ז) כמה עושר יש לגדול עשירי תבל? עדיין אין זה "כל חיי העולם הזה". אלא אם תקבצו את כל עושר עשירי כל העולם, וכל כספי העשירים והאמידים ועד לפרוטותיהם של העניים, ואת כל אוצרות הממשלות, וכל הזהב והיהלומים שבכל הכספות ובבטן האדמה - "כל אלו לא יספיקו לשלם ולו שכר 'אמן' אחת!

"ומי מדבר על 'אמן' יהא שמייה רבה, וקדושה! איזה עושר צברנו בשעה האחרונה!
"נפלא.

"עולה יהודי למרום, עם מטען עשיר כל כך. אמנם, אין חלקו עם לומדי התורה. אבל תפילות ואמנים, שקים שקים!

"עומד המקטרג ואומר: 'לא ולא! אמנם התפלל תפילות רבות וענה אמנים אין סופר, אבל הוא עצמו קצב את המחיר: אינו מצטרף למנין הסמוך לחנותו, כי סבור הוא להרוויח חמישים לירות. בשביל חמישים לירות ויתר על תפילה במנין, על עניית קדושה, וכשלושים אמנים. אם כן, אין שווי אמן מגיע ללירה אחת-

"ואתם רוצים לתת לו על כל אמן שכר עצום ורב של קורת רוח בעולם הבא?!"

"ואני מסתכל, והאיש מחוויר! ודאי שב בתשובה שלימה על כל התפילות שהפסיד עד עתה!..

"אלא מאי", המשכתי ואמרת, "הבורא יתברך אב הרחמן מתערב ואומר: לא אקצוב דינו לפי הסכום שבגללו העדיף להפסיד את התפילה בציבור. ומדוע, משום שפעם אחת הסכים לנעול את החנות ולהצטרף לתפילה, ולאחריה לא היה מוכן למכור את המצווה, את אשכול המצוות, בעד שום הון שבעולם!

וזהו: "ולך ה' החסד, כי אתה תשלם לאיש, כמעשהו". כפי שמעשה המצוה יקר לו לאחר עשיתו-

ופני אותו אדם נהרו...

טוב, זה היה המעשה. אבל עכשיו, נחקור לשורשיו: מדוע, באמת, עלול האדם להימנע מתפילה בציבור או מהליכה לשיעור תורה בשביל טורח קל או רווח פועט, ולאחר מעשה כה שמח בו, ולא ימכרנו בממון רב?

והתשובה פשוטה: לפני המצווה, שוקד היצר הרע בכל כחו למנעה. ויש לו כוח. אנו עדים לכך, כמה כוח עלינו לגייס כדי לעמוד נגדו. אבל כשרואה שנשכח, הוא עוזב אותנו וממהר להחטיא מישהו אחר. וכשהיצר אינו כאן, מי מוכן למכור מצוה?!

"רבי, איפה הרהיטים שלכם?!"

עשיר מופלג מארצות הברית הפליג באניה לפולין, לבקר את קרוביו המתגוררים בוורשה. אמר: אם אני כאן, אכנס אל ה"חפץ חיים" לקבל ברכה. בכל העולם נודע שמו כגדול הדור וצדיק הדור. חקר: היכן הוא מתגורר? אמרו לו: בראדין. מעולם לא שמע על עיר זו. אמרו לו: זו

אכן אינה עיר, ראדין היא עיירה, בקושי מסומנת במפה. איך מגיעים אליה? נוסעים ברכבת עד לידא, ומשם מתנהלים בעגלה רתומה לסוס כעשרים וארבעה קילומטרים. תאמדו לכם מסע בעגלה מבני ברק עד נתניה, ובדרך עפר משובשת... חשב: מה ראה רבם של ישראל לקבוע מגוריו בעיירה זו? הבין שלבטח זו עיירת נופש באזור מיוער ואויר מבריא, ויש לו שם דירת נופש מרחיבת דעת. נסע והיטלטל והגיע, וחשכו עיניו. עיירה זנוחה שבתיה מטים לנפול, והכל הצביעו על בקתתו של ה"חפץ חיים", בקתת עץ נמוכה ודלה. נכנס, אפילו ריצוף לא היה. שולחן עץ פשוט ושני ספסלים לצידו, אף לא כסא.

נדהם: "רבי, איפה הרהיטים שלכם?!" שאלו ה"חפץ חיים": "ואיפה הרהיטים שלך?" "אני לא מקומי", השיב.

"גם אני לא מקומי", ענהו ה"חפץ חיים". עוסק הוא בריהוט לחלקו בעולם הבא.

ובענין זה.

כידוע, לא היה ה"חפץ חיים" זצ"ל מוסר שיחות מוסר סדירות בישיבתו. כשהיה מבקש להשמיע רעיון דופק היה על הבימה, ומשמיע דבריו.

פעם חזר ממוסע לטובת הישיבה. עלה לתפילה, ודפק על הבימה. נהרו כולם לשמוע. פתח ואמר: "לפני שנים הייתי בקייב, ועליתי אל הגביר ברודצקי. מי שלא היה, אין לו מושג! הוא מתגורר בבית רחב ידים. חוצים את החצר ועולים במדרגות. מצלצלים בפעמון, והמשרת פותח. מוודא שאתה אורח רצוי. מחדר המבוא נכנסים לחדר ענק, ריק. חדר ההמתנה. מחכים עד שהגביר יסיים את עיסוקיו ואז מוזמנים לטרקלין. את, איזה שטיח. הנעליים טובעות בו, כאילו חצית משטח דשא. והריהוט הכבד וההתמונות הממוסגרות, נברשות הקריסטל והוילונות הכבדים. דירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של אדם!" התפעל ה"חפץ חיים".

הבחורים לא האמינו למשמע אזניהם. ידעו באיזו פשטות הגובלת בדלות חיי רבם, עד כמה אין העושר תופס אצלו מקום, כל מעיניו ברוחניות. כך הוא חי, וכך הוא מחנכם. מה ראה אפוא להתפעל מהבל עשרו של ברודצקי?!

וה"חפץ חיים" המשיך בדבריו: "מובן שסדרי עולם השתנו עם פרוץ המהפכה. בביקורי הנוכחי בקייב עליתי לבקרו, מתגורר הוא באותו בית. המשרת פתח, והבחנתי בשינוי. חדר המבוא היה גדוש ברהיטים. הוא הכניס אותי לחדר ההמתנה, ועצרת מופתע. השטיח עבר לכאן מן הטרקלין, יחד עם השולחן הענק והכסאות ההדורים. ובפינה, מיטות שינה. בעל הבית ראה את תמיהתי, ונד בראשו: "זמנים חדשים הגיעו", הסביר. "הקומיסר הפקיע את הבית והתנחל בו, וגירש אותי לכאן, עם משפחתי. זה כל מה שנותר לי מדירת: חדר המבוא, וחדר ההמתנה..."

"והבנת", סיים ה"חפץ חיים", שאם הפרוזדור ריק, סימן שהטרקלין נאה וגדוש, כמו ששינו: עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות (עקצין פ"ג מ"ב), שהעולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא (אבות פ"ד מט"ז). אבל אם הפרוזדור מלא וגדוש, אות הוא שגרשוך מן הטרקלין...

(מתוך הגדה של פסח 'והגדת')

חלפו שלושה חודשים, ובשעת ערב מוקדמת מתקשר התורם אל הרב הבר, ומבשר לו בהתרגשות: 'מגיע לי מזל טוב, נולד לי בן' - פתח התורם את השיחה, ואז הסביר את שתי הנקודות שנתרו מעורפלות בשיחה הראשונה, כשסיפר דברים כהווייתם: ובכן, התורם דנן, אמנם כבר זכה בכמה ילדים, אולם כמעט עשור חלף ללא כל בשורה

כיצד ארוחות חמות גרמו לישועה כפולה? | הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

והמן כזרע גד הוא... ("א, ז)

הזדמנויות לפעול ולהרבות חסד, בתוך הבית, בקרב המשפחה, בין חברינו וידידינו, וגם עם אנשים פחות מוכרים. להכין כוס תה ליהודי מבוגר בבית הכנסת, לשאול בשלום חבר ולהתעניין בעובר עליו, לסייע לשכן לשאת את הקניות הביתה, להכין ארוחת ערב או מטעמי שבת לשכן הטרוד בשמחה או בצרה, וגם להעניק למעוטי יכולת עזרה כלכלית. כל אלה הם הזדמנויות לדוגמא לעשיית חסד, אבל הרבה יותר:

אלה הזדמנויות לפתוח לנו את שערי שמים. כי ככל שנרבה חסד, ככל שנפעל להוסיף מעשי חסד, ככל שנתחבר לערך החסד, ככל שנגמול חסד איש עם רעהו - כך נזכה שבוא עולם יעניק לנו את השפעתו הברוכה, ויפתח לנו את שערי השפע, לשומרנו מכל נגע ומחלה, ולהרעיף על ראשו שפע נחת, פרנסה והצלחה!

שמחה כפולה בסיפור אחד!

כשנה וקצת חלפה מאז הסתלק מעימנו מלאך של רפואה הרה"ג רבי ישעיהו הבר זצ"ל - מייסד ויו"ר ארגון 'מתנת חיים', ולעילוי נשמתו נצטט סיפור שסיפר בעצמו, ומעשה שהיה כך היה:

ערב אחד התקשר אליי יהודי, וביקש להצטרף למשפחת תורמי הכליה, המקריבים איבר מגופם כדי להציל יהודי אחר. הרב הבר התרגש ושמח על כל תורם כליה המעניק לזולתו חיים חדשים, ובחפץ לב הסביר את התהליך: הבדיקות המקדימות, ההתאמה, הניתוח בפועל וההחלמה ממנו. התורם הקשיב בתשומת לב לכל המידע שנפרש לפניו, ורק ציין שתי נקודות חריגות: הראשונה - שיש לו סיפור מאחורי התרומה, אותו יספר בסיום התהליך. והשניה - שהוא מבקש לזרז את העניין

התהליך החל, בדיקות ההתאמה בוצעו, עד ליום המאושר - בו התורם והמושתל הוכנסו לחדרי ניתוח נפרדים, ובתום כמה שעות - יצאו מהם תורם מאושר שזכה להציל חיי אדם, ומושתל שזכה ב'מתנת חיים' - פשוטו כמשמעו. את אושרם לא ניתן לתאר, האחד זכה בחיים - ורעהו נתן לו אותם. איזה סיפוק עצום!

חלפו שלושה חודשים, ובשעת ערב מוקדמת מתקשר התורם אל הרב הבר, ומבשר לו בהתרגשות: 'מגיע לי מזל טוב, נולד לי בן, ואינני יכול לתאר את שמחתו!' - פתח התורם את השיחה, ואז הסביר את שתי הנקודות שנתרו מעורפלות בשיחה הראשונה, כשסיפר דברים כהווייתם:

ובכן, התורם דנן, אמנם כבר זכה בכמה ילדים, אולם כמעט עשור חלף ללא כל בשורה. בכל לבו ציפו הוא ורעייתו לבשורה משמחת על ילד נוסף המצטרף למשפחה, אולם קרוב לעשר שנים חלפו - ולא

מעבר לחובת ההשתדלות, אנו מבקשים לדעת היכן הוא צינור השפע האלוקי, כיצד הוא זורם וכיצד מונעים בו סתימה? מה אנו יכולים לעשות כדי להגן עלינו ועל משפחתנו, וכיצד אנו יכולים לפתוח את השער לשערי שמים, ולהזרים פרנסה בשפע, לאורך כל ימות השנה. האם יש מפתח לשערים אלה? האם יש דרך לזכות בכך? האם יש כלי שמבטיח שפע שמימי?!?

לפנינו תגלית שכדאי להכיר, והיא שאכן כן, יש דרך כזו. יש משהו שכל יהודי יכול לעשות - והמשהו הזה פותח לו את שערי השפע. יש כלי מסויים, נגיש, קרוב וזמין לכל יהודי באשר הוא, שבכוחו להבטיח את השפע הגשמי והרוחני גם יחד, את ההשפעה האלוקית הברוכה הנכספת. לכלי הזה קוראים 'חסד', עשיית חסד לזולת. לכל יהודי יש יהודים נוספים סביבו, עימם יכול הוא לגמול חסד בכל כך הרבה אופנים וצורות. מילה טובה, חיוך מעודד, הקשבה ונשיאה בעול. עזרה או סיוע טכני, התנדבות לשאת משא פיזי או הענקת תמיכה כלכלית. כל אלה עומדים תחת הכותרת 'חסד', ואת כל אלה כולנו יכולים לעשות - זקנים עם נערים, פשוטי עם כנכבדים הדורים, תלמידי חכמים ובעלי בתים.

זהו גילוי שגילה הרה"ק בעל 'הבית אברהם' זי"ע בפרשת שבוע זה, בפסוק 'והמן כזרע גד הוא'. בביאורו, הוא חושף כי המן - הוא השפע האלוקי מידי של בורא עולם, ניתנת לאדם כזרע ג"ד - באותה מידה שאדם מתאמץ ומשקיע במושג 'גומל דלים' - בסיוע לזולתו. ככל שאדם מתאמץ וזורע גרעיני השקעה בגמילות חסד - כך זוכה הוא ביותר מן, ביותר שפע אלוקי!

הגילוי הזה מעודד כל כך: הנה כי כן, מתברר שאנחנו שולטים בברז ההשפעה האלוקית. זה תלוי בנו, במעשינו, בחשיבה שלנו, בסדר העדיפויות שלנו. ככל שאנו משקיעים יותר כוחות ואנרגיה בזולת - כך אנו מתוגמלים במזומן מידי בורא עולם. ככל שאנו זורעים עוד ועוד מעשי חסד - כך אנו קוצרים שפע אלוקי בכל התחומים, ובפרט בפרנסה!

ובאותה מידה, הגילוי הזה גם מחייב: כי בעיתות מצוקה, טבע האדם להתכנס לתוך עצמו, לדאוג לעצמו. כל אחד הופך טרוד ומודאג למען עתידו האישי, מתקשה להקדיש זמן ומחשבה, נתינה והענקה, לזולתו. אבל זו החמצת ענק: כי השפע האלוקי, ההגנה השמימית, הפרנסה והעשירות - כל אלה ממתנינים לנו מעבר לפינה, תלויים במעשים שלנו למען הזולת, בעשיית חסד למען אחרים, בפעולות שייקלו ויסייעו לאנשים שסביבנו!

זה הזמן לאמץ את החשיבה הזו, ולהופכה למעשים. סביבנו כה הרבה

זכו בישועה הנכספת. הם ניסו לפעול ככל שלא ידם, התפללו בכל כוחם, ניסו סגולות שונות - אולם דבר לא עזר.

ואז, ביום מן הימים, הקישה בדלת ביתם אשה אחת, האוספת מצרכים עבור בישול ארוחות חמות למשפחות נזקקות. האשה הסבירה כי היא תורמת את מלוא כוחה למאמץ הזה, היא מבשלת בעצמה את האוכל, וגם טורחת סביב חלוקתו. אולם הואיל ואינה יכולה לעמוד בהוצאות של רכישת המצרכים, היא מחזרת על הפתחים ומבקשת מוצרים מיהודים טובים.

בני המשפחה התעניינו מה גרם לאשה שאינה נראית צעירה לעסוק במסירות עצומה במעשי חסד כה גדולים, ונענו בסיפור אותה סיפרה האשה כשדמעות לחות זולגות מעיניה, וכך אמרה:

'היה זה לפני שנים רבות. הייתי אשה צעירה יחסית, ציפיתי ויחלתי לזכות לילדים, אולם הציפיה התנפצה אל מול סלעי המציאות. הבית נותר ריק ושומם, הסתובבנו בו - רק אני ובעלי - מקווים ומייחלים ליום בו נזכה להיפקד בילדים' □

כל יום היה עיניו לשלעצמו, כל לילה היה קשה מנשוא. כל המאמצים לא הועילו, שערי תפילה ודמעה נותרו חתומים, ולא זכינו להיושע. ואז, יום אחד כשנשבר לבי, החלטתי לנסוע לירושלים ולהזכיר את צרתי בפני גדול הדור, הלא הוא הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל.

כשנכנסתי לפניו, פשוט פרצתי בבכי תמרורים. הייתי מרוסקת נפשית, הרגשתי שאין בי יותר כוחות לעמוד בנסיון הזה. כיצד אפשר להעביר עוד יום ועוד יום, עוד שנה ועוד שנה, בהמתנה מורטת עצבים לישועה, בציפיה דרוכה שמסת"מת באכזבה פעם אחר פעם. אמרתי לרב שאינני יכולה יותר, ושיעשה משהו כדי שהקדוש ברוך הוא כבר יושיעני!

הרב שמע את דברי בקשב רב, נאנח אתי, ואז נענה ואמר: 'אינני מבין, מדוע את חושבת שהקדוש ברוך הוא חייב לך ילדים? הלא מפתח של חיים בידיו, הוא ורק הוא הקובע למי מגיעים ילדים, וכמה. כיצד אפשר - כביכול - לדרוש ממנו להושיעך? מה קרה, הוא חייב למישהו ישועה?!

דבריו אלה של הרב, היו כמו חץ בלבי. אני חשבתי שהרב יברכני ויפעל עבורי ישועה, והנה הוא כביכול מצדיק את צרתי, וטוען שבורא עולם לא חייב לי כלום - מה שבוודאי נכון! אבל אם כן - אז מה עוד אני יכולה לעשות? כיצד עוד אני יכולה לפעול? האם נגזרה הגזירה ואבדו סיכויי לזכות בזרע של קיימא? - רק אחר כך הבנתי, שדבריו אלה של הרב היו הקדמה למשפט הבא שלו, בו אמר:

'אבל ראי נא, הרי לא אבדה תקוותך. אמנם ה' יתברך באמת לא חייב לאף אחד מאיתנו דבר, אבל יש משהו שאנחנו יכולים לעשות. אם אנחנו נעשה דברים שאיננו חייבים, אם נפעל להיטיב עם חברינו ולעשות עימם חסד למרות שאין זו חובתנו - בכך נוכל לקבל פתחון פה לבקש כי גם בורא עולם יעשה עימנו חסד, ויעניק לנו טובה מאוצרו הטוב, אף שאיננו חייבים!

ולכן, עצתי לך' - המשיך רבי שלמה זלמן - 'שתפעלי למען הזולת.

תרבי חסד, תעשי טוב לאנשים - הרבה יותר ממה שאת חייבת. בכך תמלאי את חלקך בעשיית טוב למרות שאינך חייבת, ובעזרת השם זה יביא לך שהקדוש ברוך הוא ייטיב עמך - אף שגם הוא אינו חייב!

יצאתי מהרב מחוזקת ומעודדת, ומיד החלטתי לפעול. הקמתי את הארגון הקטן שלי, שכמעט ללא משאבים מעניק ארוחות חמות למשפחות נזקקות. אה, וכמעט שכחתי לספר - סיפרה האשה כשחיוך מסתמן בזוויות שפתותיה - 'שברוך השם אני אמא מאושרת לשלושה ילדים מתוקים' □

ככל הסיפור הזה סיפרה האשה בבית המשפחה, בלי להבין שכל מילה הולמת בראש ההורים כקורנס. 'לעשות משהו גם אם לא חייבים', 'להתאמץ למען הזולת כדי לזכות בישועה', 'להיטיב עם אנשים אחרים ולזכות' - המושגים האלה העלו בהם הרהורים, שהובילו להחלטה להתקשר עוד באותו ערב אל הרב הבר, ולהיכנס לתהליך ארוך וממושך אותו אמנם אין חיוב לעבור, אבל כל כולו עשיית חסד והטבה לזולת, ולכן יש בו את הכח לפתוח את שערי הישועה וההטבה ממרומים!

'זו הסיבה' - סיים התורם שהפך לאבי הבן לרב הבר - 'למה ביקשתי לזרז את הליך התרומה. ידעתי, פשוט ידעתי, שתרומת הכליה הזו תביא לי ילד. נתתי כליה ליהודי אחר - הרבה מעבר למה שאני חייב - כדי לעשות חסד לזולת. ידעתי שבורא עולם יתן לי ילד שהוא לא חייב, ייטיב עמי כשם שהיטבתי עם זולתי! וזה גם הסיפור שהבטחתי לך אז, בטלפון הראשון. רצייתי לזכור לספר לך על ישועתי, בזכות החסד שעשיתי!'

סיפור מופלא זה, אותו סיפר הרב בעצמו, מאיר וקורא: כל כך הרבה יהודים זקוקים לישועה, מבקשים בכל לשון, מתחננים בכל לב. הבה נזכור שבורא עולם לא חתום איתנו על חוזה לספק את כל משאלות ליבנו, הוא באמת אינו חייב לנו דבר. יש באוצרו שפע עצום לחלק, ובכל זאת - הוא לא חייב.

אבל יש לנו דרך להניח את ידינו על השפע הזה, והיא לעשות חסד. לעשות טוב לזולת. להתאמץ ולפעול למען יהודים אחרים. כי כשאנחנו עושים זאת למרות שאיננו חייבים - אנו פותחים לעצמנו את השער לקבל ישועה והטבה מלמעלה, אף שאין חייבים לנו אותה. ואדרבה, ככל שהחסד דורש יותר מאמץ, יותר 'מעבר לנדרש', יותר מהמחוייבות הרגילה - כך עוצמתו והשפעתו גדולים שבעתיים!

אחים יקרים, הבה נאמץ את החסד. הבה נחפש הזדמנות לפעול טוב בין איש לרעהו, להרבות מעשי חסד גדולים וקטנים, חיוכים מעודדים כמו סיוע לחבר, תרומה כספית ככל יכולתנו לצד עזרה פיזית עד כמה שאנו מסוגלים. חסד הוא מפתח, כלי שבוקע שערי שמים, ככל שנרבה חסד - כך נזכה בחסד מבורא עולם, באוצר של ישועות, שמחות, בריאות, נחת ופרנסה בשפע!

(מתוך הספר 'פניני פרשת השבוע')

לדעת
מבחנים שבועיים בדף היומי
חפץ חיים, אהבת חסד ומשנ"ב
0737-289-669

אל תישאר מאחור

כל מבחן מוכה בכניסה נוספת להגדרה. ההגדרות על דעת ההנהלה

גם לך יש הזדמנות פז להצטרף היום ללימוד יומי

מבחן אמריקאי עם הגרלות ענק בכל שבוע!!!

<p>פרס ראשון</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 500 ₪</p> <p>במזומן</p>	<p>פרס שני</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 400 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p>	<p>פרס שלישי 10 זוכים</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 120 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p>
---	--	---

בחודש סיון

לכבוד הרבנות המתחילים מסכת גיטין בדף היומי, ותחילת הלכות קריאת התורה ללומדי הדף היומי בהלכה, ולרגל מחזור חדש בספרים 'חפץ חיים' ו'אהבת חסד' עם מסגרת נוספת של מבחנים על ה'באר מים חיים' יתקיימו הגרלות ענק בע"ה בנוסף להגרות השבועיות

<p>פרס ראשון</p> <p>נופש במושב 'יסודות'</p> <p>עד 8 נפשות</p>	<p>פרס שני</p> <p>חליפה</p> <p>סיקס 1,190 ₪</p> <p>ליבוביץ MAN</p>	<p>פרס שלישי 10 זוכים</p> <p>זכות קניה</p> <p>בסך: 400 ₪</p> <p>ברשת החנויות:</p>	<p>פרס רביעי 10 זוכים</p> <p>סט משנה ברורה 'דרשו' מהדורת כיס</p>	<p>פרס חמישי 10 זוכים</p> <p>סט 'אבני מילואים' (הגר"י דמיטובסקי)</p>
--	---	---	---	---

ניתן לעשות את המבחנים:

בטל: 0737-289-669 בעמדות נדרים פלוס (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com

ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:

במייל: 7692282@gmail.com בפקס: 0799-414-144 בנקודות הפצה ניתן לשמוע בטל: 0737-289-669 בעלווה 4

אליבא דהילכתא

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

בס"ד יתקיים השבוע
שיעור בהלכה
בנושא:

סדר הגט
למעשה

השיעור יימסר ע"י

הרה"ג רבי אלחנן בקרמן שליט"א

ביום חמישי פרשת בהעלותך - י"ב סיון תשפ"ג

בבית הכנסת פינסק קרלין

רחוב חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים 2:00-3:00 אחה"צ

נושאי השיעור:

דיני כתיבת גט בזמננו בבתי הדין, וסדר מסירת הגט בפועל.

כתיבת השמות והכינויים, שמות הערים והנהרות.

כתיבה וחתימה לשמה - כיצד עושים זאת בפועל?

אמירת בפני נכתב ובפני נחתם בבית הדין בזמננו.

ההבדלים בין מנהג ירושלים למנהג כל העולם.

שאלות שנידונו הלכה למעשה בבתי הדין.

בשילוב
מצגת!

שמעו ותחי נפשכם!

בשיעור יוצגו
עותקים של
שטרי גיטין
מקוריים מכמה
בתי דין

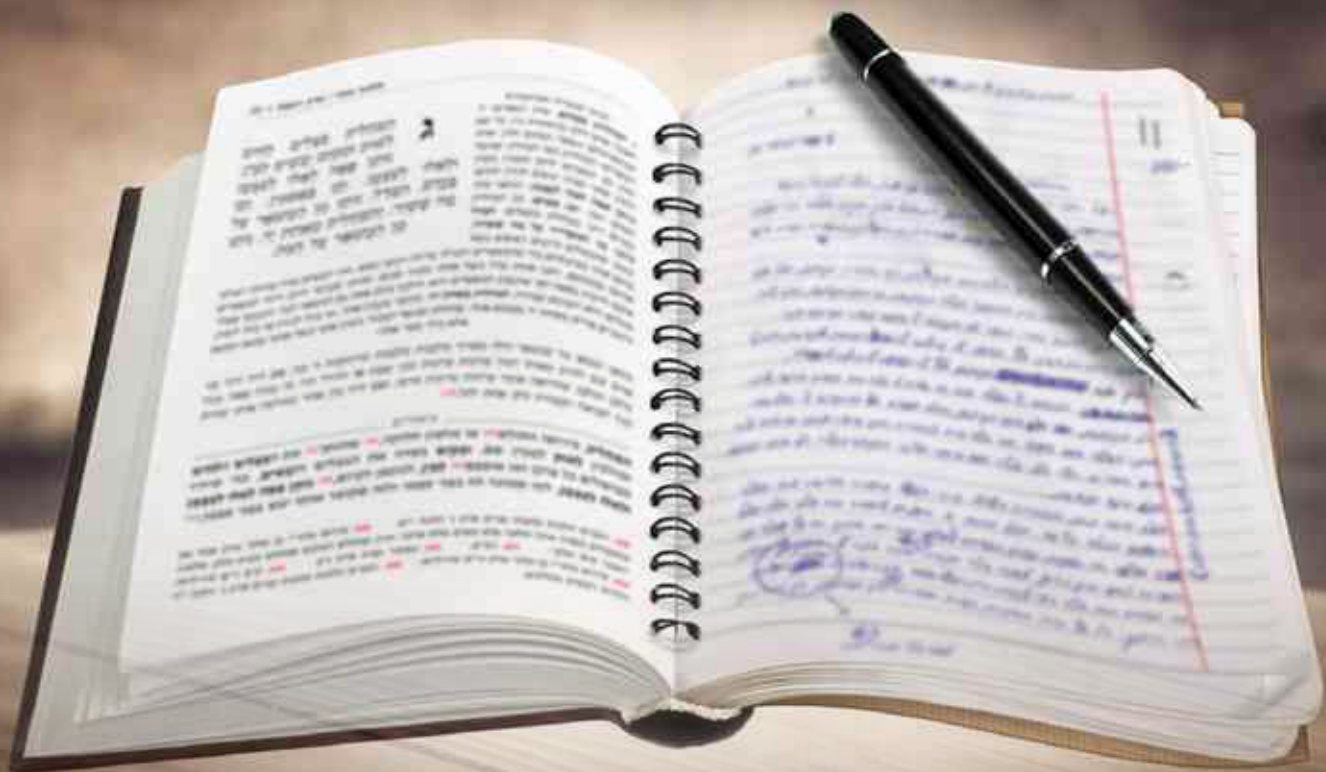
השיעור מתקיים באמצעות ועד ידידי הילכתא

ניתן להקדיש את השיעור לזכות יקירכם בעמדת ההתרמה בשיעור.

ועד ידידי

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יח"צ פרסום הפצה הדפסה גרפיקה עימוד עריכה לשונית עריכה תורנית הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • www.tzufbooks.co.il • zuf@zuf.co.il

החדשים של צוף | ספרים חדשים מבית 'צוף' הוצאה לאור

חדש על המדף

כבוד מועד

בירורי סוגיות אליבא דהלכתא בסוגיות הקשות של הלכות יו"ט מאת הגאון רבי **איתמר יהושע גלבר** שליט"א

המסע אל האור

מסע מרתק בנבכי החיים מאת הבנקאי הפילנתרוף **רוני דיין** מסאן פאולו

אהל זרעים

מראה מקומות וביאורי סוגיות על כל סדר זרעים מאת הגאון רבי **אליהו בן עבו** שליט"א

ברכת יצחק

חידושים והערות על סוגיות הש"ס מאת הגאון רבי **אברהם יוסף דוד שומושי** שליט"א